

GEORGI BECKHERI
ELBINGENSIS

ORATOR
EXTEMPORANEUS

SEU

ARTIS ORATORIÆ
Breviarium bipartitum

Cujus Pars prior præcepta continet generalia, posterior praxin in ſpecie oſtendit.

AMSTELODAMI,

Apud Ludovicum Elzevirium,

MDCL.

Permagnificis, Nobilissimis, Amplissimis, Consultissimis, Experientissimis

VIRIS,

D. D.

D. ISRAELI HOPPIO, Burggrabio Elbingensium Regio & Proconsuli.

D. SIGISMVNDO MEIENREISIO, Patriæ Proconsuli.

D. HARALDO APPELBOHM, Serenissimæ Suedorum, &c. Reginæ apud Amstelodamenses Commissario.

D. GEORGIO LARDING,
D. DANIELI WIEDER,
D. PAVLO GERICIO,
} Consulibus Patriæ gravissimis.

D. ISAACO HOLLANDER, Magno Vrbis Mariæburgi Ornamento.

D. ZACHARIÆ à TETTELBACH, Inter primarios Patriæ Cives Conspicuo:

Respective

Consanguineis, Avunculo, Adfini;

Omnibus ac ſingulis
Patronis, Promotoribus, Fautoribus
ac Amicis
æternùm ſuſpiciendis,
Majora quidem, ob virtutis eminentiam juxta ac doctrinæ claritatem, merentibus,
ad qualia vero noſtra adhuc dicendi infantia rudis eſt,
Haſce
qualeſcunque ſtudiorum primitias
meritiſſimis ſacro:
non ignarus
Apes, Iſidoro teſte, potiſſimum rore pabulari cœleſti & amœno florum odore apprime delectari,
ac proinde
veſtris virtutibus nil deberi niſi induſtria & arte elaboratum opus, omnibuſque numeris abſolutum;

ſed

ſed novimus quoque,
Fama Præcone,
Singularem veſtram in quoſvis benignitatem, qua non tam donum offerentis, quam animum ſoletis intueri volentis:
Concedetis & huic, ſic confido, Ingenii herbulæ oculum alterum, ac munus hoc levidenſe veſtro dignari cenſebitis intuitu:
Alibi ſublimium poſſidebitis animorum nobiliſſimam laurum ac indefeſſæ lucubrationis palmam;
Hoc opuſculum noſtrum dummodo viliſſimas inter herbulas ſortiatur locum, ſatis voto ſubſcripſiſſe Cœlum gloriabitur;

Veſtrum nunc ſit, ſi favorem expe-
rietur veſtrum, quod cum
meum adhuc, algâ vilior; nunc
cum veſtrum erit, violis habebitur
gratior atque roſis. Vivite felices!

V. M. & N.

s. devotiſſimus

GEORGIVS BECKHERVS.

AVTHOR

Lecturo Salutem!

ORatorem Tibi sisto, Lector benevole, eumque extemporaneum, ut quacunque libuerit occasione hoc utaris prologo; non enim ubivis meditationi tempus conceditur, nec te Phocionem, cujus dicendi vim admiratæ Athenæ, in theatris semper effusæ præstolabuntur cogitabundum, in hoc unum intentum, ut eo sententiis videreris augustior quo verbis esses angustior, & sic ipse crebris tum instructus sententiis in populum non tam orare, quam de Cœlo in terras velut novus Iupiter tonare & fulgurare exaudireris; nonnunquam imparatus palæstram hanc ingredi contingit, & ex improviso sæpius verba facienda imo sub ipsis nata labris non raro effutienda: Quapropter ne subitaneus confundaris, manuductorem offero, quem si benigne susceperis, viam qua progredi possis tutius scrutabitur, Te huc illuc in deviis oberrantem ad rectam ducere semitam paratus. Si Iuvenis es atque Procus, Pro-

nubi subibit munus ut commissa sibi fidenter exequatur : Si parentare amico aut in obitu cujusdam dolere (sic fato volente) eveniat, Præficæ adinstar Nænias modulabitur : Si Victor aut Triumphator, triumphos & Panegyres adornabit; ac quocunque loco aut tempore perorandum, fidelis ubique lateri tuo adhærebit Satelles. Potuisset, fateor, hic quidem inter privatos adhuc delitescere parietes; Ast multorum ad divulgandum stimulatus precibus & post extortum à me Opusculum, ægre ac vix tandem persuaserunt ut luce & Sole dignari fuerim passus. Editum tamen non ut laurum exinde aucupari somniem, sed ut meum cumprimis studium ac desiderium, quo juvenibus prodesse adnitor, promptus exhibeam ; tum quoque ad refrænandam obtrectatorum malitiosam linguam, qui plenis convitiorum plaustris famam obruere machinantur eorum, quibus, quod bene vivam, totus debeo : Vos ego compello Patres S. I. Reverendissimi, erga vos gratus ut sim publico testari scripto adgredior dum hoc qualecunque grati animi

monumentum vestris non morituris nominibus erigo: vestrum est, & à vobis accepi; quid mirum itaque si acceptum cum aliter nequeam, submisse reponam, majora daturus posthac, si Deus vitam: Tu, Lector amice, Lac illud Iesuiticum, quod sic contumeliose Livor venenosum appellat, ego vero salutare (utinam largius haustum) audacter affirmo, æqui bonique consule ac nefariis hisce suffragationibus, quibus à congressu Viri honesti eos arcere muginantur qui Palladi militarunt feliciter sub tam claris & jam dictis Ducibus, cave adstipuleris. His ergo potissimum rationibus motus atque permotus Opusculum nostrum divulgavimus & quod Cicero tribus de Oratore libris sparsim fuse docteque scribit, nos in Compendium colligere attentavimus ac solitorum tradi ab aliis præceptorum Iliadem, nuce, quod dicitur, occludere. Semper enim utilius posituros operam existimavi Præceptores, si scriptam breviter artem praxi & exercitio curarent altius discipulis instillare, quam si vacuis relictis animis chartas liberaliter impleant, quas deinde studiorum

pertæsi cum uberrimis scientiis vel ad piper, vel si honestiore agunt decreto, ad sclopetam condemnant. Certe ruina Memoriæ scriptura est, & quod chartis custodiendum commendavimus de illius quasi possessione securi, plerumque segnius animo infigimus, atque ita cursim, sive cum tempore effluit, sive facili aura derasum insidiantis semper oblivionis æternum dissipatur. Porro nos sapientes, sero Phryges, cum post laborem denique vacuas fructuum manus experimur, tunc primum operam & oleum periisse intelligimus. Non scriptio igitur prolixa sed stylus & usus dicendi nobis magistri erunt: & sicut loquendo loqui didicimus, ita frequenter inveniendo invenire, disponendo disponere, eloquendo eloqui, perorando Oratores fieri perdiscemus. Sileat quoque tamdiu hic læsus lumine Zoilus, qui honesta quæque parco libasse oculo satagit, & mox recedit, tamquam canis, ut dicitur, ex Nilo qui bibit, cum tamen aut plenam pertendere viam ad Cretam usque deberet aut plane non ingredi, nec scholasticalia dumtaxat esse identidem oblatret, donec admiranda demum sua in

Sce-

Scenam producat Opera. Nostro interea labore, Lector honorande, fruere feliciter, & si nihil invenias quod probes, conatum saltem non improba; Vale.

FINIS.

In

In Clarissimum

Ingeniosæ Magistrum Eloquentiæ,

GEORGIVM BECKHERVM.

ET sapere & fari qui scit, decus illius ingens.
Tu majus tibi, qui scisque docesque, paris.

BARTOLDVS NIHVSIVS.

An Herrn George Beckhern /

Als er seinen auf jede zeit und gelegenheit gerichteten Redner heraus gab.

DJe Römische Sirene /
den Redner von Arpien /
siht man so manche Söhne
durch seinen mund erziehn ;
doch merk' ich / daß nicht einer weis
zu reichen bis an diesen preis /
den hier Herr Beckher hat erlanget /
und mit der Weisheit laube pranget.

Er zeugt in allen dingen
wie wohl zu sprechen sei /
lest bald die rede schwingen
in frohe fräuerei /

bald

bald in ein kläglichs leichen wort /
bald geht sie aufgeblasen fort
und über-prächtig/ vol von sprüchen /
bald kömt sie glümpflich hergeschlichen.

Nuhn mus ein öhl-zweig liegen
üm sein noch frisches haar/
so manche feder fliegen
mit Ihm zur sterne schaar /
und Ihn hin-setzen/ wo man siht/
dasz sich die sterbligkeit entzieht
den wer was tüchtigs stifft/ der lebet /
so lang' ein stern am himmel schwebet.

Quisquis amat doctis animare *Negotia* verbis,
Et non obscurâ *rem* brevitate loqui,
BECKHERVM lustret, cui dives gratia fandi
Præsto est, & prompti floridus oris honos.

Tumultuante calamo scribeb.

PHILIPPVS CÆSIVS.

Quis

*Q*VIs liber Ausonias, Fabio surgente, Cathedras
    Occupat, & mediam prosilit in Caveam?
Quis liber eloquio facilem se ferre parato,
    Flumine & ingenii, qua patet, ire docet?
Nempe Tuus, Beckhere, labor, vigilataque cura,
    Doctrina pulchrum non trivialis opus.
Hactenus ingenti lingua cultura labore
    Constitit, & Latio sat fuit ore loqui.
Sunt quibus iratâ corraditur omne Minervâ,
    Sunt queis se sermo, voxque [a] venusque negat
Ingeminant multi, rerum sine pondere, nugas,
    In quibus officium nil nisi lingua facit.
Ore quod & docto loquimur, Beckhere, disertoq;
    Insuper & prompto, muneris omne Tui est:
Est [b] meditata quidem celebris facundia TullI,
    Si [c] subita tentet, nullus (opinor) erit.
Cecropii non est tam præstans lingua Periclis
    Ni prius Ingenium verbaque resque paret.
Nunc [d] Lugdunensem nemo pallebit ad aram
    Fluminis aut ferulæ non metus ullus erit.
Perge labore annos & famâ extendere nomen;
    Posteritas Laudem dicere docta, dabit!

a Sermonis gratia *b c* Voces Tacito usurpatæ
d Meminit Suetonius in Caligul. & ex eo Iuvenal. Sat. 1.

L. M. Q. scribebam

Amico Honoratissimo,

LEIDÆ 12 Augusti

GEORGIVS WOSEGINIVS,
Regiom.

Quale

QVale sit hoc Scriptum nostri, bone Lector, amici:
Vis dicam? tale est, quod pia Musa probat.
Quod doctis placuit,(nam nos veneramur & illos)
Quod Musis; cur non & Tua Musa probet?
Scilicet omnigenâ dotatus Palladis arte
digna suo nobis exhibet ingenio.

Doctrinâ & Eruditione Clarissimo D. Autori, GEORGIO BECKHERO, *Amico & conterraneo suo suavissimo hoc qualecumque sinceri amoris testimonium*

L. M. Q. apponit

Amstelrodami A° 1650.d. 15. Aug.

GOTOFREDVS ZAMELIVS,
Frid. Fil.

ΠΡΟΣΦΩΝΗΣΙΝ

Ad Lectorem

QVem legis & laudas, merito laudasse teneris,
Authoris doctum, Lector, Amice, Librum.
Aurea qui dulci prastat documenta loquendi
Munere; queis mores arte probare vales.
Multa legisse juvat, sed plurima nosse juvabit,
Quisque perorandi munera ferre studes.

Vt

Vt tibi docta fluant tacito de pectore verba,
Ingenium doctum pagina lecta dabit.
Prompta perorandi quo sit tibi facta facultas;
Solus, in Artificem qui dabit; usus erit.
Sanior ut sensus, foret ut tibi copia fandi;
Innumeris numeris porrigit Author Opus:
Vt quoq; doctiloquî magnus cumuletur acervus,
Insignem gazam Lectio docta dabit.
Magna equidem res est Divino munere lingua
Doctum animi sensum prodere posse suum.
Cætera cum careant animantia bruta loquendi
Munere; soli Homini gratia tanta valet.
Accipe, quisquis ades, gratanti nomine vultus,
Quod tibi non falso munere fertur; Opus;
Imbibe quanta vales, studiis & discito amare
Doctisonum lingua, suavisonumque decus;
Sedulus &, quantum concedit temporis ætas,
Scripta facunda Viri volve revolve manu:
Sic tuus ingenii splendescet floribus Hortus
Doctus odoriferis; semina docta ferens:
Sic tua per totum florescet Gloria mundum;
Vivet & ingenii Laus, Honor, atque Decus.
Te quoque, Pistori, Doctorum nobile Lumen,
Ingenium doctum Dogmata sana probant.
Perge bonam famam doctis extendere scriptis,
Sic tua perpetuum Nomina Docta manent.

τῆς εὐφημίας ἕνεκα poneb.

IOHANNES KLAGE.

ARGV-

ARGVMENTVM

Trium De Oratore Librorum Ciceronis & nostri Opusculi Dispositio.

Nductis ad morem dialogi loquentes personas Licinii Crassi, M. Antonii, Q. Mucii Scævolæ & aliorum
Lib. 1. docet Cicero in Primo Libro Materiam artis Rhetoricæ, Naturam
Lib. 2. ejus & Imitationem: In Secundo tractat Inventionem, Dispositio-
Lib. 3. nem & Memoriam: In Tertio Elocutionem & Pronunciationem. Nos Doctrinam Ciceronis non Ordinem sequuti, BREVIARIVM nostrum in duas partes distribuemus: In *Prima Parte* docebimus generaliter *Invenire*, *Disponere*, *Eloqui:* In *Secunda Parte* ad tria dicendi genera *Demonstrativum*, *Deliberativum*, *Iudiciale* easque Orationes quæ ad hæc genera pertinent, descendemus. Et verendum licet ne in Secunda hac Parte moram nobis ubertas materiæ PRAXIVMQVE scribendarum volun-

Ciceronis de Oratore Librorum & Operis nostri inter se collatio.

tas injiciat, brevitati tamen ſtudebimus ut promiſſæ numquam obliviſcemur.

PARS PRIMA.

De Inventione, Diſpoſitione & Elocutione.

Eloquentiæ Studioſo tria potiſſimum difficilia.

TRia Eloquentiæ Candidato difficilia obveniunt; *primo* ut habeat quod dicat, & hoc docet INVENTIO: *ſecundo* ut ſciat quo ordine dicat, & hoc docet DISPOSITIO: *tertio* ut ornate ac venuſte dicat & hoc docet ELOCVTIO. Diſtinĉte ergo de his Tribus præcipiemus, diſtinĉtis Capitibus: Nam de MEMORIA & PRONVNCIATIONE utpote iis, quæ à natura melius & uſu habemus aut nihil aut aliquid breviter.

CA-

CAPUT I.

DE INVENTIONE.

VT clarius procedamus de *Inventione*, quæstiones aliquot movebimus. Inventio.

QUÆSTIO PRIMA.

Quid scripturus Orationem invenire debeat?

RESP. I. Ante omnia scopum Orationis invenire debet ad quem in omnibus collimet, hoc est; debet certam propositionem sibi præfigere & excogitare, ad quam omnia dirigat; alias cæcis oculis natanti similis erit, qui brachiorum plausu multum fatigatur & parum proficit eo quod littus quo debeat tendere non videat. Invenire quid?

Ex materiis vero occurrentibus ea semper eligenda est, quæ apta est tempori, utilis, selecta, quæ non sterilis, non difficilis, Auditorum à captu non aliena. Quæ materia eligenda.

In genere *Exornativo* invenienda materia gravis, magnifica, plausibilis: Quare cum *Virgilius* Culicem, *Catullus* passerem, Psittacum *Statius*, *Majoragius* Lutum, Ovum In Demonstrativo genere.

Puteanus, Ebrietatem alius, alius pediculum & pulicem, ſcabiem & quartanam febrim alter laudavit, exercitii gratia & ingenii factum arbitrare: Ceterum ſi quis talia ſerio ageret apud prudentes riſum & puerilitatis notam incurreret.

In Deliberativo & Iudiciali.

In *Deliberativo* & *Iudiciali* talis quæſtio accipienda eſt, qualem neceſſitas requirit & Auditorum capacitas exigit.

Inventio unde proveniat.

Inventio porro provenit pulcra quidem ab ingenioſa natura, ea tamen quæ eruditione non careat: Nam *Eruditio* parens eſt & nutrix inventionis; quapropter ſi facile & pulchre invenire vis, ſcito Hiſtorias gentium, conſuetudines, fabulas, Apologos, Sententias, Hieroglyphica, Apophthegmata; Nam ex his non difficulter aliquid quod in rem tuam erit eruere poteris.

Oratores moderni acuta gaudent Inventione vid. quæſt. ſeq. ſeptimam ſcl.

Obſerva vero Oratores & Hiſtoricos maximè hiſce temporibus laborare ut *acutam* inveniant *Propoſitionem*. *Acutam* vero *Propoſitionem* vocant illam, quæ ſub *Allegoria* infertur, quippe ſenſus ſimplex eſt & antiqua veritas, ſed nova veſte incingitur, hoc eſt; ſub Alle-

goria

goria ſimplicitas tegitur, quam è verbis contextam veſtem ſi detraxeris, nudam, apertam & ſimplicem cognoſces: Exempli cauſſa; *Iſtius Propoſitionis Allegoricæ*; ***Caſtra vobis metabor Auditores***; Senſus ſimplex eſt; ***Bellum vobis ſuadebo.*** Et illius; ***Togam laceratam hodie conſuam Audit***: Veritas nuda eſt; ***Pacem vobis poſt bellum ſuadebo.*** Tales propoſitiones argui non poſſunt; ſed cavendum ne affectatæ ſint, leves, & ſcurriles vel nugatorio nixæ fundamento, Gravitas ſiquidem Oratorem decet: Illi tamen, qui primum diſcere incipiunt aſſueſcant ſimplices & apertas invenire propoſitiones, argumentaque facilia & clara conquirant; ſic enim brevi proficient: & ad propoſitum loqui diſcent. Hoc ubi didicerint facile pro ſuo quiſque ingenio aſſurget.

RESP. II. Vbi propoſitionem invenerit, debet argumenta inveni re quibus propoſitionem ſtabilire poſſit ut apud Audit: ſibi fidem faciat. Eſt autem Argumentum probabile Inventum ad faciendam fidem, hoc eſt; Eſt Cauſſa, qua Orator ſuam propoſitionem veram eſſe ſuadet.

Argumenta invenienda poſt propoſitionē inventam quibus hæc ipſa ſuffulcitur.

Argumenta duplicia. Dixi probabile Inventum, quia duplicia ſunt Argumenta, alia certa, evidentia, neceſſaria, quæ prorſus convincunt: *Vt Petrus non eſt beſtia, quia eſt rationalis.* Alia ſunt probabilia ſeu perſuaſibilia, ſuntque argumenta popularia, habentia ſpeciem veri, hoc eſt quæ videntur eſſe vera propter hominum opinionem, vel propter ſimilitudinem quam habent cum veritate, vel propter eventum: Et talia præcipue Orator conquirere debet, non quod neceſſariis demonſtrationibus uti non poſſit, ſed quia plerumque populares propoſitiones facit quæ carent demonſtrationibus: Vel quia cum populo agit, qui facilius movetur iis, quæ ingenio & conſuetudini ſuæ magis accommodata ſunt, quam demonſtrationibus, quæ difficulter à rudioribus intelliguntur.

Orator argumenta popularia adhibeat.

Porro Argumenta in *locis* quærenda ſunt; *Loci* enim ſunt domicilia & palatia eorum, & hi quidem duplices; *Intrinſeci* & *Extrinſeci*. *Intrinſeci* vocantur, quod in re propoſita lateant: *Extrinſeci* vero ſeu *aſſumpti* dicuntur, quod extra rem ſint, & ab extra aſſumantur, Sunt hi,

Argumenta in Locis quærenda. Loci dup.

hi, præjudicia vel judicia, teſtes, leges, tormenta, tabulæ, authoritas, exempla, hieroglyphica, apophthegmata, fabulæ, mores gentium, antiquitates &c: De *Intrinſecis* utpote rerum fontibus hic breviter agendum.

QVÆSTIO II.

Quomodo argumenta in Definitione ſint invenienda?

Argumenta in definitione.

RESP. Definitio eſt oratio explicans quid res ſit, apud *Dialecticos* conſtat communiter *genere* & *differentia* ſeu *uno nomine generali, quod rei definiendæ & multis aliis eſt commune*, & altero nomine quod *huic ſolum rei convenit*, quæ definitur. v.g. *Homo eſt animal rationis particeps.* Oratores rariſſime utuntur tali definitione, quia parvam porrigit copiam, ſed alios habent modos res explicandi, quorum aliquos enumero.

Modi aliquot inveniendi argumenta in definitione.

Primus.

Primus eſt, per partes rem deſcribere, quod fuſe fit & ornate, ſed deſcriptio potius quam definitio dicenda eſt. Exemplum dat Cauſinus *Papilionem* ſic deſcribens: *Papilio animalculum eſt, ut in urbibus*

In Eloquentia ſacra & profana.

Papilionis deſcriptio elegantiſſima.

bus rarum, sic in agris frequens, corpus illi plenum, tenerum, molle, flexile, paulatim in exiguam longitudinem gracilescens, cui superspersus teneræ lanuginis decor efflorescit, exstant veluti porrecta minutissimis filis cornua, quæ inter micantium oculorum jucundus fulgor irradiat; sed præcipuum in pennis miraculum, quippe supra tenuis corpusculi modulum gemmant floribus, nitent purpura, auro micant, stellis radiant: his veluti remigiis libratus in aërem volitat ludibundus & ad singulas pene stirpes adhærescens, modo delicatissima proboscide foliorum succos pabulatur, modo molliter quiescit inter odorum delicias, modo redintegrato volatu superbius emicat & insultantium puerorum manus, sexcentos in aërem meandros pingens, eludit.

Secundus. *Secundus* est per effecta, quæ à quatuor caussis profluunt: Et hic modus fusus est; cavendum tantum, ne leves effectuum minutiæ conglobentur. Sic *Ebrietatem descripsit D. Ambrosius: Ebrietas est incentivum insaniæ, fomentum libidinis,*

Ebrietatis descriptio.

dinis, venenum ſapientiæ. Hæc ſenſus hominum mutat & format, per hanc fiunt ex hominibus equi adhinnientes &c.

Petrarcha. Sic Petrarcha Formam: *Forma eſt velum oculis, laqueus pedibus, alis viſcus, haud facile vera diſcernere, ſeu virtutem ſequi poteris, ſeu in altum evolare animo, detinuit enim forma multos ad honeſta pergentes.* Et alibi. Formæ deſcriptio.

Forma eſt *hoſtis domeſticus, blandus raptor temporis ac quietis, perpetuus tortor, tormentum libidinis, & ſine virtute ſola, infauſtum animæ pondus & triſtis ludibrii inſigne.*

Tertius eſt per ſimilitudinem, non ita uti communiter ſimilia tractare ſolemus per particulas *Sicut, quemadmodum* &c. Sed his omiſſis, ſimpliciter affirmando ſine comparatione, verbi gratia; *Quid eſt vita noſtra? eſt forum in quo venditur & emitur, in quo alter fallit alterum & ſinguli in rem ſuam attentiſſimi ſunt, & nemo non ſuæ crumenæ invigilat: Eſt fabula, in qua ſuam quiſque peragit perſonam, hic Regis, ille Ruſtici* &c. Tertius Per ſimilitudinem. Vita.

Quartus, Per Synonymiam. *Quartus* est per Synonymiam res explicare. Exempli caussa; *Quid est aliud Lilium quam terra ornamentum, plantarum gloria, oculus florum, pratorum gemma, agrorum*

Lilium. *sidus, quod sic terram exornat, ut Cœlum Stella, ita floribus adflat lumen, ut Iaspis aurum, sic oculos exhilarat, ut Sol universum.* Et

Sciolus quidam. apud Causinum Sciolus quidam se floride describens contra Ciceron. Sic effert. *Ego sum Oratorum Lusciniola, Elegiacorum Olor, Epigrammatistarum Psittacus, Lyricorum Graculus, Comicorum Pavo, Tragœdorum Struthio: deinde me cum isto Arpinate comparate, Adamantem cum vitro, gausape cum holoserico comparabitis.* Causin. in Eloq. Sac. & prof.

Quintus, Per caussas. *Quintus* est per *Caussas* à quibus fluunt *Effecta*, quales sunt; *Materia, Forma, Efficiens, Finis.* verbi gratia; *Dædali manu exstructum*

Ædificium Dædali manu exstructum. *ædificium est, de vivo & secto lapide, forma orbiculari, cœli injurias non propulsat solum, sed exonerandi curis animum & oblectandi gratiam continet maximam; Cœlum prope terrestre diceres, ita venustate non abludit.*

Sextus

Sextus est per negationem; Quando primo ostenditur, quid res non sit, deinde dicitur quid sit; Sic Bahusius Amicum describit Sextus, Per negationem.

Lib. 3. Epigram.

Non A nuda vox Amicus est, non cassa nux, Amicus.
Non amabilis risus, non blandi nictus,
Non ocelli ludii &c:
Cernitur Amicus Amore,
more, ore & re.

Septimus per adjuncta & proprietates; Sic Christus Dominus definitur: *Assertor humanæ libertatis, sanctitatis Magister, absolutæ perfectionis Præceptor, Fons perennis virtutum omnium.* Sic Salomon describitur: *Magnum illud sapientiæ humanæ miraculum & oraculum Salomon, cœli discipulus, orbis universi Magister.* Septimus, Per adjuncta & propriet. Christus Dominus. Salomon.

à Vernulæo.

Ab eodem. *Sic* Homerus: *Ingenium felix scientiarumque fons Homerus, & humanæ terminus admirationis, quem antiquitas veneranda, ore patulo vomentem ita repræsentavit, ut defluentes ab ejus ore liquores & flores in amphoris & canistris colligerent Philosophi, Iurisconsulti, Oratores, Astrologi, Poëtæ, Pictores.* Homerus.

Octavus, Per contentionem ironicam. *Octavus* per contentionem ironicam, quando res secundum quorundam opinionem definitur priùs ironice, deinde remoto joco graviter ex propria mente explicatur.

Qui Oratori utilissimus. Hic locus definitionis Oratori non ad probandum solum utilissimus est, sed etiam ad amplificandum venustissimus; sed quia ingenia nostra non semper apta sunt ad inveniendum, juvet interdum ex probati Authoris loco occasionem sumere. Quis enim nesciat, quantum orationis fundendæ campum aperiat una interdum pulchra *Metaphora* vel *Allegoria* apud Authorem lecta. Itaque definitiones selectas aliquarum rerum hic subjungam, quibus provocatus, in aliis materiis, simile quid attentabit diligens exercitator.

Definitiones aut si mavis Descriptiones variæ.

Homo. *Homo est fortunæ Lusus, inconstantiæ imago, corruptionis speculum, temporis spolium, mortis mancipium, versatile sepulchrum, fragile simulacrum, tenuis umbra, umbra somnium, spirans cadaver, viva mors, pila qua ludit Deus.* Plautus. Aristot. Trismeg.

Thra-

Idem. Thraſybulus multis victoriis & triumphis inclitus, in magnam apud hoſtes invidiam incidit, & captus ab iiſdem cute exutus eſt & abjectus. Amici quæſiverunt occiſum, & ex ſanguine corpus agnoſcentes, ita hominem cum lamentis deſcripſerunt: *Quid eſt Homo, niſi ampulla Sanguinis, conſecrata Religioni, Patriæ, veritati.* Thraſybulus.

Hominis definitiones variæ.

Triſmegiſt. *Homo eſt magnum miraculum.*

Pythag. *Homo eſt Deus mortalis.*

Plato. *Hominem divinum genus appellavit.*

Plotinus. *Hominem univerſum quoddam nominavit.*

Gregor. Pont: *Hominem univerſam creaturam vocavit.*

Doctor quidam Gallus. *Adulator eſt amicus in obſequio, ſed hoſtis in animo, comptus in verbo, ſed turpis in facto, lætus ad proſpera, fragilis ad adverſa, facilis ad humana, difficilis ad honeſta & ſemper mendax.* Adulator.

Marſil. Ficinus l. 5. Epiſtol. *Domus Regia Principis ſit Dei Templum, prudentiæ oculus, libra juſtitiæ, fortitudinis ſedes, regula temperantiæ, honeſtatis exemplar, charitatis ſplendor, fons gratiarum, Muſarum chorus, Oratorum* Domus Regia.

Poëtarumque Gymnasium, Philosophorum Theologorumque Sacrarium, prudentum Senatus, præmium litteratorum, pauperum mensa, bonorum spes, innocentium refugium omnium miserorum tutissimum præsidium.

Scientiæ definiunt homin.

Fingunt Poëtæ convocatas olim ex præscripto Minervæ Scientias & jussas hominem definire, sic cepisse:

Dialectica.

DIALECTICA, *Homo est breve Enthymema, pro antecedente habet ortum, pro consequente interitum.*

Astrologia.

ASTROLOGIA *sic; Homo est quasi Luna mutabilis, quia nuncquam in eodem statu permanet sed semper ad corruptionem tendit.*

Physica.

PHYSICA *ita, Homo est Animal rationale mortale.*

Mathematica.

MATHEMATICA *sic; Homo est veluti Figura sphærica, ab eodem quo incipit puncto in idem terminatur*, Sic Homo de terra initium sumens in terram tandem redigitur atque adeo de cinere in cinerem.

Rhetorica.

RHETORICA sic; *Homo est Oratio cujus Exordium est nasci, Narratio dolere, Epilogus mori: Orationis hujus figuræ sunt gemitus & fletus, vel gaudium fletu deterius.*

Per-

Marcellin. lib. 7. Persarum Rex Sapor in Epistola ad Constantinum sic se descripsit: *Rex Regum Sapor, particeps siderum, frater Solis & Lunæ Constantino fratri Salutem.* Sapor.

Drexel. in Prodromo æternitat. Soldanus in litteris ita: *Salamander omnipotens ante Carthaginem Dominus Iordanis, Dominus Orientis; Dominus Bethlehem, Dominus Paradisi, Præfectus Inferni; maximus Imperator Constantinopoleos, Dominus aridæ ficus, Dominus qua Sol & Luna meant, Protector primi Iohannis Sacerdotis, Imperator, Rex Regum, Dominus Christianorum, Iudæorum, Turcarum, Amicus Deorum.* Soldanus.

Quidam Poloniam sic descripsit: *Clarum Regnum Polonorum, est Cœlum Nobiliorum, Paradisus Iudæorum, purgatorium plebejorum, & infernus rusticorum, aurifodina advenarum, caussa luxus fœminarum, multis quidem dives lanis, semper tamen egens pannis, & copiam lini serit; sed externam telam quærit, merces externas diligit, domi paratas negligit, caro emptis gloriatur, empta parvo aspernatur.* Polonia.

Mun-

Mundus. *Mundus est choreus constans ex longa & brevi; longa nimirum fatigatione & brevi mercede.* Binet: in Schol. ægror.

Princeps. *Princeps est assecla Deorum.* Herodian. l. 1.

Iovis administer, Caput omnium & Musicus peritus. Plutarch.

Pater & pastor populi; Lex viva. Xenophon.

Pictor Reipublicæ. Cicero.

Subditorum tutor. Plato.

Princeps est Medicus Patriæ. Seneca.

Rex. *Rex in Regno est sicut pluvia in terra, quæ est Cœli benedictio, terræ vita, viventium juvamen.* Arist. in Epist. ad Alex. M.

Alius quispiam; *Rex est ignis ad quem nec prope nimis accedendum, nec longe nimis recedendum; Nam si prope accedas adureris, si longe recedas, non calefis.*

Panis. Quidam in Nomenclatura politica panem ita: *Panis est omnibus omnia.*

Christiernus vero Rex Daniæ; *Panis est remus regni.* Hic Rex in stemmate habuit cimbam cum remo in cujus manubrio panis erat, cum inscriptione: *Et pangit & frangit*; scilicet panis frangit hostes, pangit amicitias.

Butyrum. *Butyrum mane est aurum, meridie argentum, vesperi plumbum.* Binetus in Schol. ægror.

Pecu-

Cassiodorus. *Pecunia est nervus belli, ferri lima est aurum, ferrum hebescit quod aurum non exacuit.* Pecunia.

Socrates. *Pulchritudo corporis est exigui temporis Tyrannis.* Pulchritudo.

Theophrast. *Pulchritudo est silens fraus.*

Carnead. *Regnum sine satellitio est pulchritudo.*

Diogenes. *Pulchritudinem vocat litteras commendatitias.*

Linguam & calamum sic describit: *Quid lingua nisi loquens calamus; Quid calamus nisi lingua tacite clamans, illa Spiritu, hic atramento utitur, illa scribit vocibus, hic clamat litteris, illa auribus locutione, hic oculis scriptione.* Lingua & calamus. Hieronymus.

Lib. Epigr. *Pulex est parasitus* (inquit Bahusius) *opes sunt sanguis non te linquet, opum dum tibi sanguis erit.* Adulator.

Politicus est animal antiqua spirans, nova moliens, in exteris se volutans, præsentia vix animadvertens, linguam gerens à mente alienam. Politicus.

QVÆSTIO III.

Quomodo argumenta invenienda sunt ex partium Enumeratione & Notatione.

Argumenta ex partium enumer. quom. inven.

RESP. I. Partium enumeratio, est rei in ſuas partes diviſio, *ut ſi dividas vitam humanam, in pueritiam, adoleſcentiam, juventutem, virilem ætatem, ſenectutem.* Sumuntur verò hic partes late, ſcilicet pro omni eo quod ſub generali continetur, ſive hoc generale genus ſit, ſive totum.

Argumentatio triplex à part. ad Totum.

Tripliciter à partibus ad Totum argumentamur, 1. ut omnibus affirmatis partibus totum affirmetur: *Vt ſi probes totam domum vitioſam eſſe, divides domum in parietes, tectum, laquearia; & oſtendes ſingula vitio laborare*: 2. Vt negatis omnibus partibus, totum negetur: Sic *ſi probare velles nuſquam mittendos eſſe Liberos peregrinationis cauſſa; diceres nec in Italiam, nec in Galliam, nec Hiſpaniam mittendos.* 3. Quando rejectis omnibus partibus una aliqua affirmatur: *ut aut amat, aut odit, nihil eſt tertium, non amat verò, oderit ergo neceſſe eſt.*

Tra-

Tractari solet hic locus venuste per Interrogationem, per Repetitionem, per Subjectionem, per Præteritionem, per Apostrophen; Pro Exemplo placet hic formosam horti descriptionem per partes apponere: *Hortus erat amœnissimus & prope Paradisi æmulus, stabant foliorum germine renidentes arbores, quæ cum hilari odore gratas diffundebant umbras, & clementi brachiorum motu, dulces susurros obsibilabant, has inter loquax rivulus & omni cristallo nitidior errantibus ludebat aquis & querulo rore lapillos vexabat: unde pene musico concentu pulsabatur: Vtrimque flores, & copiosa Zephyri familia, hinc è viridi prato argentea ridebant lilia, illinc purpurascentes rosa promicabant, istinc narcissorum nivem & ebur, hiacinthorum sanguis & aurum acuebat, ventulus ab omni parte placidissimus aspirabat* &c.

In Drexelii Niceta.

Horti Elegantissima descriptio.

RESP. II. Notatio seu Etymologia est vocabuli interpretatio quæ inquirit originem verbi & significationem. *Vt Senatus à Senibus dicitur.* Hæc Etymologia apud Gram-

Argumenta ex Notation. quomodo inveniẽd. & quid sit.

Grammaticos frequentior est, quam apud Oratores, datur tamen interdum occasio ut illius suavitate venustemus orationem, quod quidem ad persuadendum parum, sed ad delectandum multum confert: *Sic Cicero in Verrem jocatur cum ejus nomen vel à verre porco deflectit, vel, à verrendo, quod verrere solitus sit è templis aurum, è domibus Supellectilem* &c. *Cicero in Verrem.*

Liberius hoc loco utuntur Poëtæ; Sic quispiam in *Erasmum* è Monasterio fugientem:

Cur Monachos fratres & claustra
relinquis Erasme;
Non misera factum hoc ambitione caret;
Namque latens illic velut in scrobe, vilis eras mus,
In lucem, ut videas, ut videare, salis.

Sic *Ioannes Secund.* in Petrum quendam jocatur. *Lib. Epigram.*

Cum tu sis levior volante fronde
De petra tibi nomen esse (putabam)
ponderosum, &c. *Sed petram*, (sic concludit carmen) *quoque pumicem vocamus.*

Hic locus à Notatione valet non tantum ad lepores orationis, sed interdum fœcundam orationi vel concioni porrigit propositionem.

QVÆSTIO IV.

Quomodo argumenta invenienda ex Conjugatis, Genere & Forma.

RESP. I. Conjugata illa dicuntur quæ sunt ex verbis ejusdem generis. *hoc est*; sunt plura verba quæ ab uno orta varie immutantur; uno verbo, sunt primitiva cum suis derivativis: *Vt Sapientia, sapiens, sapienter &c.* Conjugata quid?

Ab his ita argumentatur. *Si pietas amatur & pius amari debet. Si stultitia plenus est, quid nisi stulta effutiet. Si homo es, cur errare, quod humanum est, immortali pœnitentia diluis. Et tu homo es, qui omnes humanitatis cancellos egressus, non unam moribus refers belluam.* Erudite Bahusius; *fient aurea secula, aufer aurum: nam sunt ferrea secula propter aurum.* Argumentatio ab his.

Differunt Conjugata à Notatione, quia in Notatione explicatio verbi fit; in Conjugatis tantum inflexio,

flexio, derivatio & variatio casuum spectatur.

Genus quid. RESP. II. Genus est quod habet multa sub se specie seu naturis diversa; ut *Ars est genus habet sub se Rhetoricam*, *Grammaticam* &c.

Species quid. Forma autem seu Species est una res ex illis quæ sub genere continentur: *Vt Rhetorica continetur sub arte, est ergo forma*. Locus à genere copiam magnam dat Oratori. Nam hic propositio finita, hoc est, circumstantiis personæ, loci &c. inclusa, ad libertatem propositionis infinitæ reducitur. Argumentamur vero dupliciter à Genere; 1. quando aliquid dicimus de genere; idem etiam de forma dicere debemus: *Vt si virtus diligenda est, & temperantia diligi debet*. 2. Quando negamus aliquid de genere; idem de forma negare debemus: *Vt si necessariam militi omnem artem liberalem negas, negabis etiam Rhetoricam militi esse necessariam*.

Argumentatio ab his duplex.

QVÆSTIO V.

Quomodo argumenta invenienda sint in Simili, Dissimili, Contrariis, Repugnantiis & Comparatione.

RESP. I. Similitudo est duorum vel plurium longe diversorum in aliqua re collatio: hoc est; Similia sunt quæ non sunt quidem idem secum, interea tamen habent aliquid in quo conveniant. Sic, verbi gratia; *umbra & gloria diversissima sunt: In hoc tamen conveniunt, quod umbra corpus, gloria virtutem comitetur:* unde dictum à Cicerone, *Gloria virtutis umbra est.* Potest duci similitudo ex factis, dictis, fabulis, & nulla fere res est, ex qua duci non possit. Valet ad probandum aliquando, frequentius tamen ad illustrandam rem assumitur. Quando communiter dicitur, *omnis similitudo claudicat*, intellige quod non per omnia res rei teneatur esse similis, sed satis est si in aliquo conveniat: Partes similitudinis ligantur passim his particulis: *Vt, ita, ut sic, quemadmodum, pari ratione, sicut, non aliter* &c.

Similitudo quid?

Vnde possit deduci.

Ali-

Aliquando ſimpliciter omiſſis particulis ponitur; verbi gratia; *Reſponſa tua ſint ſponſa, iræ lyræ, joci croci, hora mora, panegyris iris, dicta edicta:* Pulchre Hiſtoricus; *quoties*, inquit, *mota eſt ſacra Relligionis anchora, toties fluctuavit magna Reipublicæ navis.* Strada de bello Belgico.

Diſſimilitudo quid? RESP. II. Diſſimilitudo eſt duorum vel plurium diverſitas, ſeu diſconvenientia, ſicut Similitudo eſt convenientia.

Argumentatio ab hac. Ab hac ita argumentamur cum quod uni diſſimili competit, alteri competere negamus, & quod uni non competit, alteri competere aſſerimus, verbi gratia; *Ignavi cives Reipublicæ damna non curant, generoſi itaque & boni civis eſt ea propulſare.* Clarius Catullus: *Soles occidere & redire poſſunt, nobis cum ſemel occidit brevis lux, nox eſt perpetuo una dormienda.* Catullus.

Contraria quid? RESP. III. Contraria ſunt quæ non poſſunt eidem rei ſimul convenire propter eandem rationem; *Sic nemo poteſt in ea re ſapiens eſſe in qua ſtultus eſt.*

Horum diviſio.

1\. In Adverſa. Dividuntur in quatuor genera & *primo* quidem in Adverſa; hæc ſunt illa,

illa, quæ ſub aliquo generali nomine comprehenduntur & maxime ſecum diſcordant, nec in eodem Subjecto ſe compatiuntur: *ut calor & frigus*, comprehenduntur ſub nomine generali, *Qualitas*. Hæc adverſa dupliciter ſibi opponuntur, vel ita, ut inter ea medium non detur: ut *Virtus & vitium*: vel ita ut inter ea medium detur: *ut albedo & nigredo*; nam datur inter ea flavedo, rubedo, &c. Ab Adverſis argumentamur bene, ſi de quo unum illorum affirmamus, de eodem alterum negamus: ut *Siquidem Petrum à convictu meo alienum audis, quomodo mihi familiarem eſſe objeceris.* Argumentatio ab his.

2. Privativa quæ ſignificant rem & abſentiam rei, in ſubjecto apto habere eam rem: ut *auditus, ſurditas, lux, tenebræ, &c.* A Privatione argumentaberis, quando unum privatorum de aliquo negabis, & aliud de eodem affirmabis, ut *pauperiem optatis mihi, quia divitias invidetis.* 2. In Privativa. eorum Argumentatio.

3. Relata ſunt quæ ad ſe invicem ducunt ordinem: ita *Pater refertur ad filium, Præceptor ad di-* 3. In Relata.

ſcipulum & ſimile ad ſimile. A relatis argumentamur, ex vi unius inferendo aliud. v. g. *Diſcipulus diceris, quis ergo tuus eſt Præceptor?*

4. In Negantia. 4. Negantia ſunt, quorum unum id affirmat, quod aliud negat: ut *eſt bonus, non eſt bonus.* A Dialecticis contradictoria vocantur. Argumentatio in iis. Argumentum ab iis ſumitur: ſi uno negato aliud affirmetur aut è contra.

Repugnantia quid? RESP. IV. Repugnantia ſunt, quæ ſecum numquam cohærent: ut *Cupiditas nocendi cum amicitia.* Argumentandi regula ab his. Regula argumentandi ab his, hæc eſt, cui convenit unum repugnans, non convenit alterum: ut *ſi Petro animus eſt occidendi Paulum quomodo eum diligit.*

Nota Differentiā. Obſerva vero quomodo Contraria, Diſſimilia, Repugnantia differant: Nam Contraria illa ſunt, quæ ſecum pugnant; Diſſimilia non pugnant, ſed ſolum diverſa ſunt. Repugnantia vero ſunt, quando unum Contrarium ponitur & alterius contrarii effectus. *Vt amare & nocere: nam nocere ex odio profluit, odium vero contrarium amori.*

RESP. V. Comparatio eſt unius

nius rei cum altera collatio. Est duplex, *par & impar. Par collatio* est quando duo æqualia secum comparantur. *Vt fefellit te, igitur & me fallet. Impar collatio* duobus modis fit; primo quando argumentamur à majori ad minus: ut *Deus Angelo superbo non pepercit, quomodo homini parcet*: Secundo quando argumentamur à minori ad majus: ut *Vnum scelus impune non tulit, multo magis ergo plura puniet.*

Comparatio quid & quotuplex?

Argumentatio.

Differt Comparatio à Similitudine quia in comparatione fit duorum collatio respectu tertii alicujus: in Similitudine fit quidem duorum collatio, non vero respectu tertii, sed unum cuique attributum datur. v.g. *Licuit M. Antonio defendere Clodium, cur Ciceroni non liceat defendere Milonem:* Ecce hic Cicero & Antonius conferuntur respectu tertii nempe defensionis. Hic vero, *Sicut infirmi suavitatem cibi non sentiunt, ita improbi veræ laudis gustum non habent:* Hic infirmi cum improbis conferuntur, non est vero tertium respectu cujus conferantur, sed & infirmis & improbis suus gustus corruptus attribuitur.

QVÆSTIO VI.

Quomodo invenienda sunt argumenta ex Caussis, Effectis, Adjunctis, Antecedentibus & Consequentibus.

Causa quid, & quotuplex. RESP. I. Caussa est id à quo aliquid quomodocunque procedit: Est vulgo quadruplex. Efficiens, Materialis, Formalis, Finalis.

1. Efficiens caussa. Efficiens Caussa est, quæ aliquid facit: *Vt Sol diem.* Huc revocantur etiam instrumenta & alia, quæ non solum faciunt aliquid, sed juvant tantum facere; ut *Calamus juvat scriptionem.* Ab hac Caussa sic argumentamur, negata caussa, negamus effectum, affirmata, affirmamus, laudata vel vituperata, laudamus vel vituperamus.

Argumentatio illius.

2. Materialis. Materialis Caussa est id ex quo aliquid fit, seu circa quod aliquid versatur: *ut ex auro pecunia: Circa res omnes Orator.* Ab hac argumentamur sic; data materia potest dari effectus, sublata ea, tollitur; *ex meliori vel pejori, melior vel pejor.*

Argumentatio.

3. Formalis. Formalis Caussa est per quam res est id, quod est, seu per quam constitui-

ſtituitur & diſtinguitur ab aliis rebus. Ita *navis & domus lignea per diverſam partium diſpoſitionem differunt.* Ab illa ſic argumentamur; data meliori forma, melior res eſt, pejori pejor; & res omnis ſuæ formæ debet proportionari ſeu adæquari: *Sic quia animus hominis immortalis eſt, homo immortalia quærere debet.* Argumentatio.

Finalis Cauſſa eſt propter quam aliquid fit; & tria ſunt vulgo propter quæ agimus & facimus aliquid, ſcilicet *honeſtum, jucundum, utile.* Ab hac argumentamur juxta hæc axiomata; qualis eſt Finis, talia ſunt quæ deſtinantur ad Finem. Si Finis bonus vel malus, etiam quæ ad Finem referuntur bona vel mala ſunt. Finalis. Argumentatio.

RESP. II. Effectus ſeu Effecta dicuntur res factæ à Cauſſis. Ab his argumentamur vel inferendo Cauſſam poſito Effectu, vel negando Cauſſam negato Effectu, vel commendando Cauſſam ſi boni ſunt Effectus, vel damnando ſi mali: Loci à Cauſſis & Effectis copioſiſſimi ſunt fontes argumentorum. Effecta quid. Argumentatio ab his.

RESP. III. Adjuncta ſunt ea quæ cum re ſunt conjuncta ſed non ne- Adjuncta alia perſonæ.

neceſſario: Alia ſunt perſonæ, quorum Cicero duodecim numerat; Nempe: *Nomen*, *Natura*, *Victus*, *Habitus*, *Fortuna*, *Vita*, *Affectio*, *Studia*, *Conſilia*, *Facta*, *Caſus*, *Orationes*; Adjuncta rei communiter ſex dicuntur: *Locus*, *Tempus*, *Occaſio*, *modus*, *Facultas*, *Inſtrumentum*: Nonnulli ad Septem revocant hoc verſu.

alia rei.

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando.

QVIS ſignificat qualitatem perſonæ, in qua conſideratur *natura*, *ſexus*, *ætas*, *natio*, *cognatio*, *patria*, *fama*, *vires*, *forma corporis*, *dona animi*, *virtus*, *ingenium*, *&c.* *Bona fortunæ*, *divitiæ*, *honor*, *naturales inclinationes*, *ut metus*, *gaudium*, *voluptas*, *mores*, *educatio*, *magiſtri*, *famuli*, *facta*, &c.

QVID ſignificat negotii quantitatem, gravene an leve, heroicum an vile, periculoſum, formidabile, &c.

VBI Locum denotat.

QVIBVS AVXILIIS Significat cum quibus ſociis, inſtrumentis, &c.

CVR ſignificat cauſſam finalem, qua cupiditate, quo fine, &c.

QVO-

QVOMODO modum indicat facti, quam facile quam graviter fecerit.

QVANDO Tempus notat.

Et hic locus fertilissimus est Oratori.

RESP. IV. Antecedentia ea dicuntur, quæ rem antecedunt; *Vt percussisti, igitur sentit.* Antecedentia quid? & Consequentia.

Et denique V. Consequentia illa sunt quæ rem necessario sequuntur: *ut mors sequitur vulnus cordis:* Differunt ab Adjunctis, quia Antecedentia necessario cohærent cum Consequentibus, Adjuncta vero non necessario conjunguntur. Ab Antecedentibus argumentamur posito Antecedente, necessario ponatur Consequens. v. c. *Vulneratus est in corde, igitur morietur.* A Consequentibus vero, primo, asserendo Consequens, asseritur Antecedens: *ut magna cicatrix est, ergo & plaga magna fuit:* secundo, Negando Consequens, negamus Antecedens. *ut, mortuus non est; ergo nec in corde læsus.* Et hi sunt loci Intrinseci argumentorum: Ceteros si alii porrigunt, vel ex his, vel in his sunt. Argumentatio.

Praxis inveniendi argumenta ex jam prædictis & enumeratis locis.

Propositio ex quibus constet. Subjectum & Prædicatum quid.

Nota quod omnis Propositio constet *Subjecto*, *Prædicato*, & *Copula*. *Subjectum* dicitur, de quo dicimus. *Prædicatum* id, quod de alio dicimus. *Copula* est passim verbum Est, aut aliud conjungens Subjectum cum Prædicato. E. G. *Clodius struxit Miloni insidias*. Hic Clodius, est *Subjectum* quia de illo dicitur: Insidias struere est *Prædicatum* quia hoc est, quod de Clodio dicitur.

Iam ergo cum argumenta invenire voles, adverte primum bene, quod in propositione tua *Subjectum* sit, & quod *Prædicatum*: accipe deinde *Subjectum* & per omnes locos extrinsecos circui, primo ad *Definitionem*, & quære quid sit, quæ natura ejus, & quomodo ab aliis rebus discriminetur. *Secundo* perge ad *Partium Enumerationem*, & vide in quas partes dividi possit; & sic ultra perge ad alios & alios locos. Semper vero quod argumentum inveneris ex *Subjecto* adnota tibi & cum *Prædicato* con-

conjunge & agnoſces an bene tuam propoſitionem confirmet ; poſtea ubi exhauſeris *Subjectum*, accipe ſimili modo *Prædicatum* propoſitionis tuæ & cum eo per locos deambula : Vel ſi res poſtulaverit & melius judicaveris non diviſim cum *Subjecto & Prædicato* ſed cum *tota propoſitione* ſimul mente concepta, adi locos dialecticos & argumenta quære. Noli vero anxius hærere in ſingulis locis, ſed ſi in uno non occurrat, ad ſequentem tranſi, non enim facile quilibet argumentum porrigit, aut ſi porrigit, non ſemper ſolidum eſt; Ceterum ſi ſcire voles utrum argumentum aliquod ex *Subjecto* an ex *Prædicato* fuerit ſumptum, diſpone illud in forma Syllogiſmi, & ſi videris *Majorem* eſſe certiorem puta ſumptum ex *Prædicato*, ſi vero *Minor* fuerit verior, puta ſumptum ex *Subjecto*. Poſtquam habueris argumenta probantia propoſitionem, eadem ipſa debes in certam Syllogiſmi formam ordinare (ut in ſequenti capite docebimus) in tres communiter propoſititiones: *Majorem*, *Minorem*, *Concluſionem*; Et tunc rurſus eadem

 via,

via, quam modo tradidi, pro singulis si res egebit propositionibus rationes quærendæ sunt, quibus ipsæ propositiones roborentur;& ad hoc valent potissimum, *Similia, Dissimilia, Exempla, Apophthegmata, Sententiæ*, &c. quæ omnia in promptu habenda sunt. Vt vero facilius obveniat Inventio, consulendi libri sunt, qui de re tua de qua dicere vis, scripserunt, inter alios est *Polianthea, Theatrum vitæ humanæ & id genus alii.*

QVÆSTIO VII.

Quid sit Acumen & an Oratori usurpandum.

Quæstione 1. p. f.

Acuta quid sit Propositio superius indicatum (si probe memini) quam brevissime: Nunc quid Acumen sit & an Oratori usurpandum, discutiendum. Nauseat certe simplicitatem seculum nostrum, & quendam in stylo luxum requirit, ut jam fere Orator non audiat, imo luce non dignus, qui per Acumina vibrare Orationem ignorat. Loquamur itaque de Acuto ut seculo nos accommodemus.

Acu-

RESP. I. Sicut materiale Acu-
men

men eſt duarum linearum ſeu duorum laterum in unum punctum concurſus & unio ex uno fundamento proveniens. Ita Acumen metaphoricum eſt concurſus ſeu diſcors concordia *Subjecti* & *Prædicati* in oratione. Alii ſic brevius definiunt: Acumen eſt concors diſcordia ſeu diſcors concordia h. e. tunc acute loquimur, quando *Prædicatum* & *Subjectum* orationis ex una parte ſecum conveniunt, ex alia vero parte ſecum diſconveniunt. Exemplum habes in Martial. men quid?

Lib. 1. Epigram. 13.

Si qua fides vulnus quod feci
non dolet inquit;
Sed quod tu facies hoc mihi Pæte dolet.

Vbi vides *Subjectum* & *Prædicatum* concordare aliquomodo & diſcordare: *Nam vulnus proprium inquit non dolet, alienum mihi dolet.* Diſcordat quia contra Naturam eſt, ut alienum vulnus mihi doleat. Concordat vero, quia cum amici vulnus ſit dolorem & compaſſionem ex vulnere ejus capio.

Triplex vulgo Acumen eſt, *contra Naturam, præter Naturam, juxta Naturam.* Acumen triplex

Contra naturam. Acumen *contra naturam est* quando conveniunt duæ res dissimiles, repugnantes, contrariæ & quomodocunque oppositæ; seu breviter, quando dispar collatio *Subjecti & Prædicati* v. g.

Mutarunt elementa fidem, prius igne calebant Biderman: lib. 2. Epig. 69.
Omnia, nunc ipso frigus ab igne venit.

Contra naturam enim est ut ab igne frigus veniat & tamen quia multi Virginitatem igne defenderunt & libidinis ardorem restinxerunt, apte dixit Poëta, *frigus ab igne venit.*

Præter naturam. *Præter naturam* Acumen est, quod non est quidem contra naturam rei nec tamen etiam est usitatum & naturale; sic Martialis:

Delitiæ populi quæ fuerant Domini. Mart.

Quia non est naturale & usitatum ut à Domino ad plebem delitiæ transferantur, non est tamen etiam repugnans naturæ; dicitur ergo saltem *præter naturam.*

Iuxta naturam. *Iuxta naturam* acumen est quod convenit naturæ rei, ut Martialis: *In impensis vitam Principis annumeres: Quasi dicat, vita civilis Principi est in*

acceptis referenda, est vero naturæ conveniens, ut Princeps vitam conservet civium.

Est ergo Acuminis natura, ut *de Subjecto* prædicetur *Prædicatum vel contra, vel præter, vel juxta naturam*. Perfectissima vero illa Acumina sunt quæ sunt *contra naturam*, quia magnam pariunt admirationem; admiratio autem non potest esse, nisi in una re, ut dixi, fiat duarum rerum quomodocunque oppositarum concursus. Perfecta acumina quæ?

Resp. II. Acumina Oratori adhibenda sunt: Nam & Cicero de claris Oratoribus multos laudat, qui hac in re excelluerunt, & vituperat alios qui nullo Acumine instructi fuerunt, & ipse Acuminibus sæpe usus est. Hominibus tamen Politicis, qui sententiam in Republica ferre debent, videtur hic lusus ingenii, si sit assiduus, mutilis esse; seria enim ac plana ab eo expectantur, non verborum joci, tamen nec ille prorsus omnia negligat, caveat tantum *obscura, nimia, affectata, levia, aculeata*. Nam si *obscura* sunt quis intelliget, si *nimia* obscuritatem invehunt, si *affectata* contemtum, si Orator adhibeat. Nota.

levia risum, si denique *aculeata* odium parturiunt.

QVÆRES

* *Qui sint modi faciendi concordiam discordem* Subjecti & Prædicati.

1. Modus faciendi concor-diam discord. per Epitheton.

RESP. I. Modus est, adponere Epitheton discordans ad *Subjectum*, sic facit Martialis.

Quis neget curam esse te Deorum Lib. I. Epigr. 82.
Propter quam fuit innocens ruina.

Sic dicitur *Hermes optimus malorum seu optimus malus.*

2. Modus per substantiv. discors.

II. Est, adponere ad *Subjectum* aliud *Substantivum* discors, sic Poëta: *Tela videbantur, murus & agger erat.* Biderm.

3. Modus per Catachres.

III. Est, adponere *Catachresin* vel in *Adjectivo*, vel in *Substantivo*, vel in *Verbo*. In *Adjectivo* ponitur *Catachresis* ut: *Doctior in caussis nulla favilla fuit.* Idem l. 2.

In *Substantivo Catachresis* est si voces *Eleemosynam* v. g. *piam liberalis dextra pluviam*, *vel aureum pietatis imbrem in egenos*. In *Verbo Catachresis* est, si dicas, *hostes belli necessitatem & ardorem aquis ac-*

cen-

cenderunt. Id eſt animoſius pugnabant, quia prope aquas pugnabant, ubi fugæ ſpes nulla.

IV. Eſt, idem *Prædicatum* de eodem *Subjecto* & affirmare & negare in diverſo ſenſu. Sic Poëta de S. Brigitta formam perdente ut pudorem conſervaret: *Et tunc credidit ſe venuſtam, poſtquam deſiit eſſe tam venuſta.* Plures modos quiſque ſuo obſervabit genio ſedulus. 4. Modus eodem prædicato affirmando & neg. in ſubjecto.

QVÆSTIO VIII.

Vbi invenienda ſunt Acumina.

RESP. Bonus fons Acuminis, redundat primum ex Locis Dialecticis: *Definition: Part. Enumer*; &c. Nullus enim fere tam ſterilis eſt, ex quo ſi rem de qua loqueris circumducas, Acumen haurire nõ poſſis. Sic: 1. Fons Acuminis.

Biderm.

Quid facimus glaciata gelu ſi
lympha negetur
Ex oculis hauſtas funus habebit
aquas.

Vbi docet aquam funeream nihil aliud eſſe quam lachrymas. Sic de Magdalena currente ad pedes medici Chriſti. Remundus.

Me

Me precor ah, dixit remorantibus obvia turbis,
Linquite; si morbum discere vultis? amo.

Longum foret ire per singulos locos cum exemplis. Scias tamen quod inter alios maxime locus à *Caussa finali*, ab *Effectis*, ab *Adjunctis*, à *Contrariis* à *Repugnantibus* pro Acumine fœcundus sit: Hic enim facile invenitur consentaneum & dissentaneum aliquid *Subjecto*.

2. Fons acuminis. *Secundus* fons est *Paradoxum*, hoc est aliquid insolitum: quale est illud in Elogio: *Euntis Legati facies in veteres statuas & simulacra urbis, hominum fere animos invitavit*, id est, stupere fecit. Ad *Paradoxum* revocantur hi loci ex facetiis desumpti, qui etiam Acumina porrigunt, *Primo Metaphora*, ut *si equum mutilatum labris ridere dicas*. *Secundo Paranomasia* sic Poëta de homine picto inter inferos:

Iunge tuam tabulæ clamanti, quisquis es, aurem, Biderm.
Ipsa sibi clamat væ! tibi vero cave.

3. *Etymologia nominis*; 4. *Narratio lepida & rara*. Exemplum habes apud Mart. de fure lib. 12. Epigr. 29.

Ter-

Tertius fons est *Documentum morale.* 3. Fons acuminis.

Quartus fons est *Ambiguum* cum non ambigue sumitur;sic Poëta de flagello Christi sanguine purpurato. 4. Fons acuminis.

Idem. *Flagrum in Domini tergo protinus erubuit;*

Quintus fons est *ex figuris Rhetor.* & *Tropis,* maxime *Metaphora, Allegoria, Catachresi, Metonymia, Prosopopœja Traductio casuum, Interrogatio* & *Responsio, Optatio,*&c. Et hi fontes Acuminum ab aliis olim tradi solitorum,licet boni sint, nobis tamen numquam satis limpidi & clari visi:Ideo ex tractatu de Acuto Lyricorum Regis Sarmatici alterius Horatii *P.Matthiæ Sarvievii* fere easdem praxes inveniendi Acuminis clarius tamen propositas quondam collectas, siquidem placet sine invidia cape. 5. Fons acuminis.

Praxes aliquot inveniendi acuminis.

Praxes inveniendi Acuminis.

Prima praxis est, quando rei attribuitur apte aliqua magnitudo, moles, majestas, authoritas, amplitudo, vastitas, in sensu tamen dubio, Prima.

&

& communiter inter realem & moralem v. g. ſic moralis Philoſophus acute dixit: *Scævola confecit bellum inermis ac mancus & illa manu trunca reges duos vicit.* Nec illud inyenuſtum eſt de *Attilio* : Nam *Attilius Regulus* cum contra *Pœnos* in Africa pugnaret , *ad Senatum ſcripſit, mercenarium ſuum deceſſiſſe & ab eo deſertum eſſe rus, quod Senatus publice curavit, dum abeſſet Regulus.* De eo erga ſic Seneca : *Tanti fuit ſervum non habere, ut colonus ejus, populus Romanus eſſet.* Sic & illud Poëtæ de morte *Pompeji Magni* : *Seneca in Epiſt. 66. in fin.*

Sed timuit ſtrato miles ne corpore Magni *Lucanus.*
Non fugeret , ſupraque Ducem procumberet orbis.

Secunda. *Secunda* praxis contraria huic eſt quando rei magnæ attribuitur parvitas; vel rei pretioſæ vilitas ; in dubio tamen ſenſu inter realem & æquivalentem ſic Seneca : *Video* inquit , *iſtic menſas & æſtimatum lignum Senatoris cenſu eo pretioſius, quo illud in plures nodos arboris infelicitas torſit.* *De ben. l. 2. c. 10.*

Tertia. *Tertia* praxis eſt quando Acumen con-

continet in ſe cauſſam de facto vel certe in dubio ſenſu inſinuat aliquam veritatem contrarii effectus : Sic vir ille Sanctus : *Domine*, inquit, *tu implens ſublevas eum, & quia ego plenus Tui non ſum ideo mihi oneri ſum.* Eſt & non leve Acumen, quando alicujus effectus realis datur cauſſa moralis pro vera & reali.

D. Auguſt.

Quarta praxis conſiſtit in ambiguo aliquo verbo, vel ſententia, ita ut aliud vere ſignificet, aliud autem intendat ſignificare. Sic cum *Iulius Montanus* recitaret carmen ſuum & incepiſſet, paulo ante deſcripto Solis ortu, deſcribere occaſum; quidam ex Schola incepit abire & cauſſam quæſitus dixit; *numquid diutius illa audire potui quam ab ortu ſolis uſque ad occaſum*, Sic crudelis quoque *Atreus* fratrem alloquitur *Thyeſten*, cui incauto filios dederat devorandos. *Hic natos eſſe crede in amplexu patris, hic ſunt, eruntque; nulla pars prolis tuæ tibi ſubtrahetur.*

Quarta.

Seneca.

Senec. in Thyeſt.

Quinta praxis eſt quando attribuitur alicui rei inanimatæ aliquid, quod proprium eſt rei animatæ, ita tamen, ut totus ſenſus conſtet ex ali-

Quinta.

aliqua actione ad aliena attributa rei de qua loquimur. Sic *Plinius* de quodam post victoriam arante: *Gaudet tellus vomere laureato & coli victrici Imperatorum dextera fructuum ubertate superbit.* Et super verba Christi; *Ego sum lux vera. Ergo piger surge*, inquit, *via ipsa ad te venit, & te de somno excitat surge & ambula*: Loquitur etiam acute, qui res naturales convertit in arte factas: Sic in nasum cujusdam. *Plinius.* *August.*

Si tuus ad Solem statuatur nasus hiante *Maret.*
Ore, bene ostendet, dentibus hora quota est.

Sexta. *Sexta* Praxis est, quando apte id quod veris personis convenit, attribuitur non veris: Sic ille: *Semper oculata sunt manus nostra, credunt quod vident.* Plurimum vero placet hic modus quando simul & vera & falsa persona communicant in eadem re: Sic Augustus Cæsar dicebat: *Duas se habere filias delicatas, quas necesse est tolerare, Iuliam alteram, alteram Rempublicam.* *Plaut.*

Alter

Alter adhuc modus hic subjungendus Acuminis inveniendi Caussa.

Alter Modus eliciendi acuminis, Comparando rem: Comparatio triplex.

Est bonus modus inveniendi acuminis si rem compares cum locis oratoriis: Triplex autem potest esse comparatio hujus modi: *Prima est* si rem conferamus cum locis singulis separatim sumptis, cogitando quænam sit rei, de qua loquimur *Definitio*, *quæ partes*, *quod genus*, quæ *adjuncta*, &c. Sic *Romanæ Eloquentiæ facile princeps Consulatum Vatinii acute ridet per distributionem partium consulatus. Magnum*, inquit, *portentum anno Vatinii factum est, quod illo Consule nec Bruma, nec Ver, nec Autumnus, nec Æstas fuerit.* *Secunda*, si ipsius rei unum locum cum alio diverso loco ejusdem rei comparaveris v. g. *Definitionem cum Adjunctis rei, vel Effectus cum Caussis.* Sic *Valerius Maximus* ex comparatione Materialis & Formalis Caussæ, id est, animæ & corporis elicit Acumen de *Lucretia : Dux*, inquit, *Romanæ pudicitiæ Lucretia, cujus virilis animus,*

Cicero.

Lib. 6. c. 1.

nimus , maligno errore fortunæ, muliebre corpus sortitus est. Tertia est , si locos rei unius ordinis comparemus cum aliis locis oratoriis ejusdem ordinis,ut definitionem cum definitione,caussam cum caussa,&c. e. e. *Mucius Scævola Regem quem armata manu non poterat , exusta fugat.* Hic Acumen est ex comparatione caussæ cum caussa , id est, manus armatæ cum exusta. *Seneca.*

Modus inveniendi Acuminis in locis Oratoriis.

Definitio.

Ex Definit. Acumina. Definitiones acutæ sunt quæ fiunt per contrarium: sic *Formam* describserunt : *Regum solitarium* ; *Dulcem Tyrannum: dulce malum : dulce damnum.* *Theoc. Socrat. Seneca. Theoph.*

Partium Enumeratio.

Ex partium Enumerat. Hæc acuta fit, *Primo* quando ostenditur quod pars sit major suo toto. Sic *Cicero* cum vidisset *Q. Ciceronis* fratris imaginem ingentibus lineamentis usque ad pectus depictam, ipse vero Q. Cicero erat parvus. *Frater*, inquit, *meus dimidius major est quam totus : Secundo* *Cicero.*

Quan-

Quando res extrinſeca in ordine ad aliquam menſuram conſideratur ad exprimendam magnitudinem vel parvitatem. Sic *Cicero* de *Dolabella*. *Quis generum meum alligavit gladio*. *Tertio* Quando aliquod magnum oſtenditur includi in aliqua ſui parte. Sic ille de *Venetiis* : *Quid pugnas Europam Aſiamque, Lydiamque, Neamque :*

Idem.

Paul. Meliſſus.

Quatuor hæc una cernis in urbe plagas.

Bauhuſ. Et illud de incarnatione Chriſti : *Vah ! punctus ambit circulum.*

CONTRARIA.

Locus Contrariorum valde ſervit Acuminibus, quando idem omnino affirmatur & negatur, ſalva tamen veritate dicti diverſimode intellecti. Sic de malo Principe Hiſtoricus ; *Omnia in eo Principe ſunt, preterquam Princeps*. Et Alter : *Hæ manus*, inquit, *ſufficiunt deſiderio meo, nihil habenti nihil deerit*. Et Philoſophus : *Non perſuadebis, etiamſi perſuaſeris*. Et Cicero : *Nuncquam ſum otioſus, quam cum ſum otioſus.*

Ex Contrariis.

Tacit. *Curt.* *Seneca.* *Cicero.*

PRIVANTIA.

Acuta ſunt cum prædicatur forma

Ex Privativis.

ma de privatione vel certe quando aliquid proprium formæ tribuitur negationi formæ: Sic P.*Mimus pars beneficii est, si quod peto cito negas.* Et illud: *Congesto pauper in auro est.* P. Mimus. Seneca.

REPVGNANTIA.

Ex Repugnātiis. Acuta sunt, quando unum de altero prædicatur: v. g. *Deo parere libertas est*: Et alibi: *Miserum te judico qui nuncquam fuisti miser.* sic de Nuptiis Honorii: Seneca. Claud.

Non odium terrore moves, nec frana resolvit
Gratia, diligimus pariter pariterque timemus
Ipse metus Te noster amat.

RELATA.

Ex Relatis. Ex his oritur Acumen *primo* quando patienti actio attribuitur, agenti vero passio v. g. *Beneficium dando accepit qui digno dedit. Secundo*, Quando una eademque persona ad se tamquam ad aliam refertur. v. g. *Tam autem eras excors, ut tota in oratione tua tecum pugnares ipse, ut non tanta quanta tecum tibi esse tcontentio.* P. Mimus. Cicero Philippica 2 in Anton.

CAV-

CAVSSAE.

Ex Caussis.

Materialis & Formalis, dabunt Acumen si ostenderis alterutram alteri consentaneam esse & dissentaneam. E. C. de apibus Poëta:

Virg. *Ingentes animos angusto in corpore versant.*

Et:

Statius. *Magna sub exiguo regnabat corpore virtus.*

Efficiens Caussa & instrumentalis dabit Acumen, si ostendatur res dissentaneas efficere: Sic ille de quodam in rota ad supplicium vecto, caputque in rotam immissum frangente: *Eodem vehiculo*, inquit, *quo ad pœnam vehebatur pœnam effugit.* Seneca.

Finalis illa est acuta, quæ ab ipsa actione, quæ propter se exercetur erit dissentanea & consentanea. Sic Martialis: *Cur in theatrum Cato severe venisti, ideone tantum veneras, ut exires.* Mart. Acute & ille pictor, teste *Botero*, qui jussu Prioris cujusdam pingebat cœnam Christi in conventu: cum moraretur & nondum finivisset *Caput S. Petri & Iudæ*, accusareturque apud Ducem Sfor-

De Pictore quopiam.

tiam à Priore, dixit: sibi tantum duo capita pingenda restare, unum S. Petri & aliud Iudæ proditoris, pro primo se jam habere inventionem, pro altera Iudæ facie, si interea melior phantasia non occurreret futuram optimam faciem Prioris, ideoque se tamdiu moratum esse, ut pejorem aliquam inveniret & invenire non posse.

EFFECTA.

Ex Effectis. Acumen faciunt cum juxta se prorsus dissentanea sunt, & tamen vera: Sic Scytharum Legati coram Alexandro: *Fuga nostra victoria est, etiamsi vincamus, vincemus.* *Curtius lib. 7.*

ANTECEDENTIA ET CONSEQVENTIA.

Ex Antec. & Conseque. Extruunt Acumen, quando inter se permutantur, id est, quando dicimus ea antecedere, quæ deberent consequi; & contra. Sic *Magnus* ille *Heinsius* de puero in utero Matris mortuo cum eaque sepulto

Sic tumulusque domusque fuit *Heins. l. Epig.*
tibi Mater & ante
Quam natus poteras esse, sepultus eras.

Acutum & illud: *Tantum à se discordavit fortuna, ut cui defuerat* *Paterculus in Pompejo.*

rat ad victoriam terra deesset sepulchrum.

COMPARATA.

Tripliciter, acumen faciunt. *Primo* quando ea quæ sunt majora, fiunt minora V.G. *Fratris propinquorumque extrema hora deseritur, & ad mortem muli concurritur.* *Secundo*, Quando illa quæ sunt minora vel majora, fiunt paria. E. C. *Par est pauper nil cupiens Principi omnia habenti.* *Tertio*, Quando illa quæ sunt minora fiunt majora v. g. *Majus beneficium dat, qui grate accipit, quam qui libenter dedit.* Et hi fuere modi ex supra dicto R. P. collecti quos æque consule. Pro fine tamen moneo, ut non morose nimium his locis inhæreas acumen quærendo: Aliquando enim naturalis bonitas citius quam exacta diligentia illud porrigit, & artificiosa inquisitione interdum tardamus impetum animi sponte sagacem.

Ex Comparatis.

Seneca.

Idem.

Idem.

QUÆSTIO IX.

Quomodo Orator Acumina in Oratione ponere debeat.

Vt plenitudinem Doctrinæ de A-

cuto habeas, non erubesco meis scriptis inserere quædam ex decem præceptis orationis acutè scribendæ, quæ ingeniosissimus *P. Thomas Fabritius* quondam observavit.

Orationis acute scribendæ Præceptum. 1.

Primum Præceptum est:

Vt acuta sit Oratio tractetur dictum aut factum aliquod ita, ut ex occasione ejus aliquid opponatur per modum additamenti sententiose, sive ex *Caussis* sive ex *Effectis*. Exempla dat *Seneca*: *Alexander victor tot Regum & populorum iræ succubuit: id enim egerat, ut omnia potius haberet in potestate quam affectus, nec sciebat, imperare sibi maximum imperium esse.* Et: *Post Darium & Indos pauper est Alexander, quærit quod suum faciat, scrutatur maria ignota; Quod natura satis est, homini non est. Inventus est qui concupisceret aliquid post omnia.* Et alibi: *Socrates eodem illo vultu, quo aliquando solus triginta Tyrannos in ordinem redegerat, carcerem intravit, ignominiam ipsi loco detracturus, neque enim poterat carcer videri in quo Socrates erat.* Et: *Regem prodesse etiam*

Alexander. *Epist. 119.* *ibidem.*

Socrates. *Seneca. de Consol. ad Helviam c. 13.* *Idem: Natur. quæst. l. 2. cap. 43.*

etiam solum oportet, nocere nonnisi pluribus visum est: Ideoque antiquitus dictum; *fulmen quod solus Iuppiter mittit, placabile est, perniciosum id, de quo deliberavit, & quod aliis quoque Diis authoribus misit, nimirum ubi aliquid percuti debet, ne Iovi quidem suum consilium satis est.*

Secundum Præceptum.

Vt acuta sit oratio, ponantur ingeniosæ Causæ Finales, ex occasione facti vel dicti alicujus v. g. *Caligula optabat ut populus Romanus unam cervicem haberet; ut scelera nimirum sua tot locis ac temporibus diducta in unum cogeret.* Et: *Da pauperi terram ut accipias Cælum, da nummum, ut accipias regnum, da pauperi ut des tibi, da, quia quidquid pauperi dederis Tu habebis, quidquid pauperi non dederis, habebit alter.* Et: *Magnus Paulus cecidit in via, cecidit Iudæus, ut surgeret Christianus.* Et: *Sol obscuratus est, ut tanto sceleri officium luminis denegaret, nec luceret eis lumen mundi, à quibus fuerat lumen salutis extinctum.* 2.

Seneca lib. 3. de Ira.

Chrysologus Sermo. 8.

Idem. Sermon. 176.

Ambrosius Sermon. 52.

Tertium Præceptum est.

3. Vt acuta sit Oratio, ponantur breves & ingeniosæ definitiones; V.G. *Vilis & tenuis & simplex mensa bona valetudinis Mater est.* Et: *Morientem divitiæ non sequuntur, sit ergo tibi pera conscientia tua, sit tibi panis vita tua.* Et: *Voluptas bonum pecorum amplectitur nos, ut strangulet*; Et alibi: *Omnia ad quæ gemimus tributa vitæ sunt, omnia ista in longa vita sunt, quomodo in longa via & pulvis & lutum & pluvia.* Chrysostomus tom. 3. Homil. 21. Chrysolog. Seneca. Idem. Epist. 96.

Quartum Præceptum est.

4. Vt acuta sit oratio, ex occasione alicujus veritatis, ponantur vel Similia, vel Exempla, vel Hieroglyphica, vel aliæ veritates sententiosæ. E. C. *Noli huic tranquillitati confidere; momento mare vertitur, & eodem die ubi luserunt navigia sorbentur: Cogita posse & Latronem & hostem jugulo tuo admovere gladium.* Et alibi: *Vitia in aperto leviora sunt; morbi quoque tunc ad sanitatem inclinant cum erumpunt.* Et: *Postquam docti prodierunt, boni* Idem. Epist. 4. Epistol. 56. Epistol. 95.

boni desunt, docemurque disputare non vivere. Et: *non cognoscitur bonum, nisi amissum, Sol spectatorem nisi cum deficit, non habet; adeo naturale est magis nova quam magna mirari.*

Senec. Natur. quæst. l. 7. c. 1.

Quintum Præceptum est.

5. Vt Acuta sit oratio, simile sententiose ponatur. v. g. *Non est admirationi una arbor, ubi in eandem altitudinem tota sylva surrexit.* Et alibi: *Parvus pumilio est, licet in monte constiterit; Colossus magnitudinem suam servabit etiam in puteo.* Sic: *Plures sunt qui orientem quam qui venerantur Solem occidentem.* Et: *In vino nimium veteri delectat etiam ipsa amaritudo.* Et: *Hedera invenit, quo se alliget.* Et: *Apem propter aculeum non odisti, sed propter fructum foves & tueris.* Sic etiam: *Panem sume meum sed non fac Bartholomæum.*

Senec. Epist. 33. Epist. 76. Plutar. in Pompejo. Lycosthen. Plutar. Schola Salernitan.

Sextum Præceptum.

6. Vt acuta sit oratio, ita simile ponatur ut *prothasis* & *apodosis* exprimatur, sed adverbium comparativum non exprimatur. v. g. *Nec gubernator otiosus in tempestate, nec*

Senec. Epist. 108.

præceptor docens & non faciens quidquam mihi prodest. Item: *Corpus totum animo servit, tota Respubl. Regi.* Sic *Ferdinandus Imperator* apud Reusnerum: *Boni viri & boni vini non est origo inquirenda.*

Septimum Præceptum.

7. Vt Acuta sit oratio, simile ita ponatur ut sit per modum *Apodosis.* E.G. *Non satis est opibus pollere, nisi fortitudo accesserit; Nam & Cervis frustra sunt ingentia cornua, cum desit animus.* Et: *Non accepimus brevem vitam sed fecimus, nec inopes ejus sed prodigi sumus; sicut ampla opes, ubi ad malum dominum, momento dissipantur; at vero licet modica, si bono custodi tradita sunt, crescunt.* Plutar. Seneca.

Octavum Præceptum.

8. Vt Acuta sit Oratio, ponatur veritas una in qua tanquam in fœcundo semine lateant plures veritates. v. g. *Non dicat homo, non habet manus mea quod det pauperi, det ipsam manum pauperi & plus erit ipsam dedisse manum pauperi, quam nummum.* Et: *Hoc habet virtus boni,* Chrysolog. Seneca Epist. 44.

quod

quod stemma non inspicit, Platonem non accepit Nobilem sed fecit.

Nonum Præceptum.

Vt Acuta sit Oratio, ponatur aliquid magnum, quod sit velut *Paradoxum*, insolitum, inexpectatum, & hoc ex modo dicendi, vel rerum combinatione, maxime vero fit per contraposita: Sic v.g. *Peccator cum terra sit, in Cœlum pugnat; cum fœnum sit, cum igne bella gerit; cum lutum sit, adversatur ei qui illum finxit.* Item: *Actum est ut Author seculi, seculo teste moreretur, & à mundo, mundi Dominus prius per pœnam quam per gloriam nasceretur; Pax cœli traditur doli osculo, tenetur tenens omnia, illigatur omnium nexus, ducitur attrahens universa, à falso accusatur veritas, sistitur cui assistunt omnia. Iudæi gentibus tradunt, reddunt gentes Iudæis, sicque commercium fit impietatis pietas, & sanctitas in nundinas crudelitatis producitur, flagellatur remissio, condemnatur venia, illuditur majestas, irridetur virtus, perfunditur sputis largitor imbrium, clavis ferri cœli stater*

Chrysostom.

Idem de passione Christi.

affigitur, mellis dator cibatur felle, propinator fontium potatur aceto.

Decimum Præceptum.

10. Vt Acuta ſit Oratio; ponatur ſæpe concors diſcordia inter *Subjectum* & *Prædicatum* ſeu aliquomodo diſconvenientia; quia cum Acumen omne ideo gratum ſit, quia admirationem parit & delectationem; videlicet delectationem convenientia, diſconvenientia admirationem dabit. Hæc autem concors diſcordia naſcetur ex Tropis & Figuris, maxime *Metaphoris*, *Metonymia*, *Antonomaſia*, *Allegoria*, &c. Et hæc de Acuto atque adeo de Inventione; res ipſa nunc atque ordinis ſeries de Diſpoſitione agi poſtulat, quapropter hæc ipſa ſequenti pertractatur capite.

CAPVT II.

DE DISPOSITIONE.

POſteaquam quid dicere poſſis inveniſti, naturaliter ſequitur ſcire:, quo ordine dicere debeas, ordo enim ubique anima rerum eſt, & illud ſequentibus edocetur.

QVÆSTIO I.

Quid Diſpoſitio, quotuplex, & quid Oratori diſponendum.

RESP. I. Diſpoſitio eſt rerum inventarum in ordinem poſitio. Duplex eſt, alia Naturalis cum quis eo ordine de rebus diſſerit quo factæ ſunt aut quo fieri Secundum Naturæ leges ſolent. Vt ſi laudares aliquem & *Pueritiam* Primo, deinde, *Iuventutẽ*, tum *ceteros ætatis gradus* traderes. Diſpoſitio quid? Duplex, Naturalis.

Alia Artificialis quæ voluptatis gratia aut utilitatis diverſimode res miſcet ac confundit rejiciendo initium in finem & finem in initium; ut ita oblectet & ſuſpenſum teneat Auditorem, pendentes enim Auditorum animi ex inopinato eventu plus hauriunt jucunditatis: Sic Diſpoſuit *Æneidem ſuam Virgilius* in quo narrat Æneæ diſceſſum in Italiam non eo ordine quo incepit. Sic ordinavit *Argenidem* ſuam *Barclajus*. Sic ſcripſerunt quoque complures alii qui non minus elegantia quam artificio ediderunt Hiſtorias Gallica lingua jucundiſſimas ſcil. *Polexandre, Caſſandre, Cleopatre, Polya ndre*, quos brevitatis cauſſa hic ſe- Artificialis. Æneidos diſpoſitio Virgiliana. Argenidis itidem Barclaji & aliorum.

recenſere ſuperſedeo. Sic tandem faciunt omnes ii qui Tragœdias & Comædias per ſucceſſus deducunt inexſpectatos.

Resp. II. Orator habita propoſitione videat *Primò* an ſimplex ſit, an partes habeat propoſitio & quæ pars Primo quæ Secundo loco ſit ponenda vel tractanda potius. *Secundo* Ex inventis pauca ea quæ meliora argumenta ſeligat & valida quidem initio, debilia in medio, fortiſſima in fine Orationis collocet, quia initio ſtatim Auditor rerum cognoſcendarum avidus præoccupari debet & convinci, in fine vero valide confirmari & impelli. Robuſtiora autem argumenta ſunt ex *Definitione*, ex *Partibus*, ex *Genere* ex *Cauſſis*, ex *Effectis*, quia naturam rei explicant: Minus ponderis habent quæ ex Adjunctis levibus & aliis Conjecturis ſumuntur. *Tertio* Rationes & Argumenta diſponat ſibi Dialectice; Primo in Syllogiſmos, deinde videat quomodo oratorie eadem tractare poſſit; *Quarto* Videat in quot partes Orationem debeat diſtribuere; ſed de his infra clarius.

QVÆSTIO II.

Quomodo Argumentatio Dialectica facienda.

RESP. Argumentatio est Argumenti dispositio seu explicatio. Constat, cum perfecta est, tribus propositionibus, quarum, quæ Primo loco ponitur vocatur à Dialecticis *Major*, à Rhetoribus *Propositio*; quæ Secundo loco ponitur vocatur à Philosophis *Minor*, ab Oratoribus *Assumptio*: quæ *Tertio* loco ponitur, dicitur à Dialecticis *Conclusio* à Rhetore *Complexio*. Et hæ tres Propositiones, quando ordinate ponuntur vocantur *Syllogismus*, quem formare debes ex propositione tua & Caussa ejusdem à Te inventa. v. g. Propositio Tua fuit, *Clodius jure est occisus*; Argumentum seu Caussa inventa, *Quia fuit insidiator*. Iam forma Syllogismum ita, accipe Caussam hanc & conjunge illam cum *Prædicato* propositionis tuæ, dicendo. *Insidiator jure est occisus*; & ecce *Major*; Accipe deinde *Subjectum* propositionis tuæ & conjunge cum Caussa eadem & dic; *Clodius fuit insidiator*, & in promptu est

Argumentatio Dialectica quid?

Argumentandi praxis.

Minor;deniq;pone ipſam propoſitionem tuam, dicendo : Ergo *Clodius jure eſt occiſus*; ſic fiet concluſio atque adeo totus *Syllogiſmus*. Sic fac in aliis ; ſemper autem cogita quibus rationibus aut exemplis aut ſententiis, aut ſimilitudinibus *Major* vel*Minor* confirmari rurſus debeant, maxime ſi probabiles tantum ſunt & debiliores. Nam ſi veriſſimæ ſint, non probandæ ſed exornandæ ſunt. Vbi hoc feciſti, jam cogita, quibus modis Oratorie eoſdem Syllogiſmos trades.

QVÆSTIO III.

Qui ſunt modi Argumentandi Oratorie.

Aliquot modos uſitatos tractandi Argumentum oratorie hic pono.

Primus Modus.

1. Argumentandi Oratorie modus.

Solet diſponi Syllogiſmus eo ordine quo à Dialecticis ponitur, ita ut prius *Major* ſit cum ſuis rationibus ac comprobationibus, Secundo *Minor* itidem cum ſuis rationibus. Denique *Concluſio*.

EXEMPLVM.

An ob ſcelus

Fingamus Regem quempiam oc-

occidisse fratrem Principem ex ambitione regnandi; Et fiet Propositio; v. g. *Rex dejiciendus est*; Ratio: *Quia scelestus est*: pone Dialectice Sic: ***Scelestus nobis in regno ferendus non est. Rex est scelestus: Ergo in regno ferendus non est. Ratio Majoris***: Quia famam læderemus nostram apud exteros, apud quos honesti & virtutis studiosi audivimus, nunc sceleris patroni & servi diceremur. *Ratio Minoris:* Fratrem occidendo fraudulenter ex ambitione, in nos & in naturam injurius. Oratorie v. g. sic tractari posset.

Rex dejiciendus Regno. Contra Regem

ELABORATIO.

Eosne tandem Cives N. in scelerum amore progressus fecimus, ut sceptrum deferre sceleri super capita nostra & libertatem non erubescimus? Itane inter sceleratos ut censeamur, principem in scelere, scelus in Principe diutius venerabimur? Miseret me proh dolor Cives N. miseret me gloriæ nostri nominis, quam Majorum nostrorum emptam sanguine, sic temere apud exteros incuria nostra prodigimus, ut qui antea virtutum Patroni, nunc scelerum man-

Major.

Ratio Majoris.

mancipia audiamus. Ecquid dicent finitimæ, quid remotæ nationes. En inquiunt viri quorum rebus cum Virtute gestis orbis angustior erat; qui amplecti noverunt nihil, agere nihil, nisi quid limites vel attingeret vel non excederet : Ecce eo usque in malitiam delapsi ut projecta verecundia scelus in throno adorare non pudeat. Et quæ ceterorum civium facies? quis procerum honor? si turpitudo in Diademate sic volentibus triumphat. Certe non possunt scelera non diligere, qui scelera pati & honorare voluerunt. Et

Minor. haberet fortasse umbraculum utcunque immanitatis suæ Rex noster si minoris subsellii scelus cruentis manibus perpetratum posset gloriari; sed in Principem fratrem, liberis

Ratio Minoris. omnium nostrûm vocibus sceptro admotum, crudeliter sæviisse, quid aliud est quam nobis & naturæ bellum indixisse, atque omnium gentium una hac impietate offendisse tribunalia.

Comprobatio. Revera si ab aurora recte diem describimus, possumus non vani augures ominari, quem nobiscum sit acturus *Neronem* is, qui crudelitatem suam suorum sanguine

ne incepit saginare, & ibi Tyrannidis suæ initium fecit, ubi finem ceteri. Quapropter evigila generosa Regis progenies & si nominis tuæ, si gloriæ publicæ injuria vulneraris, throno scelus dejice. Audiat orbis, audiant posteri, scelus in Regno fieri potuisse, impune abire in Principe non potuisse. Conclusio.

Secundus Modus.

Interdum Orator Primo loco ponit *Minorem* cum ejusdem Rationibus; Deinde *Majorem* & Rationes illius; tandem *Conclusionem*. Argumentandi Oratorie modus.

EXEMPLUM.

Sit Propositio priori contraria v. g. *Rex de Regno nec dejiciendus nec occidendus ob commissum piaculum.* Ratio est: *Quia hoc faciendo famam nostram offenderemus*: Pone Dialectice ita: *Famam nostram lædere cives non debemus, Sed si Regem throno detrudimus & occidimus, famam nostram lædimus.* Ergo *Regem neque de throno dejicere*, &c. *Ratio Majoris.* Quia fama divitiæ publicæ nostræ & nobile Reipublicæ patrimonium est, quod singuli curare debemus. *Ratio Minoris.* Pro Rege.

noris. Quia hactenus laudabamur, quod numquam Principem dejecerimus aut occiderimus, ab hac gloria jam cademus occidendo Regem. *Comprobatio*, Quia Majores nostri malos etiam Principes habuerunt & tamen tolerarunt. Oratorie v. g. Sic tractabis.

ELABORATIO.

Minor. Optarem Cives N. ut in posteritatem oculos conjicerent illi, qui crudeli suffragio non è throno dumtaxat Principem sed è vita execrando prorsus & ausu nefario deturbandum decreverunt, adverterent utique majorem nostro nomini maculam sua temeritate, quam patientiam Principi infligi. Fuit enim hactenus ea gloria præcipue nostra in pectoribus nobis libere Reges non in cunis nasci, natos autem nullibi majori veneratione haberi; nec audivit umquam orbis decus sanguine nostras manus cruentatas fuisse, quod sicut supra reliquas nationes præconium singulare est, ita nostro studio perennare deberet. At modo si manus Principi injicimus, nonne de fastigio commendationis deji-

Ratio Minoris.

dejiciemur? & parricidæ cum reliquis perenni ſarcaſmo condigne celebrabimur. Vel Majores noſtros reſpicite & ab eorum veſtigiis recedere vobis ſit relligio. Vtcunque illi heroës in ſolio homines tamen habuerunt, quorum omnium ſine vitiis vitam fuiſſe & neminem ſcelere thronum oneraviſſe mihi veriſimile non eſt; ferre illi nihilominus ſceleratum quam tollere & nimia potius pietate peccare quam furore voluerunt. Comprobatio.

Quid degeneres igitur famam dilapidabimus, quid in Rempublicam crudeles cruenta machinari ſuſtinebimus? Nos, qui gloriam veluti publicas omnium divitias & nobile regni patrimonium inter principes curas habere ab ipſa honeſtate compellimur; & alii quidem gladiis, alii recte factis, alii juſtitia, alii clementia, tamquam quoddam honoris ærarium debemus comportare. Major cum Ratione.

Fuerit Rex in fratrem ſceleſtus, nos in Principem ſceleratos præcipitatio non faciat; nec rideat æternitas ſcelus alio ſcelere à nobis fuiſſe vindicatum; habeat locum apud Concluſio.

nos

nos Sapientum parœmia; *Principem si bonus est audi, si malus tolera.*

Tertius Modus.

3. Argumentandi Oratorie Modus.

Solet non raro *Conclusio* Primo loco poni & huic *Major* aut *Minor* subjicitur per particulas *Enim*, *propterea, idcirco, quapropter*, *&c.* Et si sequitur aliud Argumentum, *Conclusio* vel jam non repetitur, vel si necesse est repetitur: Quod si Oratio brevis sit, ut sunt plerumque nostrates vernaculæ, ponitur denuo communiter Conclusio sed aliis Verbis.

E X E M P L U M.

Gratiarum Actoria Dignitatis oblatæ.

Sit Oratiuncula gratiarum Actoria Cujus Propositio est: *Debeo Tibi magnas gratias.* Ratio: *Quia dedisti mihi dignitatem omissis aliis competitoribus.* Pone Dialectice ita: *Cui datur dignitas omissis competitoribus aliis, is magnas debet gratias; Sed mihi,* &c. Ergo. Oratorie sic.

E L A B O R A T I O.

Conclusio.

Gratiæ, Serenissime Rex, quas pro collata dignitate Majestati Tuæ debeo, tantæ sunt, ut ne Verbis explicari, minus multo referri à me un-

unquam possint, cogorque necessitate doctus, quod *Socrates* olim *Platoni* fecit, coram Serenissima Majestate Tua usurpare: Qui cum parem beneficiis facultatem apud se non reperiret, inopiam ingenue professus, *Socratem, exclamavit, pro beneficiis ò Plato accipe*: Non aliter ego amplioribus ornatus muneribus, siquidem tenuitas regiæ gratiæ non sufficit, me meosque tuæ Majestati perpetuum devotos in pretium beneficiorum adnumero. An Major. enim grandi obsequiorum debito obæratum se non sentiat is, ad quem de regia liberalitate promanavit honor, multorum obvio sinu captatus, multorum precibus quæsitus. Certe cumulatur gratia ex votis & Ratio Major. desideriis aliorum & in uno duplex pullulat beneficium, quando & petito honore exornaris, & ornato æmulis longe anteponeris. Eccui ve- Minor. ro aut obscurum aut dubium quanti viri quam bene de Majestate Tua, Cum Ration. quam egregie de Patria meriti, hanc præsentem dignitatem & votis ad se & precibus tam suis quam suorum provocaverunt, cum quibus ego, si in contentionem venire de-

beam

beam vix ullatenus meritis possem comparari. Sed tua Majestas Serenissima animum meum semper Majestati Tuæ, semper Reipublicæ devotissimum adspexit, humanitateque ac clementia, quod tenuitate defuit, liberalissime explevit. Quid jam pollicear nisi sollicite elaboraturum, ut apud ingratum animum non collocavisse beneficium videaris. Me igitur meaque studia, meos, meorum obsequia ad nutum & voluntatem Serenissimæ Majestatis tuæ humillime depono: Libeat imperare & vitam nobis imperiis Tuis meliorem esse experieris.

Conclusio repetita.

Quartus Modus.

4. Argumentandi Oratorie Modus.

Aliquando ponitur Primo loco *Major* cum suis rationibus: Secundo *Conclusio*; Tertio *Minor*. Quarto si videtur necesse repetitur *Conclusio* Verbis aliis.

EXEMPLUM.

Gratulatoria de Adventu Viri M.

Si v. g. Gratulari velles in Adventu viri Magni & Regis cujuspiam Legati hanc faceres Propositionem: *In Tuo adventu ad nos est gaudendum*; Ratio: *Quia vir magnus es*. Pone Dialectice ita: *In ad-*

adventu viri magni gaudendum est: Tu vir magnus, &c. Ergo. Oratorie sic proferes.

E L A B O R A T I O.

Nec Sidera sine orbis gaudio, nec magni viri sine animorum Serenitate transire possunt. N. N. Eam illis legem natura dixit, ut esse non possint, nisi prosint: Hanc nobis pulcherrimam necessitatem virtus imposuit, ut magnis esse nullibi liceat, nisi ad minores favor & clementia inclinet. Vtinam liceret hodie vel de lucida *Momi* fenestra omnium nostrum animos vicinius contemplari, videres utique amorem cum timore, gaudium cum tristitia, vota cum Eloquentia, non ineleganti conflictu in pectoribus nostris concurrere; Vt quando Te magnum hospitem salutamus, adhuc an Te metus noster amet, an amor Majestatem timeat, aut gaudium de sua tenuitate tristetur, an tristitia de tuo adventu gaudeat, an vota perorent, an Eloquentia faveat, dicere non possimus: Toti gaudium fieri, toti amor, toti votum, toti Eloquentia volumus, ut animorum de Te

Major.

Ratio Major.

Conclusio.

Te adfectus coram Te digne explicemus.

Minor cum suis probationibus.

Et ſane Te magnum eſſe non ſtirpis ſolum claritudo, non prudentia ſingularis, non omni humanitate mores, non virtutes dumtaxat ceteræ perorant, quas niſi modeſtiæ vulnera timeret, in lucem facile præeunte fama produceret facundia: Sed totius Regni judicio Te magnum veneramur, quod cum hos dignitatis radios in Te poſuit, Orbi Te Sydus ſuum propoſuit. Magnum Rex noſter judicavit, cum arcanorum Te conſcium & regii conſilii non ſemel Arbitrum voluit. Magnum, quando Te perſonæ ſuæ capacem, iterum atque iterum oſtendit, & hanc non per Germaniam tantum & Britanniam, &c. circumferre ſed etiam in Regni ſui ambitu dedit, ut foris & domi Magnus haberêre: Magnum Te & litteræ noſtræ fatebuntur, vel ex hac ſubmiſſione Tua, qua illuſtrem vultum & excelſum animum ad noſtram tenuitatem tam benevole inclinaſti. Magnos ſiquidem ſe demittendo creſcere nemo noſtrum eſt, qui ignoret.

Quin-

Quintus Modus.

Aliquando omittitur *Major*, & ejus loco ponitur *Ratio Majoris* cum suis comprobationibus. Deinde *Conclusio*, tandem *Minor* cum suis probationibus, & ultimo *Conclusio* repetita. Pro hoc vulgare accipe

5. Argumentandi Oratorie Modus.

EXEMPLUM.

Sit Propositio: *Non debes in morte amicorum graviter dolere.* Ratio est; *Quia mors est commune malum*: Pone Dialectice ita: *In communi malo graviter dolendum non est; Sed mors amicorum est commune malum*; Ergo, &c. Ratio Majoris est, quia malum commune vitari nequit; Oratorie sic tractabis.

Consolatoria in morte Amici.

ELABORATIO.

Quod vitari nequit patienter ferendum esse Sapientes existimavêre. Ita enim fit ut alienum malum à nobis videatur cum non sentitur. Male igitur profecto agimus si animum nimio mœrori ob amicorum discessum damus, & veluti eodem funere lætitiam cum amicis tumulamus. Non enim hoc malum ad unum aliquem refertur, unum pe-

Ratio Majoris. Comprobatio Conclusio. Minor.

D tit,

tit, unum premit; sed in omnes pariter grassatur, universos affluit. Ii enim quibus cum vivimus, quorum vita fruimur, quorum usu oblectamur omnes eadem conditione devincti sunt, omnes mortalitate damnati. Infirmum enim & debile hospitium animus noster incolit, quod & intra se pugnantia hostiliter Elementorum bella alit, & plurimis aliunde maximisque periculis oppugnatur. Perque egregie Seneca: In hoc multi erramus, quod mortem tamquam venturam præstolamur; magna pars illius transiit, atque hoc ipsum quod vivimus mors est. Divide igitur dolorem omnibus, quem ex communi acerbitate Fortunæ tibi assumpsisti: eodem in cursu sumus iidem, omnibus tolerandum est, neque recte factum judica, si animum doloribus nimiis discerpendum ultro concesseris.

Ratio Minoris. Confirmatio. Exornatio. Conclusio repetitur.

Sextus Modus.

6. Argumentandi Oratorie Modus.

Frequenter omittitur *Major* & ponitur solum *Minor* cum probationibus & *Conclusio*: dicitur hæc Argumentatio *Enthymema*, cujus Prima pars vocatur *Antecedens*, altera

tera *Consequens*. Ponitur vero ſicut placet vel Primo loco *Antecedens*, deinde *Consequens*; vel contra.

EXEMPLVM.

Sit Propoſitio : *Iuvenes rigida disciplina coërcendi non ſunt*. Ratio: *quia rigore non fiunt meliores ſed pejores*. Dialectice omiſſa *Majore*, pone ſic: *Rigore disciplinæ pejores fiunt juvenes: Ergo ſub rigida disciplina habendi non ſunt*. Oratorie ſic V. G. Iuventuti indulgendum Suaſoria.

ELABORATIO.

Erras & vehementiſſime erras, ſi diſciplinæ ſeveritate & timore juventuti recte reliquæ ætati conſultum exiſtimas. Nam in Speciem mitigari videntur, auſtero animo revera efferentur. Invoca experientiam & ad ſui juris libertatem dimiſſos, eos plerumque peſſimos inveneris, qui graviori ſub diſciplina juventutem egerunt. Veluti enim aquæ objecto aggere coërcentur utcunque & collectis fluctibus quieſcunt, ubi vero obicem fregerint, diuturnitatem otii ferociori impetu compenſant; ſic juventus ſub crudis preſſa imperiis, poſteaquam legum Conſequens. Antecedens. Ratio. Exornatio. à ſimili.

 clau-

claustra egreditur, insolentius effervescit, & non concessis antea Sirenum illecebris, animos plenissimis conatibus immergit: Nitimur enim in vetitum semper & ardentius negata concupiscimus. Hunc animi morbum melius aliqua indulgentia curaveris: Nam ut optime *Naso* illud naturæ compendium.

Quod licet ingratum est, quod non licet acrius urit Ovidius.
Ipsa potestas
Semina nequitiæ languidiora facit.

Septimus Modus.

7. Argumentandi Oratorie Modus.

Ad *Herennium* hic Modus à *Cicerone* Præscribitur: ut Primo, ponatur *Expositio* seu res probanda. Secundo, *Ratio* una seu plures. Tertio, *Comprobatio*; Quarto, *Exornatio* seu *Illustratio* à *Contrario* vel *Exemplo*, à *Simili*, *Testimonio*, *Sententia*, &c. Quinto, *Complexio* in qua totum colligitur; Modus hic facillimus est & ad orationunculas extemporales aptissimus.

EXEMPLUM.

Mediocris malitia juveni non nocet.

Sit Propositio; *Brevis malitia & petulantia non nocet juventuti:* RATIONES; *Quia non ideo dicentur*

centur statim mali esse. Quia homo bonus semper esse non potest. Quia & Sol suas habet nebulas. COMPROBATIO: *Et hi qui modo senes sunt petulantes fuerunt dum juvenes essent.* EXORNATIO à TESTIMONIO; Quod Poëta quidam dixerit: *Ver ex anno tollit, qui ex juventute petulantiam.* A SENTENTIIS; *Quod quævis ætas sibi convenientes debeat habere mores.* A CONTRARIO; *Turpe est senem juveniliter agere; ergo & juvenem instar senis graviter.* A SIMILI; *Nam recens cerevisia nisi insaniat, & fæces depellat, nil valet inposterum.* Oratorie sic v. g. tracta. Persuasoria.

ELABORATIO.

Perfunctoria & brevis malitia quid damni tandem Iuventuti importaverit. An ideo aquam bibunt *Hispani*, quia vinum diluunt; aut si una caleat dies, æstatem statim censebimus; & quis mortalium omnibus horis sapiat. Solem adhuc tam felicem non vidimus ut diem interdum euntibus sursum terræ marisque sudoribus non maculaverit; & in Expositio. Rationes.

juvenum vita minimum nævum tam relligiose perhorrescimus: Quamquam, (ignoscite liberius di-centi) pridem & nos vera rerum vocabula amisimus, & quod petulantia est, malitiam novo Calepino appellamus. Quid enim est deambulatione socia plateas coronare; uno vini, vel mulsi poculo cum sociis indecoram juveni tristitiam mergere, vel amissas revocare vires, ludicro certamine alter alteri cæsariem vellere, brachia brachiis amico prælio fatigare, non perpetuo doctorum in cœtu plantis terram premere nec semper lucubrationibus invigilare atq; libris impallescere, aliquando risui, salibus, saltibus indulgere, quid inquam aliud nisi juventutis blandimenta sunt & defæcantis se ad maturitatem ætatis certamina. Nimirum si instructa frontis scena Saturnum induas, nisi damnatis perpetuò ad terram oculis, lapides omnes & pulverem computes, nisi deposita in humeros cervice devotionis larvam præferas, Gyaros jam & ultimam Thulen vitiosus promeruisti. O rigidos juventutis Catones! O Censores Manlio judice

Comprobatio.

di-

dignissimos! vel ipsi suam relegerent juventutem, discerent utique ex pristina stultitiæ suæ indulgentia ad nostram aliquantisper connivere, nec auderent violato juventutis privilegio naturam arguere, cum idem sit (ut bene Vates cecinit) Ver ex anno, petulantiam ex Iuventute tollere. Habet suos quælibet ætas limites, & sicut vestimenta corpori, ita mores annis arguere necesse est. Si vero puerilem Senem ridemus, cur non æquali arbitrio juvenem vetulum detestamur. Et quæ hæc crudelitas est in aurora ætatis, gravitatis meridiem desiderare & dum vix prudentiæ crepusculum adfulget plenum Sapientiæ diem exigere. Equis certe juvencisque in primorum annorum libertate incuriosos impetus effundere conceditis & adeo cœcæ mentes quod in ceteris animantibus videtis in vestris pignoribus aut negligitis aut nescitis. Saltem ex Cerevisia (ut mitissime dicam) veritatem bibite, hæc nisi à Coctione juvenis petulanti tumultu auram, dolia, cellaria misceat, nec gustui nec valetudini, ubi maturuerit prodesse poterit. Hic *Complexio* poni posset,

Exornatio: à Testimonio. à Sententiis. à Contrario.

in qua hortatio fieret, ut boni consulatur ubi juventus petulca fuerit, quod Lectorem monere libuit.

Octavus Modus.

8. Argumentandi Oratorie modus.

Fit per *Inductionem*. Est vero *Inductio* Oratio quæ præmissis non dubiis infert ex iis unum aliquid. Duo in illa observanda sunt. *Primo*, Vt ea quæ præmittuntur sint certa. *Secundo*, Vt id quod infertur sit præmissis simile. Hæc *Inductio* familiarissima est Oratori & ad ornandum illustrissima. *Suaviter instillat, inquit Causinus, & probando delectat, & si rerum quæ inducuntur magna sit multitudo latissimum præbet campum Orationis.*

EXEMPLUM.

Commendatoria per Inductionem.

Sit Propositio: *Homo à se debet commendari non ab extrinsecis bonis*; Ratio: *Quia & navis & gladius & regula à se non ab ornamentis suis commendantur.* Oratorie sic tractat Seneca.

ELABORATIO.

Navis bona dicitur non quæ pretiosis coloribus picta est, nec cui rostrum est aureum, nec cujus tutela

tela ebore celata eſt, nec quæ fiſcis aut opibus regiis præſſa eſt; Sed ſtabilis & firma, ad ferendum incurſum maris ſolida, gubernaculo parens, velox & conſentiens vento. Gladium bonum dices, non cui deauratus eſt balteus, nec cui vagina gemmis diſtinguitur: Sed cui ad ſecandum ſubtilis acies & mucro munimentum omne rupturus. Regula non quam formoſa ſed quam recta ſit quæritur, quodque illi proprium eſt laudatur: Igitur in homine quoque nihil ad rem pertinet quantum aret, quantum fœnoret, à quam multis ſalutetur, quod pretioſo incumbat lecto, quam pellucido bibat poculo, ſed quam bonus in ſe ſit, &c.

Huc quoque pertinet illud Legatorum Scytharum probantium Alexandro non eſſe nimis fidendum magnitudini atque fortitudini per *Inductionem* ſic: *Quid Tu, inquit, ignoras arbores magnas diu creſcere una hora extirpari, ſtultus eſt qui fructus earum ſpectat altitudinem non metitur. Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fuit, & ferrum rubigo conſumit, nihil tam firmum eſt, cui* *Curtius.*

periculum non sit etiam ab invalido.

Nonus Modus.

9. Argumentandi Oratorie Modus. Est argumentari per *Exemplum.* Est autem *Exemplum* imperfecta inductio seu argumentatio ab uno simili ad aliud. Fit duobus potissimum modis *Primo* per *Prothasin* & *Apodosin* rem explicando. Ita hæc propositio V. G. *Dux belli debet litteras amare sicut Iulius Cæsar fecit*; tractetur sic: *Iulius Cæsar bellicis victoriis quam nomine clarior tanto studio est litterarum amplexus eruditionem, ut gladium sæpe calamo permutarit & manum qua palmas hosti eripiebat stilo imbueret.* Quis *ergo Principum, quis Imperatorum litteras convenire bello negare potest; imo si sanioris uti consilio non detrectaverit, si omnes boni Principis partes explere cupiet has magno studio sedulus exercebit,* &c. *Secundo* Argumentamur ab exemplo, qnando post narratum illud rationes probantes vel reprobantes ei subjiciamus ita sicut in ceteris Orationis partibus facimus post rationes vero subjunctas rem ad

ad noſtram cauſſam referimus & in illa aut paritatem aut diſparitatem oſtendimus.Hic modus quotidianus eſt venuſtus; Sed obſerva pulcherrimum eſſe uſum Exemplorum (& idem de Sententiis, Apophthegmatibus, Hieroglyphicis, &c.dictum volumus)quando per illud ſive ab initio ſive in aliis partibus Orationis eum ſenſum exprimimus quem alias noſtris verbis exprimere deberemus V.G. *Vellem dicere, cavendum eſt, Iudices, ne præmiorum ſpe ad Tribunalia accedatis*; hoc exprimerem Exemplo. *Agathocles iturus ad Iudicem dicebat eamus ad auream meſſem.* Deinde ſubjungerem rationem quam eſſem ſubjuncturus meæ propoſitioni V.G. *Improbe id quidem, qui ab alienis malis ſe ditari voluit.* Poſtea idem latius probarem & amplificarem. Poſſem etiam loco hujus exempli uti illa ſententia V.G. *Non tamquam ad nundinas eundum eſt iis, qui Magiſtratus ſibi à Republica habent commiſſos:* Eidẽ ſententiæ ſubjungeres rationes & probationes utiliores. Diligenter tantum attendendum eſt ut exemplum aut ſententia illũ ipſum ſenſum

Agathocles iturus ad Iudicem.

Plutarchi.

significet qui eo in loco exponi debet. Solet Exemplum & simplici modo brevissime poni v. g. sic: *Iulii Cæsaris fata exspectent Tyranni*, &c.

APPENDIX.

Appendix.

Ad Tyronem monita.

Etsi Modi prædicti Oratorie argumentandi summe utiles sint & in praxi quotidiana proficuæ; Tyro tamen sciat *Primo*, non semper per dispositionem oratoriam ita argumentum dilatari, sed aliquando sive in membra, sive in unam sive in duas periodos Argumentum cum conclusione compingi atque ita commisceri ut distincte evidens non adpareat. V. G.

Si rotas omnes & omnem suppliciorum crudelitatem promeruit ille qui deposito filii animo in amantissimam Patriam sævit viperino adfectu. Quid Tu pœnarum exspectare debes Catilina? qui dies noctesque ad excidium Reipublicæ invigilas, & quasi bonos sustulisse parum sit, aris etiam & Deorum templis interitum machinaris, &c.

Sciat *Secundo*, Quod quando *Conclusio* ex antecedentibus satis in-

intelligatur tunc ab Oratore *Major* aut *Minor* tractari tantum debeat. Nam post singula argumenta Conclusionem repetere esset *molestam Crambem recoquere*: Imo vero ut fastidium & satietatem evitet, non eodem semper elocutionis passu Argumenta tractet; Sed nunc rotundo circuitu ac paribus membris circumscribat, modo longioribus ambagibus diffundat Orationem, modo in commata ac membra scindat. Ast de his paulo post aliquantulum fusius cum de numero Oratorio agemus.

Sciat *Tertio*, Omissum esse à me *Dilemma* (quod est cornutus Syllogismus seu Argumentatio ab utraque parte concludens) eo, quod minus frequens sit apud Oratores & à Syllogismis nihil differat, nisi quod hic duæ partes ponuntur Verbi Gratiâ; *Vel verus est timor, vel falsus*; si *verus discedo, ne opprimar, si falsus abi, ut aliquando timere desinam.*

QVÆSTIO IV.

Quomodo partes Orationis diſponi debeant.

Orationis partes. Vbi inventa in certum ordinem digeſſit Orator, conſtituat apud ſe quas velit in Oratione partes ponere. *Quinque vero ſunt ſecundum Ciceronis Doctrinam partes*: *Exordium, Propoſitio, Narratio, Confirmatio, Peroratio*: Nam *Confutatio in Confirmatione* comprehenditur: Scias tamen non ſemper ponendas has eſſe : Nam ingenioſus Orator ſicut expedire videbit aliquando *Narrationem* omittet , interdum *Exordium*, nonnumquam *Concluſionem*: Imo & *Confirmatio* ſæpicule vix dignoſcitur, quando nimirum res certæ ſunt & non tam probantur quam ornantur ut plerumque fieri aſſolet in officioſis Oratiunculis , *Gratulatoriis*, *Salutatoriis* & *Similibus* ; ſi ſpectes *Diſpoſitionem naturæ* eo ordine debent poni partes Orationis quo paulo ante numeratæ ſunt , niſi quod *Narratio* frequenter omittatur: ſed de ſingulis enucleatius loquendum eſt in ſequentibus.

QVAE-

QVÆSTIO V.

Quid sit Exordium & quale debeat esse.

Exordium est facies & atrium Orationis in quo Orator animos sibi aptat Auditorum ad reliquam dictionem: Aptat vero tribus modis, videlicet *Captando benevolentiam, Docilitatem faciendo, Attentionem conciliando*. *Benevolentia captatur* seu favens redditur Auditor vel ex persona ipsiusque Oratoris; vel ex Auditorum ipsorum; vel ex Adversariorum; vel denique ex re & negotio præsenti. Ex propria persona captas benevolentiam si Te moribus Auditorum accommodes, si modestiam præferas, si tua merita, dignitatem, virtutem modestissime enumeres; (si enumerari debent.) Ex persona Auditorum: Si eorum in Rempubl. merita vel in te vel in alios aut dignitatem aut virtutes enumeres. Ex adversariorum persona, si eorum vitia aperias & Auditoribus infensos facias, modeste tamen & quasi injuste criminando eos: Non enim gravis criminatio forte esset placitura. Ex Negotio seu re propo-

Exordium.

Captatio benevolentiæ.

proposita; si dicas Rem celebrem esse, necessariam, utilem &c. *Docilitas fit* cum clare Orator aperit quid, & de quo, & quomodo dicturus sit. *Attentio excitatur* cum dicit se dicturum de magnis & mirabilibus, de jucundis, necessariis, pertinentibus ad Auditores &c.

Docilitas.

Attentio.

Vitia Exordii.

Vitia Exordii sunt *Primo*, si sit vulgare, hoc est quod in diversis Caussis usurpatur. *Secundo*, Longum quod magnitudini Orationis totius non quadrat & minus verbis obesum intumescit separatum; quod cum reliquis Orationis partibus non bene cohæret. *Tertio*, translatum, quod non efficit hoc quod Caussa postulat.

Bonum Exordium.

Bonum Exordium est, quod elegans & venustum est, aptum rei propositæ, verbis & sententiis continuum faciens Auditorem docilem & benevolum, & à quo non violentus nec coactus, sed facilis & connexus est accessus ad *Propositionem*.

QVESTIO VI.

Quomodo Exordia formari debeant.

Prolixe licet nimium in Exordiis occupetur *Cicero*, ut scilicet ejusmodi sint ex quibus propositio connexe possit inferri: Attamen hoc optime docebit optimus rerum Magister usus, & diligens observatio, quomodo Authores Exordia in suis Orationibus confecerint. Solent tamen Rhetores certas formas præscribere secundum quas Tyrones exordiri recte assuescant, ex quibus quatuor tantum selectiores pono. Exordium.

Prima.

Ponatur *Primo*, aliqua Propositio seu *Prothasis* à qua facile accessus fieri potest ad rem propositam. *Secundo*, *Ratio* seu *Confirmatio* quæ & *refutationem* potest habere adjunctam, nam liberum est cuique dum confirmat vera, refutare falsa. *Tertio*, *Redditio* seu *Apodosis*, quæ alias Rationis corroboratio dicitur. *Quarto*, *Conclusio* seu *Complexio Exordii* quæ ponitur post *Prothasin* veluti aliquid particulare, potestque illi Exordiorum Formæ.

illi etiam ratio addi & ſic jam fiet acceſſus ad Propoſitionem.

EXEMPLVM.

Exemplum. Sit *Propoſitio*; *Volo famam meam quam læſerunt Improbi coram vobis Auditores defendere.* ad eam ſic

Prothaſis. poſſes deſcendere. Nihil non videre debet malignitas, & adeo eximium reperiri poteſt nihil, quod non è veſtigio aut Theonino dente arrodat aut nigro contumeliæ ſar-

Ratio. caſmate conſpuat. Accidit hoc ex infami ſeculi noſtri genio quo plerique jam ſine humanitate homines vivunt, & non contemnere dumtaxat, quæ cum virtute fiunt, laborant, ſed quæ ad honeſtatis etiam regulam facta vel audiunt vel vident, verborum ludibriis, ſiquidem aliter non poſſunt, velut injecta caligine

Rationis Corroboratio. opprimunt. Et nonne pedetentim eo delabemur vitio indulgentiæ noſtræ, ut improbi Momi familia indies incrementum ſumente nos ſingulos tandem honeſti pudeat: ſiquidem ſcelera in triumpho cum plauſu ferri, virtutes ad exilia, ad ſannas, ad odia condemnari impune adhuc & intuemur & patimur. Noluiſſem

ego primus hanc ſceleratorum Ca- marinam commovere, ſed procella quæ ſuper caput iterato fluctu incubuit patientiam meam vinci & nociturum me bonis arbitror, ſi malis ignoſcam. Iam enim non fortunas meas invadunt quod per ſe miſerabile eſſet, non fundos diripiunt & ædes quod nefarium, non vitæ inhiant & Saluti quod plus quam inhumanum; Sed famam meam ſed honorem ſed opinionem, probo cuivis vita longe cariorem, aggreſſi, plenis convitiorum plauſtris obruere machinantur. Vt igitur hæc Improborum Audacia per vos Sapientiſſimi Audit: ſemel reprimatur dabitis gratiam hodierna die, & me pro me dicentem breviſſimi temporis humanitate donabitis.

Compl. Exordii.

Ratio Complexionis.

Acceſſus ad Propoſitionem.

Secunda.

Intellige prius bene Propoſitionem tuam de qua dicere vis; deinde deduc ex illa *generalem Rationem*, quæ ſit ex iſtis rei viſceribus tum hanc amplifica & exorna jam per *Sententias*, jam per *Exempla* jam per *Similitudines* &c. Tandem ſubſume Propoſitionem tuam, quæ ſit quaſi

Exordii *Secunda* forma.

quasi quædam particularis assumptio illius discursus generalis: Hæc forma Exordii in gravioribus Orationibus communiter adhibetur, etiam in Epistolis dum rei de qua scribunt quosdam prius generales discursus ponunt per modum accessus ad rem scribendam. Pro Exemplo sit Exordium Orationis funebris olim in obitu cujusdam Viri non Ignobilis compositæ.

EXEMPLUM.

Orationis funebris Exordium.

Super omnes omnino mortales jussa & confirmata de Cœlo vivit sententia ut aliquando exeat, qui semel mundum intravit. Quemadmodum enim vivis aquis sic morituris hominibus uno in loco consistere non conceditur: Trudit dies diem, annum devorat annus, fluctus fluctum depellit: non aliter plane volentes aut nolentes de transitoria vitæ transitione tandem migrare & discedere urgemur. Fovemus namque animum in nostro humano corpore, teste *Seneca*, Deum hospitem; numquid vero Deus terram amare quem alta trahunt, numquid hospes diversorio affigi debeat,

quem

quem ſui repetunt per naturam ? *Pe-* Pegaſus.
gaſo alato Solis Equo hominem im-
ponunt Ægyptii Sacerdotes, nimi-
rum quoniam tempus, quod volucri
Pegaſo exprimitur, portat quidem
ac devehit hominem tamquam e-
quus Seſſorem, ſed exigua mora
per terram circumfert, mox enim
quo loco non ſperaveris, quo tempo-
re non expectaveris, de terris ſub ter-
ras, de vivis ad defunctos ſubducit
atque exportat, & more alitis freno
regitur voce revocari non potentis
ex ſenſibus evolat & non rediturum
diſcedit. Vellem cum vero pugna- Acceſſus ad Propoſitionem.
ret mea Oratio. Sed nimium eſſe
veram, Illuſtriſſimus juxta ac Am-
pliſſimus Senator. N. N. duos ante
menſes luci Patriæque ſurreptus ex-
erte probat ac teſtatur. Probat in-
quam, exorta occidere, probat in-
tranti exeundum eſſe, probat ani-
mum noſtrum in corpore non re-
gnare, ſed peregrinari, non morari
ſed hoſpitari. Fuit, fateor, Vir ille
ad ſumma omnia natus, ad ſumma
deſignatus; cogente tamen inevita-
bilis neceſſitate fati, de ſummis vi-
vorum apicibus ad ima mortuorum
ſepulchra juſſus eſt deſcendere. Abiit
è

è Sella Senator abiit &c. Sed de funebri urna fluentes oculos parumper transferte & ſpectata duce itineris virtute in Capitolium æternitatis illuſtrius abiviſſe, quam olim Barbararum gentium Triumphator urbem Romam invectus eſt, intuebimini. Tu &c. O ventura olim poſteritas quem virum ante Te habueris, quam abſolutum imitationis exemplar amiſeris, tecum poteris ſollicita expendere, &c.

Tertia.

Exordii *Tertia* forma.

Pone prius ſententiam contrariam tuæ opinioni cum vel ſine ratione; *Secundo* Pone tuam ſententiam propriam cum ratione una vel pluribus, vel etiam ſine ratione. *Tertio* Solve rationem Contrariam, ſi videbitur id neceſſarium eſſe, & fac acceſſum ad Propoſitionem, id eſt, pone ſenſum aliquem in præcedentibus locutionibus, à quo connexe Propoſitionem tuam aperte vel occulte inferas. E. C. Sit Propoſitio v. g. in aliqua oratione: *Nobili maxime convenit Sapientia*: Hanc ut deducas, pone primo contrariam ſententiam, nempe *multi*

Nobili Sapientia proficua.

ſunt

ſunt qui putant Sapientiam ad Plebejos tantum pertinere. Ratio contrariæ Sententiæ. *Quia Nobiles ad bellum naſcuntur non ad Scholam & à fortuna commendationem habent.* Tua Propria Sententia: *Mala hæc opinio eſt & refutanda*; Ratio & Solutio contrariæ; *Quia multum nocet Orbi.* Acceſſus ad Propoſitionem: *Oſtendam ergo Nobili maxime convenire ſapientiam.* Oratorie ſic; præmiſſis generalibus ſententiis de mutabilitate judicii humani. Nobiles ad bellum nati.

EXEMPLVM.

Nihil diu placet mortalibus, & alterno ſaltu honor & contemtus judicia hominum obambulant; quodque ſuam modo Majeſtatem ſuper capita ceterorum protuliſſe videmus, everſo rurſum ordine, miſerabilem dediſſe ruinam, omniumque pedibus ſuccumbere non uno experimento diſcimus. Crediſſet hoc contingere potuiſſe quiſquam, ut princeps bonum ſapientia, in Regum hactenus palatiis dominata & Templis ad ignobile vulgus damnaretur? Ecce! jam illud vivimus ſeculum Contraria Sententia.

lum quo factum prius inter funera ingeniorum dolemus,quam fieri potuisse arbitramur. Populi clamor est & inter oracula Orbis noster recensuit,eos, quos Majorum claritate illustres in mortalitatis theatrum natura produxit, manu non lingua,pedibus non ingenio indigere atque adeo ab ipsa stirpis prosapia Marti non Palladi initiari. Illos autem qui ad tenuiorem projecti sunt sortem, apud Musas debere fortunam mendicare & de caliginosa originis nube cum artibus emergere. Fatalis enimvero & relabentis in barbariem seculi opinio, quæ consuetudine robusta ne remedii tandem impatiens fiat, rationum robore profliganda est atque in annuis sapientiæ encæniis pro sapientia perorandum. Dicam igitur Auditores in hoc doctissimo consessu vestro & omnibus quidem congruere sapientiam, inprimis tamen Nobili contendam,atque adeo *Nobilem sine sapientia oculum esse sine pupilla, ignem sine fulgore, Sidus sine lumine demonstrabo.*

Ratio Contrariæ Opinionis.

Propria tua sententia & solutio Contrariæ.

Accessus ad Propositi.

Quar-

Quarta.

Sumitur à *Sententia* vel *dicto* alicujus vel ab *historia* vel à *fabula*, *consuetudine*, *legibus*, *Apophtegmatis*, *Adagio*, *Hieroglyphico*, vel ab *alia eruditione*. Tractari vero solet eo modo quo *argumentatio ab exemplo* tractatur. Exempla habes passim in *Mureto*, *Papiniano*, *Vernulæo* & aliis, quapropter his immorari supervacaneum: In omnibus vero videndum ut quam optime accessus ad Propositionem fiat. Exordii Quarta forma.

Nota vero quod aliquando hæ eruditiones sumantur ex Caussæ visceribus, id est, de eadem ipsa re de qua loquimur & tunc facillima via est ad Propositionem. Aliquando sunt contrariæ rei de qua dicimus & tunc tractantur per rejectionem. Vt plurimum vero adducuntur & tractantur per modum Similitudinis. Nota.

QVÆSTIO VII.

Qui sunt fontes præcipui Exordiorum.

Vt omnis cura circa Exordium attenuetur, duodecim fontes tantum Fontes Exordiorum.

 indi-

indigitant meliores Rhetores, è quibus liberaliter Exordia hauriantur.

Primus Fons est

Primus. *Enumeratio Caussarum*, cum Orator Caussas dat, cur dicat, v. g. Dicturus de laude cujusdam Herois, ejusmodi tibi faceres Exordium. *Non debes mirari, quod ego dicam: Hæ me Caussæ impulerunt* (& hic Caussas adducit) Ergo dicam. Sic *Cicero* pro *Roscio*; item pro *M. Marcello*.

Secundus fons.

Secundus. *Ab Adjunctis personæ* vel Oratoris ipsius vel Auditoris vel illius de quo dicis: Exemplum *Primi* v.g. Laudaturus aliquem sic exordireris: *Majorem hic quidem Panegyristen requirit Vir, tamen & ego loquor ut adfectum meum & gratitudinem ostendam, quia benefactor meus est.* Exemplum *Secundi* v. g. Sic: *Licet tenuitas mea mihi silentium indicit, vestra tamen Auditores, benignitas, qua soletis dignari dicentes, me allicit & invitat*; *Igitur loquar* &c. Exemplum *Tertii* v. g. *Demosthenem aliquem aut Tullium requi-*

quireret hæc persona, si pro Majestate laudari deberet; tanta enim & talia sunt quæ ad laudandum in illa occurrunt: Dicam tamen quia instar silentii erit, pauca dixisse vel tenuiter.

Tertius Fons.

Ab Adjunctis loci v. g. *Si loci dignitatem spectassem hodie, non dicendum hodie susciperem vel à dicendo abstinerem* (& Caussas ponit cur) *Sed ego magis vestram Humanitatem specto, aut rei necessitatem:* Ergo dicam. Tertius.

Quartus Fons.

Est *ab Adjunctis temporis* v. g. *Tempus desiderat, ut hodie dicam* (& Caussas subjunge.) Quartus.

Quintus Fons.

Ab *Adjunctis Personæ; Loci, Temporis* & *modi* simul. Exemplum habes in Oratione *Secunda* Mureti, ad quem Te remitto si lubet. Quintus.

Sextus Fons.

Ex hominum adfectu & opinione: Nam aut lætantur homines aut contristantur, aut dolent aut irascun- Sextus.

tur, &c. Et ita variabis Exordium pro adfectu & opinione hominum. v. g. Dicturus de victoria Regis diceres : *Communis gaudii ubertas, quo omnium pectora implentur, meum etiam inundavit & in verba debuit emanare &c.*

Septimus Fons.

Septimus. *Adfectus quivis gravior*, quem secum Orator adfert, sive ira, sive admiratio, sive dolor; sive gratitudo; Sic Cic. Catilinariam incepit primam; Sive per invocationem.

Octavus Fons

Octavus. *A difficultate rei* de qua dicendum est v. g. *Onus Ætna gravius humeris meis impositum est, cum de hac re dicere debeo &c.*

Nonus Fons.

Nonus. *A purgatione Sui*, vel ab *improbatione adversariorum* v. g. Sic alicui contradicturus diceres, Tibi non placere illius sententiam, adductisque rationibus tandem tuam sententiam subjungeres. Vel si aliquem accusaturus diceres, *Te non odio aliquo privato aut animo nocendi adductum id facere sed boni com-*

communis amore vel necessitate vel justitiae studio impulsum.

Decimus Fons.

Cum per *praeteritionem* dicis posse Te quidem multa de aliquo dicere, sed nolle omnia, atque ideo unum tantum eligere. Decimus.

Vndecimus Fons.

Ex iis quae jam praecesserunt, seu quae ante jam dicta sunt vel facta: Vt si aliquem accusaturus diceres: *Non hoc est Tempus primum quo hic reus factus est, jam ante criminibus obnoxius erat, sed tolerari potuit, modo jam ultro tolerari non potest.* Vndecimus.

Duodecimus Fons.

Si compares & opponas sententias vel personas v.g. Si suadeas pacem, diceres: *Multi bellum & sanguineum laborem volunt, ego vero existimo pace nihil melius nobis esse.* Vel si Conferas personas, sic: *Perorarunt quidem alii ante me Viri & dignitate & doctrina maximi, quibus cum ego nullatenus conferri possum, quia tamen de Republica sermo, ego quoque loquar.* Vltimus.

Poteſt hic ultimus fons eſſe à *Similitudine*, ab *Eruditione*, à *Conſuetudine Veterum*, *Fabulis*, *Exemplis*, *Sententiis* &c.

QVAESTIO VIII.

Quid ſit Propoſitio, ubi ponenda & qualis eſſe debeat.

Propoſitio quid. *Propoſitio* eſt pars Orationis in qua Orator proponit, de qua re dicturus ſit, & breviter hortatur Auditores ad ſe audiendum, ſi neceſſum eſt. Vbi ponenda. Ponitur aliquando ſtatim poſt *Exordium*, aliquando poſt *Narrationem*: debet autem eſſe brevis, clara & accommodata ad *Confirmationem*, ne aliud ſit *Propoſitio*, aliud *Oratio*: Sed.

Quotupliciter ponenda. Adverte Primo quotupliciter poni poſſit Propoſitio, nempe *Primo Aperte*, quando Orator clare denuntiat de quo ſit dicturus. *Secundo Occulte*, quando vel res de qua eſt ſermo nota eſt, & facile ex contextu patet: vel quando id quod probandum eſt, non tamquam pars ſeparata ab *Exordio* ponitur, ſed veluti membrum ejus adnexum inſinuatur, probandum tamen ulterius.

Adverte Secundo; Quod Propoſitio

ſitio quando longior eſt, debeat diſtribui in aliquot partes, ut & Orator rem clarius explicet, & Auditor. melius retineant. Sic *Cicero* pro Lege Manilia: *Primum mihi videtur de genere belli, deinde de magnitudine, tum de Imperatore deligendo eſſe dicendum.* Quomodo. diſtribuenda.

QVAESTIO IX.

Quid ſit Narratio, quotuplex & quomodo facienda.

Narratio eſt facti vel rei geſtæ relatio; *Duplex* eſt vel ſeparata pars Orationis & communiter ſtatim poſt *Exordium* ponitur, ut ex illa *Propoſitio* cum *Confirmatione* eliciatur: Vel conjunctim cum confirmatione ponitur, quod fit in illis Orationibus, quæ ad probandam rem ipſius rei geſtæ explanationem aſſumunt: v.g. *Si probares generoſum fuiſſe militem quempiam in bello, neceſſario deberes narrare geſta & facta in quibus generoſitatem oſtendit.* Iam vero in illa narratione quæ ut ſeparata pars Orationis ponitur, debet res geſta breviter & ſimpliciter ſine exaggeratione narrari: In hac vero Narratio- Narratio quid. quotuplex.

ne quæ Confirmationem intrat, facta & gesta magnis & collucentibus verborum gemmis, *Sententiis* & *Figuris* illustrantur. Præterea adhibentur *Discursus*, *Æstimationes facti*, *Sententiæ*, *Acumina*, *Amplificationes*, præsertim ex *Similitudine* & *Comparatione*. Denique ubicunque *Prothasin* vel ex Historia vel Fabula constantem ponere voles, cui deinde subjungas applicationem, ibi debes *Narrationem* instituere, quod fieri potest in quavis parte Orationis, etiam *Exordio*; maxime tamen vigent hæ Narrationes in *Laudatoriis* & *Vituperatoriis* Orationibus, ubi aliorum Virtutes & vitia narrare necesse est.

Vt sit bona Obser-va. I. Vt bona sit Narratio observanda sunt hæc: *Primo*, Vt res nota breviter in memoriam revocetur, ignota prolixius narretur: *Secundo*, Vt narratio sit morata & adfectibus plena

II. hoc est, ut habeat Sententias aptas & hominum mores exprimat; v. g. *Avari*, *Divitis*, *Superbi* &c. Valent vero ad hoc *Hipotyposes*, *Prosopopœjæ* & *id genus figuræ*, tunc scilicet, cum inducuntur aliqui cogitantes, deliberantes, vel dicentes aliquid

quid naturæ ſuæ & propenſioni conforme. *Tertio*, ut ſit perſpicua & clara; Erit vero talis, ſi longæ verborum ambages evitentur; ſi nimia rerum perſonarumque multitudo non ponatur veluti uno impetu; *Si Parentheſes* crebræ & longæ, & digreſſiones inutiles omittantur. III.

Quarto, ut ſit probabilis; quod fiet, ſi *Circumſtantiæ* congruentes, *loci, temporis, perſonæ, modi* ponantur. Inſuper teſtimonia breviter adducantur, licet narrans ipſe probus fuerit & fide dignus. Quod ſi occurrat quid minus probabile, præmuniendum eſt, ſive Cauſſam addendo v. g. *Sprevit avarus divitias, quia videbat ſibi periculum imminere. Vulpes contempſit uvas, quod cauda decutere non poterat.* Sive Confitendo, ſi non poteſt defenſio inſtitui idque aut ſimpliciter ſic: *Mirabile dictu ſi fides adhibenda Poëtis:* aut cum compenſatione ſic: *Mirum eſt, ſed tamen verum.* Aut ad teſtes appellando ſic: *Cauſſam ignoro ſed ita viri graves aſſerunt.* Sive petendo ab Auditoribus ut in præſentia fidem habeant ei rei, quam poſtea ſis probaturus. IV.

ne quæ Confirmationem intrat, facta & gesta magnis & collucentibus verborum gemmis, *Sententiis* & *Figuris* illustrantur. Præterea adhibentur *Discursus*, *Æstimationes facti*, *Sententiæ*, *Acumina*, *Amplificationes*, præsertim ex *Similitudine* & *Comparatione*. Denique ubicunque *Prothasin* vel ex Historia vel Fabula constantem ponere voles, cui deinde subjungas applicationem, ibi debes *Narrationem* instituere, quod fieri potest in quavis parte Orationis, etiam *Exordio*; maxime tamen vigent hæ Narrationes in *Laudatoriis* & *Vituperatoriis* Orationibus, ubi aliorum Virtutes & vitia narrare necesse est.

Vt sit bona Obserua. I. Vt bona sit Narratio observanda sunt hæc: *Primo*, Vt res nota breviter in memoriam revocetur, ignota
II. prolixius narretur: *Secundo*, Vt narratio sit morata & adfectibus plena hoc est, ut habeat Sententias aptas & hominum mores exprimat; v. g. *Avari*, *Divitis*, *Superbi* &c. Valent vero ad hoc *Hipotyposes*, *Prosopopœjæ* & *id genus figuræ*, tunc scilicet, cum inducuntur aliqui cogitantes, deliberantes, vel dicentes aliquid

quid naturæ suæ & propensioni conforme. *Tertio*, ut sit perspicua & clara; Erit vero talis, si longæ verborum ambages evitentur; si nimia rerum personarumque multitudo non ponatur veluti uno impetu; *Si Parentheses* crebræ & longæ, & digressiones inutiles omittantur. III.

Quarto, ut sit probabilis; quod fiet, si *Circumstantiæ* congruentes, *loci, temporis, personæ, modi* ponantur. Insuper testimonia breviter adducantur, licet narrans ipse probus fuerit & fide dignus. Quod si occurrat quid minus probabile, præmuniendum est, sive Caussam addendo v. g. *Sprevit avarus divitias, quia videbat sibi periculum imminere. Vulpes contempsit uvas, quod cauda decutere non poterat.* Sive Confitendo, si non potest defensio institui idque aut simpliciter sic: *Mirabile dictu si fides adhibenda Poëtis:* aut cum compensatione sic: *Mirum est, sed tamen verum.* Aut ad testes appellando sic: *Caussam ignoro sed ita viri graves asserunt.* Sive petendo ab Auditoribus ut in præsentia fidem habeant ei rei, quam postea sis probaturus. IV.

Quinto ut omnia narrata ad finem propositum spectent, ut ex ea probationes instituantur. Porro hæc maxime in re narranda observet; *personas*, *rem*, *tempus*, *locum*, *modum*, *Caussam* quæ ubique fere interveniunt: non omnes tamen hæ circumstantiæ semper exprimendæ sunt, sed prout judicium sanum suggesserit.

Narrationis. Vitia. Vitia Narrationis supra dictis virtutibus contraria sunt: Nempe si sit de rebus notis prolixa, si non plena adfectibus, si incredibilis. *Exemplum habes in Miloniana Ciceronis.* Mihi placet hic apponere nitidam Narrationem de Fabrica

Cosdroa. Cosdroæ potentissimi Regis machina Crystallina, *in qua*, ut est apud Cedrenum *mirum dictu*, *Cæli immensitas*, *Solis cursus*, *Lunæ labor & æternæ conversiones micantium Syderum cernebantur; aderant quoque machinæ*, *è quibus vis aquarum exiliret*, *quæ modo subirent in imbres modo rigescerent in grandines*, *modo tumescerent in fluctus*, *modo præcipitarentur in torrentes: Tum vero aër modo serenus, blandæ velut Ethesiarum amœnitate ridebat*, Ex Causino

bat, modo nubibus obducebatur, furebat procellis, micabat fulguribus, minaci fulminum terrore confundebatur: Ipse quasi Deus aliquis in medio collocatus, ad nutum compositos cursus recursusque stellarum contemplabatur, pluebat, ningebat, tonabat, fulminabat, permiscebat omnia. Simili profectò ratione animus in capite velut in arce positus sedet & dominatur; Nunc, ut ait Plato, *cupiditatum gynæcea dispensat, nunc desideria, veluti volitantes prodromos emittit, nunc furiales irarum exercitus è castris educit, nunc serena luce circumseptus suavius renidet, nunc variis adfectuum turbinibus totus circumstrepit; atque cum talis & tantus ipse sit, duas habet facultates omnium præstantissimas, quibus veluti manibus rerum apprehendit species, Intellectum dico, & Voluntatem, hac in amorem fertur & odium, illo vera discernit à falsis, investigat, capit, cognoscit; & si acutior fuerit atque solertior vocatur Ingenium, cujus, Deus bone, quanta velocitas, quam celeres motus & plane ignei; vis disjun-*

ctissimas terrarum partes peragrare, jam peragravit; præcipis Oceanum tranare? jam tranavit; jubes in cœlum evolare? jam evolavit; cupis detinere? non potes, quos enim obices oppones? pone terræ molem, penetrabit; pone claustra adamantina, perrumpet; pone cœlum, perfringet; ad extremam usque Naturam pervadet, & sic quid extra est, scrutabitur.

Aliud Exemplum Narrationis.

Vt quærat aliquando stilus ubi luxuriet, appono hîc Epistolam insignem & delicatam *ad Picum Mirandulam de Paulo Vrsinii filiolo quæ sic incipit.*

Fabius. *Filiolus est illi Fabius undecim annos natus, insigni cum pulchritudine tum virtute; flavi puero crines in terga molliter fluentes, alacres oculi, facies liberalis, vultus ingenuus, status elegans, decorus habitus, atque is militaris.* *Angel. Politianus lib. 12. epist. 2.*

Vt ergo discubuimus, canere quædam jussus notata musicis accentiunculis carmina, simul cum peritis aliis, statim suavissima quadam voce sic in aures nostras

ſtras illapſus, imo vero in præcordia eſt, ut me quidem (ceteros neſcio) pene extra me rapuerit, certe ſenſu tacito, divina prorſus voluptatis cujuſdam affecerit. Pronunciavit heroicum deinde carmen, quod ipſemet nuper in Petri Medicis laudem compoſuerat; roges quale carmen; quale fere nec meum dici ſanus recuſem. Vox ipſa nec quaſi legentis, nec quaſi canentis, ſed in qua tamen utrumque ſentires, neutrum diſcerneres, varie tamen prout locus poſceret, aut æqualis, aut inflexa, nunc diſtincta, nunc perpetua, nunc ſublata, nunc deducta, nunc remiſſa, nunc contenta, nunc lenta, nunc incitata, ſemper emendata, ſemper clara, ſemper dulcis, Geſtus non otioſus, non ſomniculoſus ſed nec vultuoſus tamen ac moleſtus: Roſciolum diceres prorſus aliquem in ſcena verſari. Poſtularunt quidam ſubito carmen, ut illud in proſam retexeret & Oratione ſoluta totum rurſus ut argumentum colligeret. Cunctatus paulum quaſi deliberabundus, cæpit mox dicere verecunde quidem ſed tamen admirabiliter; Et fluebant

ex ore tenello verba lectissima tanto cursu, quantum facilè nec stilus ipse suppeditat; Miraris hæc Pice? dabo aliud majus, majusque quod mireris. Impleverat hoc jam munus, & eum pater jusserat ibidem cibum capere stantem, non enim solet aliter; jam Secundæ mensæ erant cum proponere jubeor, quid & quæ Epistolarum argumenta velim, quas ille simul pluribus dictaret ex tempore: Proposui quinque duntaxat non enim plura libuit, ne forte puerum fatigarem, plura tamen ille blande adhuc deposcebat. Sed quæ proposui nata ibidem sunt, varia, nova, quædamque ridicula, sic ut ad ea comparare se prius non potuerit. Collocati igitur quinque Librarii per ordinem cum stylis & pugillaribus excepturi quod ille dictasset. Consistit puer in summo, terram intuens modestè, cogitat aliquantulum, mox tamen oculos attollit, imperat ei, qui summus consederat, ut jam scribat, ubi pauca dictavit, innuit & Secundo, dictat & huic alterum argumentum, pergit ad ceteros deinceps, donec ad infimum: Rursus quoque ad primum revertitur,

tur, ſarciens quod omiſerat, fulciens quod pependerat, diſſidebat ibi nihil, claudicabat nihil; ita ſæpius in orbem remeans Epiſtolas uno tempore, (quis credat,) abſolvit quinque.

QVÆSTIO X.

Quid ſit Confirmatio & quid in ea curandum Oratori.

Confirmatio eſt Cor Orationis & Anima quâ præcipuè vivit Oratio: Seu eſt princeps pars Orationis in qua producuntur argumenta ad probandam *Propoſitionem* noſtram, & adverſariorum ſi neceſſe eſt refutantur. Confirmatio.

In hac quid curandum ſit, ex dictis conſtare jam poteſt. Nam cum Confirmatio conſiſtat ex rationibus inventis & recte diſpoſitis; & quomodo inveniri & quomodo diſponi debeant jam ſupra diximus: Attamen ut totam doctrinam in compendium colligam: In *Confirmatione* curet Orator *Primo*, ut aliquod argumentum fortiſſimum in principio ponat, ſimiliter & in fine *Confirmationis*, in medio vero debiliora collocet; *Secundo*, curat ut Curet Orator. 1. 2.

ut crescat semper Oratio, quod fiet si verbis minus significantibus, magis significantia subjiciat, si adfectus
3. circa finem major erit. TERTIO, curet ut singula argumenta bene propositionem probent. QVAR-
4. TO, ne argumenta semper eodem modo tractet & una forma: quod fiet, si per varias figuras ea tractaverit & modo in *Syllogismum* modo in *Enthymema* disposuerit, modo *majorem* omiserit, modo *Conclusionem*: ut videbit expedire. QVIN-
5. TO, curet ut agnoscat *Crinomenon*; Sed claritatis gratia

PETES I.

Quid sit Crinomenon.

Crimo-menon. Crinomenon est illa propositio in Argumentatione sive generalis sive particularis, in qua est tota vis, & qua probata, videtur tota res probari, quam inde Orator maxime confirmare & declarare debet.

Sed Nota I. quod aliquando Crinomenon idem sit cum propositione totius Orationis, & tunc plura argumenta diversa adduci possunt ad probandam propositionem. v. g. sit

sit hæc propositio. *Ostendam vobis Audit. Quod Rex debeat amare subditos suos & Rempubl.* Primum Argumentum est *quia Caput debet amare membra, Rex est Caput, subditi membra*, Ergo; Secundum Argumentum; *Patrimonium suum quivis debet amare, Respubl. est Regis patrimonium*, Ergo: Hic vides multa adduci diversa Argumenta ad confirmandam propositionem, quia hic Crinomenon idem est cum propositione Orationis.

Nota II. Quod aliquadno Crinomenon diversum sit à propositione Orationis totius, & tunc unicum argumentum principale in tota Oratione dominatur, in quo confirmando & amplificando omnis industria verti debet. Porro agnosces. Crinomenon si præcipuum argumentum tuum in recta Syllogismi forma posueris; aliquando enim *Minor* Syllogismi est Crinomenon, ut in Primo argumento Orationis Milonianæ *Insidiator jure est occisus, Clodius fuit insidiator.* Ergo: Vbi *Major* verissima & notissima est. *Minor* saltim probanda incumbit Ciceroni, & probat eam per totam Orationem.

nem. Aliquando *Major* eſt Crinomenon: Vt pro S. Roſcio: *Nullus filius ſine magna Cauſſa occidit Patrem. Sextus Roſcius eſt filius*, Ergo: *Minor* hujus Syllogiſmi veriſſima eſt; *Major* ergo tantum probari debet, in ea enim tota vis eſt. Aliquando & *Major* & *Minor* eſt Crinomenon V. G. *Cui bono fuit mors Roſcii, ille occidit eum; Capitoni bono fuit mors Roſcii, Ergo:* Hic *Major* & *Minor* indigitat probatione. Itaque & in legendis Orationibus & in componendis, Crinomenon eſt advertendum. Quando vero Orationis propoſitio plures habet partes, tunc etiam Crinomina erunt plura.

P E T E S II.

Quid ſit Tranſitio & quomodo uſurpanda.

Tranſitio. Tranſitionibus connectuntur argumenta Confirmationis, imo & partes Orationis, ut bene cohæreant. Eſt autem Tranſitio Locutio quæ, quod dictum eſt paucis repetit, & quid dicendum ſit breviter exponit. Duplex eſt perfecta & imperfecta.

Perfecta alia. Perfecta Tranſitio eſt quæ & dicta repe-

repetit & dicenda infert: ut si dicas; *Satis de necessitate armorum dictum sit, jam quæ utilitas inde veniat, videamus.* Imperfecta Transitio est quando non revocantur ea quæ dicta sunt, sed tantum transitur ad dicenda per has vel similes particulas: *Quid*; *quod*; *jam vero*; *& vero*; *præterea*; *adde*; *adjunge*; *sed enim*; *deinde*; *ad hæc*, &c. Sed Nota etiam tunc bene argumentum unum cum altero connecti, quando in Fine præcedentis argumenti ponitur aliquis sensus hujusmodi à quo facile occasio porrigitur loquendi & argumentandi ulterius. Alia Imperfecta.

Debet Transitio esse elegans ex Verborum delectu & perspicua quia per illam *benevolentia*, *docilitas* & *attentio* renovatur.

PETES III.

Quid sit Sententia & quomodo adhibenda.

Quia pulchrum est, quod aliquando Orator argumentum per modum sententiæ enuntiet, ideo hic de illa disce quod duplex sit Sententia: Alia aperta, alia occulta: Aperta Sententia est veritas paucis verbis inclusa, Sententia. Vel aperta, alia.
seu

ſeu eſt locutio univerſalis de bonis expetendis, de malis fugiendis, de Deo, de Relligione, de providentia, de rebus utilibus, de magnis, de admirandis, de diſſimilibus & ſimilibus rebus ad vitam hominum moreſque pertinentibus. V. G. *Nemo mortalium omnibus horis ſapit*: Vel: *Veritatis una facies eſt ſemper: Falſis, nulla conſtantia, variantur & diſſident*. *Occulta ſententia*, eſt Locutio ſingularis facta ex generali, adjectis circumſtantiis *perſonarum, loci, temporis*, &c. V. G. ſic dicendo: *Non poteſt fieri, ô Petre, ut omnibus horis ſapias.* Vel: *Cum ſis mortalis ô Cæſar, mortales iras gerere debes.*

Vel occulta.

Ejuſmodi ſententiæ occultæ frequentiſſime debent eſſe in Orationis quacunque parte, ornant enim mirifice & capiunt Audientem. Apertæ etiam poſſunt eſſe, tamen hæ potiſſimum ſenibus conveniunt & experientiam habentibus. Vſus earum in rebus gravibus eſſe debet.

PETES IV.

Quid ſit Digreſſio & quando Oratori uſurpanda.

Digreſſio.

Hæc ſæpe & pulchre Confirmatio-

tionem intrat: Est autem tractatio rei diversæ à proposito ad utilitatem caussæ pertinentis. Solet poni vel breviter, & tunc nulla facienda est Transitio: vel longius & fusius, & tum Oratio velut à longo devioque cursu revocanda est ad propositum.

Potest Orator uti digressione cum sermo incidit de rebus communibus & universim sumptis. V.G. *De vitiis, de virtutibus, de servitute, de libertate, de morte, de vita*, &c. E.C. *Probaret quis, literatum esse non ejiciendum ex urbe, posset digredi in laudes literarum, earum necessitatem utilitatemque ostendendo*. Ad Digressionem revocantur rerum gestarum expositiones, descriptiones *locorum, personarum, morum*, &c.

PETES V.

Quid sit Amplificatio & quomodo adhibenda.

Amplificatio est Oratio, quæ id, quod simpliciter prolatum parvum videtur, auget, describendo ex adjunctis, ex circumstantiis. Duplex est Verborum & Rerum; de utraque sigillatim. Amplificatio.

De

De Verborum Amplificatione.

Verborum Amplific. fit, *Amplificatio Verborum* est, per quam res verborum delectu atque elocutionis genere augetur. Potest autem ex uno Verbo undecim modis dilatari Oratio.

1. Additione aptorum Epithetorum; Sic Cic. *quod uno* BELLI *Verbo dici potuit*, dixit: *Horrificum quoddam & nefarium atque omni scelere imbutum bellum.*

2. Adverbiorum commoda appositione. Vt, *jure ac merito laudare potestis.*

3. Definitione vel descriptione: ut *Consceleratorum ac perditorum manus*; pro *sicariis*. Sic Cic. *Cum debuit dicere Sardius Clodii minister*; dixit: *Armiger Catilinæ, stipator Clodii, signifer seditionis, concitator tabernorum, damnator injuriarum, percussor, lapidator, fori depopulator, obsessor curiæ;*

4. Notatione: ut *Aureum illud os Chrysostomus.*

5. Cum una vox in duas secatur: ut, *improborum furor*, pro *improbis.*

6. Synonymiâ; cum idem significantia multa ponuntur: ut *hanc animo-*

morum conjunctionem, hanc in unum conspirationem, hanc jucundissimam vitæ atque sociorum societatem; pro *amicitia*.

Periphrasi. Vt; *id populi sermo in animis nostris jam ante defixit*, pro *audivi ex populo*. 7.

Formarum enumeratione; ut *Sanctissimus, prudentissimus, fortissimus, amicissimus Reipublicæ*; pro *optimo*. Vel, *Omnia contra mores legesque majorum, temere, turbulenter, per vim, per furorem gesta sunt*; pro *nefariè*. 8.

Partium enumeratione: quando loco totius, partes ponuntur. ut; *afflicto Senatu, perturbatis Equitibus, suspensa ac sollicita civitate*; pro *commota urbe*. 9.

Caussarum Commemoratione, seu rerum antecedentium & consequentium: ut *hunc tu ferro civem & armis & exercitus terrore & Consulum scelere, & audacissimorum minis obsessione templorum, occupatione fori, oppressione curiæ, domo & patria cedere curasti*; pro *vi*. 10.

Adjunctorum frequentatione: ut *Frugum inopia, fames, vastitas, ca-* 11.

cædes, incendia, rapinæ, scelerum impunitas, fuga, formido, discordia; pro *bello.*

De Rerum Amplificatione.

1. Rerum fit subsequentibus. Amplificatio rerum est, cum res ipsa gravibus sententiis augetur & confirmatur. Fit ex iisdem locis ex quibus Argumenta sumuntur. Communiter tamen, cum Definitiones seu Descriptiones unius rei multæ ponuntur: ut *Historia est testis temporum, lux veritatis, vita memoria, nuntia vetustatis, magistra vitæ.* (Historia quid.)

2. Cum consequentia multa ponuntur, h.e. cum ea ponuntur quæ consequutura sunt vel quæ jam sequuta sunt: ut, sit Propositio; *Neglectam libertatem multa damna subsequuntur;* hæc si amplificaretur; *Quid libertatem negligi patiemini? negligitur hoc pacto simul fortunarum cura, negligitur bonorum possessio, negligitur fidelitatis tutela, negligitur civium defensio, contra furiosorum hominum audaciam objecta propugnatio, negligitur vita ac salus communis, & latissime panditur aditus ad injuriam, jam violentia sine vitio, malitia sine judicio, scele-*

scelera sine accusatione, neces sine pœna exercebutur, &c.

Cum contraria contrariis opponuntur: V. G. sit Propositio; *Caligula factus Imperator turpissime vitam in pejus commutavit*; amplificaretur sic: *O Turpe monstrum & latens sub purpura prodigium, quem virtus ex servo Imperatorem fecit, vitium ex Imperatore in servum transformavit; transit pietas in pravitatem, in odium patientia, pudicitia in pudorem, generositas in ignaviam, humilitas in superbiam, comitas in barbariem, liberalitas in prodigalitatem, sanctitas in Deorum contemptum, gaudebat audire Dominus, & vitiis serviebat, gaudebat salutari Deus, & Sacra prophanabat: pulcher miles, turpis Dux; bonus servus, malus Dominus; ante Regnum sceptro dignus, in regno jugum meritus; ante dominium omnium gratiam habuit, in impe[illegible]mnium execrationem.* Idem *fortis & ignavus, pius & scelestus; Patriæ Pater & carnifex, custos civium & oppressor.* Huc pertinent etiam *Repugnantia* & *Dissimilia*. 3. Caligula.

4. Cum Caussæ multæ conglobantur V. G. sit Propositio: *Nuncquam fac, quod aliquando fecisse pœniteat*: hæc ita amplificaretur. *Quando id agis quod dolore luendum est, impetu ageris, quo quid stultius? animo destitueris, quo quid miserabilius? furore raperis, quo quid imprudentius? futura non prospicis, quid periculosius? cupiditates non refrænas, quid indecentius?*

5. Cum multa effecta conglobantur. v. g. sit Propositio; *Antonius multa damna fecit Romanis*. Amplificatur sic: *Doletis tres exercitus populi Romani interfectos, interfecit Antonius; Desideratis clarissimos viros? eos eripuit Antonius; Authoritas nostri ordinis afflicta est? Afflixit Antonius.*

6. Cum multæ similitudines ponuntur V. G. sit propositio: *Si vitia cum parva sunt non corriguntur. difficile postea cum creverint emendantur*. Amplifices, sic: *Prohibete igniculos scelerum si conflagrare non vultis; obstruite fontes si violento fluctu abripi non optatis; succurrite languori si morbo extingui timetis. Quemadmodum enim ignis de par-*

va

va scintilla ortus non raro integras urbes demolitur. quemadmodum fluvius guttatim aggeri se infundens universam molem eruit & evertit; quemadmodum levis febricula ingentes morbos excitat, totasque familias absumit; sic vitia Iuvenum nisi initio opprimantur fortius radices agunt, donec omnem animi virtutem, omnem honesti ornatum turpissima labe conficiunt. 7.

Cum multa exempla adferuntur. Sic *Cicero* pro *Milone. Vteretur eadem confessione Milo, qua Hala, qua Nasica, qua Opimius, qua Marius qua nosmetipsi*, &c. 8.

A Comparatione fit pulchra amplificatio. ut, sit Propositio. *Frustra disputatur utrum literarum studia an armorum potiora sint, cum utrinque maxima dignitas emicet*; Amplificaretur sic: *O supervacaneos eorum labores, qui literas armis oppugnant, aut literis contra armorum dignitatem abutuntur: desistite ab infestis contentionibus, utrinque magnum decus, magna commoda, magna gloria emicat. Arma Deorum inventum sunt & à Vulcano fabricantur; literæ Deorum*

Collatio studiorum cum armis.

proles & Iovis cerebro prodierunt. Arma Bellonam colunt, Literæ Palladem. Arma ad fortitudinem & audaciam animum exercent; Literæ mentem honestate & virtutis amore excolunt. Armatus ab hoste non facile vincitur, sapiens à fortuna. Armatus gladios & vulnera non timet; Sapiens mortem contemnit; Armatus res in manibus gerit; Sapiens in consilio. Armis dura franguntur; Sapientia emolliuntur. Arma in corpus potestatem gerunt; Sapientia in animum; Armis Rempubl. defendimus, Doctrina observamus. Armis libertatem propugnamus; Doctrina discernimus. Armis imperia distendimus; Doctrina & jure sub pace retinemus. Ab Armis robur & vires Reipublicæ accedunt; à litteris industria, doctrina, ars donatur, &c.

Pro pleniori Doctrina nota I. Quod omnes figuræ vehementiores ad Amplificationem valeant, præcipue autem; I*nterrogatio, Repetitio, Subjectio, Conversio, Complexio, Apostrophe, Exclamatio, Hypotyposis, Sustentatio, Etopœja, Prosopopœja, Communicatio,* &c.

No-

Nota II. Quod necesse sit, ut cum amplificare velis Orationem semper ille versiculus ante oculos sit *Quis, quid, ubi, &c.* Quę amplificandi Ratio tam singulis periodis quam rebus potest servire, & videtur melior pro Tyronibus quam per locos communes. Nec tamen requiritur omnes hæ circumstantiæ ut exaggerentur aut ut certo ordine, sed satis est interdum aliquam vel aliquot adhibere, eo ordine quo placuerit.

QVÆSTIO XI.

Quid sit Confutatio & quomodo ponenda.

Confutatio est pars vel species Confirmationis, in qua objecta vel objicienda rejicimus, ponitur vel ante Confirmationem vel post illam vel etiam spargitur per partes in tota Oratione. Refutantur autem objecta vel omnia simul, vel ea prius quæ prius objecta sunt, & deinde ea, quæ posterius: Vel firmiora prius ut iis fractis leviora sponte sua corruant: Vel leviora prius ut illis elusis fortiora infirmentur & extenuentur. Confutatio.

Modus vero Confutandi, est ostendere id, quod ab adversario di- Confutandi modus.

ctum est, esse falsum, repugnans, impossibile, incertum, incommodum, non cohærens. Et quia Orationis pars est, plena caloris & sæpe furoris, ideo admittit Dialogismos, seu collocutiones, *Ironias*, *Illusiones*, *Subjectiones*, *Interrogationes*, *Execrationes*, & alios adfectus atque vehementiores figuras. Sæpe autem rejicitur adversarius contemptu, sæpe non ita rationibus quam voce & gestu eluditur: Sæpe increpatione vexatur, premitur interrogationibus, sæpe similibus objectionibus impetitur: sæpe id quod ex nobis quæsivit sine responso omittitur: Sæpe responsum non statim redditur, sed diu prius suspenditur.

QVÆSTIO XII.

Quid sit Peroratio & quas habeat partes.

Peroratio. Peroratio, aliter Epilogus, est ultima Orationis pars, in quo debet accurate desudare Orator, ut aculeum in animis Audientium relinquat eosque in suas partes pertrahat: Ideo figuræ vehementiores hic esse debent & adfectus motusque incitatiores. Duas partes habet potissimum,

mum, ***Enumerationem & Amplificationem: Enumeratio*** requirit ut Argumenta Orationis in contextu fusius dicta, breviter, clare, & nova Verborum varietate repetantur, non iisdem verbis, ne cramben recoquas ad nauseam. ***Amplificatio*** desiderat ut gravibus verbis, sententiis, figuris hæc repetitio fiat. Vult adhuc Cicero requirere ***adhortationem***, & ***adfectum pro peroratione***, sed Amplificatione hæc includuntur. ***Exemplum*** Perorationis Lege celeberrimum ***in Ciceronis Oratione pro Milone.***

Hæc Orationis pars vel ideo diligentius facienda est quod communiter Orator tanti fiat quanti æstimatur Peroratio. Eam enim tenaci memoria excipit Auditor, & ex ea de Nobis fert judicium.

CAPVT III.

DE ELOCVTIONE.

INter quinque Rhetoricæ partes meo quidem calculo principem obtinet locum ***Elocutio***, quippe parum est acute invenisse, parum bene dispoluisse Argumenta, nisi eadem

aptis & idoneis verbis, figuris & ſententiis ad audientium aures devehas. ***Ab Elocutione Eloquentia & Eloquentes dicimur.*** Ab ea quantum quiſque Orator poſſit, judicium fertur. Eſt autem Elocutio ideoneus verborum, figurarum & ſententiarum apparatus; quia Eloqui eſt, omnia ea quæ mente conceperis ornate promere. Iam Elocutio ut artificioſa ſit oportet *Primo* ut ſit *Latina*; *Secundo* ut *Plana*; *Tertio* ut *Ornata & apta* ad id de quo agitur, de ſingulis enucleatius.

Elocutio.

QVÆSTIO I.

Latina.

In quo conſiſtat Elocutio Latina.

Cum de Latina Elocutione agimus, cave putaveris Latinis dumtaxat verbis Orationes efferri, ſiquidem vernacula & quavis lingua poſſunt combinari: Sed nobis qui Latinitati nomen dedimus, inquirendum eſt de Latino ſermone, ne barbare & inſulſe loquamur. Hoc univerſim diſce, ut, quacunquę uſus fueris lingua, ejus morem patrium ſequâre: *Eſt enim cuivis lingua ſuus genius, ſuus lepos.* Iam vero ille Latinam Elocutionem artificioſe ſer-

servabit, *Primo*, qui verbis pure Latinis & apud probatos Authores receptis utetur, non peregrinis aut alterius linguæ, nisi forte consuetudine longa pro Latinis suscipiantur, ut sunt nonnulla Vocabula Scientiarum & Artium V.G. *Philosophia*, *Theologia* & quæ cum artibus simul à Græcis ad Latinos transiverunt. *Secundo*, Is recte loquetur Latine, qui Latina utetur constructione; quamquam publice constat non à Poëtis solum, sed etiam ab Oratoribus maxime panegyricorum scriptoribus item Historicis Græcam passim constructionem & Syntaxin usurpari, est quippe vere elegans & eximie ornat ut videre licet apud *Paterculum*, *Sallustium* & alios; Vt ergo ejusmodi constructiones in legendis Authoribus & noveris & judiciose imiteris, ostendam hic quomodo *Hellenismus* seu quod idem est *Gracanica constructio* in Latinis Verbis fabricari possit: Et quod docebo ex Latinis probatis Authoribus confirmabo.

Primus Hellenismus.

Hellenismus.

Nominativus eleganter apud

Græcos *adverbii loco* ponitur; hoc imitantur Latini dupliciter; *Primo* ponunt *Neutrum* pro *Adverbio*, *Neutrum* tamen illud transit in *Adverbium* & *Accentu* notatur V. G. *Acutùm clamat*, *Acutùm ludit* pro *Acutè*. Et alibi: *Crudelè micat*, *dulcè loquitur*, *dirùm minari*, *dirùm insonuit*. Et alibi: *grandè ingemuit*, *immanè fremit*., id est, *valde*. *Secundo Rectum* ponunt pro *Adverbio*, non *Neutrum* sed cujusvis generis, ut *atrox instat*, id est, *atrociter*, *matutinus veni*, id est, *mane*. *Vespertinus fecit*, id est, *vespere*; *nullus dixeris*, id est, *ne dixeris*. Et hæc fiunt per *Anallogen* figuram ubi pars Orationis una pro altera ponitur.

Horat. *Silius.* *Statius.* *Cicero.*

Secundus.

Apud Græcos eleganter ponitur *Verbum* inter *Nominativum* unum & *Genitivum* alterum: ita ut apud Latinos inter duos *Nominativos* solet poni. v. g. *Fies Nobilium Tu quoque fontium*, id est, Tu quoque fies fons nobilis.

Horatius.

Tertius.

Adjectivum Neutrum venuste jun-

jungitur *Substantivo masculino* aut *fœminino*. Vt, *Varium & mutabile semper fœmina*; Et alibi *Tutissimum pœnitentiæ confessio*: Et alibi; *Triste lupus stabulis*.

Quin-tilia-nus.

Quartus.

Adjectivum apud Græcos *Substantive* ponitur & more *Substantivorum* construitur : Latini eos pulchre imitantur dupliciter *Primo* ponunt *Adjectivum* loco *Substantivi* ut *æquum* pro *æquitate*: v. g.

Virgi-lius. Sic Poëta : *Servantissimus æqui*, id est, *justus* : *honestum pro honestate*; *pium pro pietate*; *serenum pro serenitate*; *verum pro veritate*; *sinistrum pro infelicitate. Secundo Adjectivum* ponunt in *Neutro pluralis numeri* & *Substantivum in Genitivo*. V. G. *amara curarum*, id est, *amara curæ*. Sic, *ardua rerum*; *incerta viarum*; *opaca sylvarum*; *plana camporum*.

Hora-tius.

Quintus.

Idem. Eleganter apponitur *Adjectivo Casus genitivus*; ut *Abstinens pecuniæ. Abundans corporis*; *Cœcus futurorum*; *Candidus Eloquii*; *doctus Choreæ, Literarum*; *Nimius animi*,

Clau-dianus. *Cicero.*

id est, *iracundus*; *nimius imperii*, id est, *Severus*; *nimius Sermonis*, id est, *Loquax*; *plenus fori*, id est, *inter lites versatur*; *plenus litium*, *animi*, *crapulæ*, *iræ*, *negotii*, *somni*, *timoris* &c. *parcus irarum*; *parcus oris*; *reus voti* id est, *debet solvere votum*.

Sextus.

Verba admirandi, *appetendi*, *amandi*, *privandi*, *consequendi*, *participandi*, *aberrandi*, *incipiendi*, *dominandi*, *abstinendi*, junguntur apud Græcos cum *Genitivo*; quod præclare, Latini imitantur. v. g. *Abstine irarum*, *Callidaque rixæ*; *desine tristium querelarum*: *Fallor animi*. Virgil. Plaut.

Septimus.

Adjectivis Græci adjungunt *Infinitivum*; hoc imitantur Latini Sed fere tantum Poëtæ; & *Primo* apponunt *Infinitivum Activum*, seu *Neutrum Adjectivo*. ut *Amicus ferre jugum*; *cereus diffluere*; *doctus ludere*; *durus componere versus*; *Facilis dare*; *piger ire*. *Secundo Infinitivum verbi* apponunt *Passivi* vel *Deponentis*, *Adjectivo*; *ut audax* Horat.

dax perpeti; *blandus loqui*; *celeres vehi hora*, *cereus in vitium flecti*; *Idem.* *mitior adſpici frons*; *fluvius ſedulus labi.*

Octavus.

Pulchre Latini imitantur Græcos illa conſtructione, in qua *verbum* aliquod apponitur *Infinitivo*, quod fit dupliciter, *Primo* apponitur *verbo Infinitivus Activus* aut *Neutrius verbi*; ut *Amo vivere tecum*; *deſcende promere vina*. *Secundo* apponitur *verbo Infinitivus Paſſivus* aut *Deponentis*, ut *Amat dici*; *gaudet aſpici*; *annuit capi*, &c. *Horat.*

Nonus.

Multa *Adjectiva* laudem, vituperationem, patriam, gentem, nomen, vel partem ſignificantia *Accuſativum* regunt apud Græcos, item *Participia & verba.* Latini imitantur hoc frequentiſſime intelligendo ante *accuſativum particulam*, *Secundum*, *aut aliquid aliud*: ut auctus opes id eſt, Secundum opes; cuncta pares fratres id eſt, Secundum cuncta; tecta caput nube &c.

Hæc ſufficiant de conſtructione, plura colliges ipſe legendo; pro fine

tamen moneo, ut Orator ſe exerceat unam eandemque rêm pluribus modis efferre. Deinde ex iſtis aptiorem ſeligat, ſic copiam acquiret & ad Latinæ linguæ gratiam perveniet.

QVAESTIO II.

In quo conſiſtat plana Elocutio.

Plana Elocutio. Plana Elocutio eſt quando verba & modi loquendi, ita clari ſunt, ut ab Auditoribus facile intelligantur; plane enim dicere, eſt clare dicere. Reprehendendi qui? Hinc illi ſub reprehenſionem veniunt, qui, ut ſubtiles & acuti videantur, orationes ſuas aut phraſibus & inuſitatis verbis aut ſenſibus obſcuris, ita infarciunt, ut ad intelligendum candela indigeas; certè extremæ dementiæ eſt, loqui ad aliquem & ab eo nolle intelligi: Suadetur tamen à doctis viris ut juvenes quoad fieri poteſt, tumide ſcribere & cum ingenii oſtentatione adfectent, omnemque ſuam gloriam in ea ſitam arbitrentur quod magnifice & phraſtice ſcribere poſſint, modo phraſes quærendo, ſenſum & rem non perdant, facile enim ubi judicium

cium maturuerit, detumescent & medium invenient.

Vt ergo plane loquaris, hæc quatuor observa: *Primo* Longas parentheses & frequentes non usurpa. *Secundo* Abstrusas phrases & modos loquendi non usitatos rejice. *Tertio* Acumina crebra & inepta evita. *Quarto* Membra & periodos ultra justam mensuram non extende.

QVAESTIO III.
In quo consistat ornata Elocutio.

Ornatus Elocutionis in multis spectare potest; *Primo* in verbis singulis. *Secundo* in verborum conjunctione *Tertio* in numero Oratorio. *Quarto* circa incipientes Syllabas & finientes periodum. *Quinto* circa figuras. *Sexto* circa adfectus. Distinctionis gratia de singulis quam brevissime sigillatim. Ornata Elocutio.

Quomodo ornatus in verbis singulis spectandus.

Verba, quibus Oratio conficitur vel simplicia sunt sive propria; vel translata sive impropria. Simplicia & propria ut ornata dicantur has tres virtutes habeant; sint usitata, In verbis singulis.

so-

sonent optime, rem maxime expri-mant. Vsitata sunt illa quæ à bonis Authoribus usurpantur. Optime so-nant *primo Superlativa*, ut, *conspe-ctus vester multo jucundissimus.* *Secundo Verbalia*; ut *dominatrix animi cupiditas*, pro *Domina*, *Ter-tio Composita*, ut *consceleratus*, *con-stuprare* &c. *Quarto. Quæ habent plures Syllabas*, ut *tempestas* pro *tempore*; *moderatio animi* pro *mo-destia. Quinto Quæ longiores ha-bent Syllabas*; ut, *princeps* pro *pri-mus*; *quamquam* pro *licet.* Vno verbo; illa verba sunt sonora in quibus vocales sunt A O V Mol-liora & delicatiora illa in quibus I E frequentius; quæ vero verba maxime exprimant rem, judicio uniuscujusque relinquitur: Ita *Cle-mentia* melius exprimit quam *leni-tas*; *perditus & profligatus*, quam *malus*; *exterminare* melius quam *ejicere*; *trucidare* quam *occidere*; *excruciare* quam *torquere* &c. De Alienis seu translatis nil attinet di-cere satis de iis passim Rhetores.

Quomodo ornatus in Conjunctione Verborum spectandus.

In conjunctione verborum erit ornatus *Primo*, Si apta *Vocalium* & *Consonantium* structura servetur. Quod ad vocales attinet; *primo Vocalium* concursus est fugiendus frequens: *Secundo*, ne eadem *Vocalis* & præcedens verbum finiat, & sequens inchoet, exasperat enim Orationem v. g. *amplissima actio oritur*: Maxime tamen hoc vitandum est in A & E. ut autem hoc fiat natura *vocalium* est cognoscenda: Ergo concursus A & A faciunt orationem hiulcam v.g. *ad ea arma accingimur*. A & I obtusam, ut, *diligentia inimicum vicit*; A & V insuavem, ut, *Sylva uritur*. E & A minus dissonant, ut, *tua volontate ad bellum ivi*. I & A suavius audiuntur ut, *prostrati ad pedes jacent*. O & A insuavia sunt, ut, *æquo animo tuli*. O & E mollius concurrunt, ut, *reprehensio exigua non nocet*; O & I absona sunt, ut, *sine modo injuria*. V & A pulchrius sonant, ut, *urbs ascensu ardua*. *Tertio*, *Vocalium* brevium & tenuium vitanda

In verborum conjunctione.

est

est multitudo, ut, *speciei, progeniei.* Sed in his nec negligentes nec diligentes nimium esse oportet, alias singulorum verborum singulas Syllabas anxie inspicere, quæ tandem Oratori Libero & quam intolerabilis esset servitus!

Quod *consonantes* concernit bene monet Rhetor asperum esse concursum si S, præcedens verbum finiat & X sequens incipiat; ut, *Exercitus Xerxis:* Item si S incipiat & S finiat, aut si X finiat & X incipiat; ut *Ars studiorum*, *Rex Xerxes.* II. erit ornatus in conjunctione verborum, si monosyllaba multa non ponantur simul. III. Si nomina aut verba brevia multa non continuentur, sic enim compositio fit minuta & concisa. IV. Si nec longa verba multa in unum conglobentur, adferunt enim tarditatem, Plura lege apud *Soaret.* lib. 3. Cap. 33.

Venustam etiam facit Orationem quando voces certæ, vel anteponuntur vel postponuntur, quod in Oratoribus passim observare potes.

Quomodo ornatus sit in numero Oratorio spectandus.

Numerus Oratorius est quædam mensura & vocum coordinatio; ut hæ longis brevibusque Syllabis con stent; quæ voces vel partem sensus faciunt, vel aliquem sensum, sed pendentem, vel perfectum & integrum. Si voces aliquæ partem sensus faciunt, vocatur *Comma* seu *incisum* l. aliquem sensum, sed pendentem, vocatur *membrum* seu *colon* vulgò *duo puncta*; si perfectum & integrum *periodus* vocatur. *Comma* est pars sententiæ seu locutionis ex duobus vel pluribus verbis constans nihil adhuc perfecti & absoluti significans v. g. *Etsi vereor Iudices*, *Duplex est comma*; aliud est *membri actualis pars*, aliud *pars membri potentialis*: notatur *comma* virgula per modum mediæ lunulæ inversæ (,) ut quotidianus docet usus. Longitudo ejus proprie sumpti, ad septem Syllabas longas extenditur aut ad breves quatuordecim, quia cum longa quævis Syllaba duo faciat tempora possunt pro una longa breves duæ substitui. Sed in Syllabis

In numero Oratorie.

Comma quid.

Quotuplex.

labis numerandis terendum tempus non eſt, aures enim terſæ & politæ de omni ſuperfluo & defectu facile ferunt judicium: Nec noſtri hæc inſtituti ratio, hiſce acquiſite prolixius inhærere, cum quod populariter dicitur, *non ſit de pane lucrando*; quapropter iis omiſſis quæ in Rhetoricorum libris hodie fertili ſatis proventu circumferuntur, Rem ipſam aggrediar, ut tandem promiſſi memor Lectorem voti faciam compotem: Finem itaque reſpicio Partis *Primæ* quæ de *Memoria* dicendo pauciſſimis erit finienda.

MEMORIA.

Memoria. Memoria eſt facultas animæ retinens ea & conſervans quæ cognovimus & impreſſimus: pulchre à Cic. *Theſaurus & ſinus animi dicitur*: à Cauſino, *horreum mentis*; ab aliis, *Ærarium ingenii*; *quia in illa quæ volumus deponimus, ut pro tempore recipiamus*. De hac multum loqui conſilii mei non eſt, ſiquidem ea contenti eſſe debemus, quàm à Deo accepimus; nec ullus ſibi per præcepta ſi caret, formabit. Solent tamen Rhetores multa ſuggerere auxilia, ut quam natura nobis con-

concessit Memoriam excolamus, amplificemusque; Suadent omnes & docent loca sibi quædam fingere atque imagines, sive nota ædificia, sive castella sive alia spatia quæcumque concipere animo, atque in eorum partibus certas rei dicendæ partes collocare, ut sic visa aut revocata loci parte, statim occurrat pars rei, de qua dicendum est, & hanc illi *Memoriam localem* sive *artificialem* appellant, eamque Rhetoricæ partem esse volunt: Vtatur hac ope qui volet; mihi præsentiora videntur auxilia, quæ sequuntur. Localis.

Primo: Vt Orationem commendaturus memoriæ, post invocatam Dei opem, semel totam prius legat, ut quasi confusam ejus habeat notitiam; deinde per partes ediscat, nec facile saltet ab una parte nondum plene possessa, in aliam. *Secundo*, Quia tempus matutinũ longe commodius est ad ediscendum quam meridianum & Vespertinum, ideo illud curæ sit: tamen perquam utile est pridie vesperi priusquam dormitum concedas, semel & iterum percurrere ea, quæ postridie sunt ediscenda.

Tertio, dicerem ut curet intelli-

gere,

gere, quia intellecta facilius hærent & fortius, ſed Rhetori loquor qui ſine dubio nihil declamabit quod non intelliget.

Quarto, proderit multum ex iiſdem chartis, in quibus compoſuimus, ediſcere; quia ad paginæ loca & partes jam aſſuevit memoria, hinc ſcimus, quo in chartæ angulo aliquid ſcriptũ ſit, atque adeo ſedem verbi cujuſque, quaſi oculis tenemus. Turbatio vero & confuſio, ſi in alia charta ſcribas & ex alia diſcas: inter dicendum enim utriuſq; chartæ imago occurrens, diſtrahit & confundit animũ perorantis.

Quinto, Vtile eſt, ut ſi quidpiam difficilius addiſcitur illi loco aliquod ſignum vel notam aliquam appo-nas, cujus admonitu citius occurrat, & infigatur.

Sexto Puto utilius eſſe ſi non tumultuarie ſed declamando ſtatim & cum geſtu diſcat, eumque ſenſum quem jam infixit aliquoties ſecum revolvat, tum demum ulterius pergat.

Breviter; Maxima fabricandæ & ſervandæ ſibi Memoriæ ars eſt, indies illam exercere, aut ſaltem ſæpiſſime: quia otioſa diu & ſine uſu hebeſcit, & infidelis efficitur.

ORA-

ORATORIS EXTEMPORANEI

SEU

ARTIS ORATORIÆ BREVIARI

PARS ALTERA

Quæ circa Praxin in ſpecie occupatur potiſſimum.

BREVIARI
ARTIS ORATORIÆ
PARS POSTERIOR
De genere Demonstrativo & Deliberativo.

Ametsi generalia Oratoriæ facultatis præcepta, pro omni Oratione componenda, abunde sufficere possint: Vberioris tamen Doctrinæ & claritatis Caussa, ad particularia descendere volumus; & post ostensos fontes, rivos etiam demonstrare: Vt si forte aliqui minus felici studio artem in genere scriptam non penetraverint, saltim hinc laboris fructum colligant; quod utique gratum esse nemini non poterit, cum illud jam vivimus seculum in quo cum Orationibus nihil non inchoatur, nihil non perficitur. Nam & nascentes nos Orationes excipiunt & mortuos deducunt, & mensæ, hospitia, fora, congressus ac singuli fere motus Orationibus personant: ut nostrum fere loqui, sit eloqui, at- Accessus ad rem.

que adeo nullibi non sedem sibi Eloquentia cum libertate & theatrum elegisse hac ætate videatur.

Institu-ti ratio. Hæc autem instituti nostri ratio erit; *Præcepta* prius dicam, juxta quæ Orationes *Demonstrativi* ac *Deliberativi generis* componi debeant. Deinde *Praxes* subjungam & præcipue in *genere Demonstrativo*, quia genus hoc crebrius est; postremo supellectilem dabo ex *Sententiis*, *Historiis* & *aliis eruditionibus*, quibus in ejusmodi Oratiunculis conficiendis maxime indigemus. Sed prius in communi docebo, ex quibus præcipue locis Argumenta invenienda sint pro utroque genere; & quibus modis Oratiunculæ facile possint componi ac disponi.

CAPUT I.

EX quibus locis præcipue Argumenta invenienda sint in utroque genere.

QUÆSTIO I.

Ex quibus locis præcipue inveniantur in genere Demonstrativo.

Demon- *Genus Demonstrativum* in quo lau-

laudamus vel vituperamus. *Laudamus bonum, utile, jucundum; Vituperamus malum.* Porro, laudare vel vituperare possumus, aut *personas aut res.* De utrisque aliquid distincte. stratiuum genus, quid.

Personas laudaturus maxime argumenta sumet ex *Caussis, Effectis, Adjunctis, Comparatione, Similitudine.* Sunt vero *Adjuncta personæ Patria, Majores, Parentes, Bona animi, Corporis, Fortunæ.* *In Patria* considerandum est, qualis sit, clarane & magnorum Heroum genitrix; an obscura; quam fertilis, quam splendida, abundans; ubi & quomodo sita. *In Majoribus* nobilitas & res præclare gestæ. Deinde in ipso qui laudatur, natalis dies, & si quæ laudabilia aut prodigiosa nativitatem præcesserunt. *In Pueritia,* Ingenium, indoles, docilitas, institutio, proclivitas ad virtutes, ad alia, &c. *In Adolescentia* mores & studium seu virtutis & sapientiæ seu vitii & ignaviæ, quomodo vitam egit, apud quos, sub quibus Præceptoribus, cum quibus æqualibus, quibus artibus & studiis vacabat. *In Juventute,* genus vitæ, fortunæ

Laudamus Personas ab Adjunctis Personæ.

bona, ut honores, dignitates, facta præclare gesta, virtutes. *In Senectute* consilia, pietas, morbi, patientia, constantia in bene cæptis, &c.

Sed Adverte *in factis vel operibus laudandis vel vituperandis* bene ponderandum esse quale opus sit, *honestum ne an turpe*, *utilene Religioni*, *Patriæ aut alteri*, *an vero noxium*: *Facilene an difficile*, *jucundum an molestum*.

Quid vero sit *honestum* esse, *utile*, *jucundum* infra dicam. In *Rebus* hoc universim spectetur, ut rei laudandæ vel vituperandæ partes diligentissime inquirantur: Rursus examinentur *Genera*, *Species*, *Caussa*, *Effecta*, *Contraria*, *Adjuncta*. Porro *res Naturales*, item *artes*, *linguæ*, *virtutes*, *scientiæ*, laudari vel vituperari solent *ab honestate aut turpitudine*, *à Caussa efficiente à necessitate* aut contra *ab utilitate* vel *à damnis*, *à facili vel difficili*, *à circumstantiis aliis*, &c.

Res.

Sic *Vrbes*, *Castella*, *Arces* commendantur *ab antiquitate*, *à conditoribus*, *à forma*, *à situ*, *partibus*, *ædificiorum structura*, *aëris clementia*, *fertilitate soli*, *abundantia rerum*,

Vrbes. Castella. Arces.

rum, à Fluminibus, quibus irrigantur, à Civium moribus, Studiis, Operibus, à Politia, Senatu, rebus gestis. Vituperantur *à contrariis.*

Insulæ Regiones loca alia laudantur *à situ, figura, amplitudine, antiquitate incolarum, à Regibus, Ducibus., à cultu Religionis, à fertilitate, fontibus, aquis, stagnis, urbium frequentia & celebritate, ab institutis & legibus, à rebus gestis,* &c. Insulas Regiones, &c.

Arbores, Plantæ, Herbæ laudantur *à nomine seu Notatione, à forma, à loco subjecto, ab adjuncto tempor. à virtute, ab Effectu.* Arbores. Plantas. Herbas.

Flumina & Fontes ab ortu seu scaturigine, ab amplitudine, colore, natura aquæ, à velocitate cursus, à locis nobilioribus per quæ fluunt, à piscium generibus, copia, salubritate, ab effectibus. Flumina. Fontes.

Montes laudantur *à situ, ab iis quæ in illis nascuntur ut herbis, arboribus: vel quæ effodiuntur, ut metallis, à feris, quæ in illis degunt, ab Arcibus & Turribus,* quæ in ipsis sunt, *à fontibus inde scaturientibus, à rebus memorabilibus aut prodigiosis ibi factis.* Montes.

QUÆSTIO II.

Ex quibus locis præcipue Argumenta sumenda sunt in genere Deliberativo.

Delibe-rativum genus quid.

Deliberativum genus est, in quo de rebus futuris, quæ in potestate nostra sunt quæque evenire possunt & non evenire, deliberamus. Nobile & Civile genus dicendi, duabus partibus constat: *Suasione & Dissuasione. Suademus bonum, dissuademus malum.*

Argumenta potissimum in hoc genere quærenda sunt in *Caussis, Effectis, Consequentibus, Contrariis, Adjunctis, Comparatione.* Seu ut clarius loquar capita universalia pro Argumentis *in Deliberativo genere* ad suadendum sunt hæc:

Suade-mus.

A necessario, ab honesto, ab utili, à jucundo, à glorioso, à justo, à possibili, à facili.

Dissua-demus

Ad dissuadendum verò hæc:

A non necessario, à turpi, ab inutili, ab injucundo, à periculoso, ab impossibili, à difficili, à probroso, à molesto & damnoso.

Hone-stum.

Porro *Honestum* illud dicitur quod à Deo ac Religione vera com-

mendatur, quod rectæ rationi, quod sanis legibus, quod sapientum dictis ac monitis consonat. E contra vero *Inhonestum seu turpe*; quod Deus, quod pietas reprobat; quod sanæ rationi repugnat, quod sanis legibus; quod sapientum dictis ac monitis non congruit. *Vtile* illud dicitur quod bona animi vel corporis vel fortunæ aut acquirit, aut auget, aut conservat. *Inutile* quod ad nihil horum conducit. *Iucundum* est quod animum voluptate perfundit; *Injucundum*, quod nihil voluptatis habet. *Necessarium* illud dicitur sine quo vel salus vel libertas vel Religio vel aliquid aliud esse non potest, vel quod necesse est ut fiat; alias multum nocetur. *Possibile* est, quod habet Caussas à quibus fieri potest. *Facile*, quod sine labore magno; *Difficile*, cura & pretio. Inhonestum. Vtile. Inutile. Iucundum. Injucundum. Necessarium. Possibile. Facile. Difficile.

Probrosum, ex quo infamia sequitur. *Molestum*, quod aufert voluptatem sensuum vel animi, quod tædium vel fastidium generat. Probrosum. Molestum.

Adverte vero diligenter Oratori considerandum esse *in Suasione vel Dissuasione*, quinam & quales Auditores sint: Nam si Generosi & No-

 bi-

biles, tunc maxime argumenta sumenda erunt *ab honesto*: Si vero plebeji animi & mechanici maxime *ab utili*: *utili* enim hoc genus hominum maxime trahitur.

CAPUT II.

De Dispotione Orationum generis Demonstrativi & Deliberativi.

PRæter ea quæ supra de *Dispositione* diximus, nihil speciale hic occurrit; de *genere Demonstrativo* hoc solum addendum est, quod cum sit perpetua *Narratio cum Amplificatione*, laudando aliquem solemus incipere *à Patria*, deinde laudare *à Majoribus*, à *Parentibus*, *Consanguineis*, & *Familia* utriusque lineæ. Postea *nativitatem* describimus, tum *Pueritiam*, *Adolescentiam*, *Iuventutem*, *Virilem ætatem*, *Senectutem*, denique *mortem*, atque ita quem ordinem vita habuit, eundem oratione sequimur. Aliquando vero accipimus unam tantum, vel aliquot virtutes laudandi tota oratione tractandas, atque ad eam

eam vel ad eas alia honeste gesta deducimus quæ possumus, prætereundo *Patriæ* laudes, *Generis & Familiæ* &c. Sed *Decem modos disponendi vel conficiendi Oratiunculas à Neotericis collectos proponere lubet*, in quibus si sedulus te exercere volueris facile in Oratorem etiam extemporaneum evadere poteris. Decem Modi disponendi.

Modus Primus est.

Cum voles *Gratulari, Salutare, Valedicere, Propinare* & alia ejusmodi præstare, *Primo* rationem seu Caussam invenias propter quam id facere velis: *Deinde* Rationem cum propositione *in Syllogismum* dispone faciendo *Majorem*, *Minorem*, *Conclusionem* ut Supra diximus & facillime paraveris Orationem. 1.

EXEMPLUM.

Velles v. g. Amico gratulari *Natalitia festa*, quæreres ergo prius *Rationem* propter quam facere velles & occurreret hæc; *quia Amor impellit*: Ex hac igitur *ratione & propositione* conficeres hunc *Syllogismum*: E. C. *Amor urget a-*

micum, ut Amico debeat gratulari;
Gratulatoria. *Sed ego habeo tui Amorem. Ergo &c.*
Oratorie hoc sic facile efferres.

E L A B O R A T I O.

Major. Habet suas faces, habet stimulos Fœcundus votorum AMOR & eo perurit, eo lacessit usque Amici pectus, donec in Amici præsentia totum in vota, totum in desideria
Minor. exundet. Quid vero pectus meum, nonne Amoris in Te singularis palatium? quem humanitate hactenus non vulgari & favore ornavisse parum fuit; etiam plurimis & maximis beneficiis nutrivisti, fovisti. Con-clusio. Certe ursit & jussit ille in amicissimum conspectum Tuum prodire, & hoc tuæ benevolentiæ Domicilium, siquidem in repagulis non potest, in verbis aperire commendavit; Oblecundo, aperio, & cum has Natales Christi Ferias tibi evenisse felices gratulor; tum à Deo rerum & fortunæ Arbitro omnia fausta apprecatus annos etiam meos in felicis vitæ tuæ prorogationem depono. Dixi.

R E S P O N S O R I A.

Qui vellet gratulanti respondere, hunc

hunc *Syllogismum* instituerit. v. g. *Gratulatio Amici gratissima est*, *Tu Amicus gratularis*, *Ergo*: Oratorie sic tractabis:

E L A B O R A T I O.

Nullius quidem vota & salutis apprecatio grata esse non potest, ab amico tamen quæ venit pectore solet esse semper gratissima. Vt enim pretiosis nobilius pretium adjicimus; quando aurum adjicimus; Ita quæ amore condiuntur, si bona sunt fiunt optima. Iam vero à Te quid non amore plenum prodire potuit, qui totus amor es, & amoris mei singulare Elogium. Aperuisti hodie pectoris dulce Sacrarium, & me novo favoris radio rursus perfusum beavisti: Fecisti quod prior facere debui & in amicitiæ certamine me longe superior triumphare potes: Quid ad gratissimas amoris tui voces adjiciam? quia majora non possum paria repono, vive & vale semper felix, semper meus, & quem tempus inter nos inchoavit amorem; æternitas consignet. Responsoria. Major. Ratio Majoris. Minor. Conclusio.

Adverte hic. *Primo*, quod si fusius loqui voles propositionibus tuis hoc est, *Majori* & *Minori &c.* plures Nota.

rationes, confirmationes, exornationes ſubjunge.

Adverte *Secundo* Quod ii qui eruditiores videri volunt, communiter *rationes Majoris* aut *Minoris* per *Sententias & aliorum dicteria* efferunt. Quanto autem cultiores erunt *rationes* tanto etiam ipſa Oratio plus habebit gratiæ.

Adverte *Tertio* Communiter in officioſis Oratiunculis loco *Concluſionis* ipſam adfectus teſtificationem poni, ſervientem ei rei, quam aſſumpſiſti, ut ſi gratularis, gratulationem, ſi ſalutas ſalutationem ponis in *Concluſione*.

Secundus Modus.

2. Quando immutantur partes *Syllogiſmi*, & *primo loco particularis propoſitio* ponitur ſeu quod idem eſt *Minor*: *Deinde univerſalis propoſitio* ſeu *Major*: vel ante vel poſt *Concluſionem*, ità tamen, ut ſi *Concluſio* ante *Majorem* poſita fuerit, rurſus repetatur aliis Verbis in fine.

EXEMPLUM.

Si velles v. g. Conſulem primo ingredientem Conſulatum nomine aliorum excipere, hanc pro fundamento

mento ſimplicem *rationem* acciperes: *Lætamur quod ſalvus ingrediaris, quia hoc aſſequimur quod optamus.* *Syllogiſmum* formares ſic:

Qui aſſequitur quod optavit jure lætatur;

Sed nos cum incolumem Te accipimus, aſſequimur quod optavimus: Ergo. Oratorie ſic:

E L A B O R A T I O.

Oculos noſtros hodie primum auſpicatus ingrederis, ſed in animis omnium & votis pridem habitas. N. N. Idem ipſe Dies qui Te feliciter Conſulem noſtrum denunciavit, deſideriis noſtris impreſſit, ut de Te unice ſolliciti, hoc in votorum ſumma portaremus; Te incolumem accipere: Sæpe lentum accuſavimus Solem, quod eum moraretur diem quo magis apprecationibus hominum & plauſu, quam curru hanc Vrbem & Conſularem ſedem invectus, nominis tui magnitudine exornare inciperes; quam ut à Majoribus liberaliſſime derivare poſſis; in hoc tamen maximus es quod menſuram magnitudinis tuæ totus in te habeas & fortunam quantam- Salutatoria Minor.

cujusque animo, & meritis excesseris. Ecce vero desideria hodie felix Major. coronat eventus, quando Te Salvum nobis quando faustum explicat. Et quis votis suis subscripsisse Numen non triumphet? quis voluntati diuturnæ, quis sollicitis animorum curis satisfactum esse non vehementer gaudeat. Gaudemus certe, Conclusio. triumphamus, & quem hodie ingredientem salvum & felicem salutamus, eundem progredientem diu faustum, diu incolumem ut amare & venerari eveniat, solliciti unanimes, Cœlum imploramus.

Tertius Modus.

3. Quando *Conclusionem primo loco* ponis, & ei *Majorem* & *Minorem* *subnectis* eo ordine quo melius videbitur. *Denique* repetis *Conclusionem* & facis testificationem adspectus, convenientem rei assumptæ.

PRO EXEMPLO

Lectori benevolo elegantissimam Oratiunculam præbeo, qua quondam *Cancellarius Regni Poloniæ* alicubi me præsente salutabatur; pro cujus fundamento hoc sim-

plex *ratio* fuit: *Salutamus Te, quia magnus Hospes es, & ad nostram tenuem Salutationem audiendam Te demittis*: *Syllogismus* talis est:

Lætitiæ & amoris opus est quando magni Viri se demittunt ad tenues: Salutatoria.

Tu magnus ad audiendam tenuitatem nostram Te demittis:

Ergo Oratoriè sic.

E L A B O R A T I O.

Erubescere debet coram Te Eloquentia nostra, Princeps Illustrissime, & pudore quam verbis ornatior Te hospitem orbis judicio magnum venerari: felicitatem nostram Tua humanitate metimur, quod magnis assuetas aures ad nostram dicendi infantiam inclinas: Et explicatam Principibus præsentiam nostrorum intra oculorum compendia contrahis. Vt natura in magnis miranda fit, in parvis semper amabilior est, ita magni Principes quando Majestatem in angustias colligitis, forte magnitudinem stringitis, sed amorem amplificatis; fit molis jactura, sed pretium crescit æstimationis. Angustum pridem nominis tui splendori

Conclusio.

Major.

Minor.

dori *Poloniæ Cœlum* fuit, Mundus aperire debuit, ut illustraretur: Imo ipse Mundi oculus *Roma* ad Polonæ indolis radios connivere, & cui omnem prope admirationem Heroum frequentia sustulit, cum Te vidit & loquentem audivit, etiam admirari. Quod *Ferdinandus Imperator* & in eo Orbis Christianus de Te ferret judicium, satis aperuit, cum Virtutes tuas Ducis titulo æstimavit. Quo in Amore collocaret *Patria*, luculenter annulo publicæ fidei, quam tradidit, testatum fecit; Quo loco Rex *Vladislaus* poneret, quando toties nomen & personam in Te suam transfudit, ad terrarum regna & Duces circumferendam; eccui tandem obscurum reliquit? Conclusio repetita. Quid mirum igitur si cum humili Salutis apprecatione ad Majestatem Principis audacter vicini, à tui nominis radiis tenebras etiam nostras illustratum iri nequaquam dubitamus.

Quartus Modus.

Quando facto *Syllogismo* omittis *Majorem* & incipis à *Majoris Ratione*: eamque si placuerit exornas vel

vel confirmas. *Deinde Minorem* ponis, cum ſuis itidem ſi placuerit *rationibus* & *exornationibus*: Tandem *Concluſionem*: Vel ſi placebit pone *primo Rationem Majoris deinde* ſubjice ſtatim *Concluſionem*: Tandem pone *Minorem*, & rurſus in fine repete *Concluſionem*.

EXEMPLUM.

Si velles v. g. Suadere non eſſe flendum ob Iuvenis obitum, hanc *rationem* invenires; *quia maturus Cœlo propter virtutes mortuus eſt*: *Syllogiſmum* hunc faceres:

Qui maturus Cœlo licet juvenis moritur flendus non eſt; *Sed hic &c. Ergo*; &c. *Ratio Majoris* eſt, *quia Cœlum non à diebus ætatis, ſed à moribus annos computat.* Oratorie Sic.

ELABORATIO.

Suaſoria. Si more noſtro Cœlum, vitæ dies in Annos computare arbitramur, vehementiſſime nos ipſi fallimur & Cœli ingenium ignorare videmus. (Ratio Majoris.) A moribus ætatem æſtimat & de immatura adoleſcentia maturos virtutum fructus frequentiſſime decerpit. (Exornatio.) Hæc miſerorum mortalium

lium cæcitas est, qua non nosse gaudia, & in lætitia sæpissime mœrorem, in mœrore lætitiam comminisci. Ecce in mortali vita currimus omnes per plana & aspera, trudimur per summa per ima, mera fortunæ & tempestatum ludibria sine pace, sine solatio, semper miseri, semper indigi; donec manumisso semel quod gerimus corpore, quasi procellarum solenni theatro, innocenti vita & morte immortalitatis metam attigimus. Cur igitur ubi plerosque feliciter attigisse intelligimus, temere in lacrymas solvimur? Cur locum qui mature virtuti debetur invidemus? Nautam certe superata hyeme in portum feliciter evasisse nemo nisi hostis fleverit: & militem potitum victoria, quis nisi inimicus doleat. Doleat tuum occasum N. N. qui Virtutis tuæ & felicitatis conscius non est: qui tecum sanioris consilii rationes inire voluerit, gratulationes parabit & panegyres. Cecidisti in primo ætatis flore sed bonus Salvatori tuo, ... Ad urbis & parentum spem adhuc immaturus, sed jam maturus Cœlo. Annos non attigisti Senectutem, attigisti ... virtu-

Conclusio.

Minor.

virtute, & quo cum mora temporis vix pervenire solent alii, eo celeri innocentiæ cursu festinus pervenisti; quid multis? Parentem Deo, vitam æternitate, immortalitate mortem, mundum Cœlo permutasti. Hoc morum de Te innocens suavitas: hoc facilis animi in honesti studium propensio, hoc in Cœlum & Parentes pietas, hoc in socios & pares amor suadent existimare. Et ut vitæ inter nos ad probitatis regulam transactæ mentionem non injiciam, cujus cum socii fuimus, testes semper erimus: Qua mentis magnitudine morbum ingressus fueris, quis enarrando satis explicabit? Ostendisti in juvenili pectore virilem habitare animum, quando grassantes per membra cruciatus & anteambulones mortis dolores invicta fortitudine sustinuisti: Atque in maximo febrium æstu, nonnisi in Christi Salvatoris nomine solatium posuisti. Vere Christianus Athleta, qui & agere honesta didicit & fortia pati non ignoravit; qui defixis continuo in Fixum cruci oculis cordis tanquam in patientiæ Magistrum cedro dignas & auro voces emittebat:

bat:

bat: En, inquit, Christe I E S V à tuo pendeo nutu, si mori jubes, lubentissime morior; si vivere placet, tibi vivere non renuo: Ceterum in omnibus sanctissimæ voluntati tuæ subscribo, & me ex asse dedico. Sic Herois ille vixit vitam, Sic Heros mortuus est, & juvenem adhuc occubuisse lacrumabimur. Absint à vultu absint Neniæ tristes & querimoniæ: Iuvenis vixit filius, vir mortuus est; matura virtus excedere terris debet: Depositum tibi Natura & Deus credidit, quod suum est, repetiit uterque: E tuis brachiis in beatitudinis sinum migravit, an meliorem Pater filio optaveris locum. Nos vero Adolescentes, quando ultimum N. N. parentamus obsequium, cum I E S V vivere discamus ut cum I E S V moriamur.

Conclusio repetita.

Quintus Modus.

5. Cum partes *Syllogismi* imminuo & ex ratione inventa *duas* tantum *propositiones* conficio quarum *prima* sit inferens *alteram*, & *una* vocatur *Antecedens*, altera *Consequens*. Vocatur hic modus disponendi vulgo *Enthymema*: Fit vero dupliciter:

Primo cum *una propositio* nude ponitur, & *altera* ei *per modum rationis* subjicitur, exornaturque & confirmatur prolixius. *Secundo* Quando & *Antecedens* & *Consequens* suis *rationibus* pluribus vel paucioribus roboratur, prout res videbitur exigere.

EXEMPLVM.

Vide supra Parte prima Cap. 11. Quæstioni. 3. Modo Sexto, pag. 75.

Sextus Modus.

6. Quando *prius* præmittitur per *discursum aliquem generalem Expositio* seu *Explicatio rei illius* de qua dicturi sumus: *Deinde* vero res ipsa subnectitur, sive illa *gratulatio* fuerit sive *salutatio*, sive quid aliud. Modus est & facilis & frequens, & cultus pro iis maxime, qui eruditionis famam volunt promereri. Constat his partibus: *Primo* ponitur *Propositio* sive sermo explicans rem, de qua dicturus sum. *Secundo* ponitur *Ratio* una vel plures. *Tertio Confirmatio* seu *Exornatio* quæ communiter accipitur ab *Exemplis*, *Sententiis*, *Symbolis*, *Similitudine* &c.

Quarto,

Quaritur, ponitur *Conclusio*, seu illa ipsa res tua, quam voles dicere.

E X E M P L U M.

Si quispiam v. g. vellet conjugium Sponso gratulari, Orationem posset optime hoc modo construere: *Primo*, Assumeret hanc *Propositionem*. *Felix est & eximium, invenire sibi fidelem amicum*; *Secundo*, Daret *Rationem*; *quia cum eo potest prospera & adversa omnia communicare*. *Tertio*, Confirmaret hoc *ex dictis Sapientum*; *quia Amicus dimidium animæ est, & sine eo omnia etiam dulcia amarescunt*. *Quarto*,

Gratulatoria Conjugii. *Gratulatio*: quod Sponsus fidelem hactenus amicum diu quæsitum tandem invenerit, & ut in hac interna amicitia felices vivant optabis. Oratorie sic;

E L A B O R A T I O.

Propositio. *Thesaurum invenit qui amicum invenit, & votorum suorum culmen videtur attigisse.* Ratio. Enimvero si visceratio *Lupi & Leonis* vita est, quæ sola est, ut *Romanus recte Sapiens existimat*; annon supremæ felicitatis tessera erit, cum sibi adscivisse,

visse, in cujus sinum arcanas pectoris cogitationes confidentius possis effundere? cum quo velut tecum loqui, cujus Spiritu vivere, in cujus animo securus habitare, suaviter quiescere, assiduus lætari liceat. Certe non desipuit ille, & à veritate laurum promeruit, qui *Amicum partem animæ suæ alteram aut dimidium sui nuncupavit*: perinde enim quasi non integer homo, qui sine amico est; & dumtaxat in vita moratur, non vivit, magna sui parte versatile cadaver. Et verò habe fortunas omnes cũ *Crœso*; numera candidos cum *Polycrate felici* dies; fluant ultro dormienti in gremium victoriæ cum *Timotheo*; fiat aurum quidquid tetigeris cum *Myda*; fiat rosa quidquid calcaveris cum *Perseo*: nisi amicum tamen habeas, quo cum affectus & animum commisceas, inter fortunas & solatia *Tantalum* & *Irum* invenies. In Comitiis sapientum definita veritas est, & experientiæ calculis probata perseverat; *Nullius boni sine socio jucundam possessionem esse, & absque amico etiam dulcia amarescere*. Hunc igitur amicum diu quæsitum tandem

Exornatio.

Gratulatio.

dem te N. N, inveniſſe, & vaga hactenus deſideria in domo N.N. conſtitiſſe gratulamur, & applaudimus in hodiernis mutui amoris feriis: Atque ut hæc animorum & cordium conjunctio, quam bene precantibus ſuperis æternam eſſe juſſiſtis; Eccleſiæ, Patriæ, Familiis utrinque nobiliſſimis ornamento ſit & gloriæ, multis vocibus ſed uno corde apprecamur: Facit ſpem non exiguam ſimilis ſplendor utriuſque Domus & ſtirpium clariſſimarum æqualitas, quæ cum concordiæ mater ſit & amicitiæ parens, quidni hoc liberum, quod veſtris cordibus injeciſtis vinculum plus quam *Gordio Nodo* confirmabit: Vocabunt vos in amplexum Majores veſtri, qui cum recte geſtis & nomine famam impleverunt, non difficulter cuivis allucere poterunt & facem præferre. Sed eximiæ inprimis virtutes, quæ in vultu utriuſque veſtrûm velut in ſolenni animorum theatro ſe late explicant, illa, inquam humanitas, ille pudor, illa comitas, illa modeſtia, illæ ceteræ mentium generoſarum dotes ac pediſſequæ, annon æternas mutui amoris nutrices ſe fore polliceantur.

ceantur. *Mollibus est verbis*, inquit Poëta, *dulcis alendus amor*; Ego ſatius dixerim perennem Amoris ignem ibi conſtrui & foveri, ubi honeſti fomitem ſuppoſueris.

Hic modus diſponendi Orationem adhuc gratior eſt, ſi *diſcurſum generalem* incipias *ab inopinato* ſeu ab aliquo adfectu & figura vivaciore maxime in materia pathetica. Tunc enim & arriguntur animi auditorum & ſtatim initio capiuntur.

EXEMPLUM.

Si velles dolere ſupra mortem Adoleſcentis poſſes diſcurſum communem *de imbecillitate vitæ humanæ ſic affectuoſe exordiri.*

ELABORATIO.

Oraticuncula ſupra mortem Adoleſcentis.

Adhuc ne ſpes noſtras in ſecula explicabimus? & cum unius puncti poſſeſſores eſſe non liceat, longas æternitatis ambages, in hac morientium Republica ſomniabimus? O ploranda mortalitatis felicitas! vix è portu pleriſque in altum ſolvere contingit, & inſperatis acti tempeſtatibus nunquam reparabile vitæ naufragium facimus; vix in Adoleſcente ætatis Vere, Autumnum pro-

H mitti-

mittimus & contra Naturæ ordinem crudelissimam hyemem experimur. Nimirum inter mortales nihil non mortale est, & anni etiam teneriores diem cum morte partiuntur. Clarum heu nimis clarum ante oculos nostros decumbis speculum N. N. & de silenti tumba nimis ad mœrorem publicum vocalis, humanæ imbecillitatis exemplar peroras. Certe si viridem ætatis tuæ statum aspicimus; floruisti Iuvenis! Si tui Spem de Te conceptam consideramus; floruisti! Si omnium expectationem de tua juventute revocamus: floruisti! Si erectam tui ipsius ad omne honestum indolem memoramus; floruisti! Parenti Spes & Corona, Scholæ decus & gloria, studiosæ juventuti sidus & exemplar. Et quem illimis morum candor, simplex animi tralucentis suavitas, innocentiæ & Relligionis, pietatis & studii imago non recreabat aspicientem? At ecce tecum ceciderunt omnia, ac præterquam tui desiderium & mœrorem reliquerunt nihil! Exaruisti, proh dolor! pulcherrime plantarii flosculé; cecidisti formosum Iuventutis lilium! abiisti spes pa-

rentum

rentum & lætitiâ. O duram necessitatis legem! O acerbam mortis tyrannidem! O fati inclementiam immanem! Sed frustra lamentis agimus Auditores, Iuvenis fuit N.N. Sed & homo; humanæ naturæ tributum est mori, & quicquid *ortum* habet, *occasum* expectat: Nulli non eadem terenda semita est. Hac lege nascimur ut moriamur. Præcessit N. N. Serius aut citius omnibus & singulis sequendum est.

Septimus Modus.

Per *Protasin* & *Apodosin* hoc est, quando Orationem incipimus ab antiquitate aliqua; sive id sit *ab exemplo*, sive *à consuetudine gentis*, sive *ab Adagio* quodam, sive *à Sententia* vel *dicto Sapientis* alicujus; sive *Hieroglyphico*, sive etiam à similitudine pulchra, aut aliquo alio: deinde rem nostram ei applicamus, eamque rationibus & confirmamus & exornamus. Solet hoc fieri dupliciter; *Primo* quando rem de qua dicimus simpliciter subjungimus, & subjunctam confirmamus. *Secundo* quando partes *Protasis* cum partibus *Apodosis* & membra cum mem-

bris conferimus. Modus sic dispo-nendi Orationem venustus est & valde usitatus eruditis, præsertim si ex occasione antiquitatis incipias discursum generalem, pertinentem ad rem de qua dicturus es.

EXEMPLUM.

Sit in hac Oratione gratiarum Actoria, qua captivus aliquis hostis ab Imperatore & vita & beneficiis donatus posset gratias agere: Si sumeret, pro fundamento Orationis, *consuetudinem Venetorum, quâ solent singulis annis solenni plausu in Mare annulum conjicere, illudque quasi sibi despondere ac amicum facere.* Oratorie sic.

Mos Venetorum.

ELABORATIO.

Gratiarum Actoria. Protasis.

Cor hominis mare esse tempestatibus varium, Sapientissimi judicarunt olim, & nos quotidie discimus N. N. Tamen sicut in commendationem cadunt nationes illæ, quæ quotannis consuetudinem susceperunt, injecto annulo Oceanum sibi despondere; & quasi temerario hoc munere ejus fidem devincire: Non secus merito in laudem veniunt illi, qui hominis Cor diver-

sis

ſis adfectibus quaſi ventis tempe-
ſtuoſum beneficiis demerentur.Non Apodoſis.
tuæ Majeſtati peregrinæ opis haud
indigæ, ſed noſtræ conſuluiſti va-
rietati, his tantis ac tot muneribus
uno pene temporis momento in
hoſtes nos tuos, digna vere Impe-
ratoris throno liberalitate effuſis:
Ita Cor noſtrum Tibi obligaſti, ut
excluſo cogitationum æſtu in Te
dies noctesque ſua non poterit deſi-
deria non convertere; quaſi compe-
des injeciſti, ut obæratum undequa-
que, ad tuum debeat nutum ſponte
ambulare. Orbis prædicet hanc a-
nimi tui celſitudinem, erga inimi-
cos etiam benignam: Sciat æterni-
tas hoc Tibi Cor eſſe Regium,quo
& tuos poſſis Cives & Hoſtes una
complecti. Nos cum hanc throni
tui aſſiſtricem Clementiam adora-
mus, tum hanc, quam à Te accepi-
mus vitam, beneficiis impares re-
fundimus: Hâc uti, tui erit arbitrii;
res adeò difficilis erit nulla, quam
ſubire recuſabimus, rati pulchrum
pro te mori: Quod dum fecerimus,
ingrati adhuc manere nobis videbi-
mur.

bris conferimus. Modus sic dispo-nendi Orationem venustus est & valde usitatus eruditis, præsertim si ex occasione antiquitatis incipias discursum generalem, pertinentem ad rem de qua dicturus es.

EXEMPLUM.

Sit in hac Oratione gratiarum Actoria, qua captivus aliquis hostis ab Imperatore & vita & beneficiis donatus posset gratias agere: Si sumeret, pro fundamento Orationis, *consuetudinem Venetorum, quâ solent singulis annis solenni plausu in Mare annulum conjicere, illudque quasi sibi despondere ac amicum facere.* Oratorie sic.

Mos Venetorum.

ELABORATIO.

Gratiarum Actoria. Protasis.

Cor hominis mare esse tempestatibus varium, Sapientissimi judicarunt olim, & nos quotidie discimus N. N. Tamen sicut in commendationem cadunt nationes illæ, quæ quotannis consuetudinem susceperunt, injecto annulo Oceanum sibi despondere; & quasi temerario hoc munere ejus fidem devincire: Non secus merito in laudem veniunt illi, qui hominis Cor diver-

sis

ſis adfectibus quaſi ventis tempe-ſtuoſum beneficiis demerentur. Non tuæ Majeſtati peregrinæ opis haud indigæ, ſed noſtræ conſuluiſti varietati, his tantis ac tot muneribus uno pene temporis momento in hoſtes nos tuos, digna vere Imperatoris throno liberalitate effuſis: Ita Cor noſtrum Tibi obligaſti, ut excluſo cogitationum æſtu in Te dies noctesque ſua non poterit deſideria non convertere; quaſi compedes injeciſti, ut obæratum undequaque, ad tuum debeat nutum ſponte ambulare. Orbis prædicet hanc animi tui celſitudinem, erga inimicos etiam benignam: Sciat æternitas hoc Tibi Cor eſſe Regium, quo & tuos poſſis Cives & Hoſtes una complecti. Nos cum hanc throni tui aſſiſtricem Clementiam adoramus, tum hanc, quam à Te accepimus vitam, beneficiis impares refundimus: Hâc uti, tui erit arbitrii; res adeò difficilis erit nulla, quam ſubire recuſabimus, rati pulchrum pro te mori: Quod dum fecerimus, ingrati adhuc manere nobis videbimur. Apoſtolis.

Octavus Modus.

Per *rejectionem*, quando ſcilicet incipimus ab eo quod nobis contrarium eſt, illudque refutamus; deinde noſtram opinionem ſubjungimus, atque ad rem de qua dicere volumus, tranſimus. Et hic modus venuſtus pariter ac frequens eſt eruditioribus.

EXEMPLVM.

Si quis Profeſſor v. g. vellet ſuis Diſcipulis gratulantibus ſibi valetudinem reſpondere: Poſſet *prius* aſſumere fabulam *Momi* deſiderantis feneſtram ad Cor humanum: eamque rejiceret & oſtenderet, quod per Verba benevola & candide dicta, ſufficienter animus videatur: *Deinde* gratias ageret pro hac oſtenſione & animorum dedicatione. Oratorie ſic.

ELABORATIO.

Reſponſoria ad Gratulatoriam.

Pereat veritatis latro & emiſſarius invidiæ ſatelles *Momus* qui benevolum non aliter animum, in cognitionem amici devenire exiſtimavit, niſi tralucens in pectore vitrum ad altiſſimos Cordis labyrinthos conſpectum admitteret: Quaſi

ſi vero mendax color non æque luderet oculos, & quod nunc latebris tunc apertiori dolo non poſſet abſcondere. Verba ſpeculum cordis eſſe, voces animorum imagines ſcire debuit; & ſicut radii Solem in notitiam deducunt, ita Orationes animum. *Clavis pectorum Lingua eſt*, aperit mentem qui loquitur: Et quemadmodum qui viam ad mare neſcit, amnem ſibi Ducem eligit; Ita qui ignorat mentem, qui Cor indagat, per verba intelligit. Plus quam luculenti teſtes ſumus, quando Scholam hodie noſtram in amoris mutui campum & gratiarum amphitheatrum explicuimus. Produxiſtis imagines N. N. cordis & animorum, & me tot ornaſtis adfectibus, quot verbis; Toti ſinceri; toti lympidi, toti mei. Alter altero ſuperior eſſe voluit, & dulci conflictu nemo veſtrum victus eſt, ſinguli amorem eviciſtis. Sileant jam Athenienſes annuas amoris ferias, in quibus Amicos amicis ſimulachra amoris mittere ſolenne fuiſſe legimus: Coloribus illi divites animorum typos donare potuerunt; Vos ipſos animos obtuliſtis. Accipio gratiſſi-

me nobilissima munera & quod *Æschini Socrates* hoc vobis polliceor, vobis vos meliores restituo.

Nonus Modus.

Quando Orationem incipimus aut per *extenuationem* nostræ facultatis & ingenii, aut *à magnitudine rei*, de qua dicendum est, aut *ab excellentia Personæ* coram qua aut de qua dicendum; sive id fiat separatim ab his singulis, sive ab omnibus simul: Et ex occasione *generalem discursum* aut *de tenuitate dicentis* aut *de beneficii magnitudine* aut *de excellentis Personæ* laude facimus. Possum etiam ab optatione & voto Orationem dicere; optando mihi aut felicitatem alicujus, aut copiam & suavitatem omnium simul Oratorum ad explicandum animum meum, & postea subjicere rem meam de qua dicere institui.

Exemplum.

Si quis deberet nomine Reipubl. Regi gratias agere & gratulari pro debellato hoste, posset ab extenuatione sui & à magnitudine beneficii præ-

præstiti Reipubl. ex personæ conferentis excellentia sic discurrere

ELABORATIO.

Publicæ interpres lætitiæ & quasi omnium lingua ad tuam Majestatem missus venio; ut singulorum animos ad Majestatis tuæ pedes explicem & deponam. Felicitas fateor est tot cordium Atlantem fieri, sed metus & sollicitudo me revocat, ne aut ob magnitudinem oneris, obsequium tenuitate corrumpam: aut ad hoc officii minus idoneus anxia hærenteque devotione gravius in præsentem delinquam Majestatem. Quod enim jam ex orbis Comitio dari potest ingenium, quod Eloquentia sua ad nominis tui altitudinem assurgat; aut cum id non possit, saltim ad parem meritis venerationem & gratias se demittat. Evicisti obsequiorum nostrorum abundantiam, & immortales alias gratiarum horti, in tuis beneficiis nobis deficiunt: Nec de divite inopum penu usitatum illud agimus gratias, nisi per violatam beneficii dignitatem possumus exprimere: ita omnis facultatis potestatem debiti abstulit magni-

Gratiarum Actoria.

gnitudo. Voluimus collatum Reip. à Tua Majestate beneficium in nostri adfectus pignus præsentare, & è benefactoris (ut fieri amat) ærario nostra redimere debita; sed novo rursus miraculo experimur plus pictorum tabulas, quam mentem posse humanam; quod illæ orbem referant, nulla veri injuria, aliqua molis: Hæc tuæ Majestatis in Rempublicam meritorum magnitudo ita in summam cogere non possit, nisi & amplitudinem attenuet & veritatem minuat. In his tamen gratitudinis nostræ angustiis illud solari debet, quod hanc vobis magni Principes à natura impositam necessitatem videamus, ut esse non possitis, nisi profitis: & sicut sidera lucem habent ut effundant, ita vos dotes & animos benevolentia plenos ut communicetis. Cum vero plurimis meritis hominum obligastis voluntates, hoc rursus vicinum vobis cum Deo est, par recipere non posse, & in gloriæ stipendium ex beneficiis dumtaxat subditis dedisse. Vix dum in Regem nostrum ac Dominum ex orbis judicio liberis suffragiis electus fuisti, nondum Majesta-

jeſtatis aurum capite indueras & jam Te ſalutis publicæ ac felicitatis Parentem ſenſimus; agnovimuſque luculentiſſime in tuo nomine tantum à virtute muneris, ut regni famam gubernaret, animos in ſpem erigeret, cives ſecuritate, hoſtes terrore percelleret. Et quis non cohorruit Sereniſſ. Rex ad primas perduellis N. N. inruptiones: pòſtquam tot annorum pacem in bello nobis fabricando poſuiſſe audivimus, tot valentes undique ex orbis regionibus populos, immenſis ſtipendiis collegiſſe, belli molem jam extra ſuarum fines provinciarum exportaviſſe in Regni partem & ferro ſævire & igne, foſſas novo gentis artificio indies duci, delineari vallo, erigi propugnacula, montes tot caſtris jam inſtructos, vias paſſim denſis cratibus ſeptiſque impeditas? Ferale diluvium Patriæ incumbere ominabamur, & de coactis tanto turbine nubibus, ingentem ſanguinis pluviam, aut aliquam provinciæ ruinam timebamus. Cum ecce Tu ſerenum ſidus oriri cepiſti & ſimul diem facere; vix ſolium aſcendere & tuos conſervare: Vt curantibus

Tuam ſatis gloriam occulte, hoſtem quoque tuæ laudis operarium fuiſſe viderimus. Quando enim tot ex orbis provinciis manus comparaſſe recordamur, vel hoc nomine factum concludimus, ut per Te in illo Orbis vinceretur. Iviſti in perſona ad eam partem Regni, ubi dolor erat, & ſiquidem jam Cor & anima Reipublicæ palpitabat anxie, ibi ſanguinem & auxilium contra metum & ſtuporem ſuggeſſiſti. Erigebantur ad adventus tui famam, quæ prope in proclivi erant, & terra illa vires ſibi ſenſit cum ſacro tuo veſtigio imprimi. Tum meliorem Te Reipublicæ *Mercurium* diximus, cum quocunque gladium ferres, animi populorum redirent: meliorem *Perſeum*, cum quidquid calcares in laurum cederet. Quis inſomnes curas tuas Rex Potentiſſ. ſatis celebret? Quis exantlatas *Cœli* injurias? quis in ceteris patientiam pro dignitate exaggeret? Hoc univerſim fatemur; tuis curis noſtram quietem; tuis vigiliis noſtrum ſomnum; tua inquietudine noſtram pacem procuratam ac fundatam eſſe. E tuo ſudore effloruit hæc palma.

ma & gloriæ Patriæ laurus, qua plerisque nationibus umbram facimus: Ex tua manu, secundùm DEUM, desiderata manavit Pax, qua soli fere in Europa felices hac bellorum tempestate fruimur; Tua Virtus, Tua fortitudo, petulanti hostium fortunæ frænos injecit, ut servire disceret, & cum nostram minuere somniaret, sui imperii proportionem haud exiguam prostitueret, ac in redemptionis tributum Regno nostro adnumeraret. Quis igitur nostrum Cor tibi non subjiciat? quis magnitudine beneficii & gaudii obrutus eloquentiam deliquium pati non sentiat? Desideriis & votis amor & gratiæ perorant ubi vincuntur, & per me Respublica tuis meritis minor, æterno tuæ Majestati debito devincta, superos precatur, ut diutissime Te in Regno adorare liceat, &c.

Decimus Modus est

Quando rem sub *Allegoria* tractamus: hoc est quando accipimus alicujus *Allegoriæ* partes & adjuncta: & singula alicujus rei laudibus vel vituperio applicamus. Hujus- 10.

modi *Allegoriarum* occaſio, maxime in ſtemmatibus nobis offertur. Vt v. g. Velles devictum Turcam ab Imperatore Romano deſcribere, poſſes ex ſtemmate gentis utriuſque *Allegoriam* formare & dicere, quod *Turcica Luna cornua*, ſuis decuſſerit expanſis Alis *Aquila Romana*, & in tenebras & noctem ſuam ſidus hoc barbarum compulerit. Curanda autem ſunt hic diligenter duo; *Primo*, Vt *Allegoria* accipiantur ex rebus non humilibus ſed magnificis;quales ſunt *res Cœleſtes*; *res naturales*, quæ magni æſtimantur: *res artificiales*, quæ rariores & celebriores ſunt. *Secundo*, Curandum, ut obſcura non fiat Oratio: & ideo apertis verbis ac ſimplicibus permiſcenda erit.

Exemplum I.

EXEMPLVM

Sit in Oratiuncula in qua *Chriſtus patiens* ſub *Allegoria* apiculæ mellificantis proponitur ſic.

ELABORATIO.

Chriſtus patiens ſub Allegoria apis mellif.

Salve magna Cœli Apis dulciſſime Servator. Satis ſuperque nobis Te ſuaviſſimam eſſe Apem hi aculei tui probant, quos fronti tuæ defixiſti;

ſti; ut tibi aculeos, nobis mella relinqueres: deque tuo capite favum ſalutis faceres, in quo tot dulciſſimi nectaris cellulæ, quot perforatæ ſpinarum aculeis rimæ eſſent. Horruimus hactenus cognominis illius vilitatem, quando Te vermem & non hominem vocaſti: quaſi magnus ſuperbuſque titulus eſſet Deo homini, hominem vocari; Nunc autem, cum non quemque inutilem abjectumque vermem, ſed apem Te eſſe circa Caput denſiſſimis aculeis edocemur: amamus in tam vili nomine ſuavitatem, ſatiſque jàm mellis ad animæ pabulum à Te nobis paratum arbitramur, cum ſic Te vocaſti. Sed Tibi magnæ Api parum hoc fuit, niſi nobis plus, de tuis doloribus mellis faceres, ut non tam vocula quam fructu Te nobis Apem probares. Ergo in hortum *Gethſemani* primum volaſti ut eo loco redemptionis mella colligere inciperes, nec alibi dignius quam in horto apis caperêre; inde Te parricidarum crudeles manus, tamquam ventorum tempeſtates, ad iniqua judicum ſubſellia, cæteraque ſupplicia aſportarunt; & tamen quaſi

Pſal. 22. v. 7.

ſi prata quædam nactus eſſes ita ibi mel ſalutis feciſti, ubi felle acerbiſſimo paſcebare: Nec vero hæc deformia in vultu tuo ſputa contemno; quia ſuaviſſimi oris tui contactu, in ſuaviſſimum nectar ſunt converſa: niſi aliquis forte credat Apis Paradiſi,in ore tuo aliquid quod mel non eſſet, eſſe poſſe. Vulnera quoque tua non aliter aſpicio quam in tanto alveari, id eſt, corpore tuò magna foramina, è quibus hyblæo nectare quovis gratior ſanguis promanavit. Ita enim ſuaviſſima Apis etiam ſanguinem tuum mel facis, memorque te eſſe florem,de Te ipſo mel legis.Merito dulciſſimus vocaris Salvator;quandoquidem Te undique ſanguine quaſi ſuaviſſimo nectare perfudiſti: & quod de *Terra promiſſionis* narratur, melle atque lacte affatim de tuis vulneribus manante, totus immaduiſti. Caput tuum plenum rore, ſic in pectus demiſſum index eſt, multum divini mellis in tuo pectore eſſe, indeque ſuave animæ libum peti oportere. Curemus ergo ô inutiles tui placida Apis fuci, ut laboris ignari, parato à Te melle de tuo pectore perfruamur.

Alius

Alius nobis uberior favus non erit, quam is quem in corde tuo hastâ perforato, tuus ille amor magnus mellis artifex aperuit. Aculei hi tui nihil terrebunt, quos tu sangui-ne capitis tui imbuisti, ut nulli terribiles essent. Denique juvat ad tuum mel, ô suavissima Apis, etiam per aculeos pervenire.

EXEMPLVM ALIVD

Sit in illa Oratiuncula in qua Christus patiens sub *Allegoria* horti vepribus consiti proponitur. Sic: Exemplum 2.

ORATORIE.

Ave delicate animarum Hortule, hac veprium corona, tamquam armato quopiam firmatoque septo admodum munite. Fideliter hactenus claudebaris, nec ulli omnino interior opum florumque tuorum copia & pulchritudo undecunque aperta fuit: Nunc primum ad Te tot januæ quot vulnera patuerunt: per quæ tota florum tuorum pulcherrima forma, clarissima à quolibet potest videri. Mali agricolæ Iudæi, omnia tua membra in pulchro corpore ararunt: ut virtutum lilia, reliquaque animi decora, in Christus sub Allegoria horti.

Te

Te non tam plantarent, quam plantata aperirent. Vultum quoque tuum omni prato amœniorem, turpi labiorum pectorumque fimo commacularunt; ut inde fœcundi aureæ gloriæ manipuli, hilari olim ubertate meterentur. In manu vero tua, in illo nempe tam amplo divinorum virtutum perenniumque Nardorum arvo, levem plantarunt arundinem, quæ, ut ut nihil præclari habeat, contemtu tamen tuo nimium floret & damnato ad vilitatem vanitatemque homini imperia & regna parit. Pulcher in ore tuo livor violarum colorem præfert; factæ toto in corpore maculæ, majorem quolibet Amaraco inhalant odorem; & quot rubicunda vulnera, tot veluti pulcherrima in novo Horto poma virent vernantque. Hæ quoque ah nimium duræ immanesque virgæ, quæ Te auream Vitæ Arborem cæciderunt, cruore tuo tanquam fœcundo rigatæ imbre, in novo germine pullulavêre, fructumque grandem animarum affatim protulêre: ut non jam rudium immaniumque virgarum, sed nobilium palmarum; sed pulcherrimarum laurearum habeant

Ma-

Majeſtatem. Botri loco Cor tuum pono, è quo duo optima animæ vina, ſanguis nimirum & aqua tam largo flumine manârunt. O Hortum tanto fructuum florumque varietate fœcundum! O vineam hac aurea ubertate ornatam! Parco nunc tuæ crudelitati barbara carnificum furia parco! pulcerrimoque huic Horto meo veprium à te ſuper injectam molem, non adeo graviter fero; ſiquidem inde armatum tutumque vallum ac munimentum Horto meo paratum animadverto. Flore beate! Hortule flore! & ne quid à me quoque Operarum requiratur, hanc meam tamquam exiguæ aviculæ cantilenam in Te audiri admitte.

Exemplvm Alivd

Sit in illa Oratione gratulatoria Novi Anni, in qua Annus ſub *Allegoria* maris proponitur: ſic v. g. Exemplum 3.

Oratorie.

Anno velut Mari committimur, per tot undas vehendi, quot dies; per tot fluctus & procellas, quot horas & momenta. Ecce ad portum adhuc & prope littus conſiſtimus; Gratulatoria Novi anni ſub Allegoria. Maris.

mus ; quidni, quod prudentiores Nautæ in consiliis habent, votis vela instruimus, ducem itineris cœleste sidus intuemur ? Magnetem cursus magistrum expedimus. O Auguste temporis & fortunæ Imperator, qui educis de thesauris ventos, lenem favoris zephyrum adspira! aut si mavis nobilem gratiæ tuæ Favonium, ut siccis oculis monstra natantia, decertantem Aquilonibus Aphricum, naufragos fluctus, sonoras tempestates, & si quos alios occasio objecerit scopulos felici progressu transeamus. Sed quid undas? quid procellas perhorrescimus? Cœlestem hodie Cynosuram, nomen IESV accepimus ; non mergendi certò si pietatem pectoris in Magnetem adhibeamus : mugiat procella & madidam minitetur mortem! IESVM voca ; vita est, sedabit. Misceant Cœlum Terramque Venti! IESVM aspice & obmutescent. Diem eripiat Tempestas & *Ponto Nox incubet atra!* IESVM intuere, Lux est, fugabit. Irruant Balenæ, & Cete grandia, aut si quod monstrum Mare parturit crudelius! Ad IESVM curre, Asylum est, tuebitur.

tur. Melius cum IESV quam sua fortuna CAESAR navigabis, & quasi ferres Halcyona, quocunque ratem direxeris, malaciam facies. Quis enim saluti nocere præsumat, ubi salutis tuæ custodem ipsam salutem viderit. Ite felices temporis Nautæ, & jam decisis rudentibus, mergite remos, transcendite fluctus, subigite procellas; cursus ego vestri me socium porrigo & votis meis ac desideriis IESVM itineris annui Rectorem ac portum non magis exopto quam exoro.

CAPVT III.

De Orationibus Sponsalitiis.

TAnta est Orationum prodigalitas, quibus Nuptias exornant hocce seculo, ut in Catalogum redigere fere operosum sit. ***De quadruplicibus*** hic agere tantum est animus; nempe de SPONSALITIIS; de NVPTIALIBVS; & EPITHALAMICIS deque MVNERVM OBLATORIIS: Nam vel hæ celebriores sunt, vel ad eas ceteræ revocantur. Iam vero *Sponsalitiæ Orationes* illæ dicuntur, in quibus Sponsa à Parentibus impe-

Orationes Sponsalitiæ quæ dicantur.

petratus, vel per amicos Sponsi, vel aliquando per ipsum Sponsum: & Parentes vel patroni Sponsæ respondent; vel promittendo; vel negando; vel differendo. Sit itaque

QVÆSTIO I.

Quomodo conficiatur Oratio in qua petitur à Parentibus vel Patronis Sponsa per amicos Sponsi.

Petiturus Sponsam notat. 1. Qui petiturus est Sponsam à Parentibus vel Adfinibus vel Patronis debet *Primo* invenire *Rationem* unam vel plures, quibus dicat Sponsum esse inductum ut hanc conjun-
2. ctionem desideraret; *Secundo* Inventas *Rationes* debet aliquo modo ex supra dictis decem disponere: Observet ad hæc. Hæc tamen puncta observet: præ-
1. cipue *Primo* *Rationes* tales inveniat, quibus facile animum Parentis vel Adfinium Sponsæ conciliare possit & ad Connubium permovere.
2. *Secundo* Ponet laudem Sponsæ & Parentum ejus à familia, à virtu-
3. tibus, &c. *Tertio* Exponat quis sit sponsus, quo genere, quibus dotibus, virtutibus, meritis ornatus: breviter quidem si notus est, latius
4. autem si ignotus. *Quarto* Explicet

quo

quo adfectu & desiderio ad hoc Conjugium feratur, quam magno, quam justo, quam perpetuo *Quinto* 5.
Si differri non placet, petat promptum ac determinatum responsum: Si vero placet differri, dicat quod Sponsus velit dare suorum morum & animi experimentum. Solet etiam fieri indolum & possessionum Sponsi mentio, sed communiter hoc punctum privatim tractatur.

Observa quod si aliqua alia puncta occurrant, quæ in argumentatione commode exprimi non possunt, debeant conclusioni subjici.

Ejusmodi Oratiunculas facile conficies, si ad jam dictos modos decem fueris attentus. Ego ut Te vel leviter manu ducam, aliquot Praxes hic dialectice dispositas subjicio, quas Oratorie vertendas tibi relinquo.

PRAXIS PRIMA. 1. Praxes aliquot.

Virtus speculum interioris hominis est, & Magnes non oculos tantum, sed pectora & voluntates aliorum ad se inclinans. Ast in Tua N. N. domo est virtus. *Ergo* inclinant & oculos & voluntatem Domini

mini N. N. *Majorem*, exorna *Ratione* aliqua vel Similitudine. *Minorem* proba ex laude familiæ ejus, quem petis. In *Conclusione* pete ut annuat voluntati inclinatæ: & si qui adfectus & officia occurrent, ibidem pone.

PRAXIS ALTERA.

Cervus Dictamum saucius quærit. Hirundo Chelidoniam.

Vulneri suo quisque medelam quærit; Cervus telo saucius ad herbam *Dictamum* natura docente festinat: Hirundo *Chelidoniam* inquirit, ut oculos recuperet. Vulneratus quoque est ab amore domus tuæ Clarissimus Dn. N. N. & maxime à filiæ tuæ dotibus; quam Oculum & pupillam oculi sui nominat. Igitur remedium petit vulneri cordis. Et quia in Amore idem qui facit vulnus, sanat; In domo tua à Te Nobilissime Domine suppetias rogat, succurres ei pro tua gratia. *Plinius.*

PRAXIS TERTIA.

Ignis & Amor in hoc conveniunt, quod aliquandiu latere possint, sed tandem debeant erumpere. Fuit Amor pridem in Corde N. erga te & domum tuam N. Accendit eum claritas Majorum tuorum & fami-

familiæ nobilitas & virtus tua & virtus filiæ tuæ. Latuit hactenus, sed jam per nos ecce manifestatur: atque ut fomentum in domo tua per gratiam tuam inveniat, orat.

PRAXIS QVARTA.

A veritate non aberrarunt illi, qui Amori Citharam dederunt, & alterum *Orpheum* nominarunt: Non quod Sylvas & Saxa in Vrbes & communitatem convocet, ut ille, sed quod suavi melodia & concentu animos & corda in pulchram amicitiam connectat. Lusit hic Amor Nob. Domino N. & quidem suavi concentu virtutum tuarum N. N. Majorumque tuorum, præcipue Avi N. Proavi, fratris, &c. Igitur hoc concentu victus, merita domus suæ cum meritis domus tuæ, Virtutes suorum Majorum, cum virtutibus tuorum Majorum conjungere desiderat; atque adeo Cor suum cordi tuo subjicere per nos petit ut sibi liceat. 4.

PRAXIS QVINTA.

In hominum notitia habitare & fama ita pulchrum est, ut generosæ mentis possessores universi hoc pri- 5.

mas inter curas & in votorum culmine portent. Hinc & Romanus ille cryſtallinam domum, vitreos parietes & perſpicuos habere optabat, ut velut in Theatro & cognitione omnium viveret. Sed quid opus eſt cryſtallo? res cum virtute geſtæ pro Eccleſia & Patria clariſſima ſpecula ſunt, quæ nobilem familiam tuam N. in omnium pridem cognitionem deduxerunt; deduxit N. hoc cum conſideraret Nob. Dominus N. maturo ſecum conſilio concluſit, meritorum horum particeps fieri, atque ideo ut hæc illi fortuna contingat per nos enixe poſtulat.

PRAXIS SEXTA.

Amicum ſibi ſincerum & ſocium reperire inter labores & curas graviſſimus eſt. Nam & quæri ſapienter debet & inveniri vix aliquando inter mille ſolet. Ideo & prudentes antiqui, quærenti Amicum tabulam proponebant, in qua Cor inter oculos, lampades, & ſtellas depictum eſſet, cum hac inſcriptione; *Vide Cui:* quaſi monebant, Amicum quærere, eſſe, Cor velle tradere. Sed hic *centoculum Argum* eſſe oporteret;

teret; nec unam *Diogenis* lucernam, ſed mille accendendas, imo cœlitùs lucem petendam, ut ſatis cautus & felix inveniaris. Non temere, ſed matura deliberatione rem exegit Dominus N. antequam nos ad Te Domine N. mitteret; ut hoc grande munus, COR ſuum in domo tua poſſet deponere, atque nobilem theſaurum, amicum perennem invenire. Perſuaſit hoc illi virtus familiæ tuæ, virtus tua &c. Vt ergo deſiderio illius annuas, & nos petimus.

QVAESTIO II.

Quomodo Oratio facienda ſit in qua Sponſus ipſe Sponſam petit.

Hæc Oratio eodem modo diſponi debet, quo & aliæ; hæc enim puncta in ea obſervanda ſunt. *Primo*, ut reddas Cauſſam, cur eam conjunctionem deſideres. Cauſſæ autem plerumque ſumuntur ex laude familiæ Sponſæ & parentum ejus. *Secundo*, ut magnitudinem adfectus declares, quo ad eam conjunctionem traheris. *Tertio*, ſi ignotus es, qui Sponſam petis, manifeſta conditionem tuam & poſſeſſionem, mo- Sponſus ipſe petiturus Sponſam.

deste tamen: si notus es, fac idem sed brevissime. *Quarto* si placet differri responsum, dicas te ex dilatione non offendendum; si vero non placet, pete responsum quantociùs. *Quinto* Omnem gratitudinem & ad omnia obsequia animum paratum offer: Et ut Verbo me absolvam: In Oratione ejusmodi dicendum est, quid petas, quare, quis vel à quo missus & quanto adfectu.

Praxes vel similes, vel eædem, quæ jam datæ sunt, hanc Doctrinam illustrant: tantum ibi alieno fiat Oratio nomine hic proprio.

QVÆSTIO III.

Quomodo facienda sit Oratio in qua respondetur Sponso vel Amicis ejus petentibus.

Responsoriæ ad petitoriam Sponsi.

Qui respondere volet, sive *concessurus*, sive *dilaturus*, sive *negaturus*; hæc debebit puncta exprimere. *Primo* dicet, sibi summe gratum esse adfectum petentis & se merito jure ad compensationem teneri. *Secundo* Laudes suas & merita modice & modeste extenuabit. *Tertio* Si Sponsus notus est; dicat

dicat merita ejus & ſibi & omnibus aliis perſpecta eſſe: Si vero ignotus fuerit, dicat, ſe minime dubitare de ejus dignitate & excellentia: atque plurimum ſe ei debere, quod è longinquo venerit, ut ſtudia ſua & officia offerret. *Quarto* Offerat gratum animum etiam Amicis ipſis, qui à Sponſo miſſi fuerunt, & eorum gratiæ ſe quoque commendet. Præter hæc puncta, ſi *Concedere* voles quod petitur, *Quinto* dices Te concedere & in parte felicitatis futurum tibi adventum Sponſi; quem proinde invitabis, ut domi Tuæ impoſterum ſiquidem elegit, tamquam Amicus & domeſticus agere velit. Quod ſi vero *Differre* volueris; dices Te paratum quidem eſſe ad omne obſequium, rogare tamen ut abſque offenſa rem differre liceat & maturiore conſilio digerere: ſiquidem hoc certiſſimum futurum eſt quod fata ordinaverunt. Quod ſi *Negare* voles, præter ſupra dicta puncta, hæc *tria* maxime obſerva: *Primo* liberalius Sponſum à virtutibus & meritis lauda. *Secundo* Cauſſas da quare neges, tales tamen quæ Sponſum non offendant: Su-

Conceſſurus notet.

Dilaturus.

Negaturus.

muntur vero hæ passim vel ex alia intentione Sponsæ vel ex ordinatione divina. *Tertio*, Roga ut hoc fiat sine læsione amicitiæ, & offer obsequia tua Sponso, Procis, atque Amicis pro omni alia occasione.

Pono *Praxes* Dialectice dispositas, quas ubi placuerit Oratorie vertes.

Praxis Concedendi

PRAXES CONCEDENDI
Prima.

Prima. Major. Iure hospitalitatis apud eos qui humanitatem colunt, debet gratus esse, sacer & acceptus omnis quidem hospes; Ille tamen qui cum nova amicitia, novo domus ornamento venit, & cum gemma singulis optanda non potest non esse gratissimus, etiam ei apud quem crudeliores mores humanitatem nonnihil libaverunt. *Ratio est*: Quia, *qui Amicitiam offert, adfert solatium & senectuti parentum & amicorum desideriis & filiorum votis ingens* &c.

Minor. Sed Vos Nob. Domini cum nova Amicitiâ N. in domum meam venistis, & in benevolentia, erga me servum vestrum, plàne prodigi; adfir-

adfirmatis, & Vos & Eum maxime, cujus nomine veniſtis, meis meritis & virtutibus provocatos eſſe. Vtinam eſſet aliquid in me & domo mea, quod tantorum virorum oculos & corda poſſet advertere. Lætor tamen Nobiliſſimo Domino N. aliquid in me placuiſſe, & hunc adfectum quem mihi domuique meæ offert, libenter accipio, ejuſque voluntati reſpondere paratiſſimus ſum: ratus domum meam tanti viri dotibus & virtutibus conſecratum iri. Ceterùm oro enixe, ut Dominus N. ſi quidem ita fatis placuit, ad me & domum meam, jam non ut nobilis Hoſpes, ſed ut ſingularis Amicus, aut filius potius impoſterum divertat. Conclusio.

Secunda.

Et laudare adfectum Domini N. & me domumque meam felicem hodie prædicare debeo. Orbi enim notum eſt, quantæ familiæ & quantorum Parentum homo ſuas virtutes & monilia in domum meam inferre deſiderat, prout ex veſtris verbis N. N. intellexi; Cœcus ſim, ſi ornamentum non videam, quod Secunda.

ex utriusque domus conjunctione consurget; Barbarus, si tantum Domini N. adfectum non admitto: Invidus mihi ipsi & domui meæ, si huic fortunæ fores & ostium non aperio. Veniat Dominus N. ut Amicus & filius noster, siquidem Deo, siquidem illi placuit, & nostram domum suis meritis & dotibus exornare pergat. Vnicum nostræ senectutis fulcrum erit, & solatium ingens. Vos vero N. N. qui tantæ felicitatis authores esse cepistis, gratia vestra & adfectu singulari adestote. Vobis ego & domus mea, æterno gratiarum vinculo obligabitur.

Praxis Differendi.

PRAXIS DIFFERENDI.

Non soli vos limen domus meæ intrastis N. N. vobiscum venit lætitia omnis & ipsa fortuna, nobile & aureum vinculum manu offerens, quo corda & domus nostræ in perennem concordiam colligentur: Et non gaudeam, quando Dominus N. tot Majorum suorum, tot sua merita hic deponere & apud me desideria sua coronare desiderat. Vtinam aliquid in me aut domo -

mo mea esset, quod hunc animi impetum Domino N. succendere potuisset! Sed cum nihil dignum videam, adfectum tamen & voluntatem meam petitioni Domini N. inclino: Deum ter O. M. precor, ut, felix principium, felici exitu definiat. Vobis N. N. immortales gratias refero, pro favore, adfectu, lætitia, cujus Authores venistis, oroque enixe, ut mille salutes Domino N. à me dicere dignemini; postulantes, ut deliberationi aliquod tempus concedere non gravetur: Magna quippe, magnis sunt incipienda consiliis. Erit utique hoc certissimum; quod adamantinis libris Fata futurum inscripserunt: nec voluntati divinæ ulla mora temporis resistet.

PRAXIS NEGANDI.

Praxis Negandi.

Et hoc mortalitatis infortunium est, quod fortunæ frequenter occurrentis, ultrò Dominos fieri non liceat: debeamusque inviti interdum felicitatem è gremio ejicere. Est Altior supra nos Potestas, quæ cogitationes & voluntates nostras ordinat, ut nostrum sæpe numero

tantum proponere ſit, Illius propoſita diſponere. Nonne feliciſſimus ego hodie ſum, ad quem Dominus N. omni ex parte, ſive Majores ſpectes, ſive ipſiuſmet ſtudia & merita, Nobiliſſimus divertit, ut æterno fœdere domum meam tantarum virtutum heredem faciat. Sed ecce jam aliter cecidit alea; aliter Deus, qui diſponit omnia, diſpoſuit. Quare ſi Domini N. voluntati hac in re reſpondere non poſſum, pro alia omni occaſione obſequia mea & ſtudia domus meæ, pro hoc favore & honore offero: enixe ſimul precor, ut priſtina gratia me excidere non ſinat. Vobis etiam N. N. pro obſequiis & ſtudiis veſtris, æterno me compenſandi debito obligatum profiteor.

QVÆSTIO IV.

Quomodo aliquæ aliæ Orationes parantur ſpectantes etiam ad Sponſalia.

Aliquæ Aliæ Orationes quomodo perficiantur.

Multæ ſunt aliæ Orationes quæ haberi ſolent à modernis Politicis ante & poſt Sponſalia: Sed de omnibus dicere non eſt neceſſarium; eo quod vel ſimiles ſint prædictis, vel ad

ad eas pertineant, de quibus jam ſumus dicturi. Nam *Gratiarum Actio* pro promiſſione; utique ad *Gratiarum Actorias* pertinet. *Significatio de adventu Sponſi*, utique ſpectat partim ad *Salutatoriam*, partim ad *Petitoriam*: quia in illa, nihil aliud agitur, niſi ſalus dicitur à Sponſo, & oſtenditur fervor durantis deſiderii: deinde facta mentione temporis, petitur nomine Sponſi, ut actus ille utrique domui honorificus terminetur.

DE DESPONSATORIIS
Orationibus hoc habe.

Deſponſatio eſt, cum jam mutua promiſſio fit, futuri Matrimonii, præſentibus Amicis utrinque & teſtibus: Certaque pacta & leges ex utraque parte intercedunt. In Oratione ergo deſponſatoria hæc puncta exprimimus. *Primo* Explicamus Dei nutum & lætitiam Amicorum Sponſi, qua hanc futuram conjunctionem proſequuntur. *Secundo*, Exponimus adfectum quo omnes eam optent, & gratias agunt Parentibus & Amicis Sponſæ, pro hac in ſe propenſione. *Tertio*, Omina- Deſponſatoriæ.

mur quod decus, quod ſolatium inde in utramque familiam ſit venturum. *Quarto* petes ut gratiæ promiſſæ Confirmatio in conventu tot illuſtrium virorum & Amicorum peragatur. Ejuſmodi Orationes vix differunt ab iis, in quibus Sponſa petitur: niſi quod ibi coram Parentibus aut Adfinibus Sponſæ fiat; hic vero coram Amicis utriuſque partis, & quod hic petatur promiſſæ gratiæ confirmatio ultima: Quare Praxes ſuperius dictæ facile hic accommodari poſſunt.

Nota. Eſt alia Oratio in qua ſolet petere facultatem Sponſus devovendi ſe in famulum Sponſæ; aut ſe ultro devovet, in obſequia illius. Hanc conſtruendo hæc exprime puncta. *Primo*, Expones adfectum gratitudinis ob factam promiſſionem: & quam Te lætum, quam felicem hæc promiſſio fecerit, explicabis. *Secundo* Ages gratias quod Te dignum famulatu ſuo habuerit, & rogabis, ut imperare Tibi quam plurima velit, ut animum tuum ei obſequiis tuis poſſis aperire.

PRA-

PRAXIS.

Et me copia gaudii verborum facit inopem; nec possum eloqui, quæ lætitiæ pectus meum inundaverunt, ubi precibus meis locum apud Te concessum video, & me nobili promissionis debito obligatum. Illud gaudia identidem sufficit, quod servus tuus esse ceperim: Hoc dulce nomen ante omnes titulos cordi meo vicinius est: hoc euntem, hoc sedentem oblectat. Cujus dignitatem ut jure portem, & jure portare merear, unum oro; ut audacter imperes, & certissimo imperia ante vitam mihi esse experieris. Oratio qua se devovet Sponsus, Sponsæ.

SENTENTIÆ VARIAE. Oratoria Supellex.

His materiis servientes.

Eccl. c. 6. *Qui invenit Amicum, Thesaurum invenit.* Applica, invenisse sibi videtur Dominus N. in domo Tua Thesaurum, morum, virtutum, stemmatum, splendorum, charitatis.

Cassiodorus in Epist. *Sine Amico omnis cognatio est tædium, omnis operatio labor, omnis terra peregrinatio, omnis vita tor-*

mentum; sine ejus solatio vivere est mori. Cassiodorus in Epist.

Quidquid Amor jussit, non est contemnere tutum. Ovidius.

Gubernatores accommodant se ventorum mutationibus, & viri sapientes adfectibus. Stobæus.

Amor est latens ignis, gratum vulnus, sapidum venenum, dulcis amaritudo, delectabilis morbus, jucundum supplicium, blanda mors. Petrarcha.

Quod est in Navigio Gubernator; quod in Civitate Magistratus; quod in Mundo Sol; hoc inter mortales est Amor. Navigium sine Gubernatore labascit; Civitas sine Magistratu periclitatur; Mundus sine Sole obtenebratur; & mortalium vita, sine Amore vitalis non est. Tolle ex hominibus Amorem; Solem è Mundo sustulisti. Philippus Beroald.

Vt vincula ex commissura vires accipiunt, sic ex consensu Viri & Mulieris familiæ status. Augustinus.

Amicitia est divitibus pro gratia; pauperibus pro censu; Exulibus pro Patria; imbecillis pro virtute; pro medicina ægrotis; mortuis pro vita. Petrus. Blesen.

Amicus est animæ dimidium. Horat.

Ami-

Hieron. *Amicus est alter Ego*: applica ergo, qui amicum non habet, se non habet.

Seneca. *Nulla est Amico pulchrior possessio.*

Seneca. *Tu primum te exhibe bonum, & quære alterum tibi similem.*

Qui habet Amicum, habet rem dulcissimam, qua una post virtutem solam nihil melius homini in hac vita, seu natura seu casus, seu labor, seu studium dedit.

Si Amicum verum invenisti, magnas Te divitias invenisse scias.

Cui deest Amicus, manus dextra & oculus deest.

Plutar. *Amicus magis necessarius quam ignis & aqua.*

Cato. *Anima ibi plus est ubi amat, quam ubi animat.*

Plato. De homine Amore icto dicit *Plato, eum in corpore suo mortuum esse, & degere in alieno.*

S. Ambr. *Amor aliud cogitare non potest, quam quod diligit.*

Plautus. *Amor & melle & felle est fœcundissimus.*

Zeno. *Amare sic incipe, tamquam desinere non liceat.*

Thucidid. *Spes maxima, maximam præbet audaciam.*

Arma

Arma potentissima sunt hominibus Virtus. *Arist.*

Quatuor abscondi non possunt; Amor, Tussis, Ignis, Dolor. *Tympius.*

Vnus Homo nullus Homo. *Adagium.*

Amicus est anima in duobus corporibus una. *Arist. apud Dio. Laert.*

Non est Amicus qui sempiterne non amat. *Arist. l. Rh. c.20.*

Non est Amicus quisquis amare desiit. *Eurip. in Troa.*

Amicitiæ immortales, mortales vero inimicitiæ esse debent. *Livius.*

Amore conciliatur Amor: Magnes amoris Amor. *Augustinus.*

Dogma naturæ est ut amatus ames. *Nazianzen.*

Ostendam Tibi potissimum remedium Amoris, ut ameris ama. *Seneca.*

EXEMPLA ET ALIA

Supellex.

Catenæ, pedicæ, manicæque sunt Symbolum vitæ conjugalis. Applica; Dominus N. non refugit hæc vincula dulcia, sed appetit. *Pierius.*

Vxores sunt aureæ compedes rationis & adfectus. *Sene. in Dial.*

Parthenica Sodalitas in collegio Romano habuit in Symbolo suo CA- *Petrarcha.*

TE-

TENAM *ex annulis non nexis sibi invicem, sed secreto complexu à superstante magnete compositam; nam Magnes primo attrahit annulum ad se, annulus vi attractiva imbutus, contrahit secundum, secundus tertium; & sic fit catena sine nexu connexa: Lemma fuit*: ARCANIS NODIS. Applica; potentem Magnetem Amorem esse, qui corda hominum arcanis nodis connectit, & ad se pertrahit. Parthe. Sodal. Symbol. Catena sine nexu connexa.

Idem. *Sodalitas Mariana aliud Symbolum habuit; Columbam odore perfusam, quam gregatim aliæ insequebantur*: cum Lemmate. IN ODOREM. Emissa enim una odorifera columba, plurimas adducit. Applica Te odore famæ, virtutis, Domini N. adductum esse. Sodal. Mari. Symbol. Columba.

Itidem. *Duæ faces vinculo colligatæ, sunt Amoris mutui indicium. Significatur etiam per Lyram Amor, quia debet esse concors.* Lyræ autem ea vis est, ut non solum *Alexander*, ludente *Timotheo*; sed & saxa paruisse, ludente *Amphione*, dicantur.

Plato. *Amorem magnum Deum esse*, dixit, *& omnipotentem: quippe cui nec Hercules resistere potuit; & cu-*

jus

jus famulum ſe eſſe Socrates ex Delphico oraculo Sapientiſſimus publice profeſſus eſt. Et quid non vincit Amor? Applica Et Te ab Amore devictum in Domum D. N. opima Spolia Te & tuos Majores deferre.

Templum Amori ac Palladi commune. *Apud Athenienſes Amori in eodem Templo cum Pallade Sacra fiebant*: Nimirum ut Sapienter ames non temere; amare enim & ſapere vix Deo conceditur. *Raviſius l.4.*

Fidei Imago. *Romæ Imago Fidei ſic fuit expreſſa*: Ab una parte ſtabat *forma Viri*, cui nomen erat adſcriptum HONOR. Ab alia parte erat *forma Virginis*, cui adſcriptum erat nomen VERITAS. Hæc autem Honori manum porrigebat: Inter has duas ſtatuas, media ſtabat alia, cui nomen adſcriptum erat AMOR. *Applica*: Hæc duo eſſe quibus Amor ſupervenit; nempe *honorem natalium*, & *Veritatem adfectus*: quæ duo cum Dominus N. habeat, & in Domo D. N. eſſe agnoſcat, *tertium*, *Amorem* videlicet ſuperveniſe deſiderat. *Guliel. Choulius de Imag. Deo. & nat. Gall.*

Amicitia pomo lucrata. Mater dedit filio *tria poma*, ut hunc inſtrueret quem eligere amicum *Tympius.*

cum deberet. *Hunc nimirum qui traditum ſibi pomum æqualiſſime divideret*: Nam qui ſibi majorem ſumeret partem, hunc utilitati ſuæ ſtudioſum fore putabat: Qui ſibi minorem accepiſſet partem & filio reddidiſſet majorem, hunc Adulatorem: qui æqualem ſibi & filio ſumpſiſſet, hunc verum amicum & ſincerum. Applica *per Rejectionem* arguendo temeritatis, quod Amorem pomo lucrari vellet: Non ſic Dominus N. COR, *Se, Sua offert.*

Plutar. *Lucius Sylla* cognomine *Felix* hoc primum inter fortunas ſibi eſſe dixit; *quod P. Metellum haberet Amicum.* Applica: Dominus Feliciorem ſe habebit, ſi apud Te Amicitiam poterit inire. Sylla Felix.

Plutar. in Apophteg. *Lacænarum Virgo quædam, roganti cuidam quam dotem eſſet allatura*, reſpondit; *Pudicitiam, virtutem mihi à Majoribus traditam.* Virgo.

Pyerius l. 46. Idem. l. 54. *Amor alas habere pingitur ſagittas item & arcum. Pingitur etiam Amor in una manu pomum habere, in altera manu papaver*; ſignificat jucunditatem fructuoſam, ſecuritatem & fœcunditatem. Amor.

Narratur, olim Amicos duos ad *Vulca-*

Vulcanum iviſſe, poſtulantes, *ut ſe in unum hominem transformaret & tranſcuderet.*

Mos Antiq. Mos antiquus fuit multorum, *ut nuptias præſtantium Mulierum virtute comparandas proponerent.* Sic *Antæus Rex Lydiæ* filiam ſuam *Alceim* victori curſus propoſuit: Sic Danaus filias, *Piſander Camirenſis* Sorores, &c. *Nat. Comes Myth. l.7. c.8.*

Atalanta. *Atalanta Iaſii Regis filia corporis viribus & elegantia atque pedum velocitate excellens, nulli volebat nubere niſi à quo in curſu eſſet victa. Multi attentarunt hæc ſponſalia, ſed victi ab illa, ſicut conventum fuit, in pœnam occiſi ſunt*: Tandem *Hippomenes* tria poma aurea ſumens ex *Heſperidum hortis*, cum illâ certamen ingreditur, & quoties antecedit *Atalanta*, toties *Hippomenes* ad partem pomum aureum projecit, cujus pulchritudine & pretio capta morabatur, & pomum ſuſtulit, *Sic ter dum fecit, victor evaſit & Sponſam accepit.* Applica; Ludicra eſſe hæc media quærendi Sponſam, *Nat. Comes in Myth. Et Ovidius in Metam.*

Pythagoras. *Pythagoras docebat eos qui Amicitiam colere vellent omnia ad com-* *Eraſm. in Apophteg.*

mune

mune conferre debere. Applica; hoc vult facere Dominus N. omnia quæ à Parentibus decora & à virtute sua habet, ad usum Amicitiæ ecce confert.

Alex. ab Alex. lib. 2. *Apud Græcos & Macedones dum inibant sponsalia, Sponsus & Sponsa debebat panem gladio divisum gustare.* Mos Græcorum. *Carolus Fridericus Dux Iuliacensis pro Symbolo habuit parmam sicut scutum cordibus humanis plenum cum inscriptione;* Symbolum Friderici Duc. Iulia. HIC MVRVS AHENEVS ESTO. Applica; omnes nos defendere nitimur ab hostilii tempore & oblivione subruenti omnia: nullus autem murus fortior est, quam concordia familiarum & conjugium, in quo tot corda connectuntur, quot in amicitiam admittuntur.

Lib. 16. natur. histor. *Plinius* ait *reperiri Arborem quandam nomine* LARIX *quæ igne non comburitur, quin potius si in ignem conjiciatur ac si esset lapis, ejus flammis resistit;* LARIX. *Cælius Rodig. lib. 6. antiq. lect.* quod experimento probavit *Cæsar*, circa civitatem *Gezgobiam*, ibi namque erat Turris ex hoc ligno confecta, Turris. cui ignem apponi jussit & cum flammis undequaque circumdaretur nullum detrimentum passa est.

Lace-

Lacedæmonii priusquam ad bellum moverentur victimas *Amori* immolabant: Cur non potius *Marti* bellorum Duci? *credebant victoriam in bello subditorum potius adfectu quam ab Armorum robore dependere.*

Amori victimæ.

Alex. ab Alex. l. 4. c. 7.

Alciatus, pinxit Vlyssem consilio prudentissimum & Græcorum Diomedem fortissimum cum inscriptione VNVM NIHIL, DVO PLVRIMVM POSSVNT.

Vlysses Diomedes.

In Emblem.

CAPVT IV.

De Orationibus Nuptialibus.

POst firmata *Sponsalia*, ubi dies Nuptiarum advenit, iterum Orationibus certatur: sed pleræque *Salutatoriæ* sunt; *Gratulatoriæ*; *Gratiarum Actoriæ*; quæ proprie ad Nuptias spectant hæ sunt: *Primo*, Est Oratio, qua nomine Sponsi petitur Sponsa ante vinculum maritale à Parentibus vel Adfinibus Sponsæ. *Secundo*, Est Oratio quâ respondetur nomine Sponsæ, Sponso. *Tertio*, Est Oratio qua traditur post Copulationem, à Parentibus vel Adfinibus Sponsa Sponso; & omne jus Paren-

Orationes ad Nuptialia spectantes.

tum

tum vel Adfinium in Sponſum transfunditur. *Quarto*, Eſt Oratio qua gratiæ aguntur pro Sponſa nomine Sponſi. *Quinto*, Sunt Orationes quibus gratulantur Amici & Hoſpites præſentes. De Singulis diſtinctæ quomodo conſtruendæ ſint, quæramus.

QUÆSTIO I.

Quomodo conſtruitur Oratio in qua nomine Sponſi petitur Sponſa ante Copulationem.

Hæc puncta ſervari Solent: *Primo*; Diſcurſus aliquis ponitur, ſive de voluntate Dei diſponentis omnia, cui ne in minimis reſiſtendum eſt: Sive de lætitia qua perfunditur is, qui expectatum tempus deſiderii explendi tandem advenisse videt: Sive de Conſtantia adfectus ac Amoris qui temporis mora, ſi verus eſt, intepeſcere non ſolet, ſed incrementum ſumere.

Petiturus Sponſam ante Copulationem quid obſervet.

Secundo; Fit applicatio ad Sponſum qui vel voluntati divinæ, à qua ductus fuit in Domum Sponſæ, repugnare non vult; vel lætatur tempus veniſſe quo promiſſio expleatur: vel adfectum habere dicitur æque ſtabilem ut ante, erga Domum Sponſæ

ſæ & ipſam Sponſam. *Tertio*: rogatur Parens vel Adfinis Sponſæ, ut promiſſam Sponſam, nunc, quia tempus venit, ei extradere velint, & hoc æternum amicitiæ vinculum inter utraſque nobiles familias inchoare. *Quarto*: Offeruntur obſequia & gratiæ. *Breviter*, optime hæc Oratio conſtruitur, ſi in illa revocetur promiſſio facta Matrimonii; Si proteſtatio fiat durantis animi & amoris; Si rogetur extraditio Sponſæ; ſi gratus animus offeratur.

PRAXIS.

Græcis dicitur Abeſton Lapis. I. Praxis.

Fruſtra Secretarius Naturæ *Plinius* tantis verborum phaleris *Abeſti* lapidis conſtantiam famæ & admirationi proponit; quod ſuccenſus igne ſemel, impoſterum nullo poſſit extingui Oceano. Pectus ille ſincero candens Amore vidiſſet, magis Amoris ingenium admiratus, majorem feciſſet commendationem

Profecto *Adamante ſcribit, qui vere amat*; nulliſque evertendum machinis gerit propoſitum, amato potiri: Hoc donec fiat omnis illi feſtinatio mora eſt, omnis expectatio, violentia: Imo pone gladios; funde

funde maria; explica ignes, & mille discrimina rerum ; per omnia perget, audax Amor, in amplexum dilecti, citiusque volet emori, quam non pervenire. Recens & Domesticum ante oculos exemplum videre licet in D.N. Domum ille Tuam N. amare cepit, cum tua stirpe nobili amicitiam inire petiit : & quid ardentius voluit hactenus quam conjungi? quid solicitius expectavit, quam eum diem qui summam rerum ferret, coronaret fortunam & desideria felici fine absolveret ? Hic igitur cum faustus advenerit & jucunda hospitum comitia id exigere in partem lætitiæ videantur: Dominus N. promissam sibi dilectam, velut eximium & dulce debitum à Te Domine N. repetit. In te solatia & gaudium, à Te tot Amicorum vota pendent & desideria; annue verbo & diem lætitia implevisti : Ceterum Dominum N. æternis tibi meritis perpetuo obæratum experieris.

PRAXIS ALIA.

Supra vocem & Eloquentiam est lætitia, quâ hodie Dominus N. perfunditur, cum ex hodiernæ diei diu Praxis.

expectata præsentia, tum ex tot Magnificor. Dominorum Illustri hospitum Corona; qui ferias amicitiæ hodiernas & negotium Domini N. inter omnia maximum, præsentes exornare non recusarunt: Amico amplexu excipit omnes & æternum sibi futura cordi hæc tanti momenti beneficia sanctissime pollicetur. Sed ut cumuletur lætitia & culmen accipiat; Tu Author esse debes Domine N. A Te Dominus N. à Te Domini N. N. Amici enixe orant, ut quam sibi dilectam & præ omnibus unicam fata destinaverunt, virtutis & familiæ tuæ splendor suasit, nobile verbum & gratia tua promisit, ei nunc in æternam fidem & amorem porrigas: ut hic perennis Amicitiæ auspex dies insurgat auctior. Hoc unanimi consensu volunt omnes, hoc perpetuum tibi devota Domini N. iterum iterumque petunt desideria.

QVÆSTIO II.

Quomodo Construitur Oratio in qua respondetur Sponso à Parentibus Sponsæ vel Adfinibus.

Primo fieri solet vel discursus brevis de voluntate Dei disponentis omnia; vel de constantia amoris veri; vel de lætitia, quæ percipitur ex adventu Sponsi, Amicorumque ejus, & ex præsentia diei nuptialis, quo Nobile Amicitiæ Vinculum utrique Familiæ debet imponi; vel ab æstimatione adfectus Sponsi, qui non satis habuit rogare semel sed iterum iterumque precatur. *Secundo* Annuitur petitioni & siquidem ita volentibus animis Deoque disponente fit; omen sumitur futuræ faustitatis. Responsoriæ quomodo construendæ ad præced.

PRAXIS.

Etiam nunc noster in Te calet adfectus & magis succenditur ex tot Illustrium Hospitum Amicorumque præsentia & iteratis precibus tuis Domine N. Non sic levi momento fundatam habeo fidem, ut facilis inconstantia everterit: non Praxis

ſic hoc Nobile Amicitiæ Vinculum, quod ſubire paramus ſemel placuit, ut diſplicere poſſit. Quod maturis utrimque conſiliis ponderatum eſt, quod nobili verbo & promiſſis decretum, adhuc inviolabili poſſidetur. Ne vero tempus amplius gaudia differat, fiat feliciter! fiat bene precantibus Superis quod ſic amat fieri nobis volentibus! *Vox Populi, vox Dei eſt*: quod autem vocante Deo fit, anne proſpero ſucceſſu deſtitui poteſt? Hilares præterea veſtri Hoſpites & effuſi in vultus animi, ad omnem fauſtitatis ſpem, non inutile mihi augurium porrigunt.

QUÆSTIO III.

Quomodo conſtruitur Oratio in qua poſt Vinculum Maritale traditur Sponſa Sponſo à Parentibus vel Adfinibus.

Traditoriæ quomodo fabricandæ poſt Copul.

Primo, Præmitti ſolet vel laus Conjugii: vel lætitiæ manifeſtatio de vinculo injecto: vel diſcurſus aliquis de Amicitia: vel quid ſimile. *Secundo*, Laudatur Sponſa à Majoribus, Parentibus, Nobilitate, Adfinitate & ab iis virtutibus, quæ illi pro-

priæ

priæ ſunt; ut eſt Pietas, Verecundia Honeſtas &c, *Tertio*, Explicatur adfectus Parentum, quo in Sponſam feruntur, & quo eam tradant. *Quarto*, Exponitur adfinium lætitia, & votum pro felicitate, virtute, imitatione parentum. *Quinto*, Commendatur Sponſa Sponſo ut ejus curam habeat, amorem & venerationem.

Adverte vero non ſemper neceſſe eſſe omnia hæc prædicta puncta in Oratione exprimere, ſed quæ pro tempore & loco videbuntur, dices; quæ itidem videbuntur, omittes. Nota.

PRAXIS.

Breviſſima quidem eſt illa *Epiſcopi VVilnenſis*, ſed nervoſa ſatis & plurima continens; qui ex tempore juſſus *à Sigiſmundo* III *glorioſiſſimæ memoriæ*, tradere Sponſam ex Reginæ Gynæceo nomine *Leonoram*, cuidam Magnati ſic dixit: 1. Praxis

Hæc eſt illa LEONORA, *Illuſt. Domine*, Tu illam in Conjugem accipe, ama & honora. Dixi.

PRAXIS SECVNDA.

Adhuc felicitatis plenitudinem, quam dies hodiernus in ſinum ve- 2. Praxis

ſtrum & animum infudit, non ſatis explicuero, ſi nobilem Conjugii Copulationem inter omnia Societatis vincula & arctiſſimam & jucundiſſimam eſſe dixero, & quoddam humanæ felicitatis Corollarium. Altius eſt beneficium quam ingeniis attingi poſſit. Latius & amplius quam verbis ſuis Eloquentia circumſcribere. Nec late fluens ſolum *Ciceronis* copia hic deficiat, nec ſtagnans *Iſocratis* ſuavitas; ſed centum ora & centum Linguæ, ſolemne Poëtarum in cauſſis gravioribus votum ad enarrandum non ſuffecerint. In ceteris enim inveniendis aut mortalis neceſſitas aut induſtria ſubtilior humana excogitando laboravit: Connubium, ipſius Potentis omnia, naturæ Authoris inventum eſt, adhuc ab ipſis Mundi incunabulis, in illo voluptatis Viridario; Cui magnam beatitudinis partem deeſſe crediddiſſet, niſi primos inter homines hoc decumanum munus inſeruiſſet; quod cum tempore deinde ad nos hereditaria felicitate tranſiret. Parentis & Filii amorem, ſupremum naturæ vinculum & jus credimus? Ecce ſtrictius Sponſi chari-

charitatem & fœdera, quæ & Parentem à Filio deſeri, & Filium à Parente manumitti poſſunt, perſuaderem: Phytiam Damoni acceſſiſſe, Oreſtem Pyladi uberrimam gaudii materiem reputavimus, virtutiſque &. fortunæ ſingulare privilegium: Conjugio tot Amicos paraveris, quot utriuſque familiæ homines in unam ſanguinis lineam facis convenire. Parum eſt thori Sociam, curæ vitæque Conſortem accipere; dulciſſima humanæ converſationis & graviſſima nomina, *Imperium & Servitus*, ea hic temperantia manſueſcunt, ut & dulcedo gravitatem minuat, & gravitas augeat dulcedinem: Sic alter in alterius jus concedit, ut ſuo non abeat; ſic ſuus manet, ut totus ſit alterius; uterque ſervit: & quæ duo erant ac diverſa, Sacra Metamorphoſi eadem ſunt & unum. Quid quod aliquem æternitatis imaginem æmuletur & perenni nepotum ſucceſſu, familiam ab oblivionis ruina ſuſtineat? aureæ non inconveniens Arbori, in qua *ramo avulſo uno, non deficit alter aureus &*

Virgilius. *Simili frondeſcit virga metallo.*

Hinc felicitatis acervum nobis hodie cœlitus obveniſſe Nobil. N. cum ceterorum plauſu Amicorum gratulor. Tibi vero inprimis Domine N. qui hanc N. Virginem in perenne vitæ conſortium & eligere voluiſti & copulare;cujus ego vitam cum inſpicio, ita omnium honeſtarum actionum ſocietate contextam invenio ,? ut ſub nobilibus figuris Natalitia Claritas velut aurea tela lateat, emineatque decentius, ſi Paternum Maternumque Genus ; tot utriuſque ordinis Heroës, uno impetu obtutum incurrunt,ut me quos proferam, quosve ſileam, in ambiguo ſiſtant. Sed quis in Sole niſi noctua cœcutiat ? quis nobiliſſimam ſtirpem niſi hoſpes in Patria ignoret? Adhuc fama non conſenuit, nec ſeneſcet unquam , Sed immortalis gloriæ *Phœnicem* in memoria poſteritatis faciet æternum juveneſcere. Quis Nob. *Avum* &c. N. quis *Parentem* Virginis,quis *Fratres* neſcit ? &c. Adhuc Subſellia Senatorum ornant &c. ut me tempus citius deficiat, quam ſingula virtutum magis quam virorum nomina poſſim enumerare. Ipſa Virgo Nob.

quos

quos hactenus vitæ annos exegit, cum probitate egit, ut in summam de se semper Parentum Amicorumque animos spem erexerit, & mitiorem honesti familiam, qua se hic sexus solet exornare abunde collegerit. Hanc itaque tantorum Heroum Heredem, tanti sanguinis Neptem, & tantarum virtutum Sponsam cum hodie ad intimam cordis familiaritatem admiseris, Parentum & Amicorum nomine atque adeo animis omnium Illustrissimor. hospitum iterum & rursus gratulari debeo. Nam ut foveas perenni amore ut honores Sociam nec monere me sinit tua Nobilitas, nec orare pietas. Vltra spem & preces dignaberis illam, quam tanto desiderii molimine, tanti adfectus promulgatione quæsivisti, elegisti. Adsint modo *Superi* & quam inchoavimus Amicitiam in felicem faciant sobolescere posteritatem.

QVÆSTIO IV.

Quomodo construitur Oratio in qua respondetur nomine Sponsi ad traditoriam Sponsæ.

Primo, præmitti solet vel laus

Re-sponso-riæ ad præ-ced.

Conjugii vel Amicitiæ; vel solet explicari lætitia ex inito Conjugio orta; vel aliquis alius discursus fieri *ex consuetudine Gentium* vel ab aliqua *Antiquitate*. *Secundo* Laudatur Sponsus à familia & Virtutibus. *Tertio* Explicatur animus Sponsi de tali Socia, aguntur que gratiæ pro illa sibi tradita. *Quarto* promittitur adfectus, debitusque cum amore honos Sponsæ. *Quinto* Vota fiunt & apprecationes.

PRAXIS.

Praxis.

Amico diu quæsito, diu desiderato potiri, hæc demum lætitia est, quæ nullis Eloquentiæ cancellis possit definiri. N. Clamat hilaris *Celeusma suum Nauta* ubi procellis superior tempestates transiit, & incolumis portum ingreditur: canit *Paana miles*, quando hoste subacto victoriam adipiscitur: *Cursor in Olympiis* ubi consecutus Coronam est, *plausus hominum & Triumphos præstolatur*: Sed potiori jure Amicus, postquàm Amico frui conceditur; nec *Celeusmate*, nec *Paane*, nec *Triumpho*, aut si quid Orbis amplius excogitat, lætitiam suam potest evol-

evolvere. Quippe Amici pectoris & portus, & victoria, & triumphus & corona alter Amicus est. Blandiatur sibi, ut moris habet, de sui ævi gloria Antiquitas; fingat, scribat, dicat duos sibi ejusmodi prærogative Amicos fuisse, *quorum uterque à se abire & alter in alterum Vulcano artifice recudi voluerit, atque unus homo fieri: Ferias etiam Amoris Solemnes instituat; quibus Amicis convenire Sanctum fuerit atque in reciprocum æterni adfectus debitum conjurare.* Habuisse hoc, sicut alia pleraque comminisci antiqui poterant & imaginaria felicitate lætari: Nos sacro Conjugii fœdere & videre fieri possumus & possidere gratulamur. Nonne enim hæc pulchra Metamorphosis & unio? quando non Sponsi dumtaxat Cor & Animum, in Cor & Animum Sponsæ transire intuemur, sed nobiliss. præterea stirpes venusta confusione commisceri; ut amplius Reip. lumen crescat & ornamentum. Hæc ego cum dico Te non possum non laudare N. cujus arbitrio & gratia hoc nobilissimum par conjugum convenire potuit: qui omni

ornatam Choragio virtutum filiam tuam Domino N. pleno jure in æternam amicitiam concessisti. Non errasti certe in amico deligendo: Nam sive stirpem Domini N. spectare velis eam utique esse nosti, quam merito jure *Equo Trojano* conferre possis *ex quo tot Heroës quot homines prodierunt*, in Orbis & Patriæ defensionem. Fuerunt in hac Illustri Domo qui victrices Aquilas in hostium castris plantaverunt; fuerunt, qui Consiliis, fuerunt qui Manu fulcerunt Rempubl. fuerunt qui sanguinem & vitam, ubi occasio volebat & necessitas, in Patriæ salutem perfuderunt; longe ab eorum consuetudine diversi *qui immensis poculorum certaminibus & quasi bello nihil præter vinum pro Reip. salute effundunt.* (*Hic laudetur fusius familia*) Majorum suorum vestigiis insigniter inhæsit Dominus N. & cum teneriores annos in Scholis ad virtutem & probitatem exegit, tum reliquos in ceteris exercitiis, in exteris Nationibus, in Castris, in Militia, in Aula Seren. probavit: & post hæc cum laboribus suis portum quæreret & familiæ suæ solatium,

hoc non alibi quam in domo tua N. invenisse lætatur. Gratias habet immortales pro adfectu, & hanc nobilem filiam quam in consortem ei dedisti non cordi sibi futuram, sed Cor & Animum suum, sanctissime pollicetur. Tibi interim obsequia sua æternum devovet, hoc uno sollicitus ne ingratus moriatur.

QVAESTIO V.

Quomodo construuntur Orationes in quibus hospites & Amici præsentes gratulantur Sponsis.

Primo; poni solet vel significatio lætitiæ exundantis in omnes, vel discurritur breviter de felicitate ejus, qui æternum & fidelem Amicum invenit; vel laus connubii ponitur. *Secundo*; fit Gratulatio Sponsis super præsenti felicitate. *Tertio*; Omen sumitur de futura faustitate. *Quarto*; Laudantur Conjuges, à Familia & virtutibus. *Quinto*; Vota fiunt & apprecationes. *Exemplum* habes hujusmodi Orationis, supra Capite 2. sub sexto Modo. Exemplo 1. Gratulatoriæ.

CAPVT V.

De Orationibus Epithalamicis.

Epithalamicæ Orationes illæ dicun-

cuntur, quæ haberi ſolent ad thalamum, quando Sponſa Sponſo iterum traditur. Vix in aliquo differunt hæ Orationes à ſuperioribus Nuptialibus, niſi tantum tempore. Claritatis tamen gratia etiam de illis diſtinctè dicamus.

Duæ ſunt præcipuæ; *Vna* nomine Parentum & conſanguineorum in qua traditur Sponſa Sponſo & plenum jus transfunditur in Sponſum. *Altera* eſt nomine Sponſi, in qua gratiæ aguntur pro Sponſa.

QVAESTIO I.

Quomodo conſtruitur Oratio in qua nomine Parentum vel Conſanguineorum traditur ad Thalamum Sponſa Sponſo pleno jure?

Epithalamicæ. Fere eadem puncta ſervari debent, quæ ſervari dixi in Oratione Nuptiali traditoriæ Sponſæ: Nam *Primo*, poni ſolet vel Laus Nuptiarum: vel diſcurſus aliquis de Amore aut Amicitia; aut de fortuna ejus qui fidelem & inſignem invenit Amicum: vel explicatur lætitia communis de inito Matrimonio inter hos Conjuges. *Secundo*, Laudatur Sponſa à Familia & dotibus. *Tertio*, com-

commendatur Sponsa Sponso & traditur ei in illam plenum jus. *Quarto*, fit cohortatio ad mutuum Amorem & concordiam. *Quinto*, Apprecatio felicitatis & benedictio impertitur.

PRAXIS. Praxis.

Ea est creatarum rerum ambitio, ut nulla non Societatem desideret: N. Domine. Forum Vniversi Aërem si aspicimus, concolores AVES pariter volare videbimus: si in Sylvas & Nemora descendat cogitatio, CERVOS gregatim currere & quodcunque Animal cum humanitate communicat, similium contubernia vestigare & sequi animadvertet: Et viventia quidem convivere non utcunque admirationem superat: illud stuporem magis quam verbis dignum, quod *Ioannes Bustamantius* inter *Adamantes duos* se vidisse historica fide confitetur: *Duos*, inquit, *Adamantes hæreditarium unius familiæ pretium vidimus, naturali connubio ita sociatos, ut marem alter, alter fœminam retulerit; hos si loco componeres uno, videbas perenni amplexu & osculo secum hærere: si se-* Adamantes duo.

separares spatiis & situ, radiis tamen & quodam promicante fulgore se mutuo intuitu irrorabant, donec fœcunditate mirabili tertius è duobus Adamas, singulos in annos nasceretur. Quod si muta mutuus tangit Amor, quidni homo animal ad societatem natum? ut sollicitus inveniat, cui cor amicitiæ obliget vinculo, desideriis orbem inambulet? Vtcunque enim bonis animum vitamque impleverit; si amico tamen careat, nullius boni jucundam possessionem habebit. Non quiescit
Magnes. *Magnes* nisi *Cynosuram* habeat; nec Homo si non Amicum. *Absque igne & aqua vivere homini non est possibile*; potiorem tamen igne & aqua magisque necessarium Amicum esse censuit cum ceteris *Plutarchus*: Vnde venuste Latini *Amicitiam à necessitate Necessitudinem* voluerunt nominare. Sed quid multa? Tu N. impetu naturæ & imperio persuasus, amicum Tibi & socium prudenti diligentia quæsivisti, quæsitum invenisti, inventum ecce è paterna manu accipis. Accipe & posside, quam per me servum & Amicum tuum Tibi tradit N. Domi-

nus

nus filiam: accipe Nobilem Nobilium Heroum ſanguinem, Familiæ Gemmam, Parentis Spem, Matris ſolatium unicum, & *Animæ dimidium.* Accipe ſimul cum ea verecundiam virgineam, & fere dixerim Angelicam: Accipe humilis animi pietatem, devotionem ad tuos nutus & obſequia promptitudinem, & ceterarum virtutum gynæceum, accipe jus & poteſtatem, quam Pater cum amore pariter omnem tibi cedit in filiam ſuam. Quod ſi & ſtirpis claritatem deſideras, eum Te ſanguinem accipere cogita, qui liberaliſſime in amorem Patriæ fuſus, eos nutrivit Heroës, qui & Sago & Toga celebres, apud famam vivunt, viventque in memoria poſterorum, donec Orbis recte geſta ſciverit revereri. Veniat in mentem Dominus N. Patruus; veniat Avus &c. Hunc igitur amicum perennem, hoc ornamentum Domus Illuſtriſſimæ, ut amico pectore & ſuſcipias & foveas, & Parentes Magnif. per me orant, & precamur Amici. Nec tua ſponte inclinata voluntas multis eget precibus inflecti: Nulla *Erynnis* infelix concordiam veſtram

te-

temeret : aut *Alecto* tumultuum obstetrix domi vestræ resideat ; sed Amor , sed faciles *Gratiæ* , sed honor , sed fortuna & omnis felicitas comitentur, assideant; nec hospitentur , sed habitent. Hoc bene precati vovent N. Parentes : hoc nos Amici & Adfines unanimi desiderio precamur.

Este pares & ob hoc concordes
vivite, nam vos
& decor & Virtus & A-
mor sociavit & ætas !

QVAESTIO II.

Quomodo construitur Oratio in qua gratiæ aguntur ad thalamum, pro Sponsa sibi tradita , ab Amicis Sponsi.

Respõsoriæ ad præced. *Primo*, Solet præmitti vel Matrimonii laus vel discursus de beneficii obligatione ; vel de Amicitia aut Amore vel etiam lætitia explicatur, quæ omnibus inest ex felici nuptialis diei successu. *Secundo* , Breviter laudatur Sponsus à Majoribus & virtutibus. *Tertio* , Acceptatur Sponsa & pro ea gratiæ aguntur. *Quarto*, Promittitur omnis Amor & honor Sponsæ. *Quinto* , Vota fiunt & appre-

precationes & ad omne obſequium oblationes. Solent interdum aliqui hic ſubjicere Gratiarum Actionem ad Parentes Sponſæ, pro bona educatione Sponſæ Sponſo enutritæ: & mentionem ſimul facere hoſpitum maxime præcipuorum, quibus gratiæ dantur, quod adfuerint.

P R A X I S. Praxis.

Odium perenne apud veritatem meruerunt, tamquam ſacrilegio infames, *quicunque* AMOREM *&* Amor Cæcus & puer. *puerum eſſe & cæcum auſi ſunt comminiſci*. An enim Amor immaturus ſemper & ſemper fragilis eſt? cujus fortitudine nullum robur par poteſt Orbis invenire. An ſemper ſtupidus & incogitans conſilii? ut quem hodie in animum & pectus admiſit, eum cras mutato ſuffragio non de memoria ſolum, ſed oculis etiam exturbet. Leviorem iſti pluma gratiam putaverunt, & in omni pectoris deſiderio, neſcio quid puerile decreverunt inveniri; ipſi pueris magis pueriles, quibus maturo mentis obtutu nondum licuit adultum agnoſcere Amorem. Vel cum nomen improbitati dederunt,

runt, quod ipsi non sunt, alios non esse arbitrantur. Suis moribus metiuntur ceteros, & aspicere solent nullum, nisi suæ de se opinionis vitro oculos inumbrent. *Argum* ego potius Amorem dixero & supra Heroës invictissimum, qui plena timoris sollicitudine inspicit omnia, attendit omnia vitamque prius destituere, quam amatum obstinato conatu laborat. Et vero prophanus Amor, si forte levi receptus fomite, ubi aliquantum arsit illustrior, non difficulter extinguitur. Hic certe connubii, quem natura & naturæ Author consecraverunt, flammæ cœlestis æmulus est: lucet & ardet semper, si in fidelia cecidit pectora, tenebrasque & fumum ignorat: Hoc prudenti Amore succensus animus N. nobilis prosapiæ & Majorum imaginibus clarissimus, socium vitæ & consortem quæsivit; hoc, invenit; hoc, è benigna & paterna manu tua Domine N. hodie accipit; hoc, habebit; hoc, possidebit, donec vita superaverit. Lætari quidem ille potest, de Majorum suorum non vulgari luce; atque ut lucernam in sole non præferam, quot

suæ

ſuæ familiæ viri, tot Patriæ ornamentis, à quorum gloria & dotibus ne latum unguem abivit: ſed nobiliſſimam hanc domus ſuæ lucem, cum nobiliſſ. ſtirpis tuæ radiis commiſceri, tot Heroës Majorum ſuorum tecum & cum Heroibus Majorum tuorum in recte geſtorum communionem concedere, hoc gaudiorum ingens diluvium eſt, cui omnium noſtrûm animi atque pectora non innatare debent ſed mergi. Aderunt Boni ſuperi ſine dubio, & quod hodie felici initio incipimus, hoc felix ſucceſſus, non ſine fama & poſteritatis commendatione perficiet. Magnif. vero Dominus hanc nobilem filiam tuam Domine N. non in cordis dumtaxat & animi ſociam, ſed, ſi dulce Mariti nomen patitur, in Dominam ſervus ad honorem & cultum paratiſſimus admittit: Et hanc à Te ſibi hactenus enutritam, optimiſque & ſanctiſſimis moribus imbutam fuiſſe, & gratulari debet & gratias reponit immortales. Tunc ad voti culmen ſe veniſſe arbitrabitur, ſi grande quod ſubit debitum, ſua obſequiorum gratitudine, non dico
adæ-

adæquare laborabit, ſed æſtimare æternum oſtenderit. Vobis etiam Perilluſtres &c. Domini hoſpites, qui veſtra nobili præſentia, hoc perennis amicitiæ ſacramentum condecorare voluiſtis, ſiquidem verba non ſuppetunt, quibus gratiæ poſſint referri, animum ſuum Dominus N. cum utriuſque familiæ obſequiis, voluntati Illuſtrium Dominorum N. N. & nutui devotum æterna dedicat ſubjectione. Dixi.

APPENDIX.

Obſerva Primo, Poſſe interdum fieri, ut ſolitaria Oratio dicatur nomine Sponſæ, in qua gratiæ aguntur parentibus pro honeſta educatione: Quæ Oratio quomodo conſtruenda ſit, & facile patet cuivis, & ſiquidem Gratiarum Actoria eſt, inferius docebimus.

Obſerva Secundo, Interdum contingere ut alter conjugum conditione inferior ſit altero, nec adeo clarus, ut cum dignitate ex familia & majoribus laudari poſſit: tunc ergo prudens orator, vel communem locum de nobilitate tractet: vel in utraque Oratione tam tradi-

ditoria quam responsoria nobiliorem Conjugem laudet, non instituendo comparationem familiarum, sed potius dicat, aestimandum beneficium esse quod talis ac tantus eam personam ambiverit. Laudet ergo prolixius ejus virtutes & dotes, cujus Natalem fortunam laudare non poterit.

SENTENTIÆ
his Materiis servientes.

Domus & divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem prudens Vxor. Oratoria supellex.

Prov. *Mulier digna, corona est viro suo.*

Eccl. 9. *Mulieris bonæ beatus vir, nam numerus duplicatur dierum ipsius.*

Eccl. 16. *Gratia super gratiam mulier sancta & pudica.*

Petrar. *Conjugio ornatus, speciosa vinctus es catena, unde Te sola mors liberet.*

Phocil. *Ne maneas sine Nuptiis, ne sine nomine pereas.*

Plutar. *Amor conjugalis naturam nostram pessum euntem generando resuscitat.*

Gregor. *Amicus Animæ custos est.*

Ami-

Amicitia est una anima, duo corpora ferens. Idem.

Inimicitiæ terminos cognosce, Amicitiæ nullos. Idem.

Quot Amicos paraveris, tot oculos habebis, quibus quæ velis videas: tot aures, quibus quæ decet, audias; tot consilia, quibus de iis quæ conducunt consultare possis. Chrys.

Nihil æque ægrum reficit, sicut Amicorum adfectus; non judico me mori, cum illos superstites relinquo; puto me victurum non cum illis, sed per illos. Seneca.

Non exercitus neque thesauri præsidia regni sunt; sed Amici. Sallust.

Nulla est pretiosior possessio bono veroque amico, nec aliunde plus fructus ac voluptatis capitur. Seneca.

Amici non debent esse, ut supputatorii calculi, qui interdum valent multa millia, interdum nummum, interdum nihil. Solon.

Tota domus duo sunt, iidem parentque jubentque. Ovid.

Tristia omnia vince, aut Animo aut Amico. Anony.

Satis magnum Regnum est Marito Vxor & Liberi. Eurip.

Optimæ sunt divitiæ generosam inve- Menander.

inveniſſe Conjugem.

Alex-ander. *Virtutis penum eſt generoſa mulier.*

Quint. *Sine thalamis vita hominis non eſt, ſed ferarum.*

Athe-neus. *Genus humanum ſociale eſt, ipſius autem ſocietatis principium eſt Conjugium.*

Fulgent. *Conjunx aut perenne refugium aut perenne tormentum.*

Alexa. *Bonum Maritum agere, quam in Republ. magnum virum eſſe, plures veteres amplius cenſuerunt.*

Plato. *Conjugium genus hominum immortale reddit.*

Plutar. *Inter Conjuges pullulent quotidie timor, gratia, amor mutuus atque fides.*

Ariſtot. *Vxor exiſtimet mariti mores eſſe legem vitæ ſuæ impoſitam quam ſequatur.*

Tacit. *Quod honeſtius levamen quam aſſumere conjugem proſperis dubiiſque ſociam?*

Hieron. *Tanto Vxor eſt honoratior, quanto amplius virum honorat.*

Concordia fulciuntur opes.

EXMPLA ET ALIA

Supellex.

Themisto. *Themistocles dicere solebat eligendum potius esse virum sine pecunia, quam pecuniam sine viro*: allusit ad *Diogenis* dictum, qui viso divite indocto, *en*, inquiebat, *Ovis aurea.* Ovis propter stultitiam, Aurea propter divitias. Stobæus. Diogenes.

Democritus. *Democritus dicebat, eum qui bonum generum nactus esset, invenisse filium: eum autem qui malum, perdidisse & filiam.* Idem.

Olympius. *Olympius dicebat, quidam nec auribus nec oculis, sed digitis Vxorem ducunt, solam spectantes dotem.* Eras. l. 5.

Socrat. *Socrates* consultus à quopiam Adolescente, *an Vxor ducenda esset?* dixit; *Pisces qui nondum intra nassam sunt volunt intrare: qui autem jam intus sunt, volunt exire: sic tu vide ne idem tibi contingat.* Anton. Part. 2.

Epaminond. *Epaminondas reprehensus à Pelopida, quod cælebs viveret; non curas tu, inquit, rempublicam Epaminonda, qui nullos post Te filios relinquis, quorum manu salus Patriæ defendi possit.* Brisson.

Anton. *Socrates dicere solebat, normam Conjugis virum esse.* Socrat.

Idem. *Phocionis Vxor* interrogata, quare auro & muliebri splendore non uteretur: *Satis*, inquit, *Vxoris magnus ornatus est, viri sui virtus.* Vxor Phocionis.

Sabell. Vel ut alibi: dixisse fertur, *Meus ornatus non est talis, sed Phocion me ornat, jam vicies Atheniensium Imperator.*

Lucerna ardens apud Onocritas Symbolum Conjugii fuit. Quia Amore Conjugium ardere, fama lucere, calamitatum tenebras pellere & solari mutuo convictu debet. Conjugii Symbolum.

Valerius Maximus. l. 4. *Arthemisia Cariæ Regina, Mausolum virum suum defunctum eo honore & amore prosecuta est, ut mortuum intra se sepeliverit. Nam cineres defuncti, vino immiscens paulatim ebibit. Deinde sepulchrum ei Mausoleum dictum & inter Orbis septem miracula connumeratum construxit; ad funus quoque ex tota Græcia Principes Oratorum convocavit.* Arthemisia.

Hieronymus ad Iovianum. *Democio: Areopagitæ filia*, mortuo Sponso negavit se alteri nupturam, dicens: *aliis quidem mortuum esse, sibi tamen adhuc virũ vivere.* Democ. filia.

Prothesilai Vxor. *Prothesilao sub Troja occiso, Vxor ejus Laodemia in solatium mœroris orabat ut saltem umbram mortui viri videre possit: Quod cum impetravit, præ gaudio in amplexu umbræ exspiravit.* Propert.

Philippides. *Philippides dicebat, bini cum uxore sunt jucundissimi dies, unus quo ducitur, alter quo mortua effertur.* Floril. mag. sub tit. Nupt.

Antiphanes. *Antiphanes ajebat, infortunium extremum Nuptias esse.* Ibidem.

Diogenes. *Diogenes dicebat Amorem esse otiosorum negotium, eo quod hic plerumque adfectus otio deditos invadat.* Laërtius. l. 6.

Cato Major. *Cato major ajebat amantis animum in alieno corpore vivere & animam illic potius esse ubi amat, quam ubi animat.* Plutar. in ejus vita.

Amoris adjuncta. *Quemadmodum radius à Sole, calor ab igne, frigus à glacie, candor à nive nequeunt separari: ita ab Amore divelli non possunt benevolentia, societas, necessitudo, concordia.* Philip. Beroaldus.

Amor Deus munditiæ. Apud *Plautum* senex *Amorem* appellat *Deum munditiantem*, seu *omnis elegantiæ & munditiarum patrem, eumque nitoribus nitidissimis antecellere.* Plautus.

Qui

Merius. l. 4. *Qui Amorum agmina depingere solent, pingitant eos plerunque malis colludere & inter eas arbores poma decerpere, abrodere, jactare &c.* Amor ludibundus.

Eras. l. 8. Apoph. *Martia Catonis filia quaesita quare post mortem Mariti cum alio copulari nollet, respondit: Quia non facile virum invenio qui me magis velit quam mea.* Martia Catonis filia.

Idem. *Portia* cum diutius defunctum virum lugeret, rogata; *quem esset diem ultimum habitura luctus*, respond: *eum quem & vitae.* Portia.

Idem. *Cato dicebat, si sine Vxoribus mundus esse posset, vita nostra non esset sine Diis.* Cato.

Idem dicebat cum uxoribus incommode vivitur, sed sine illis non vivitur omnino: Vnde Vxor quid est, nisi necessarium malum.

Erasm. *Alphonsus dicere solebat tunc matrimonium tranquille & citra querimonias posse exigi; si Maritus surdus fiat, Vxor caeca*, hoc est, si garrulitatem patiatur Vxoris Maritus, & Vxor non laboret suspicionibus malis de Marito. Alphonsus.

Diog. Laërt. l. 6. c. 1. in Laconic. *Antisthenes ajebat Vxorem ducere debetur hoc natura & Patria: Nam rem propius intuenti;* (inquit Antisthenes.

Plutarchus) *non ita magnum discrimen est inter eum qui civem occidit, & qui civem Reipubl. cum dare possit, recusat.*

Democritus. *Democritus interrogatus cur pusillam Vxorem duxisset*, respondit: *Ego ex omnibus malis minimum elegi.* *Anton. serm. de Mulier. for.*

Periclitantibus quibusdam in mari ac jam prope naufragium subeuntibus cum nauta dixisset, ut ejectis oneribus levarent Navim: alii merces ejiciebant & quæ habebant onera: unus arreptam Vxorem in mare projecit, eam sibi gravissimum onus esse dicendo. *Facetiæ Polon.*

Vxor cuidam. onus grave.

Aristippus. *Aristippus mulierem parvam sed pulchram conspicatus: Parvum quidem pulchrum*, inquit, *magnum autem malum.* *Anton. serm. de mulier. fort.*

Prothagor. *Prothagoras* quæsitus cur inimico filiam suam nuptam dedisset? *quia*, inquit, *nihil illi dare poteram deterius.* *Idem serm. de mul. imper.*

Mulier mala. Philosophus quispiam interrogatus quid esset *mulier mala?* respondit, *viri naufragium, domus tempestas, quietis impedimentum, vitæ captivitas, quotidianum damnum, voluntaria pugna, sumptuosum* *Maximus serm. 9.*

sum

sum bellum, bellua conviva, sollicitudo confidens, Leana complectens, exornata Scilla, animal malitiosum, malum necessarium.

CAVSSAE NVBENDI

Ex Antiquitate.

Caussæ nubendi Antiq.

Alex. ab Alex. *Apud Carmanos nemo Vxorem ducebat, nisi qui hostis caput prius ad Regem detulisset.* Mos Carmaꝛ

Arrianus l. 8. de reb. g. Alex. M. *Apud Indos ille in præmium accipiebat conjugem, qui in pugnis & lucta prævaluisset.* Indorum.

Herodotus l. 4. *Nemo inibat connubium nisi qui hostem confecisset apud Amazones; idem Stobæus de Sauromatis;* & Mela lib. 1. *de populis circa Meotim adfirmat.* Amazonum & alior.

Apud Persicam gentem mulier equitandi perita jus habebat nubendi, sic enim, ait Historicus; *quæ optime judicatur quadrigas ducere, cuicunque vult nubit.* Persarum. *Strabo l. 1.*

ORNATVS NVBENTIVM

Apud Antiquos

Nubentium ornatus.

Apud Romanos induebat Sponsa Rectam Tunicam & togam puram; Erat autem *toga pura*, vestis, quam Apud Romanos.

nullus purpureus limbus prætexebat: neque adſcitus alter color candorem ejus ullo modo vitiabat: unde *Candidus Vmbo* vocatur apud *Perſeum*. *Tunica* autem *recta* fuit purpurea & picta: Inde forte & moderna conſuetudo apud pleroſque inolevit, ut veſtes albæ ſumantur ab iis, qui Matrimonii fœdus ſunt inituri.

Tanaquil tunicæ rectæ inventrix.

Tanaquil omnium prima (*teſte Plinio*) *rectam tunicam fecit, quam ſimul cum toga pura tyrones induebant novæque nuptæ.* Erat vero hæc veſtis miri candoris, ſubtilitatis & odoris & fortunæ conſecrata. Vnde & *veſtis fortunæ* dicta fuit. Non cuivis vero concedebatur, ſed ei tantum qui virtutibus & probitate famam meruerat, eaque uti tantum quadrante horæ licitum fuit: *Servio* tamen *Tullio*, *qui natus radios circa caput & flammam habuiſſe ſine damno viſus eſt*, conceſſum fuit integro die ea veſte uti. Addit *Varro* hanc veſtem ad *Sejani* tempora duraviſſe & ideo dictam fuiſſe *Veſtem immortalitatis*.

l. 5. natur. hiſtoriæ cap. 48.

Servius Tull.

Dion. l. 4.

Varro.

Veſtis immortalitatis.

Apud Hebræos.

Apud Hebræos quamdiu Sponſæ ſtatum virginalem profitebantur,

tunicis

tunicis albis utebantur: quibus in introductione solemni injiciebant floribus pictam vestem: Hinc apud *Philonem* filia cujusdam à spe conjugii lapsa inducitur sic loquens; *& albam quam nevit Mater mea, tinea comedet eam.*

Philo.

Psalmi 45.

Divus *Hieronymus* in illa verba: *In fimbriis aureis circumamicta varietatibus*, dicit *vestem Sponsarum apud Hebræos scutulatam fuisse, dictamque vestem clypeatam: eo quod Clypei acu picti in ea fuerint, & in clypeis singulis, singula Majorum imagines*. Hinc Sponsa Majoribus suis induta ad Sponsum ducebatur.

Hieronym. de Hebræorum veste clypeata.

Fest. Pompejus lib. 3.

Ex verbena & floribus nectebat olim sponsa corollam, eamque sub amiculo ad virum deferebat; & hæ corollæ quando ex variis floribus erant nexæ, appellabantur Pancarpia.

Corollæ

Plut. de connubio.

In Bœotia Sponsam Asparagine coronant: ut ait Plutarchus. *Fit autem id ad significandam urbanam jucundámque vitæ societatem.* Nam *Asparagus*, ut dicitur, fundit suavem fructum ex spina asperrima.

In Bœotia.

Lusitani. *Apud Lusitanos ex Solis rosis debebant esse serta sponsalitia.* Strabo. l. 3.

Græci hasta caput comeb. Sponsæ. *Apud Græcos caput Sponsæ hasta cœlibati gladiatoris comebatur, & crines discriminabantur: sed hasta hæc nullum debuit caput mortui tetigisse.* Ejus rei *Plutarchus* dat triplicem caussam: *Prima*, Vt monerentur nuptæ, quod bellicosis viris jungerentur, ideo ipsas debere à luxu & mollitie alienas simplici ornatu uti. *Secunda*, Vt innueretur hoc solo ferro Conjugium discissum iri. *Tertia*, quia pleraque ad Nuptias pertinentia ad *Iunonem* referuntur: *Iunoni autem sacra habetur hasta & plerumque ejus statua hastis nitebantur. Quartam* dat *Alexander ab Alexandro*: *Opinari*, inquit, *licet, quasi fortes ea de caussa viros genituram se ominetur. Quinta*, ut hoc signo subditam se sponsi disciplinæ fateretur. In quæst. Rom. num. 87. In Genial. dic.

Flammeum. *Flammeo etiam caput tegebant, dependebat autem ita ut vultum tegeret: Erat autem lutei coloris, Caussa à Festo l. 1. cap. 6. datur: Flammeo*, inquit, *amicitur nubens boni ominis caussa: quod assidue eo uteretur Flaminis uxor, cui non licebat* Ovid. l. 4. Fastor.

bat divortium facere. Idem mos fuit apud *Spartanos & alias Nationes,* ut prodeuntes foràs puellæ, vel totam faciem vel dimidiam velarent.

Fest.l.3. *Cingulo cingebatur Romana Sponsa, ex ovis lana contexto, quod Herculano nodo cinctum erat.* Inde *Iunoni* natum nomen ut *Cinctia diceretur.* Romani.

Alex. ab Alex. lib. 2. c. 5. *Athenis in usu erat, ut Sponsi caput Caricis & palmarum fructibus inspergeretur. Idem fiebat servis novitiis, qui primo domum Dominorum ingrediebantur.* Athenæ.

Natalis Comes. *Ornabatur Sponsa monili, & tunc execrabantur monile filiæ Martis, quod fingebatur adeo infaustum esse gestantibus ut vel discordiam Conjugum, vel aliquem interitum insolitum portenderet.* Monile.

Tert. de coron. mil. c. 13. *Moys. Bercepha Syrus lib. de Parad. cap. 28.* *Sponsi & Sponsæ solebant coronari fere apud omnes Gentes*: Sic enim *Tertullianus*, inquit; *coronant & Nuptiæ Sponsos.* Hic mos manavit ab *Adam* qui *Evam* gramine viridissimo dicitur coronasse, quando eam Deus ad se adduxit. Coronæ istæ erant prius è floribus textæ, postea etiam aureæ. Et inde natum ut *Sponsa Regina, Sponsi Re-* Coronantur Spons. Adam primus coronavit Evam gramine.

ges vocarentur. Et in Sacris literis vox Hebræa, quæ est *Vxor*, dicitur etiam *Regina*. Bene ergo dixit *Chrysostomus* : *Cuilibet viro Regnum ejus est Conjunx.*

Apud Coos & Spartan. *Apud Coos Sponsus Sponsalia initurus muliebri veste induitur.* Plutarc. in Lycurg.

Apud Spartanos verò, Sponsa capite raso in indumento virili ad Sponsum deducitur.

Anglorum mos. *In Anglia Sponsa corona spinea redimitur, aut manu illam gerere debet.* Pol. Virgil. l. 1. c. 4. de rer. Invent.

MODVS NVBENDI.

Nubendi modus Apud Roman. *Apud Romanos ignem & Aquam in limine appositam ambo tangere jubebantur; qua etiam nova nupta aspergebatur: quasi eo fœdere æterno nexu essent copulati.* Varro lib. 4. de ling. lat.

Ignem & Aquam tangebant novæ nuptæ. Caussam dat *Festus Pompejus*: *Aqua & igni interdici solet*, inquit, *damnatis : contra accipiunt nuptæ, videlicet quia hæ duæ res humanam vitam maxime continent.* lib. 1.

Clarius *Plutarchus Ignis*, inquit, *lustrat, aqua purgat: debet autem quæ nubit puritatem & castimoniam servare.* in quæst. Rom.

Apud Maced. *Alexander Magnus more patrio* Curtius, l. 8.

panem

panem divisum gladio cum Sponsa libavit. Hoc enim erat apud Macedones Sanctissimi Matrimonii signum.

Plut. lib. 8. *Apud Galatas inituri connubium ex eodem poculo bibebant.* Apud Galatas.

Dion. Halic. lib. 2. *Romulus in communicatione panis & aqua dicitur inivisse Matrimonium.* Romulus.

Apud Latinos Sponsus & Sponsa amicti Vitta purpurea, candido colore distincta aut veste versicolore, jugum subibant: unde *Iuno Iugalis* dicta est: *Virgilius : Iunoni ante omnes cui vincla jugalia curæ.* Latini. Iuno jugalis. *lib.* 4. *Æneid.*

Arrian: lib. 3. *Persæ & Medi inibant Matrimonium dextris datis.* Persæ & Medi.

Iustin. lib. 4. *Apud Gallos signum electi mariti erat aquam manibus dedisse.* Galli.

Athenæus. l. 4. *c.* 12. *Apud Massilienses cui Sponsa phialam impletam porrexisset, ei nubebat.* Massil.

Olaus. c. 14. *Apud Gothos quando Sacerdos benedictum annulum porrigit, adstantes impingunt colaphos Sponsis.* Gothi.

Pol. Virgil. l. 1. *c.* 4. *Apud Anglos Sponsa à Sacerdote benedicta incipit in templo bibere, Sponso & reliquis idem facientibus.* Angli.

Binctus. *Megarenses Sponsum cum Sponsa* Megarenses.

ftis, & rite dedicaftis. Addit *Dion: Halicarnaffeus*, *quod monitu primæ Sacerdotis fit inftitutum*, *quod hoc fimulacrum fola novæ nuptæ coronarent.*

MODVS DEDVCENDI *Sponfam.*

Plutarchus in quæft. Rom. num. 19. *Romani non patiuntur nuptam tranfcendere limen*, *fed fublata tranfportatur à pronubis.* Hujus rei tres caufas dat Autor: *Prima, quia in raptu non ultro intraverunt, mulieres, Domos, Sed illatæ funt ut Livius lib. fecundo. Secunda, quia videri volunt non volentes, fed vi coactæ eo ingredi. Tertia, quia hoc fignum eft eas exire etiam domumque relinquere non debere, nifi vi ejiciantur, ficut vi introducuntur.* Nam etiam in *Bœotia* in nuptiis axem plauftri ante fores comburunt: fignificantes Sponfæ hic jam manendum effe, fublato avehendi inftrumento. *Quartam* caufam fubjungit *Cicero* de claris Oratoribus, ubi *de Scipionis familia* dicit, *ex duarum familiarum conjunctione, gloriam ftirpis in unam domum* Romani.

vel in unam arborem inseri: Hoc igitur modo illiminatur Sponsa seu in limen infertur alienæ familiæ; ut ibi nomen suum deponat novumque Sponsi induat.

Cajus, Caja. *Sponsam introducens debuit dicere ubi tu Cajus ego Caja*: Cujus rei duas dat caussas. *Primo, quia Sponsa hac conditione intrat ut particeps omnium rerum & gubernationis fiat.* Itaque hæc verba hoc significant, ubi tu Dominus eris & paterfamilias, ego Domina ero & materfamilias. *Secundo, quia Caja Tarquinii prisci Regis Uxor optima lanifica fuit: ideo institutum ut nova nupta ante Mariti januam interrogata quomodo vocarentur: Cajam se esse dicerent.* *Plutar.*

Romana Sponsa. *Romana Sponsa domo egressa ibat præcedente Tibicine, & eo qui canebat Hymenæum, colum secum ferens & fusum cum stamine*: Canebatur autem sic, *Hymen, ô Hymenæe Hymen*: *Ades ô Hymenæe Hymen.* Fiebat autem in gratiam *Hymenæi Dei nuptiarum*, qui à *Græcis* pariter & *Latinis* colebatur, & pingebatur *coronatus floribus & Amaraco, dextra facem tenens, sinistra* *Valer. Max.*

Hymenæus Deus Nupt.

stra flammeum in pedibus croceos soccos habens.

Apud eosdem ducebant Sponsam duo pueri, qui ex eodem patre & matre sunt nati; seu (ut Festus ait) quorum uterque parens in vivis esset: tertius autem præibat, & præferebat facem ex spina alba; Fax vero hæc dicebatur *Prælux*: & rapiebatur ab Amicis, ne forte illam cito vir ferret in sepulcrum ut ibi combureretur quod erat ominosum. *Plutarchus dicit quod quinque præferebantur faces*, & dat caussam; *quia impar numerus diffindi pariter non possit; quinarius vero maxime congruit Nuptiis: Nam ternarius primus est de imparibus: binarius primus de paribus: ex his tamquam mare & fœmina nascitur quinarius.*

Pueri ductores Sponsæ.

Festus.

Faces.

Plutar. in quæst. Rom.

Apud Græcos medio in curru Sponsa locabatur: comitabatur eam Sponsus & adfinis aliquis necessarius, qui Parochus dicebatur eo quod pedibus iret.

Græci.

Rodig. l. 4. c. 15.

Morem fuisse apud eosdem fertur ut Sponsam in viri domum euntem puer Spina & glande querna obsitus præcederet & canistrum panis

panis præferens clamaret: Effugi malum, inveni bonum.

Roman. *Apud Romanos Sponsa in domum Sponsi deducta in gyrum vertebatur: caussam dat, ne scilicet viam sciret ad paternas ædes.* Tiraquellus.

Modvs Disponendae
Domus quam Nupta ingrediebatur.

Roman. *Ianua cingebatur lana apud Romanos & lauro exornabatur. Sponsa vero ingrediens, postes vittis laneis attingebat & oleo vel adipe suillo vel lupino inungi jubebat: ne quid perniciosæ pestis irreperet.* Plinius l. 28. c. 9.

Vxores quasi Vnxor. Et ab hac unctione quam novæ nuptæ faciebant, dicit *Servius* dictas *Vxores quasi Vnxores.*

Fel. *Alii felle nigri canis suffitum faciebant:* Al. ab Alex.

Rostr. lupi. *Alii in villarum foribus ponebant rostrum lupi, ne quid periret aut fascinaretur.* Horat. lib. 1. Sat. 8.

Caput Drac. *Alii caput Draconis limini subjiciebant.* Plin. lib. 29. c. 4.

Stella. *Alii Stellam marinam vulpino sanguine illitam, ne quid periculi aut noxæ foret, defigebant.* Al. ab Alex.

Focus accendebatur à Sponsa & deposito in eo nummo, in signum cultus Larium, pluribus ornabatur Varro.

corol-

corollis: Ædium vero fores exornabantur floribus & frondibus.

Cibus Nubentium. Cibus.

Ovid. lib. 4. Fastor. Sponsis apponebatur papaveris succus lacte & melle dilutus. Succus papaveris.

Strabo. Apud Persas malum edebatur aut cameli medulla: nec licebat alieno cibo vesci eo die. Persæ malum.

Herod. lib. 1. Babylonii & Arabes thymiama gustabant. Thymiama.

Plutar. Ex Solonis instituto malum Cydonium epulis nuptialibus adhibebatur. Cydonium malum.

Agell. lib. 2. Repotia apud novum maritum postridie nuptiarum dabantur, & tunc jam Sponsa Dominam agebat: clavis adhac ei tunc porrigebatur. Repotia.

Ritus Nubendi. Ritus.

Guevarra in Horol. Princip. Cimbri in more habebant ut ipso nuptiarum die postquam inter propinquos de matrimonio convenerat; Sponsus ungues sibi demeret, Sponsaque præsegmina mitteret & Sponsa vicissim Sponso; quæ si invicem accepissent mox pro justis conjugibus habebantur. Cimbr.

Idem. Teutonum ritu Sponsus Sponsæ & Sponsa Sponsi caput radebat quod simul Teutones.

ſimul atque uterque conſenſu mutuo feciſſent nuptias celebrabant.

Armenii. *Armeniis Lex fuit ut Sponſus dextram aurem Sponſæ, Sponſa vero Sponſi aurem ſiniſtram rumperet, quo facto & illa ſe illius conjugem & ille ſe hujus maritum teſtabatur.* Idem.

Elamitæ. *Elamitis ſolemne fuit, ut Sponſæ digitum annularem Sponſus pungeret, & ſanguinem inde manantem ſugeret & Sponſa itidem digitum annularem Sponſi pungeret, & ſimul atq; ſanguinem alter alterius è digitis libaſſet, conjuges erant.* Idem.

Numidæ. *Numidæ habuerunt in more, ut Sponſus in terram ſpueret, idemque Sponſa faceret, lutoque ex amborum Sputis temperato mox Sponſus Sponſæ & ipſa Sponſi frontem illineret, & ſic lutum alter utrinque illitum, contracti conjugii ſignum erat.* Idem.

Daci. *Daci Nuptias celebraturi, certum in locum Sponſum Sponſamq; devehebant; quo cum conveniſſent; Sponſus novum nomen Sponſæ quod libuerat, itemque Sponſa Sponſo viciſſim imponebant: quæ nominum impoſitio, ſi ab utroque rata habebatur, ſignum erat contracti conjugii.* Idem.

Pannonæ. *Apud Pannonas Nuptiarum ini-* Idem.

tio

tio Deum familiarem, quem Larem vocabant, id est Deum domesticum, Sponsus Sponsæ ex argento factum; itemque Sponsa Sponso Deum suum argenteum mittebat & postquam alterius Deum alter acceperat, jam conjuges erant.

Idem. *Apud Thraces nova nupta ferramento subtilissimo candente, quandam caracterem fronti novi mariti inurebat, Sponsus vicissim in fronte Sponsæ; quibus cauteriis notati conjuges habebantur.* Thraces.

Idem. *Sicyoniorum lex nuptialis fuit, ut Sponsus Sponsæ & Sponsa Sponso calceum mitteret; quod si alter alterius calceum accepisset, signum erat contracti Matrimonii.* Sicyonii.

Idem. *Tarentini in more habebant ut nupturi mensæ accumberent, & Sponsus Sponsæ & Sponsa vicissim Sponsi manu ingesta comederet; quod si per incuriam aliquis eorum propria manu in os ingereret cibum, nec firmum nec ratum erat conjugium.* Tarentini.

Idem. *Scythis lex erat ut quemadmodum nostro ævo matrimonium inituri manus dant & accipiunt, ita pedibus Sponsus Sponsæ pedes, genua genibus, manibus manus, cubitos cubitis,* Scythæ.

bitis, capite caput tangeret; & tandem postquam inter se complexi erant, satis confirmatum habebatur matrimoninm.

SYMBOLA NVPTIALIA.

Cyri laboriosa Conjunx. *Cyro Regi spectaculo se oblectanti in Scenam produxerunt tres fratres sororem Colum nentem, Equum adaquantem, & Amphoram cum aqua. Miranti Regi virginem, & quæ sit quærenti; fratres responderunt sororem suam esse. Placuit Regi tam laboriosa Virgo eamque in Vxorem duxit.* Idem. Hæc jam Regina facta in sua corona insculpi *formicam & apem Symbolum sui laboris cum lemmate*: HOC EXSTO, QVOD GESTO. in tumba vero sua excidi curavit *Colum*, *Amphoram*, *Equum*. Ejus Symbolum.

Ægyptiorum Torques. *Ægyptii ornabant filias suas etiam pauperrimas torquibus: & ab aliis pro torquibus filiæ stipem erogabant. In his torquibus figuræ erant sex: Prima*, TVRTVR, *cum lemmate*; SIC SOLA. *Secunda*, COLVMBA, *cum lemmate*; SIC CASTA. *Tertia*, AQVILA *cum lemmate*; SIC PROMPTA. *Quarta*, Cassiod. in Epist.

CI-

CICONIA, *cum lemmate*; SIC PIA. *Quinta*, NOCTUA *cum Lemmate*; SIC VIGIL. *Sexta*, ALAUDA *cum lemmate*; SIC SANCTA AUT DEVOTA.

Pausanias inquit, tracta Virginem ut Fulvia Porphyriten. Porphyrites vero lapis est, in quo quidquid vis sculpere possis. *Fulvia* ergo Sculpsit in illo virginem super testudine stantem: à partibus duos serpentes: in dextera manu pomum stellatum: lævâ corniculam pellebat: ex capite crescebat palma. *Hoc Symbolum Virginis est. In testudine stat*, ut sciat Virgini convenire: graviter & tarde moveri. *Serpentes à lateribus* significant, ut sit Sapiens & circumspecta ubique. *Pomum stellatum* notat, ut Cœlum habeat in operibus manuum, & virtutibus velut stellis vitam suam ornat. *Corniculam pellit*, ut non sit garrula & litigiosa. *Palma crescit ex capite*, quia virgo vincere debet virtute sua omnes pravas cogitationes & desideria.

Porphyrites.

Virginis Symbol.

Platina.

Iohannes quidam Dux Mediolanensis Leonoræ Sponsæ duos annulos misit, in quorum singulis, singula gem-

Dux Mediola: Sponsæ

Annulum mittit: remittit illa Lances aureas. *gemmæ erant pretiosissimæ. In gemmarum una scriptum erat* A V E, *in Secunda* A G E id est, Saluto te & rogo ut facias hoc quod faciendum promisisti. *Leonora hæc remisit tale hieroglyphicum: duas lances aureas & in una verbum* EXPENDI, *in altera verbum* APPENDI *posuit*; id est, consideravi hoc quod petis & ad pectus meum appendi seu admisi.

Athenienses Festum Amoris celebr. *Athenienses singulis annis festum Amoris celebrabant: in quo mutua caritatis Symbola depicta exponebant, & specialiter Amorem invicem aut conciliabant aut redintegrabant. Alii ergo Geminos; alii Castorem & Pollucem; alii alia caritatis Symbola promebant.* Tympius.

Amici pictura. Antiqui scite admodum ac perbelle Amici figuram descripsere. Pingebant insignis formæ *Adolescentem, capite nudatum, hirsuta veste indutum in cujus fimbria scriptum erat*: VITA ET MORS. *In fronte* HYEMS ET ÆSTAS; *habebat latus usque ad Cor apertum, ubi hæc aurea verba legebantur*, PROPE ET LONGE: Hæc autem omnia, insignia quædam documenta *Petr. Rebuffus lib. de privilegiis.*

cumenta

cumenta præmonſtrabant. Quid *ætas viridis?* quod vera amicitia vireſcit ſemper, tempore ſeneſcit nullo. Quid *viloſa veſtis* adumbrat? quod fidelis amicus debet eſſe paratus ad toleranda quælibet ardua pro Amico. *Detectum Caput* indicat, amicum numquam eſſe negandum. *Latus apertum* quid? innuit Amicum eſſe diligendum, non ore tantum ſed corde & opere ut cantari poſſit vere illud Academicum; IDEM AMBO. In *fronte Hyems & Æſtas*; quia verus Amicus tam in proſperis quam in adverſis leges amicitiæ, vinculo indiſſolubili vel inviolabili conſervat. Circa *Cor* erant hæc duo verba literis aureis exarata; *Prope & Longe*: hinc deducitur quod veri amici etiam abſentes tamquam præſentes ſe mutuo diligunt; diſtantia enim loci non tollit Amicitiam. Corpora quidem ſed non corda animoſque ſeparat. In *fimbria Mors & Vita*: Quid hinc? qui vere diligit, uſque ad mortem amat.

Huc quadrat quoque Symbolum iſtud: *Columbæ duæ utrinque pedibus tenent annulum cum inſcriptione* COMMUNIS UTRIUM QUAE: Symbolum aliud.

QVAE: Supple compes seu vinculum; Annulus n. compes cordium est. Infra pingitur *Ciconia* Serpentem lacerans; *lemma*; NECAT NE NOCEAT: significat autem à connubio omnem acerbitatem & venenum abesse debere.

Marchionis & Vxoris Symb. *Carrepta Wilhelmi Marchionis uxor in Symbolo Lunam habuit cum lemmate* METVIS ORNARI. *Ipse vero Marchio Solem habuit cum lemmate*. SIC MVTOR AD ILLAM. *Tipatius.*

Schortii Vxoris Symbolum. *Violanta Ventivola Ioannis Pauli Schortii uxor duas habuit in suo hieroglyphico Serpentes circumplexas. Lemma* SOLA NON SOLA REPRAESENTO. Id est Sola mei ipsius intuitu, sed non sola Orbi, sed cum marito nobilitatem generis repræsento. *Idem.*

Vxor M. Anton. Col. *Hieronyma Arragonia M. Antonii Columnæ uxor ad significandam perpetuam cum marito concordiam, duas faces vinculo quodam aureo colligatas habuit pro Symbolo; cum lemmate*; VNA FVIT. SEV VNA ERIT. id est, una anima, una vita cum marito. *Idem.*

Faces.

Constantia. *Constantia Sfortia Ducissa, ut suum* *Idem.*

suum serenum candorem inter conjugales curas testaretur, Cygnum in aquis natantem & desuper tres vespertiliones suo volatu quasi tenebras minitantes pro Symbolo habuit:Lemma; CANDOR ILLAESVS. Cygn.

Idem. *Anna Regina Vngariæ & Bohemiæ Ferdinandi* I.*Imperatoris Vxor, manus connexas cum rosa pro Symbolo amoris habuit Lemma :* SIC IN PERPETVVM. Ferdinand. I. Vxor.

Isabella Caroli V. Imperatoris Vxor in Symbolo suarum virtutum quibus Sponso placeret, pingi curavit, Tres Gratias, quarum una rosam, altera myrthum, tertia glandem præferret: Lemma; HAS HABET ET SVPERAT. Caroli V. Vxor. Gratiæ.

Renata Vxor Herculis Secundi Ducis Ferrariæ pro Symbolo habuit duas manus quasi invicem se salutantes: & duos ramos in modum crucis positos desuper coronam: Lemma VNA FVIT. Renata Herculis Vxor.

Margarita Ducissa Mantuæ Friderici Vxor in Symbolo habuit duas manus ad se porrectas & junctas. Lemma: IN ÆTERNVM. Margarita Friderici Vxor.

Elisabetha Austriaca Ferdinan- Elisa-

betha Ferdinandi Filia. *di Imperatoris filia, Arborem fructiferam habuit in Symbolo, desuper vero è nubibus manus fulmen tenebat, ac illo Arborem findebat; Lemma:* SOLA MORS SPOLIAT MVNERA NOSTRA.

Sigism. III. *In Nuptiis Sigismundi Tertii Regis Poloniæ cum Austriaca Archiduce* tale numisma cum Symbolo cudebatur. Stabat à dextris *Aquila Nigra biceps Imperii Romani*: à sinistris *Aquila Alba Regni Poloniæ:* utraque vero Aquila insistebat Stemmati Austriacæ domus, quod est, *Alba Tænia in scuto rubro*: Lemma: POST ANIMOS SOCIASSE IUVABIT.

Idem. Secundum Symbolum ejusdem Regis erat, *Duæ Palmæ* supra adversas partes ripæ fluminis, se invicem, versum se acclinantes cum hac inscriptione. AMOR DISTANTIA IVNGIT.

Franciscus II. Valesius. *Franciscus* II *Valesius, Rex Galliæ habuit pro Symbolo aureum nummum coronatum, quem dextra ad lapidem lydium probabat. Lemma:* SIC SPECTANDA FIDES. Significabat fidem Amicorum & amorem Conjugum, non verbis

verbis sed re præstari & cognosci.

CAPUT VI.

De Orationibus Munerum oblatoriis.

MVnera offerri solent varie: Alia inter Sponsalia & Nuptias: Alia postridie Nuptiarum: & hæc quidem partim à Sponso Sponsæ, partim ab Hospitibus, partim ab Invitatorum Legatis. Sed omnibus idem modus offerendi convenit: itaque de duplici Oratione hic dicere sufficiat: De Oblatoria scilicet munerum, & de Responsoria ad eandem.

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur Oratio in qua munera offeruntur. Oratio Munerum oblatoria

Postquam *rationem* aliquam inveneris, propter quam munus istud te offerre dicas, dispone eam juxta aliquem modum supra dictum: hæc tamen puncta in ipsa rationis expositione include. *Primo*, Expone animum & adfectum offerentis & benevolentiam ejus semper consecra-

tam alteri commenda. *Secundo*, Extenua breviter & ingeniose munus oblatum. *Tertio*, Roga ut munus benevole recipiatur & constantem imposterum adfectum offer. *Quinto*, si munera post Nuptias offeruntur, potest addi apprecatio felicis & concordis vitæ in Connubio: Meminerit supra omnia Orator brevis esse in ejusmodi oblatoriis & in ea laudem sciat positam esse, si compendiose & erudite hoc officium transegerit. *Duos autem præcipue modos à modernis observare licuit in ejusmodi Oratiunculis.*

Primus est.

Incipere ab aliqua Sententia vel Exemplo vel aliquo discursu de testificatione Amoris; deinde exponunt benevolentiam suam: quam munere oblato testantur: tandem extenuant munus, ut suscipiatur orant, offeruntque se ad cetera obsequia liberalissime.

Secundus est.

Ex occasione muneris quod offertur, omnia hæc supra dicta puncta per *Allegoriam* exprimere: ad quod

quod plurimum conferent jam jam scribendæ eruditiones.

PRAXIS PRIMA.

Praxis prima. Oratio: Oblatoriæ mun.

Vtcunque verbis Amorem nostrum & lætitiam explicare conati fuerimus. N. amplius tamen in pectore fervet desiderium, quod satis Linguâ exsolvi non potest: grandior urit adfectus, qui interpretem sui vultum, pro dignitate nescit ad cognitionem incendere. Optime itaque ex Majorum instituto, aliam Eloquentiam invenimus, & cum ore non sufficeret, manu loqui incepimus, cujus dicere, dare est, cujus verba munera sunt. Et licet hic etiam Amoris Orator infirmus sit & infans, uberius tamen & clariori pectoris benevolentiam perorat Elocutione. Hac igitur & ego facundia instructus, cum N. tibi hoc simplex amoris argumentum porrigo, Tu N. in æternam amicitiæ persuasionem admittes, sed una cum animo meo, à quo sicut humanitatis testimonia veniunt, ita pretium accipiunt: Humilis fateor Amoris caracter est; sed cogitabis omnes amare posse & lætari, à nemine amorem & lætitiam satis explicari.

PRAXIS. II.

Si offerre velles *poculum navis instar fabrefactum*, quod vulgo *Cymbium* dicitur & insuper anchoram adderes; hac uti posses Oratione.

Cymbium.

Praxis Altera.

Onerariam plenam non mercium gemmarumque, sed votorum tibi veho. N. Gubernacula tua petit hæc Navis: Sincerius nemo *Navigium* regere potest, quam is qui sua gerit regitque commoda. Occupa prudentia tua *Malum*, ut in integro attingas. Enaviga feliciter his remis omnes tempestates: *Navim* inconcussam turbulentis exime fluctibus. *Favonii* benigni, venti placidi fidique Te propellant, quo te fortuna, quo te quies tua vocat. *Anchoram* etiam eidem *Navigio* addo, quam jacere ad felicitatem tuam, quietemque poteris, tunc potissimum cum tempestates te exagitarint. Hæc te *Anchora* tutæ ac firmæ benevolentiæ sistet inter ipsas turbas ac mota discrimina: hæc Portum tibi inter maris procellas statuent. Vtere illa feliciter, nullumque naufragium pertimesce.

PRAXIS III.

Praxis Tertia.

Oblatio Torquis.

Amoris compedes & amicæ servitutis Catenam, qui Torquem esse diceret, an à veritate calculum non mereretur? N. Ad quid enim colla cingimus; nisi ut publico argumento nos amicorum captivos voluntaria deditione profiteamur. Et sint dulcia licet semper vincula, sint amabiles catenæ, quos AMOR Tyrannus injicit: non eo tamen nomine hunc Torquem N. offero. In servum me & amicitiæ mancipium dedico atque vincula simul, quibus in omnia obsequia meam obliges voluntatem, porrigo. Non *Gallicus* olim duntaxat *Hercules*, ea gaudebit prærogativa, ut missis ab ore catenis, omnes ad suos nutus inflexerit: etiam Tu inter amicos felix imperabis. *Imperare enim invicem & servire amicorum est.* Cæterum cum torquem hunc vile adfectus mei documentum benigne admiseris, animum meum cum tuo aurea unione colligatum esse interpretare.

QUÆSTIO II.

Quomodo construitur Oratio in qua respondetur ad Oblatoriam mun.

Responsoriæ ad preced. Responsurus hæc puncta observet. *Primo*, Demonstret gratum sibi esse adfectum offerentis. *Secundo*, Munus oblatum æstimet & breviter collaudet. *Tertio*, Mutuum adfectum polliceatur.

Nota. Adverte autem, quod tota respondentis industria in eo verti debeat, ut respondendi occasionem sumat vel ex verbis offerentis, vel ex re oblata. Ad hoc autem multum juvabit : *si rerum earum, quæ pro munere offerri solent Qualitates & Adjuncta bene considerabit.* Pulchros enim & ingeniosos conceptus eruet. v. g. *si de Serto dicturus dicat* :, Amorem semper floridum esse, semper coronatum incedere, semper amœnitatibus tamquam floribus cingi, & numquam finem scire, ut circulus serti &c.

PRA-

PRAXIS I. RESPONSORIA,

Ad primam Praxin præced. quæst. Resp. ad I. præc.

Non Amorem & lætitiam tantum persuasisti, hac duplici oris manusque Eloquentia. N. Sed animum & gloriæ commendationem meruisti non vulgarem. Nefas est inter eos Te numerare Oratores qui ut facundissimi, *Mel & Rosas* locuti fuerint, non nisi tamen clamores suis auditoribus dederunt. Eorum Catalogo inscribimus, qui ab aurea elocutione aureum nomen acceperunt: Teque novum nostri ævi (absit invidia verbo) & potiorem Chrysosthomum, Chrysologumque placet appellare. Crede mihi non in summa aure hæret hoc aureum amoris verbum: altissime in pectus à N. demittitur, ut in aureas gratias exsurgat. Cui siquidem pro majestate impræsentiarum responderi non potest; animum erga Te suum æternis obsequiis N. perorabit.

Re-
ſponſ.
ad II.
præc.

PRAXIS II.

Reſponſoria ad Secundam Praxin præcedentis Quæſtion.

Feliciter in portum benevolentiæ gratiſſimus Amoris Nauta Onerariam tuam appuliſti. N. Excipit votorum merces lætiſſimus N. Dominus. & quia in regno Amoris COR & *Animus* monetæ ſunt, quibus emuntur omnia: non alio etiam pretio hæc amicitiæ mercimonia redimit ſolvitque. Vtcunque faverint venti & Dominum N. ſuper procellarum capita tempeſtates vehent incolumem, non ſe felicem tamen opinabitur, ſi non magis te quam *ſuam Cæſar fortunam*, comitem ſecundorum habuerit. Hoc cum fovet, cum exoptat; tum æternam lætitiæ *Anchoram* apud animum tuum ſuumque jeciſſe ſe arbitratur.

Re-
ſponſ.
ad III.
præc.

PRAXIS III.

Reſponſoria ad Tertiam Praxin præced. Quæſt.

Vti ſervitus Amoris grata eſt, ita Symbola amicæ ſervitutis non poſ-
ſunt

ſunt eſſe non gratiſſima N. Certe accipit lætiſſima fronte Torquem hunc quem tradidiſti: & quod *Manlius* olim feciſſe ad famæ commendationem perhibetur, hoc in amoris tui meritum faciet. *Detractum ille in acie è collo Galli torquem, ſua cervici impoſuit, & eam ob rem apud poſteritatem Torquatus audire meruit*: Dominus N. Catenam hanc Amoris, quæ non è collo ſed corde tuo proceſſit, gratiſſimi inſtar muneris, imo dicam opimi inſtar Spolii de tuo animo reportati habebit, meliuſque in Corde quam collo Torquem hunc portabit, ut & ipſe Amoris tui *Torquatus* poſſit nominari. Manlius unde Torquatus dictus.

SENTENTIÆ HUIC MAteriæ Servientes.

Greg. l. 12. *Non Abel ex muneribus ſed munera ex Abel placuerunt.* Abel.

Auguſtin. *In beneficio conferendo plus animus quam ſenſus operatur.*

Plutar. *Regium eſt & humanum parvula accipere & largire magna.*

Gregor. *Nihil offertur Deo ditius bona voluntate.*

Auguſtin. *Ante Dei oculos non eſt vacua*

manus à munere, si arca cordis plena est bona voluntate.

Rejiciendi genus est protinus aliud invicem mittere, & munere munus expungere. Sen. l. 4. de Benef.

Benefactorum recordatio jucundissima est. Arist.

Beneficia eo usque læta sunt dum videntur exsolvi posse; ubi multum antevenêre pro gratia odium redditur. Tacit. l. 4.

Liberale officium, serere beneficium, ut possis metere fructum. Cicero.

Interdum beneficii solutio est ipsa confessio. Senec.

Duo beneficentiæ venena seu vulnera sunt hinc exprobratio largientis, hinc oblivio accipientis: utraque Mater ingratitudinis & beneficii Noverca. Petrar.

Nemo habet tam in beneficiis manum, ut non sæpe fallatur. Senec.

Maximum beneficium est, unus in fame panis. Senec.

Animum in beneficiis spectemus, nec pretium iis umquam à se faciamus, sed ab adfectu. Lipsius Cen. 1. Epist. 4.

In beneficiis non ut in pecunia redditione quærere opus est ut solvas sed agnitione & grato animo. Lipsius.

Extra

Mart. *Extra fortunam est quidquid donatur Amicis,*
quas dederis solas semper habebis opes.

Ovid. *Acceptissima semper munera sunt,*
Author quæ pretiosa facit.

Idem. *Multiplicat doni gravitas authoris honorem.*
Et Majestatem res data dantis habet.

Cicero. *Ei plurimum tribuamus, à quo diligimur plurimum.*

Epictet. *Quoniam non potest fieri id quod vis, id velis, quod possis.*

Seneca. *Non quanta quæque sint, sed à quali & quo Domino dentur perspiciendum est.*

Idem. *Valentior fortuna Voluntas est.*

Cato. *Melius est benefacere quam benedicere.*

Cicero. *Vultus & frons animi est Ianua, quæ abstrusam animi voluntatem significat.*

ERU-

Orato-ria Supel-lex. ERUDITIONES ET ALIA

Supellex.

Annu-lus. *De Annulis.*

Plinius pessimum vitæ scelus patrasse dicit eum, qui annulum digitis primus induit. lib. 33. cap. 1.

Prome-theus Annuli Author. *In Fabulis Prometheus habetur author annuli:* Hic exsectum circulum ex catena, qua ad *Caucasum* ligatus erat dicitur gestasse cum rupis fragmento ut maneret pœnæ recordatio. Vnde factum est, *ut in gratiam Promethei Parentis homines deinde annulos gestarent.* Kirchm. de Annul.

Servis dabatur annulus. *Servis in libertatem vocatis, circulus ex catena cum particula lapidis de quo fuerant empti eidem circulo inserta dabatur, ut essent memores conditionis pristinæ. Deinde ex luxu ferrum in aurum, lapis in gemmam transiit: cepitque esse gestamen quod antea fuit vinculum, & ornamentum quod fuit tormentum.* Petra sancta l. 3. de Annulis.

Spons. dantur annuli. Annuli dantur Sponsis, quia servire invicem conjuges debent nec retinent sui in matrimonio libertatem.

Apud

Apud *Pythagoram* etiam *Annulus Symbolum servitutis fuit*, ideo proverbio monebat; *arctum annulum ne indue* id est, in duram servitutem te non committe. Annulus servitutis Symbolum.

Flamini Diali interdicebatur annuli usus: nam Sacerdotes maxime debent esse liberi: Nostri tamen utuntur utcunque, quia Deo & virtuti servire debent. Sacerdotibus interdictus.

Numæ Pompilii & *Servii Tullii statuæ cum annulis erant tempore Plinii in Capitolio; quia Rex bonus est servus publicus.* Statuæ cum annul.

Post exactos Reges annuli ferrei erant Romæ apud Imperatores & manserunt tamdiu quam manserunt aurei mores. Imperator. annul. ferr.

In funere apud Romanos, luctu & acerbis Reipublicæ casibus aureos annulos deponebant, & ferreos induebant. Mos. Rom.

Erant annuli æstivi pro Æstate, hyberni pro Hyeme, Verni etiam & Autumnales, Candida gemma Hyemem, Cerasina Ver, flava Æstatem, rubea Autumnum repræsentabant. Annuli diversi.

Petra sant. lib. 3. *Erant pro singulis Mensibus singuli annuli, imo Heliogabalus quotidie toto anno annulos mutavit,* Heliogabalus.

& singulos semel tantum induit.

Annulus pronubus. *Annulus Sponsæ dabatur loco pignoris, quem Tertullianus Pronubum vocat, & Iuvenalis Pignus digiti.*

Seleucus. *Seleucus in annulo Anchoram sculptam habuit*; convenientissimus Sponsis; quia est signum fixæ firmæque benevolentiæ, ut possit dici illud Poëtæ:

Anchora. *Anchora jacta mihi est*: *Propert.*

Et illud: *Iam Anchoram ad felicitatem jeci.* *Pindari.*

Nec novum est Anchoram portare in manibus, dicit enim *Philostratus* Consuetudinem apud *Indos* fuisse *ut Anchoram auream in manibus gestarent.* *Philost. in vita Appoll.*

Indi.

Polycrates. *Polycrates in annulo habuit sculptam lyram, quæ signum est concordiæ*, ex hoc: *Clemens Alexandrin.*

Vbi nuptiæ ibi harmonia, ubi harmonia nostra Deus jungitur. *Ambros.*

Annulus corona cordis. *Annulus nuptialis in quarto digito manus sinistræ portabatur. Ratio hujus præcipua est, quia in eo digito vena quædam reperitur, ad Cor usque pertingens: & hoc modo putabatur, ab Ægyptiis cor ipsum coronari. Ideo bene non nemo*

dixit,

dixit, annulus eſt corona cordis.

Pierius lib. 4. *Romani ſoliti ſunt omnes alios digitos coronare præter medium, qui moroſus, ſordidus, impudicus dicebatur.* Romani.

Plin. lib. 3. cap. 1. *Annulus qui à Sponſis offerebatur ferreus fuit, & ſine gemma; pertinet hoc ad durationem & robur: vel ad modeſtiam & fugam luxus: Gemma autem Annulo deerat, quaſi ipſa Sponſa gemma eſſet.* Annulus ſine gemma.

Apud Perſas Annulis ac monilibus uti nulli licebat, niſi cui à Rege data eſſent. Proinde donari annulo, magnæ benevolentiæ & amicitiæ ſignum erat. Perſæ.

Plin. *Apud Romanos ſoli honoratiores, uti Centurio, Tribunus &c. aureis utebantur annulis; alii omnes ferreis.* Rom.

Idem. *Iidem legatis ad exteros profecturis annulum aureum tanquam inſigne munus dabant.* Legati.

Idem. *Carthaginenſes pro numero expeditionum militibus annulos dabant.* Carthagin.

Idem. *Hannibalis annulus venenum pro neceſſitate ſervatum ſub gemma habuit.* Hannibal.

Petraſant. *Nefas erat olim victimas offer-* Victimæ ob-

re,

signatæ. *re, nisi eas prius Sacerdotes annulo obsignavissent*. Habuit vero hic annulus in gemma sculptum hominem procumbentem manibus junctis, cum gladio ad jugulum.

Annulus Midæ. *Midæ aut potius Gygis annulus erat cujus gemma si versus volam manus vertebatur, ipse à nemine cernebatur & omnes cernebat.* Plin. lib. 13. cap. 1. Hoc annulo ipse usus Opilio in Regem Lydiæ evasit.

Adami annuli duo. *Adamus duos dicitur habuisse annulos; unius nomen* OBLIVIO; *alterius,* MEMORIA *fuit.* Ex Tal. Iudæor.

Mos Venet. *Princeps Venetus quolibet anno, die Ascensionis Domini cum solemni supplicatione per mare vehitur, & illi annulum injicit, ut ita Mare Reipubl. Venetæ desponset.*

Alex. Magn. *Alexander Magnus ante ipsam mortem cum jam loqui non posset Perdiccæ magno amico suo, annulum quo usus fuerat in signum Amicitiæ dedit.* Curt.

Polonus Legatus. *Legatus quidam Polonus apud Imperatorem quondam Germaniæ, cum illi Imperator thesauros ostentaret, quibus se Polonos debellaturum gloriabatur, annulum ex digito detractum in thesaurum injecit, dicens:*

cens: addamus aurum auro. Cui Imperator vernacula respondens dixit: Habt danck. *Ex hoc nomen deinceps promeruit familia* Habdanckorum. *Cromer.*

Annularem digitum Sacerdotes Sacrificaturi variis odoribus inungebant. *Pierius.* Sacrificaturi.

In Pyrrhi annulo Apollo cum novem Musis exsculptus fuit ac fere Parnassus integer. *Alex. ab Alex.* Pyrrhi Annul.

Plinius junior quadrigam in suo annulo habuit. Plinius jun.

Carolus Magnus pro annulo signatorio gladii capulo utebatur. Carol. Magn.

Pharaonis Annulus quem Ioseрho dedit, habuit signum crucis significans quod ei sumendorum suppliciorum potestatem daret. Pharaonis annul.

Flamen Dialis casso & pervio annulo utebatur. Nimirum Sacerdos ipse gemma est. *Agell.* Flamen Dial.

Abrahamus Gorleus scribit se reperisse annulum aureum vetustum cui simul adnexa erat clavis: in gemma habuit duos spicas sculptas, inter quas erat gubernaculum navis & in manubrio gubernaculi, crux. Annul. vetust.

Dabantur Sponsis annuli, qui insculptam sponsorum aut sponsarum Sponsis annuli dati.

effigiem

effigiem ad memoriam eorum cordi habendam gererent. Puto ego insculpta fuisse quædam amoris Symbola, nam & in calceis ejusmodi Symbola ferebantur ut testis est *Clemens Alexandrinus; Multa* inquit *fœminarum soleis quoque amatorias salutationes imprimunt, ut vel per terram numerose incedentes meretriceos Spiritus in incessu insculpant.* Castæ autem Sponsæ in superiori parte calcei Symbola hæc gestabant, vel in parte subjecta calcei, *addebant soleis clavos, cum iis formis insignes, quas in sigillis exstare videmus.* Et hinc arbitror natum loquendi modum, cum ex vestigiis alicujus dicantur flores erumpere. Sic dicitur quoque: *Quidquid calcaveris, hoc rosa fiat:* Quia forte clavis inscripta fuit rosa.

l. 2 Pædag. c. 11.

Fiat rosa quidquid calcaveris; unde hoc natum.

Apud Perse.

Carolus V. Horologium in annulo.

Carolus V. In annulo horologium habuit, quod non sonabat sed pungendo digitum, horas indicabat, monebatque Imperatorem temporis exacti.

Petra sant.

Smaragdus.

Quædam Regina Vngariæ annulum ex Smaragdo habuit; sed prima nocte nuptiarum fractus est: Sentit enim hæc gemma jacturam Virginitatis.

Idem.

Phi-

Idem. *Philosophi suos Magistros in annulis cælatos habuerunt. Stoici Zenonem: Academici Platonem: Peripatetici Aristotelem: Alii Epicurum.* Philosophi. Magistros in ann. habuerunt.

Alii parentes, Avos, Patriam: Aphricanus Patrem: Lentulus Avum: Iulius Cæsar Venerem: Galba canis caput: Alii Alios.

Alexander M. in annulo uno habuit Darii imaginem, pro Epistolis in Asiam à se victam obsignandis: Epistolas vero in Europam suimet imagine obsignavit. Alex. M. Annuli.

In Pompeji annulo ensifer Leo fuit. Pomp.

In Augusti, Sphinx. (significabat robur cum solertia, vel secreta esse principum consilia) Deinde cum murmuraretur Augustum ænigmata scribere, imago Alexandri magni in eodem annulo sculpta fuit. Augusti annulus.

In quorundam annulis *Harpocrates Deus silentii:* in quorundam *Amor Leoni insidens habenisque regens iram*, fuit. Harpocrates Deus silentii.

In *Mecœnatis* annulo *Rana* fuit ex *Insula quapiam*, ubi ranæ perpetuo silent. *Hic Mecœnas cum esset Secretarius Augusti, omnem silentii fidem ei promittebat.* Mecœnas in annulo Ranam hab.

Olim

Olim gravatis somno & morientibus detrahi debebant annuli. Plinius.

Tiber. *Tiberius sub pœna gravi prohibuit, ne quis annulos imagine singulari notatos in lupanaria, latrinas, aut alia loca obscana inferret, & ob id accusatus est Paulus Pratorius quod matula indigens manum cum annulo & imagine Tiberii obscœno vasi admovisset.* Seneca. lib. 3.

Cato. *Cato in annuli sui gemma scriptum habuit: Amicus unus, inimicus nullus.* Guevar.

De Torqve.

Constant. *Constantinus Imperator in Torque suo Solem aureum tulit cum Inscriptione* Et Astris & sibi. Niceph.

Idem Imperator alium Torquem habuit, in cujus medio pendebat Cor aureum, circumcirca vero omnia suppliciorum genera erant expressa cum Inscriptione; Nihil, ninil, nihil: quasi diceret Cor vere Deum & patriam amans pro Dei & patriæ amore hæc omnia contemnit. Idem.

Burch. Montmorent. *Burchardus Montmorentius stetit in Acie infractus dum alii è prælio fugerent :* post intravit semel Petrasant.

au-

aulam *Philippi* I *Regis Galliæ*, torquem in collo habens connexum ex aureis capitibus Cervorum, ex quibus dependebat *caput canis*. Aulici indignati, quod venationum trophæa circumferret, sed ille Regi quærenti de insolito Torque, respondit: *notari illo torque proceres illos, qui fugerunt ex prælio timidi instar Cervorum, dum ipse mansisset instar fidelis molossi ad custodiam sui Regis*.

Cromer. *Boleslaus Rex Poloniæ* circumferebat in *Torque, parentis sui imaginem* ne umquam aliquid turpe aut parente suo indignum faceret. Bolesl.

Tipotius. Quidam *Prorex Neapolitanus* cum jam in extremis esset, illi allatus est torques à Rege, collo eum imponens, dixit: *O quam magna ciphra ex multis ciphris constans*. Prorex Neap.

Dion. *Cum Sardinius quidam habitandi caussa Carthaginem migrare vellet, Claudius Imperator eum magno studio retinuit, inquiens, Ego Te aureis compedibus obligabo*. Intellexit per hoc Senatoriam dignitatem. Aureæ compedes.

Herodot. *Darius Medicum qui se graviter infirmum sanavit, duarum com-* Darius.

pedum aurearum paribus donavit.

Philo. *Philo hoc sensu dari torquem dicit: Damus Tibi torquem ornamentum in prosperitate, vinculum in adversitate.*

Catena. Pulchra est illa catena quam efficit *Magnes* ferreos annulos attrahens ad invicem, cum inscriptione, *Arcanis nodis.* De qua supra.

Tirii. *Tirii obsidione pressi Herculis Dei Imaginem ne à se discederet, aureis torquibus alligaverunt.* Curtius.

Fabii torques. *Torques Fabii Quadrati in marmore incisus, in medio speciem candelabri habuit.* Pierius lib. 41.

Romani. *Qui in prælio se insigniter gesserant apud Romanos torquibus donabantur: sed Externi aureis; Romani ferreis.* Alex. ab Al. cap. 3.

De Poculis.

Græci tria pocula apponunt. In Cœna apud *Græcos tria pocula* apponebantur, unum *Mercurio*, alterum *Gratiis*, tertium *Iovi Servatori.* Al. ab Alex.

Grammaticum poculum Palladi sacrum. *Grammaticum poculum* seu poculum literarum fuit *versibus Homericis* circumscriptum & *Palladi* sacrum: Hoc postea fuit adfixum in *Dianæ Templo.*

Erat

Erat etiam genus poculi quod dicebatur *Cymbium*, quia erat in formam cymbæ aut navis factum. Cymbium.

Capitol. *Verus Imperator habuit calicem cryſtallinum, qui nominabatur* VOLUCER *ſeu* EQUUS: ab ejus equi nomine quem dilexit. Pocul. Veri Imper.

Turſell. In Scypho *Henrici Galliæ Regis* gemmeo, erat *Angelus aureus, lilium adamantinum manu tenens.* Henrici Scyph.

Virg. lib. 1. Æneid. In *Didonis* poculo erant res geſtæ Majorum ſculptæ id eſt, *Iovis, Beli, Agenoris*, &c. Didonis.

Mart. lib. 8. Epig. 49. Poculum *Rufi* ex Electro fuit, habens caprum aureum efformatum cum aureo vellere, in quo ſedebat Amor aureus, alatus, inflans tibias, qualibus Epithalamia canebantur. Poculum Rufi.

Philo lib. 3. cap. 41. Ex Cornibus *Onagri* fiunt pocula, ex quibus qui potaverit, eo die nec ferro, nec igni, nec venenis eſt obnoxius. Onagri cornua contra venen.

Ferdinandus Rex, Solimanno Turcæ Poculum aureum obtulit, totum gemmis diſtinctum, habens argenteam machinam horariam, quæ non horas tantum, ſed motus etiam errantium ſignorum & lunares mutationes exprimebat: Erat autem tan- Poculum machinam horariam præ ſe ferens. Iovius & Sab.

tæ magnitudinis ut duodecim viri portarent.

Ludovicus XII. *Ludovicus XII. Galliæ Rex* utebatur pro Symbolo, *Cratere Cœlesti*, cum Inſcriptione: *Inter ecclipſes orior.* Tipoc.

Neſtor. *Scyphus* quo *Neſtor* olim utebatur, dicebatur *Neſtorida*: fuit aureis clavis confixus; anſæ ipſius quatuor erant, & circa quamlibet duæ columbæ aureæ paſcebantur: duæ Columbæ aureæ ſub pedibus Scyphi erant: Hunc Scyphum vocat *Alciatus* Cœlum:

Eſt cœlum Scyphus ipſe colorque argenteus illi
aurea ſunt cœlis ſidera claviculi.
Plejades eſſe putant quas dixerat ille columbas,
Vmbilici gemini magna minorque fera eſt.

Apollo & Nept. in ædificatæ Trojæ præmium pocul. accep. *Neptunus* & *Apollo* in præmium ædificatæ *Trojæ* poculum aureum acceperunt: Cecinit autem *Apollo Lyra*, qua ſonante muri ſteterunt. *Mart. lib.* 8.

Figurabantur etiam pocula exſculpto intus ſpeculo ad multos angulos, ut uno intuente turba apparerent.

Vit. de Fin. Quem quisque gratum habebat, ejus speciem insculpebat in poculo: quod de *Epicureis* testatur *Cicero*.

Trebell. Pollio. *Cornelius Marcus* utebatur poculo ex Electro, in cujus medio *Alexandri M.* vultus erat expressus: in circuitu autem omnis historia & bellum illius exprimebatur. Cornel. Marc.

Alex. Aphro. in Probl. l. Erat & poculum *Baucalium*, ita dictum quod redderet quendam sonum cum infunderetur. Baucal.

Achill. lib. 2. Pater *Clitophontis* habuit poculum, cujus oram vites in ipso natæ coronabant: è vitibus racemi pendebant cum botris, qui sicco poculo omnes acerbi, immissi autem vino rubentes & maturi fiebant. poterat hoc *poculum dici Vinea.* Poculum, vinea.

Gen. 44. v. 5. Ioseph Patriarcha ex poculo divinabat teste S. Scripturâ. Ioseph. Pocul.

Al. ab Alex. lib. 5. Priusquam in convivio pocula gustabantur Diis libabant Antiqui; & convivis apprecatio instituebatur. *Primus* autem calix *Iovi Olympio* miscebatur; *secundus Heroibus*; *tertius Iovi Servatori.* Mos Antiq.

Idem. Remotis mensis mos fuit Antiquis, maximum scyphum afferri, qui dicebatur *Scyphus boni ominis*, quia boni ominis, caussa circumfe- Scyphus boni omin.

rebatur, & de illo omnes gustabant.

De Coronis Sertis & *Floribus*.

Caligula. *Cajus Caligula* coronas invenit instar Solis & Lunæ. *Idem lib. 4.*

Corona. Donabantur antiquitus *Coronâ* viri fortes & strenui in bello. Alia Civica. autem erat *Civica*, quam perpetuo gestare licebat & fiebat ex fronde, hanc qui meruisset in ludis à populo universo & Senatu ei assignabatur.

Obsidional. *Corona obsidionalis* erat ex gramine in eo loco collecto, in quo cives ob- Mural. sidione liberati erant. *Corona muralis* desinebat in similitudinem Pin- Naval. narum; *Navalis* autem instar navis rostrata erat. *Al. ab Alex. lib. 1.*

Persæ. Apud *Persas* non modo Sacrificuli sed omnes qui Sacro intererant coronabantur. *Idem.*

Barbaræ gentes. Apud *Barbaras gentes*, florentes corollas imposuisse, pacis & Amicitiæ signum fuit. *Polybius.*

Rom. *Romani* in conviviis etiam ministros conviviorum & pocula & postes coronabant. *Al. ab Alex.*

Nuntii victoriæ, literæ & naves & fasces victorum lauro coronabantur. *Idem l. 6.*

Idem. *Deæ Floræ* & *Deæ Salutis* in *eodem loco apud Romanos templum erat.* Templum Floræ & Sal.

Pierius. *Coronæ Musarum* ex pennis nectuntur quas ex *Sirenum* alis evulsere, quo significatur earum famam Orbem peragrare. Coronæ Musarum.

Idem lib. 55. Etiam Mortuorum sepulcra solita fuisse coronari, refert *Pierius*, & quidem *Valeriani filio, Romæ ternæ corona, rosea in Iulio, Myrthea hyeme ex testamento super imponi debebant.* Sepulcra coronata apud Rom.

Al. ab Alex. *Triumphatori sertum laureum fuit, sed prius myrtheum: dum autem curru in triumpho veheretur, flores per plateas spargebantur. Sertum autem triumphatoris Iovi consecrabatur.* Triumphat.

Pierius lib. 55. *Rosam olim spinis caruisse docet Basilius: sed post peccatum Adæ spinas assumpsisse*: Vnde *Rosa* sine spinis apud Authorem est *Amoris Hieroglyphicum.* Rosa absque spinis.

Idem. *Ægyptii* si quem vixisse ad extremum inoffensa valetudine & dignitate observassent, *Amaranthi* corollam capiti ejus imponebant. Est autem *Amaranthus* spica purpurea potius quam flos: & postquam flores defecerunt, aquis madefactus Ægypt.

reviviſcit, & hybernas coronas facit.

Æſtas & *Pax* in Spiceo ſerto dicuntur à Poëtis ambulare.

CAPUT VII.

De Orationibus Funebribus.

Orationum funebrium duplex genus eſt in uſu. Nam aliæ dicuntur ab Hoſpitibus ad Amicos defuncti; Aliæ ab Amicis defuncti ad Hoſpites. De utriſque agendum ſeparatis quæſtionibus, & deinde de *Epitaphiis* ſeu Sepulcrorum & Vexillorum Inſcriptionibus.

QUÆSTIO I.

Orationes Funebres ab Hoſpitib. ad Amicos.

Quomodo conſtruitur Oratio funebris ab Hoſpitibus ad Amicos defuncti.

Tria præſtare debet talis Oratio: exprimere dolorem ſuper defuncto: Laudare defunctum: & conſolari Amicos defuncti: Hæc autem ita fiunt optime. *Primo*, Exordiendo ab aliquo diſcurſu de Mortis certitudine, aut de incertitudine temporis mortis, aut de varietate, aut de po-

potentia: vel dicendo de brevitate vitæ aut de mutatione fortunæ aut de Calamitatum impendentium hominibus multitudine: vel declarando quis dolor ex morte secutus sit: vel optando lætiorem occasionem, in qua adfectum tuum & obsequia defuncto ostendere velles: vel dicendo, ferreum eum fore, qui mortuum talem non defleat: vel describendo dignitatem & potentiam mortui & ex ea occasione erumpere in querelas & commiserationem: vel laudando Amicos à constantia amicitiæ &c. *Secundo*, Laudando defunctum à Nobilitate Majorum, à factis Parentum, à meritis & bene gestis erga Patriam, Ecclesiam, alios. *Tertio*, Consolari Amicos, adferendo Causas quæ dolores mitigare possunt. Tales autem Caussæ communiter sunt: *Voluntas Dei*; *necessitas moriendi communis*; *recte acta vita*; *bene merita in Rempubl*, & *Ecclesiam*; *memoria secutura*, *posterorum felicitas*, *exempla aliorum, qui mortem suorum tulerunt patienter*; *dicta Sapientum*; *Amicorum constantia* &c. Sed

Nota quod hujusmodi in oratio-

ne maxime hi dominari debeant adfectus; *Amor*, *Dolor*, *Commiseratio*, *& alii graviores*: atque ideo valent *Primo*, *Exordia* ex abrupto aut alio singulari impetu fusa. *Secundo*, Possunt adhiberi frequentes *Exclamationes*, *Epiphonemata*, *Descriptiones*, *Apostrophe*. *Tertio*, Excurratur sæpe in querelas, de inconstantia vitæ, de fallacia spei, de afflictione Amicorum, Patriæ, Ecclesiæ, quando vir singularis occumbit. *Quarto*, *Apostrophe* fieri solet vel ad Amicos defuncti, laudando quod talem virum in suo genere habuerint; vel ad hospites excitando eos ad mortis terrorem & considerationem: vel ad defunctum gratulando illi æternam Patriam & perennem ex benefactis famam apud posteros: vel ad Familiam, Patriam, Relligionem, Templa, Xenodochia, filios, conjugem; excitando ad fletum, quod benefactorem amiserint: vel valedicendo defuncto nomine singulorum hospitum & Amicorum: aut illius nomine hospitibus & Amicis: vel introducendo ipsum defunctum valedicentem.

PRA-

P R A X I S.

Funebris Oratio.

Hæc est humanæ conditionis infelicitas, ut cum interituram se publico æternitatis decreto noverit, interitus tamen sui destinatum tempus ignoret. Esset aliquod adhuc in malorum maximo Solatium, si, ubi cauta declinatione evitari non posset, posset tamen prævideri, ut cum inopinato ictu vim amitteret. Sed ô fatorum inclementiam, ô crudeles supra nomen suum *Parcas*! latet ultimus dies, ut observentur omnes: & quasi parum sit, fragile vitæ filum invida manu carpere, omne præterea quod vivimus tempus, timore inundat. Sæpe nimium de Tempestate securi negotiorum æquor adimus: hilaresque & salvi super procellarum capita triumphamus; & nescimus *sub malacia insidias esse*, ponenteque vento *Brevia* superesse & *Scopulos*, qui etiam in portu parant Naufragium. Omnino *sicut Fortuna ita Vita nostra vitrea est, cũ maxime splendet, maxime frangitur*. Et hæc ego non eo animo dico, quasi Dominus N. cujus ossa mœsti tumulamus existimẽ non expectato mor-

ne maxime hi dominari debeant adfectus; *Amor*, *Dolor*, *Commiseratio*, *& alii graviores*: atque ideo valent *Primo*, *Exordia* ex abrupto aut alio singulari impetu fusa. *Secundo*, Possunt adhiberi frequentes *Exclamationes*, *Epiphonemata*, *Descriptiones*, *Apostrophe*. *Tertio*, Excurratur sæpe in querelas, de inconstantia vitæ, de fallacia spei, de afflictione Amicorum, Patriæ, Ecclesiæ, quando vir singularis occumbit. *Quarto*, *Apostrophe* fieri solet vel ad Amicos defuncti, laudando quod talem virum in suo genere habuerint; vel ad hospites excitando eos ad mortis terrorem & considerationem: vel ad defunctum gratulando illi æternam Patriam & perennem ex benefactis famam apud posteros: vel ad Familiam, Patriam, Relligionem, Templa, Xenodochia, filios, conjugem; excitando ad fletum, quod benefactorem amiserint: vel valedicendo defuncto nomine singulorum hospitum & Amicorum: aut illius nomine hospitibus & Amicis: vel introducendo ipsum defunctum valedicentem.

PRA-

PRAXIS.

Hæc est humanæ conditionis infelicitas, ut cum interituram se publico æternitatis decreto noverit, interitus tamen sui destinatum tempus ignoret. Esset aliquod adhuc in malorum maximo Solatium, si, ubi cauta declinatione evitari non posset, posset tamen prævideri, ut cum inopinato ictu vim amitteret. Sed ô fatorum inclementiam, ô crudeles supra nomen suum *Parcas*! latet ultimus dies, ut observentur omnes: & quasi parum sit, fragile vitæ filum invida manu carpere, omne prætereà quod vivimus tempus, timore inundat. Sæpe nimium de Tempestate securi negotiorum æquor adimus: hilaresque & salvi super procellarum capita triumphamus; & nescimus *sub malacia insidias esse*, ponenteque vento *Brevia* superesse & *Scopulos*, qui etiam in portu parant Naufragium. Omnino *sicut Fortuna ita Vita nostra vitrea est, cũ maxime splendet, maxime frangitur*. Et hæc ego non eo animo dico, quasi Dominus N. cujus ossa mœsti tumulamus existimẽ non expectato mor- Funebris Oratio.

eis telo præventum esse: & in eorum vixisse Contubernio, quibus omnia casu metientibus, omnia accidunt non eveniunt: Illudque temerarium & imprudens verbum subinde occlamant, *non putavi*. Semper ille mortis memor, ubique mortem expectabat: Semper virtutis Alumnus, numquam non æternitati maturus fuit: & ne ignavi militis more, ab impedimentis oneratus, tunc vasa colligeret primum, cum jam in acie standum esset, suam quotidie in numerato habebat *Conscientiam*. Exire è vita voluit non excludi, cum sciret *volentem à Fatis duci, nolentem trahi*. Nostram hic ego lamentor miseriam, Reipublicæ calamitatem defleo, quæ tantum virum nobiscum præter spem amisit; Cujus si redimere vitam integrum foret, nemo nostrum esset, qui de suis illi annis non concederet. *Atlas* certe noster fuit & Patriæ delicium; qui, si mœrorem nostrum noluisset, numquam nasci debuit; si perenne Reipublicæ decus & commodum, numquam mori. Magnus quidem ille fortuna fuit & Majorum imaginibus insignis; quippe cujus familiæ cla-

claritatem nec ille ignorare poteſt, qui in Patria noſtra plus quam peregrinus & hoſpes vivit: Sed in hoc vere maximus dici meruit, quod Avorum virtutes ſupergreſſus, menſuram ſuam totus in ſe habuerit, & fortunam quantamcunque & animo & meritis exceſſerit: ut novo naturæ ingenio, non ille ex Majoribus ſed Majores ex illo ad gloriam & famam nati videantur. Iuventutem & lubricos ætatis annos laudent in illo, illi, qui diſciplinis regendum habuere commendatum; Nos putavimus & meminimus innocentiam cum lacte imbibiſſe, cum ætate corroboraſſe: & ſæpius incertum fuit, an in eo differret à virtute natura. Iverat æmulo *Vlyſſis* ſtudio in exteras Provincias, quod hac tempeſtate Noſtratibus nimium ſolemne eſt. Sed innocens exiit, innocens rediit, quod heu nimis rarum. Excepit redeuntem Patria ut amantiſſimum filium ſollicita Mater; & in Reipubl. obſequiis inſtructum ad Off. N. honorem primum, deinde & Off. N. Reipubl. evexit. Hic ille virtutis campum nactus, quid non egit ut decurreret. Summam adhuc Iu-

N 7 venis

venis authoritatem atque admirabilem in rebus tractandis industriam habuit: huic ſuavis accedebat affabilitas, affabilitati humanitas, humanitati diligentia. Sic univerſi hominum ordines, eum neceſſitatis ſuæ *Aſylum* habere; in auribus ejus ſuarum precum domicilium collocare; neque ullum eſſe audivimus vel infimæ conditionis, qui non illum, quem ſupremum dignitate ſuſpiceret, parem ſibi facilitate experiretur. Privatorum dumtaxat eſſe, *ſibi & ſuis vivere, ſe publicæ luci expoſitum velut candelam aliis lucere debere, ſibi conſumi*. Quid quod ſemper ille in publica territorii noſtri corona prudentiâ ſuperior triumpharit? noſque velut à Sole minora ſidera conſilium accipere potuimus, & illi, qui ætate ei non cedebant, ſententia tamen libenter. Et cujus tandem facundia, Patriæ ſibique non morituram apud exteros famam conciliatam, ſatis enarret? plus cogitationi hic relinquendum quam ſermoni concedendum eſt; ſiquidem multa de Te N. N. dicere poſſumus, ſed nemo ſatis. Si tamen has lugubres noſtras admittis
gratias,

gratias, agit Tibi, agetque immortales Patria pro consiliis & ornamento: agunt Senatorum Subsellia pro prudentia;agimus nos pro fama & laude: & Tibi simul illustris familia gratulamur, quod tantum viri decus protuleris, quem imitari possumus omnes, admirari debemus. Prohibe jam cadentes lacrumas ac æternæ Numinis voluntati defunctum concede. *In hanc necessitatem nascimur ut moriamur*; serius aut citius ad illum pertinet, cujus arbitrio totus componitur Orbis. Iuvenis quidem Dominus N. vixit, at senex mortuus est, si non ætatem annis, quod hominum est, sed recte gestis & virtutibus quod Heroum est, censemus. Quamquam, quid vixit? quid mortuum dico? adhuc vivit, vivetque non in hoc mortali corpore fortunæ & calamitatum theatro, sed in animis cordibusque omnium; mortalitatem deposuit; Vitam non exuit, sed mutavit. Dixi.

QVÆSTIO II.

Quomodo construitur Oratio in qua gratiæ aguntur nomine defuncti Hospitibus.

Ad Hospites Gratiarum Actoriæ nomine defuncti.

Similis in multis esse hæc Oratio priori debet, ita tamen texi solet: *Primo*, ponitur aliquis discursus de morte, aut de miseriis humanis, aut de vita præsenti; aut ex abrupto describitur dolor propter defunctum: aut quocunque alio modo, supra in præcedenti quæst. dicto inchoatur. *Secundo*, instituitur laus defuncti. *Tertio*, fit gratiarum actio hospitibus, qui funebri pompæ adesse voluerunt, sive per se, sive per Legatos missos: & fit repromissio obsequiorum in alia lætiori necessitate & occasione. *Quarto*, fit invitatio ad Convivium funebre.

Nota. Nota quod plerisque in locis inter Magnates legati mitti soleant, qui nomine eorum perorent: illis ergo, cum gratiæ agendæ erunt, prioribus dignitate, prius respondendum erit.

PRA-

P R A X I S.

Et non ille latissime humanæ imbecillitatis imaginem explicuit, qui duarum vocum angustiis inclusit Elogium & *vivam mortem vitam hominis* appellavit N. N. Omnino non morituri sed morientes vivimus, alternisque momentis vita & mors, dies & annos, sibi partiuntur. Ruina & perennis fuga est tempus quod vivimus. Labitur Infans in puerum, puer in Iuvenem, Iuvenis in virum, vir in Senem; & sic omnis rerum humanarum Historia, est interire. Atque utinam hoc ordinem constanter procederet negotium, & ultimus qui omnes consumat dies nonnisi cum senectute incumberet: Sed cæca Mors nescit discrimina & latronis more quidquid obvium est diripit, juxta maturos immaturosque invadit, eo solum nomine, quia mortales. Ecce recens ante oculos exemplum Dominus N. cujus si recte gesta & virtutes consideramus non immature obiit: si annos & desideria omnium, eheu nimis immature! Gratiarum Actoria ad Hosp.

Vt enim famæ satis, ut satis immor-

mortalitati vixerit; Nobis certe non ſatis, non ſatis Patriæ, non ſatis bonorum votis, qui cum tot immortalia gerentem viderent, vix cenſere volebant mortalem. Fuit benigniore natus genio, & cœlo liberali, utpote in quo Natura parens nimium permiſerit ſibi cum genuit, quandoquidem unum habere conceſſit ea, quæ vix multis conceſſit. Cum *Sidonio* dicam, *Natura, Virtus, fortuna in eo ſibi compendium fecerant, & nobile nobiliſſ. Heroum epitomen.*

Et quis non in illo *Ariſtidis* juſtitiam ſuſpexit? quis non *Lycurgi* prudentiam admiratus eſt? quis non *Alexandri* magnanimitatem? *Iulii Cæſaris* fortunam? imperterritum in adverſis *Catonis* & *Pompeji* pectus vidit, coluit, adoravit? Nemo illo incorruptior; nemo in negotiis agendis aptior; in gratificando humanior; in bene de aliis merendo paratior. *Non ſibi Se, ſed Patriæ natum ſciebat*; quare quod *Themiſtocli Miltiadis* trophæum, hoc illi amor Reipubl. fuit. Vigilabat, dormiebat, & Patriæ cura ſemper verſabat animum: cujus publicam quietem, privata inquietudine dicebat ſanari

ſanari oportere. Et audivit illius ex ore verbum aliquis, quod Relligionem, quod Cœlos, quod famam violaret? Sane nihil virtuti ipſius arduum, nihil impervium fuit; quod autem impietatis & Religionis Amore præcipuum eſt, *neſcivit velle quod velle non debuit*. Sint igitur multa quæ luctum familiæ & Patriæ mitigare poſſint N. N. illud grande & magnum doloris ſolatium, Dominum N. ſub onere Reipubl. fractum occubuiſſe. Quamquam & ſerenitas & tranquillitas, qua ſupremum clauſit diem quanta & qualis? Deus immortalis quam non perturbate, quam ſuaviter: In morte ſibi vel maxime vivere videbatur, qui dum viveret, aſſidue ſibi moriendum eſſe cogitabat; ut minime illius vita mori oblivione poſſit, cujus vel ipſa mors viſa ſit immortalis. Sed quæ jam vobis gratiæ referantur Domini Hoſpites &c. quod Supremo amicitiæ & Chriſtianæ pietatis officio egregiè perfuncti, frequenter confluxeritis, ut diem hunc Patriæ & nobis luctuoſum veſtro etiam dolore levaretis: Revera Amici; revera vici-

ni

ni & uſque ad ſummam fatorum urnam in amore conſtantiſſimi. Faxint ſuperi ut hanc obſequiorum induſtriam lætiori occaſione compenſare liceat: ad hoc prompti & alacres, animos & corda conſecramus. Interim ut mutuus dolor, mutuo convictu melius mulceri & profligari poſſit, poſt lugubrem laborem ad lugubre convivium N. N. Dominos invitamus.

SENTENTIÆ

Huic Materiæ ſervientes.

Vno eodemque ubere vitam mortemque ſugimus. *Epictetus.*

Non eſt res magna vivere, magnum eſt honeſte mori. *Seneca.*

Nemo umquam mortalium erravit ad Sepulcrum. *Idem.*

Alia vos ô Reges Aula deducit in ſepulcrum, vermis, putredo, tenebræ. *Gerſ. Paris.*

Quem Dii diligunt Adoleſcens moritur. *Plaut.*

Optima quæque rapit mors, peſſima quæque relinquit. *Homerus.*

Puer centum annorum moritur, & peccator centum annorum maledictus erit. *Ieſaias. c. 65. v. 20.*

Mors

Horat. *Mors ultima Linea rerum.*

Sen. *Somnus frater mortis.*

Æsch. *Mors medicus Malorum est.*

Cicero. *Mors terribilis est iis, quorum cum vita omnia extinguuntur; non quorum laus emori non potest.*

Idem. *Mors nobis quasi Saxum Tantalo impendet.*

Democrat. *Impie & impudenter vivere non tantum est male vivere, sed diu mori.*

Diog. *Vndique eadem est via ad Sepulcrum.*

Senec. *Nos accendimur & extinguimur, medio tempore aliquid patimur.*

Salustius. *Quoniam vita qua fruimur brevis est, memoriam nostram, quam maxime longam efficere studeamus.*

Seneca. *Tota vita discendum est mori.* Et: *Nullius rei difficilior est scientia quam vivere.*

Isocrates. *Cogites velim mortale Corpus nos habere, sed gloria & laudibus fieri compotes immortalitatis.*

Euripedes. *Bene moritur, quisquis moritur cum lucrum facit.*

Plutar. *Post mortem non opuscula sed opera pensanda meminerimus.*

Non

Non vivere bonum est, sed bene vivere. Et: *quid est novi hominem mori, cujus tota vita nihil est aliud, quam ad mortem iter.* Et: Seneca.

Quisquis ad vitam editur ad mortem destinatur.

Illi mors gravis incubat, qui notus nimis omnibus, ignotus moritur sibi. Sen. Trag.

Quotidie morimur, quotidie enim demitur aliqua pars vitæ, & tunc cum crescimus vita decrescit: & hunc ipsum quem agimus diem, cum morte dividimus. Et: *Vir fortis & Sapiens non debet fugere ex vita sed exire.* Et: *Quidquid egeris tunc apparebit cum animam ages.* Et: *Omnes eadem conditio revinxit, cui nasci contingit, mori restat; intervallis distinguimur, exitu æquamur.* Seneca.

Commorandi nobis diversorium natura non manendi dedit.

Ex vita discedendum est tamquam ex hospitio non ex domo. Cicero.

Mihi nec diuturnum videtur illud, inquo aliquid est extremum, Et: *Vestra quæ dicitur vita, Mors est.* Senec.

Numquam bono quidquam mali evenire potest, nec vivo, nec mortuo.

Iustus

Bern-hard. *Iustus mortem cavet non pavet.*

Aug. *Non potest male mori, qui bene vixerit.*

Ambros. *Compendium est male agentibus, si cito moriantur.*

Tacit. *Inopi quanto longior vita, tanto plus supplicii.*

Fabius. *Tota vita hominis unus est dies.*

Seneca. *Non est ullum majus solatium mortis, quam ipsa mortalitas.*

Aug. *Mala mors putanda non est, quam bona vita præcessit.*

Ambrosius. *Mors vitæ est testimonium.*

Augustin. *Cui peregrinatio dulcis est, non amat Patriam.*

Seneca. *Non domus est hoc corpus sed Hospitium & quidem breve hospitium, quod relinquendum est, ubi te gravem esse hospiti videas.*

Guevar. *Sicut mali nascuntur ut moriantur, sic boni moriuntur ut vivant.*

Idem. *Vir bonus etiamsi moriatur vivit; vir malus etiamsi vivit, moritur.*

Idem. *Mundus est taberna fortunæ, in qua omne mercimonii genus suspectum est.* Et: *In Fortunæ nundinis nihil nisi mendacia venduntur, nihil nisi nostra vita stipe solvitur,*

nihil

nihil *ad pondus & mensuram datur.*

Viri Sapientes magis duos vitæ hujus dies felices, quam ducentos fortunæ adversæ formidant. Et: Idem. l.3.cap. 44.

Non minus egent consilio felices in rebus secundis, quam auxilio miseri in rebus adversis. Et:

Maximum ultionis genus, quo inimicos nostros afficimus, est; ut eos diu vivere sinamus. Et: l.3.c. 51.

Mors est verum perfugium, perfecta sanitas, portus securus, integra Victoria, caro sine osse, piscis sine spina, frumentum sine paleis. Et:

Vita innocens mortem reddit securam. Et: *Immoderatum in vita risum, largus in morte ploratus sequitur.* l.3.c. 53.

Quod Phœnix inter aves, hoc filius inter homines, qui Patris mortem non exoptet. Idem.

Divitiæ, Adolescentia, Solitudo, Libertas, sunt quatuor pestes quæ vivos occidunt, mortuos infament. Et: Idem. l.3.c. 55.

Pauper ut requiescat moritur, Dives ut crucietur. Et: cap.56.

Soli felices appellandi sunt, qui Ibidem.

ex

ex hac vita Deo chari & hominibus non invisi discedunt. Et.

l. 3. c. 59. *Germanus & minime ingratus filius, quo die Patrem in tumulum durum miserit, eo ipso die illum sepelire in tenero corde debet.*

Lactan. l. 7. *Ita vivere hominem oporteret, acsi post horam ei esset migrandum.*

Cicero. *Difficile est tacere cum doleas.*

Philos. *Loquacissima res est homo infelix.*

Varro. *Non ii qui optime vixerunt, qui diutissime, sed qui modestissime.*

Seneca. *Quo facilius obrepat mors, sub ipso vitæ nomine latet.*

Plutar. *Qui est hodie, in eum qui cras erit, morietur; & qui heri fuit, in eum qui hodie est, mortuus est.*

Vita Comœdia est, cujus Epilogus Mors est.

Vita Græcis Comœdo-Tragœdia est, nam mista habet lætis tristia: Porphyrius Matrimonium etiam sic appellavit.

Seneca. *Quomodo fabula sic vita: non quam diu, sed quam bene acta refert.*

Philemon. *Congenita sunt sibi prorsus; vita & dolor.*

Plutar. ex Aristoph. *Vita humana accinitur perpetuo cantilena, Eja, Eheu!*

Philosoph. *Ad majora natus sum, quam ut terræ serviam.*

APOPHTHEGMATA.

Homo Cithara. *Clemens Alexandrinus hominem esse Citharam dixit*: Pulchre, nam sicut Cithara è variis chordis, ita homo ex corpore & anima opibus, honoribus, compingitur; ex quibus tamen omnibus una harmonia fit in laudem Dei, Patriæ, sui. Rumpitur hæc cithara dolore & morte. *In Orat. contra gent.*

Braxillus moriturus ob quatuor lætatur. *Braxillus Philosophus moriturus cum à senatu frequenti visitaretur & deploraretur; propter quatuor se lætari dicebat. Primo, propter bonæ conscientiæ testimonium. Secundo, quod tantos viros suam mortem lugere videret. Tertio, quod 60. annis Reipubl. & aliis prodesse studuerit. Quarto, quod cultum quem debuit aliis, præstiterit semper, denique subjunxit. Ergo mihi hodie vitam exordiri videor.* *Diogenes Laërtius in vit. Phil.*

Mundus ruina. *Isidorus Pellusiot. vocabat Mundum perpetuam ruinarum ruinam.* Allusit puto ad Ethnicorum veterum consuetudinem, qui Deum *Macrob. Saturnal. l. 2. c. 21.*

ſuum non in forma humana depingebant, ſed in forma baculi ſimplicis; appellavitque hoc Idolum; *Iupiter Tigillus* ſeu *Fulciens Dominus:* quaſi humana omnia ad interitum ruentia fulcire Dei munus continuum ſit. Iupiter Tigillus.

Diodorus Siculus. Huc pertinet quod *Romulus Iovis effigiem in Capitolio* poſuerit; Iupiter Stator cum titulo: *Iupiter Stator.* in manu vero baculum hic *Iupiter* habebat, ut eo fulciret *Novam Romam*; ſed *Sempronius Conſul ibidem juſſit Vulcanum locare, quaſi dividentem Iovis baculum in baculos minores pro aliis Diis* v. g. *in ſceptrum pro Phitone*; *in tridentem pro Neptuno*; *in clavam pro Marte*; *in caduceum pro Mercurio, & lemma adſcripſit:* ET VOS FVLCIVNTO. Quaſi diceret vos minores Dii, id eſt, vos Domini, terreni Principes, Magnates, ſimul cum Deo fulcire ruentem mundum. Nam ſceptra veſtra participant à Sceptro Dei.

Adde hic quod in *Italia* alicubi in Templo depictus ſit *mundus rotundus*, *quem duodecim baculi ſuſtentant*, Lemma ſubſcriptum eſt:

Prædicatio Evangelii, acsi duodecim Apostoli verbis suis velut baculis teneant orbem.

M. Aurelius. *Aurelius Imperator* moriturus dixit: *Ex omnibus quæ habui & possedi, duo tantum habeo, nimirum quod Deum offendi cruciatum, & dolorem, quod vitiis tempus impendi.* Guev. l. 3. c. 56

Mors quid sit? Secundus *Philosophus* interrogatus quid esset *Mors*, respondit: Est *Somnus æternus, dissolutio corporum, divitum pavor, pauperum desiderium, inevitabilis eventus, incerta peregrinatio, latro hominis, somni mater, umbra vitæ, discessio vivorum, omnium resolutio, laborum finis, cupiditatum clausula, improborum carnifex, bonorum præmium.* Idem l. 3. c. 51

Epaminondas. *Epaminondas mortem fortium virorum otium esse dixit: improborum vero & ignavorum laborem.* Lycosten.

Plato. *Plato dicebat vita nostra sicut flamma stupæ à minimo vento extinguitur.*

Homo. *Homo est vas quassum & fragile, est corpus in omnem fortunæ contumeliam projectum.* Seneca.

Alii

Alii dixerunt hominem esse calamitatis omnis hospitium.

Bernhar. *Mors bona est laboris corona, felicitatis porta, vita janua.* Mors.

Val. Max. l. 1. c. 8. Ext. n. 9 *Philippus Maced. Rex* cum consuluisset Oraculum quomodo posset senex fieri? responsum accepit: *Vita quadrigas*. Quo audito primum edixit, ne ullus in regno suo quadrigis uteretur: Deinde cum Montem audivisset esse, nomine *Quadrigam* eam effodit & evertit. Sed *Pausanias* in capulo gladii, quo eum occidit, quadrigam habuit cælatam. Philippus.

Dicerem ego si vis ad Maturitatem pervenire, *vita quadrigas*, sed *Veneris*. *Venus* quippe *juxta Poëtarum Opiniones quatuor Cygnis vehitur*; & secundum *Bernhard.* Luxuriæ currus quadriga volvitur vitiorum: *Ingluvie ventris*; *inhonestate sodalium*, *mollitie vestium*, *otii soporisque resolutione.* Venus quatuor cygnis vehit.

Bussaus in concion. Quæsitus quidam olim quid mallet, an esse *Crœsus dives*, an *Socrates sapiens*; respondit: *In vita Crœsus, in morte Socrates.* Crœsus Socrates.

Lycost. Quæsitus olim *Gorgias Leontinus Orator* jam senex an mortem

Gorgias Leontin. Orator. æquo animo ferret, si è vita vocaretur, respondit: *Ex putri & defluente domuncula non invitus discedo.*

Severus *Severus Imperator* vivo sibi *loculum* parari jussit, cui se interdum includens sic illum alloquebatur: *tu ô locule virum capies, quem Orbis non capit.* Xiphilin.

Relligiosi Turcici. Relligiosi quidam in Turcia incedunt per plateas portantes *specula*; porriguntque obviis & dicunt; *inspice & vide quis sis.* Annales Turcicæ.

Zeno. *Zeno Philosophus* cum ab *Apollinis Oraculo* sciscitaretur, quomodo posset vitam bene agere? responsum accepit, *mortuos consule & ab iis quid sit faciendum disce.* Laertius l. 1.

Antisthen. *Antisthenes* à discipulis quæsitus quid esset *Mors*, *duos Circulos fecit*, *& hoc esse mortem affirmavit*: Interpretati sunt illi, unum circulum esse corpus, quod ducitur unde incepit nempe ad terram; alium circulum esse animam, quæ etiam suum terminum quærit. Idem.

Nabathæi Reges in fimo sepul. *Nabathæi Reges non in Mausoleis sed in fimo sepeliebantur*, nec aliud sibi occini præter hæc verba voluerunt: *Pulvis pulveri, fimus fimo traditur.* Reinerus.

Reinerus. *Iidem Reges ante pectus loco si-gniculi mortem gestabant*, cum inscriptione: *Mater bonorum, Noverca malorum*.

Idem. *Apud Scythas in coronatione Regis spargitur terra & cinis, & simul hæc verba dicuntur: Hæc tua est origo, vide ne quid superbe agas.* Scythæ.

Idem. *Nicolaus Medicæus Princeps* cum post multas exspectationes filium accepisset, lacrumans in hæc verba prorupit: *Et tu fili ad ferendas hujus seculi calamitates advenisti.* Medicæus.

Cedrenus. *Iustinus Imperator jubebat sibi lectum conspergi pulvere & lacrumans dicebat: Ecce nunc in pulvere dormiam, quoniam pulvis sum & in pulverem convertar.* Iustinus.

Crispinianus. *Apud Albanos si masculus nascebatur, Adfines ei militaria munera offerebant cum his verbis: Armeris miser, quia ad Bellum non ad otium venisti.* Albani.

Comineus. *Marcus Antonius Senator Romanus cum Pyramides Ægypti lustraret, ad suos dixit: Omnia tempus devorat, omnia consumit, sola gloria laborum nostrorum cum tempore intercidere non potest: hæc ut* Marcus Antonius.

æternum duret, vita est anteponenda.

Epaminondas præmium quale postulaverit. *Epaminondas Dux Thebanus* accepto lethali vulnere cum universa civitas ad corpus ejus affluebat, de præmio laborum rogatus dixit: *Nullum aliud volo quam memoriam mei.* Sollicite itidem quæsivit an Clypeus salvus superesset, & cum superesse audivit, dixit; *nunc latus morior hoc salvo, quo salvo latus vixi: Epaminondas dux vester, nunc vivere incipit, quia sic moritur.* *Lycosten.*

Democritus solaturus Darium tres postulat homines qui lugubria non sumpsiss. *Democritus Philosophus mæstum Darium Regem ob mortem conjugis consolaturus; vitam defunctæ se restituturum promisit, si modo tres illi homines invenirentur, qui nunquam lugubri vestitu usi fuissent: quæsiti tres in tota Persia, & non inventi; tum ille ad Regem, vides ô Rex quam inevitabilis sit omnibus fati necessitas; nefas est deflere, quod nefas est devitare.* *Idem: & Iulianus in Epist. ad Ameri.*

Ferdinandus Rex. *Ferdinandus Rex Castell. ubi ab Isidoro intellexit vicinam esse horam mortis; regio habitu indutus ad Templum concessit ibique consistens ad Altare, purpuram, sceptrum, coronam,* *Spondanus.*

ronam,

ronam, torquem, annulum & omne regium vestimentum exuens deposuit, dicens: Domine Regnum quod à Te accepi, tibi restituo: colloca me in æterna luce: sic mortuus ibidem. Ptolomæus Philadelphus Ægypti Rex inter medias epulas mortui cranium semper habuit & à ministris hanc sibi vocem dici voluit; inspice Rex & cogita te talem aliquando futurum.

Plut. in convivîis Sapientum. — Ptol. Philadelphus.

Lycosten. — Xenophon.

Xenophonti sacrificium peragenti cum nunciatum esset majorem natu filium occubuisse in prælio, coronam regiam primo deposuit, quæsivitque quonam modo occubuisset: ubi ergo audivit fortissime pro Patria pugnatum occubuisse, reposuit capiti coronam, & testatus est se voluptate majori perfundi quam dolore.

Marlia. c.26. — Basilius.

Basilius Episcopus sibi vivus construxerat sepulcrum, sed imperfectum reliquit consulto: cum ergo pro festis diebus episcopali pompa cogebatur uti, puerum destinavit qui subinde occlamaret: Pater mortem cogita, & sepulcrum tuum perfici jube.

Drexel. — Lips.

Lipsius decubiturus dicebat sem-

per : ad Lectum ad Lethum.

Carolus M. *Carolus Magnus cum in extremo mortis articulo constitutus, à suis rogaretur, quanam insignia sepulcro affigi vellet, respondit: Sola Mortis insignia sculpantur, hæc est enim regina illa potens, quæ omnes meas victorias in nihilum redegit & de meipso victore triumphum agit, hac adscriptione: Sola mors omnia æquat.* *Gregor. Turo. lib. Histor.*

Diogenes ad Alex. *Diogenes Cynicus cum aliquando curiosius sepulcra inspiceret, ubi defunctorum ossa cernebantur, Alexandrum M. obviam habuit, & cum ille percunctaretur, quid inter mortuos ageret? in hac ossium congerie Patris tui Philippi calvariam quæro, sed à ceteris dignoscere non valeo.* *Laertius.*

Musonius. *Musonius Philosophus interrogatus quisnam aptior modus ad diem ultimum feliciter claudendum, respondit: Vive ut cras moriturus.* *Marl. c.26.*

Hieroglyphica Et Symbola.

Alphonsi corona. *Alphonsus Arragonum Rex* in Symbolo dicitur habuisse *Coronam,* in

in cujus ambitu hæc inscriptio extitit: *Artifex cudit, Deus ludit, imponendo, deponendo.* In fronte coronæ *pomum* erat *Smaragdinum*; cum Lemmate: *Æstate prodor; Autumno probor; Hyeme perdor.* Manus tenens in filo Orbis globum; cum lemmate *Tenui pendentia Filo.*

Tipotius.

Pomum.

Manus.

Candela ardens *cum inscriptione: Dum aliis prosum, consumor.*

Candela.

Brachmani certis temporibus solent mittere vicinis regionibus arefacta folia cum his verbis: *Talis est vita hominum, qualis foliorum.*

Drexelius in Prod. ætern.

Brachman. Folium

Iohannes Dux Cliviæ habuit in Symbolo lilium cum inscriptione; *Hodie aliquid, cras nihil.* Hinc in tumbis antiquorum exprimebantur lilia & rosæ.

Topotius.

Lilium.

In sepulcris *Iuvenum* ac puerorum apud *Germanos* erat olim hæc Inscriptio per interrogationem & admirationem: *Et mortuus est?* In *Senum* vero Epitaphiis erat eadem cum periodo seu puncto: *Et mortuus est.*

Drexel. in prod. ætern.

Germ. antiq. Sepul. inscrip.

In Exequiis *Scipionis* celeberrimi Marsalci Galliæ, ante tumbam caduceum prætulerunt, è cujus ma-

Tomacher.

Scipio.

nubrio *tria lilia* pullulabant,utpotè *ſtemma Galliæ*; per medium vero caducei erat inſcriptio hæc: *Non genere tantum ſed ore & re Scipio.*

Calvariæ duæ. Duæ calvariæ jacent; una inter ſceptra & coronas. alia inter ligones & raſtra; inſcriptio: *His diſcerne Regem à Ruſtico.* *Sand.*

Sol. *Perſa* in tumbis ſculpebant *Solem*, cum lemmate: *Orietur.*

Phœnix. *Antiqui Ægyptii* Phœnicem in ſepulcro poſt fata ſuperſtitem ſculpebant, cum lemmate: *Evolabit.*

Athenieus. *Athenienſes* in monumentis ſcribebant ciphras multas, cum lemmate: *Ignorans.*

Avis quæpiam reperiri dicitur, quæ uno dumtaxat die vivit, mane naſcitur, veſpere moritur: Interea vero aliarum avium nidos pervolitat & ſingularum voces ac cantus addiſcit, canitque jam ut *Turdus*, jam ut *Philomela*, &c. Hæc avis Symbolum ſolet eſſe hominis cito morientis, cum inſcriptione: *Non diu ſed ſatis.*

Alexand. M. *Alexander M.* de ſe dicere ſolebat, *vixi ſatis, quia non annos ſed triumphos numero; metior me non ætate ſed perennitate.*

In

In monumento *Pausaniæ* depicti erant canes multi insequentes feras diversi generis per campos & sylvas; Lemma: *Venatio*. Nempe vita hominis venatio est, & sæpe dum capere volumus, capimur. Pausaniæ monument Vita hominis Venatio. *Ciriea.*

Marl. In *Orphei* sepulcro inscripta erat hæc unica vox: *Lusit*. Orpheus.

In monumento cujusdam Eleemosynarii scriptum fuit hoc Epitaphium: *quod dedi Habeo; perdidi quod servavi.* Epitaphium.

Plutar. *Ægyptii* inter convivia mortui caput circumferunt, & convivatoribus ostendendo dicunt: *Comedite tales futuri.* Ægyptii.

Habuit quispiam ampullatus homo ex superbia potius quam ex scientia pro Symbolo, in stemmate hanc unicam voculam *Omnia*. Cui oblique tumorem castigando quispiam adscripsit literam S. ante O. & legenda fuit vox *Somnia*. O bene humana *Omnia* sunt *Somnia!* Elati cujusdam Symbolum.

Pierius. *Ægyptii* notaturi eum, qui rebus hujus vitæ fideret, spemque suam in fragili poneret: *hominem manu anguillam tenentem pingebant*; Nam mundana instar anguillæ elabuntur è manibus, nec teneri possunt. Anguilla fragil. hum. Symbol.

O 7 *Alii*

Homi. vita navis inst. *Alii vitam hominis notaturi navem pingebant, cujus clavum Deus gubernaret.*

Iſabellæ Symbolum. *Iſabella Arragoniæ Regina* in Symbolo habuit duos floſculos, unus vocabatur *Scelenitropos*, id eſt, Flos Lunæ: Alter *Heliotropos*, id eſt. Flos Solis: cum lemmate: *Sequor & æternum ſpecto.* Briſſon.

Mel mortis, fel vitæ Symbol. *Mortis Symbolum olim mel fuit, vitæ vero fel*: Nimirum ſicut apis, eſt homo, & dum vivit ex floribus virtutum mel æternitatis colligit. Rodigin l.28

Mortis Templum. *Spartani Templum Deæ Morti ex candido marmore exſtruxerunt, in cujus poſtibus ſcriptum erat: Morti Matri perennis felicitatis.* Pauſanias.

Leonidis oſſa. *Leonidis* oſſa in mauſoleum ſunt tranſlata cum inſcriptione: *Speculum bene meritorum de patria.* Idem.

Clotario Imperatori à tribus Philoſoph. vita hum. æquiparata Caryophyllo. *Clotarius Imperator* tres Philoſophos quos à conſiliis habuit interrogavit, quo modo poſſet vita humana optime exprimi: reſpondit horum *Primus*; *pingendum eſſe florem Caryophylli Indici, qui licet honore & odore ceteris præcellat, ſi eum tamen Teſtudo ſubintraxerit, ſtatim areſcit; cum inſcriptione: Tales opes momento pereunt.* Se-

cun-

cundus, suasit pingendum Phœnicem, qui cum ab plumarum pulchritudine aves sibi sciat insidiari, noctu & interdiu volitat, nec tamen manus aucupis aufugit; cum inscriptione: Tantorum laborum stipendium Mors. Tertius suasit hominem pingi in mari naufragantem, supra vero in nubibus Aquilam & Anchoram, cum Lemmate: Domine ad Te sunt oculi nostri. Phœnici. Et Naufraganti.

In *Caroli V.* sceptro stabat massculus manu tabellam tenens cum lemmate: *Sto*: infra vero mures ejus plantas arrodebant cum inscriptione: *Iacebis.* Idem Imperator dicitur annulum habuisse cum horologio in quo carbunculus instar indicis horas indicabat: bicolor autem fuit hic carbunculus, & lucida parte diem, nigra noctem denotabat. Lemma fuit: *Vertimur*, id est, Carbunculus in carbonem. Sceptrum Caroli V.

Annales Gall. *Henricus Rex Galliæ* sic vitam suam ordinaverat; *Octo horas legebat; octo orabat; octo dabat corpori & Reipublicæ*: Sedenti ad Mensam *tres Orbes* apponebantur, in primo orbe *Crucifixus*; cum lemmate; *Cibus cordis*; in secundo *Liber,* Henrici Galliæ Regis vitæ adornatio.

ber, cum lemmate; *Cibus mentis*: in tertio *panis*, cum lemmate; *Cibus ventris*: ſupra menſam ex tholo pendebat *Alauda*, cum inſcriptione; *Cœlum cane, terram tace.* Loco horologii utebatur *candela*, quæ viginti quatuor lineis diſtincta, viginti quatuor horas diei ac noctis continuo ardens indicabat.

Alauda. *Adverte hic*, quod *Alauda* cum in terra ſedet, tacet, cum volat in altum, canit: Vnde bene ille, *Deum lauda, non ſicut Alauda*, à terra te elevaſti, Deum laudare cepiſti ad terram redire noli ut Alauda redit, juſtorum enim via creſcit non decreſcit. *Caſſiodorus.*

Salamandr. Vrbis Pariſienſis inſigne *Salamandra* nimirum in medio flammarum, appoſita hac nota; *Circumdor, ſed non uror.* *Marlian.*

Struthio. *Struthio* aſpiciendo ova, fovet: cui appoſite Academicum: *Ex viſu Salus.* *Idem cap. 6.*

Iulianus. *Iulianus Imperator* gerebat in ſtemmate regio *Aquilam* ſagitta percuſſam, quæ confecta fuit ex ejuſdem plumis, addita notula; *ex ipſa contra ipſam*: id eſt, ab ipſa naſcitur quod illam perimit. Ita

Mors

Mors ex peccato, at memoria mortis occidit peccatum, unde merito dici potest: *Ex ipso, contra ipsum.*

Lapis Alex. M. datus.

Pulchrum etiam Symbolum humanæ vitæ potest esse Lapis ille pretiosus, quem, *Authore Dorotheo*, Angelus dedit Alexandro M. Paradisum ingredi quærenti: hic enim lapis omnes alios pretiosos in bilance superabat, etiam simul positos: Conspersus vero pulvere minimo, minima pluma levior fuit: Hunc lapidem pulvere obsitum in Symbolo habuit *Alphonsus Arragoniæ Rex* cum Lemmate; *In pulvere non Rex.*

Alexandri M. tumulus.

In *Alexandri M.* tumulo fuit Asia & Africa ligata catenis cum Lemmate: *Victoria Alexandri.*

Exempla & reliqua Supellex.

Pausanias. Noctis filii Somnus & Mors.

Olympiæ visa est Nox in figura & habitu muliebri, quæ puerum album dormientem dextera tenebat, & sinistra nigrum dormienti similem. Primus appellabatur *Somnus*; Alter *Mors*, uterque *Noctis* filius.

Veridicus. Hispani.

Apud *Hispanos* mos fuit tot hastas figere circa sepulcra, quot hostes quis interfecisset.

Apud

Scy-thæ. Apud *Scythas* qui victor fuisset in bello & vivus debuit bibere ex *aureo scypho*, & super mortui sepulchrum *aureus* appendebatur *scyphus*. *Idem.*

Regina Amaluſ. Reginam *Amalusintam* sic descripsit *Cassiodorus : Si prudentem quæris, hæc fuit: si fortem, nulli cessit : consilio optima; relligione nitens ; prole beata ; ubique chara;* Epitaphium ei tale fecit: *Casta vixit, lanam fecit, domum servavit.* *Lib. 1.*

Tessalia. Tessalia funeri Matris suæ cum adesse non posset, misit spongiam lacrumis plenam cum lemmate; *Corde & lacrumis prosequor.* *Appianus.*

Libitinæ statua. *Romani* in medio foro statuam *Libitinæ* posuerant, ut transeuntes ementesque & vendentes mortis monerentur. *Rosinus.*

Sybaritæ. *Sybaritæ* ut melius voluptatibus indulgerent, *plectebant eum morte, qui mortis mentionem fecisset.* *Solinus.*

Mortuos deflere interdictum. In Principatu *Tiberii* sub pœna capitali interdictum erat, mortuos deflere ; ipsæ matres flentes super mortuis filiis convictæ necabantur. *Tacitus l. 5. annali.*

Mos in coronatione quondam usitatus. In Coronationibus Imperatorum hujusmodi genus usitatum fuit, ut eo ipso die quo capiti Corona, *Claudius. Pat ad.*

ma-

manibus ſceptrum Imperiale imponebatur, egregius ſepulcrorum fabricator, tres diverſos lapides, *Alabaſtrum*, *Iaſpidem & Porphyrum* afferret, ut ex illis habito delectu, ſepulcrum conſtrueretur, alta voce inclamans: *Elige ab his ex quo Auguſtiſſime Cæſar; Ipſe tibi tumulum, me fabricare velis.*

Stobæus Serm. 19. *Philippus Macedo* puerum habuit in Aula, huic tantum muneri deſtinatum, ut quotidie ad eum ingreſſus tale quid proferret: *Memorare ô Rex; Te eſſe hominem*: *tunc Rex miſeram conditionem conſiderans, tales è pectore effundebat voces*: *Heu me miſerum, Homo ſum, & proinde mortalis ac in cinerem redigendus.* Philippus Macedo. *Ælianus l. 5. c. 15.*

Plutar. *Ægyptii* dum *Genio* indulgerent, *Oſirim* Regem in aurea tumba circumferebant. Ægyptii.

Xiphilinus. *Domitianus Imperator* invitatos ad convivium, in palatium nigro panno obductum induxit, ubi tantum duæ ardebant candelæ, & quemlibet loco ſolii, in tumba collocavit: dicendo: *Vive Memor Lethi.* Domitianus.

Cteſias apud Diod. *Macrobii Æthiopiæ populi* defunctorum ſtatuas ex auro vel Argento Æthiopes.

gento vel ligno erigere solebant, ut ita memoria defunctorum in Animis conservaretur: His vero Statuis excavatis includebantur cineres defunctorum. Is autem qui sanguine proximus defuncto fuit, eam statuam domum deferebat, & vitro pellucido includebat: Cæteri vero adfines, primitias frugum suarum, & alia plurima singulis annis offerebant. *Sicu-lum.*

Galatæ. *Galatæ* superstitionem habuêre, ut quamprimum exspiraffet aliquis varias *ad eum litteras & scripta destinarent: quæ ipso sepulturæ die una cum corpore cremabant.* Credebant literas à mortuis in alio mundo legi. *Al. ab Alexandro l.3.*

Lacedæmonii. *Lacedæmonii*, ut Iuventutem ad Majorum imitationem accenderent; defunctorum Heroum imagines in ære vel marmore ad vivum exprimebant, in senatuque exponebant singulas cum suis elogiis & hoc lemmate; *si fueritis sicut isti, eritis sicut isti.* *Bessaut.*

Ossa mortuorum divitiæ. *Abrahamus Ortelius Cosmographus* scribit quandam gentem esse, *quæ ossa mortuorum loco nummorum habet*, iisque utitur in emen-

mendis vendendisque rebus, loco auri & ea ossa loco divitiarum habet.

Binetus. *Tyrannus* quispiam sibi ex ossibus mortuorum, organa fieri curavit, dicens: *Saltus Regum, Mors hostium est.* Tyrannus ex ossibus organa fabric.

Idem *Tyrannus* Capita occisorum in Arborum ramis horto suo delicato pomorum loco appendebat: in vestibulo autem horti scriptum erat, *Bellaria Martis.*

Phocylides. *Philosophus* quidam rogatus ut suam de vitæ brevitate sententiam daret, *tacens in orbem se gyravit.* Vitæ brevitas.

Lycosten. *Alter Philosophus parumper subsistens deinde se abscondit, & hoc esse optimum Symbolum humanæ vitæ dicebat.* Symbolum Vitæ humanæ.

Raderus in virid. Sancto. Ex cranio *Nicephori Imperatoris* poculum formatum est, *Bulgarorumque proceribus ab ipsorum Principe deinde propinatum.* Cranium Nicephori.

Rosin. l.5. *Romani* ubi animam ægrotus exhalare cepit, qui proximiores erant, spiritum ejus egredientem ore apposito excipiebant. Romani.

Idem. Apud eosdem *Cupressis* signabantur mortuorum domus, quia sicut hæc arbor excisa non renascitur, ita ex mortuo nihil jam sperandum est. Cupressus Symbolum Mortis.

Tu-

Tubicines. Tubicines præcedebant funebrem pompam, qui canebant laudes & facta defunctorum, præferebantur etiam insignia honorum quos gessit, coronæque omnis generis quas meruit : præterea totius familiæ imagines in hastis & perticis portabantur: *Servi à defuncto libertati donati lacrumantes & pileati seu alba lana velantes capita præcedebant feretrum*; & hoc maxime honorificum fuit, familiam suam à defuncto honoratam fuisse. *Rosinus.*

Mos apud Romanos post exustum cadaver. Apud eosdem *Romanos* Mos fuit ut post exustum Cadaver *Præfica* novissimum verbum illud, altissima voce inclamaret. *I licet*: *id est*, *ire licet jam domum* : quo dicto qui comitati funus erant, domum abituri *extremum Vale* sic ter occlamabant : VALE, VALE, VALE! *nos te ordine quo natura permiserit sequemur*. *Idem.*

Episcopi Constantinopol. *Episcopi Constantinopolitani*, ita olim gratulabantur Imperatoribus, *Imperator oriaris*, *Imperator moriaris*: quæ verba etiam ab Imperatoribus inter gemmas Diadematis circumquaque scripta portabantur. *Nicephorus & Socr.*

Severus. *Severus Imperator* moriens, ultimo *Ælius Sparti.*

timo dixit, *Omnia fui, sed nihil prodest.*

Petrus Alphonsus apud. Drexel.

Ad *Alexandri* mortui corpus plures philosophi confluxerunt, & super Regio funere lamentati sunt. Vnus dixit; *En modo quatuor ulnarum spatium ei satis est, cui spatiosissimus terrarum Orbis non sufficit.* Alter subjunxit: *Heri potuit Alexander quos voluit à morte liberare, hodie seipsum non potest.* Tertius aureum tumulum contemplatus dixit: *Heri ex auro fecit thesaurum, jam mutatis vicibus thesaurum ex Alexandro facit aurum:* alii aliter sunt lamentati.

Philosophi lamentantes super Alexandri mortui corpus.

Lucius Marin. de reb. Hisp.

Carolus Rex Siciliæ cum in ultimis esset hæc locutus est: *O vanas hominum cogitationes, ah miseri honoribus delectamur & Cœlum negligimus: Nondum cepi vivere & jam cogor vivendi finem facere. Eadem me necessitas involvit, quæ vilissimum mendicum: Vale igitur terra vale! sed ah utinam liceat dicere salve Cœlum!*

Carolus Rex morti vicinus.

Busbequius de reb. Tur.

Turcarum Imperatores cum quendam è *Bassis* suis & imperii proceribus perire volunt, literas ad eum sua manu scribunt easque nigro holose-

Turcicus Imperator.

loſerico obvolvunt: Harum literarum hæc ſemper eſt ſumma: *Mitte mihi tuum caput.*

Pacuvius. *Pacuvius Syriæ præfectus* hoc in more habuit, ut quotidie à cæna vino ſomnoque ſepultus ſe in lectum ferri à famulis juberet atque à flentibus occlamari: *Vixit! vixit!* Applica: Quod ille ex perverſa conſuetudine faciebat, nos pio & laudabili Chriſtianorum more, cum Domino N. facimus: reddimus illi ultimum obſequium, extulimus in lectum ſubterraneum, reſtat ut acclamemus *Vixit:* nimirum *ad decus familiæ, Patriæ, Eccleſiæ & gloriæ, &c.* *Cauſinus l.4. Symbol.*

Auguſtus. *Auguſtus Imperator* ſupremo vitæ die vocatos ad ſe amicos percunctatus eſt, ecquid videretur an vitæ Mimum bene tranſegiiſet, cum illi reſpondiſſent bene; ſubjecit ille: *Ergo plauſum date.* *Suetonius in Auguſ. 99.*

Moneta Heros dicta. Tempore *Severi Imperatoris* reperta eſt *moneta*, quæ *Heros* dicta eſt in qua mirabilis exſculpta fuit figura: *Caput Elephantis fuit, cum lemmate: Magnanimitas. Pectus Delphinum cum lemmate; Humanitas. Manus Caſtoris cum lemmate;* *Trebellius.*

mate; Officiositas. *Pedes Vrsi cum lemmate*; Modestia. *Imago fuit Herois significans virtutes quibus vitam suam ornare debet, ut laudi vivat immortali.*

Graccerus. *Henrico Bavariæ Duci* apparuit quispiam in pariete scribens hæc verba: *Post Sex*: *Henricus* moriturum se existimans *post dies sex*, omni diligentia ad mortem se præparavit; ast transactis *diebus sex* cum salvus existeret, post 6 *hebdomadas* mortem imminere verebatur, ideoque rursus sua disponebat, sed nec tum mortuus: quapropter post *menses sex* vitæ finem fore autumans denuo paratus quasi moriturus; sed & tunc evasit incolumis: certissimè itaque *post annos sex* moriturum se, conclusit; Sed ecce *elapsis annis sex in Cæsarem eligitur*, & hoc ei Elogium adscribitur. *Seipsum singulis Senariis superabat, & post mortem identidem vivebat.* Henricus Dux Bavariæ.

Henric. Spondanus. *Philippus Rex Hispaniæ* moriens sic *Philippum III.* filium instruebat: *Tibi hoc assequutus fastigium quod habui hujus etiam lecti in quo me jam vides memineris; hic ut cernis subsistit omnis Mundi gloria: sic vi-* Philippus Rex Hispan.

ve ut Regem non amittere se Regnum sed commutare sentiat.

Georgius Dux Clarentiæ.

Georgius Dux à fratre Eduardo Quarto Angliæ Rege ob suspicionem affectati Regni jussus est mori, data tamen est ei mortis optio. Ille suavissimam, inquit, *mortem eligo, labrumque vino malvatico impleri præcepit, in quod se collocans sensim dulcissimum liquorem sorbendo se submersit.* *Drexel. Prodrom. cap. 3.*

Fons mirabilis efficaciæ.

In *Insula* quapiam *Boguca* dicta, fons laudatur perennis & nobilissimus, cujus aqua epota, *senes jam mortuis vicini rejuvenescunt:* Quidam senex decrepitus eo se contulit amore vitæ lotus & potus est ibidem aliquot dies, resumpsitque robur virile & florens domum rediit, uxorem iterum duxit & genuit filios. *Hunc senem dicit se vidisse Petrus Martyr.* *Eusebius Nierenb. l. 6. c 54.*

Mausoleum.

Artemisia Regina, Mausolo marito celeberrimum monumentum exstruxit & à nomine viri *Mausoleum* vocavit; Cineres vero viri cum vino mixtos ebibit, ipsa vivum Mariti sui sepulcrum facta. *Bessæus.*

Sepultura triumphalis.

Ludovicus Cortusius Iurisconsultus Patavinus ad funus suum mu- *Drexel. in prodrom.*

sicos

ficos 50 omnis generis conduxit: feretrum jussit ferri à 12 Virginibus viridi veste ornatis cum cantu læto & triumphali; centum funalibus stipantibus comitante toto orbis clero & monachis omnibus, exceptis nigris, ne tristitiæ color lætitiam funeris funestaret, lachrymari testamento prohibuit.

Plutar. *Menandro optimo Rege Bactrorum* in Castris mortuo honorifice in civitatibus omnibus parentatum est: de reliquiis ipsius vehementer pugnatum est & vix hac conditione pax stetit, ut singulæ civitates parte æquali cinerum ejus ablata, monumentum ei statuerent. **Menander Rex Bactrorum.**

Plutar. *Dionysii Vxor* & liberi contumelia prius affecti, necati sunt & cineres eorum in mare dissipati. **Dionysii Vxor & liberi.**

Epistol. 11. ad Geront. *Hieronymus* scribit se vidisse duos conjuges virum quidem, qui viginti sepelivisset Vxores: fœmina vero quæ viginti duobus superstes fuisset viris; & hos matrimonium denique secum inivisse. Expectabant homines avidissime, quis horum prius moreretur, sed mortua primo fæmina est, ergo maritus à populo totius urbis coronatus est, palmam- **Duo Conjuges.**

que ferens manu, laureatus ante feretrum & omnem populum ibat, dum uxorem terræ commendaret,

Philippus Rex Macedoniæ. *Philippus Macedo* moriens ad Proceres flentes & adstantes dixit hæc solandi ergo; *Non moriar quia Alexandrum in quo vivam, in terra relinquo.* *Plutarchus.*

Eduardus IV. Angl. Rex. *Eduardus IV. Rex Angliæ* moriens cum ei Cancellarius dixisset an non doleret, quod tam splendida palatia & possessiones relinquere deberet; respondit; ostendendo filios: *Ista pignora erunt mihi eburnea palatia, in quibus habitabo quo adstabunt: & possessiones meæ erunt, ex quibus sine ullo jam labore percipiam fructum.* *Annales Angl.*

Hypocratis Ara. *Hypocrati* Aram statuerunt Antiqui; cum inscriptione *Deo Vitæ.*

Galenus Morborum Imperator. Cum *Galenus* à quodam Morbo lethali *Antoninum Pium* liberasset (in quo depellendo Cæsar duodecim gemmas hausit, quæ novem millionibus constabant) Imperator medico suum diadema dono dedit, dicens: *Antoninus Imperator Romanorum, Galenus Morborum.* *Lampridius,*

Vita Avis. *Maria Vngariæ Regina* habuit aviculam nomine *Vita* quæ ejus moris *Binetus.*

est,

est, à quo oculos avertit signum est illum brevi moriturum; quem vero hilariter intuetur, ei vitam longiorem promittit: Hujùs ergo aviculæ oculum hæc Regina in annulo habuit, cum inscriptione: *Non gemma sed Vita.*

Epit. variar. histor. *Athenienses Regibus suis sic precabantur vitam: Vince hostes armis, cives animis, corvos annis.* Athen.

Ibidem. *Lacedæmones sic: Dent Tibi Dii largam manum, longam fidem, longam vitam.* Lacedæmo.

Ibidem. *Veneti sic: Princeps esto tot annorum, quot subditorum.* Veneti.

Bixetus *Clementi* VIII. *Pontifici Romano ab initio Papatus obtulit quidam Horologium cum inscriptione:* SEMPER PRIMA, NVMQVAM VLTIMA. Horol.

Epitom. var. hist. *Franci recens creatis Regibus offerebant formicam, in qua scriptum:* SEMPER SVPERSTES. Franci.

Ibidem. *Lacones sic gratulabantur suis Ducibus: pelle mortem, pelle morbum.* Lacones.

Camerarius. *In Terra Saracinorum Avicula nomine Soroactes hæc duo propria habet: primo quod à Dominica Passionis ad Pascha nec cantet nec volitet*

litet sed veluti mortua extensis in crucem alis ad ramos arborum pendeat ; secundo quod sub tempus Ecclipsis Luna cor ei obrigescat & oculi velut nube quadam & caligine inumbrentur.

Lamentatio. *Super uno Imperatore defuncto sic lamentabantur: Vtinam aut non nasceretur, aut non moreretur.* *Aurel. in morit: Imperat.*

Augustus. *Augustus Imperator capta Perusia in plurimos sævit : Orantibus veniam hac unica vox occinebatur; Moriendum est.* *Sueton.*

Thraces natos plorant; mortuos rident. *Gens quapiam Thracibus finitima, edito infante cum amicis frequentibus plorant, commemorando sibi quantas hic calamitates perferre debeat ; è contra defunctum hominem cum lætitia efferunt, recensentes, quam multis sit malis subductus.* *Herodotus.*

Idem fecerunt Causiani, & Getha puerperia luxerunt , funera plausu exceperunt. *Stobæus.*

Saladinus. *Saladinus Ægyptiorum Regum maximus , cum totum Orientem subjugasset , Occidentem terruisset, Asiam domuisset, totum denique Orbem concussisset , ut morti se jam vicinum vidit , mandavit ut statim* *Anton.p.2. tit.17. c.9.*

tim ac spiritum exhalasset, tunica interior per omnes civitatis vicos in hasta circumduceretur & à præcone alta voce inclamaretur: Saladinus Orientis flagellum, Asiæ Dominus, omnium populorum terror, ex omnibus suis victoriis in bello partis, tandem Reginæ Morti cedens, nihil secum defert, nisi unicum hoc indusium quo in sepulcro operitur.

Plutar. in vita. Xerx. Xerxes. *Xerxes innumerabiles militum copias collegerat, quas cum lustrandi caussa in verticem montis se contulisset, lachrymis obortis suspirans dixit: centum ab hinc annis nullus omnino superstes erit, omnes in cinerem redigentur.*

Marl. Philippus. *Philippus Macedo cum palæstram in qua Græci luctabantur, ingressus esset, & inter luctandum ad terram prolaberetur, jacentis sui corporis imaginem, in arena expressam videns & quam parum loci occuparet, considerans, jocando incepit dicere: O quam minimam terræ partem, natura sortiti, orbem appetimus Vniversum!*

Brachmani. *Brachmani cum ab Alexandro petiissent donum immortalitatis, ipse*

vero respondisset; rem prorsus filii impossibilem postulatis, quia & ipse mortalis sum, tunc protinus adjecerunt cur ergo tam insana regnandi libidine flagras, ac si morti nuncquam tributum soluturus.

Mortis Imago. *Pictores ut Mortis naturam exprimerent, illam proponunt oculis hominum nudam, lumine cassam, auribus carentem & falce armatam: Nudam quidem*, ut doceant mortales, quod hinc nudi exire debeant: *Cur lumine captam?* quod obvia nimirum quæque ad terram prosternat. *Auribus caret*, quia clamoribus non flectitur, lacrumis non movetur, & ad preces humanas veluti rigida rupes surdescit: Hinc à *Pericle Atheniensium Duce Atropos* (inexorabilis) nominatur: Porro *quid per falcem, quam feralis hæc Megara manibus vibrat?* quoniam mors omnia Solo æquat.

Est commune mori, mors nulli parcit honori
Debilis & fortis, veniunt ad funera mortis.

Navi- ganti similis vita nostra. *Gregorius Navigantibus similem facit mortalium vitam, videntur enim homines quiescere loco,* Gregor.

loco, & opinantur arbores, agros, ſcopulos moveri, at non ſic; navis iter agit, cœtera neutiquam moventur.

Martian. *Aſpaſia Athenienſium Ducis Pe riclis Vxor, cum in hortulo collegiſſet botrum valde acerbum, dixit Vinitor: Vvam habes hinc inde ipſa maturitate maturiorem & acriorem colligis? tunc ipſa protinus reſpondit;* PRÆGNANTIVM MOS EST: Applica; Mortis hoc proprium eſſe ingenium,uvam ſæpe maturam non tangit ſed acerbiorem colligit. Aſpaſia gravida.

Stultos Agrigentinos antiquitas nominavit,de quibus dicitur: Agrigentini epulantur ut cras morituri, ædificant ut ſemper victuri. Agrigentini ſtulti.

Campeſ. l.8. *Alphonſus Dux Calabriæ Eduardo filio ſuo dedit in aureo clypeo Zodiacum talem, in quo quatuor animalia picta erant: Primum erat Cervus cum inſcriptione;* DEVM TIME. (Cervus timet tonitrua & fulmina.) *Secundum erat Ciconia cum inſcriptione;* PARENTES REVERERE. (Ciconia ſenes parentes dorſo ſuo portat ac nutrit:) *Tertium erat Teſtudo cum inſcri-* Alphonſus filio clypeum dat.

ptione; DOMVM PROCVRA; Testudo domum suam semper portat secum: *Quartum erat Delphinus cum inscriptione*; OFFICIIS VACA. Delphinus alios pisces sibi conciliat benefaciendo, non nocendo: nautas præmonet saltu suo & lusu cum tempestas imminet, mergentes tergo portat: *Super omnia hoc lemma fuit:* CELER VIRTVTIS CVRSVS. Id est, sic cito senescere possumus & longam vitam vivere.

QVÆSTIO III.

Quomodo Epitaphia construenda sint & sepulcrorum inscriptiones.

Epitaphium quid? *Epitaphium* est Oratio sive prosa sive ligata in defunctorum sepulcris scribi solita vel vexillis super sepulcra pendentibus: Debet continere nomen mortui, genus mortis, gentis, familiæ & factorum præcipuorum brevem commemorationem. Supra inscriptionem communiter hæc verba ponuntur, DEO O. M. vel ÆTERNITATI: Infra vero ponuntur nomina eorum, qui defuncto *Epitahium* posuerunt.

Epi-

Epitaphia alia ſunt jocoſa alia ſeria. Variis modis ſcribuntur. Aliquando enim ſimpliciter narratur, quis hic ſepultus ſit & qualis fuerit. Aliquando ipſe mortuus inducitur de ſe loquens cum Viatore aut Lectore. Aliquando ipſum marmor aut ſaxum loquitur de eo quem tegit: Interdum inſtrumenta loquentia inducuntur, quæ defunctorum tumulis aut inſculpantur aut adpinguntur. Solebant autem antiquitus ſingulis ſua inſtrumenta apponi v. g. *Paſtori baculus*; *Nautis remus*; *Agricolis aratrum*; *militibus framea*; *Venatoribus falco aut canis*; *Ceteris cetera*. Modernis vero temporibus ſtemmata imprimuntur aut Symbola tumulis v.g. *Ducibus*; *Aquila vel Leones*; *Sacerdotibus claves*; *Oratoribus Fulmen*; *Poëtis Cygnus*; Ergo mos eſt ut interdum aliquod inſtrumentum loquatur v.g. Framea ſic:

ACVTA FVI OLIM FRAMEA
Sed nunc ad mortis ſaxum hebetata ſum:
Fulgebam olim ſplendore Martio
Ibi, &c.
At nunc rubigine Lethi corrodor.
Timebat me Hoſtis
Sed quamdiu me brachium Domini N. agitabat.
Iam cum Domino feſſa Bello & Victoriis
Hic quieſco &c.

Interdum ponitur ſupra tumulum pictura tantum ſeu Symbolum aliquod cum Elogio, ſeu acuta ſententiola. v.g. *Si Regis cujuſpiam Amorem in ſubditos velles depingere: Symbolum hoc ſerviret, Pelicanus ſanguine pullos ſuos fovens, cum Elogio*: PRO LEGE ET GREGE. Vel *Aquila expanſis Alis* cum Epigraphe; SVB VMBRA ALARVM MEARVM. Vel *Leo apertis oculis dormiens cum* lemmate; NON DORMIVIT QVI CVSTODIVIT.

Adverte autem, ſumme curandum eſſe ut *Epitaphia* & Inſcriptiones

nes ſive tumulorum ſive vexillorum abundent doctrinis & ſententiis moralibus. Sed omnia melius in exemplis videbuntur.

E X E M P L A.

Quæris Viator quis ſub hoc Marmore
tectus jaceat?
Homo, ut Tu mortalis,
Qui ſic Patriæ vixit,
Vt eum vixiſſe non pœniteat:
Tu
Manibus ejus bene precare
Salutis tuæ non immemor:
Vive & Vale!

A L I V D.

Hic decumbo Viator
Vide quid ſum,
Fui quod es,
Eris quod ſum;
Vale.

A L I V D.

Mortales cum ſimus,
Quid futura dies nobis vehat
neſcimus;
Iohannes mihi nomen eſt,

Cognomen N.
Annis vixi XVI.
In palæstra literaria exegi VIII.
Virtuti litavi;
Integritati sacrificavi;
Partenius Parteniæ vixi;
Et Ecce:
In vernanti ætate morior!
O me vel ipsæ Musæ,
Vel Fata,
Vel Amici,
Vel Parentes
Flete!

Ex deliciis Orbis hæc sint
Francisci Pacini.

Inveni portum, Spes & Fortuna valete
Nil mihi vobiscum est, ludite nunc alios;
Hospes eram Mundo, per Mundum semper eundo;
Nunc suprema dies, sit mihi summa quies.

Angeli Politiani

Politianus in hoc tumulo jacet Angelus; Vnum
Qui Caput, & linguas (res nova) tres habuit.

Iocosum in Vespiam, litigiosam Vetulam.

Tres habuit furias quondam, sed Vespia Manes
Vt petiit, furias quatuor Orcus habet.

Et Poëtæ cujusdam in Pium V. Pontificem Rom.

Papa Pius Quintus moritur! res mira tot inter
Pontifices, tantum quinque fuisse pios.

Silvii Palladii.

Fui,
Non ſum
Eſtis,
Non Eritis;
Silvius Palladius
Qui
Vt moriens viveret
Vixit ut moriturus.

ALIVD PRO
Iuvene
Heu! Heu!
Hic ante annos Iuvenis jaceo
Morti ludibrium,
Fratri Funus,

Pa-

Patri mœror,
Matri lacruma,
Musis luctus,
Iuvenibus exemplum,
Senibus suspirium,
Mihi tabum, Cinis, Nihil:
Deo quid?
Ah Viator cur rogas?
Eheu!
Iam audio quod timeo,
Quod Spero
Tu cras Scies,
Curiose Civis abi.

Saladini Ægyptiorum Regis.

Floruit in toto, qui Rex Oriente potenter,
Nunc jacet; ex tantis quid tulit? Ecce nihil!

Principis Poëtarum Virgilii Epitaphium quod morti vicinus sibi erexit, ad libros respiciens suos quos conscripserat, De Bucolicis, de Georgicis & Æneidos.

Pastor, Arator, Eques, pavi, colui, superavi,
Capras, Rura, Hostes, fronde, ligone, manu;
De Capris pastis, de Rure sato, Hoste subacto,
Nec Lac, nec segetes, spolia nulla tuli.

Epithaphium pro Petro Comestore apud Sanctum Victorem Parisiis, cum hac inscriptione.

Petrus eram quem petra tegit, dictusque Comestor.
Nunc comedor nimis; Et docui, nec cesso docere
Mortuus; ut discat qui me videt intumulatum;
Quod sumus, iste fuit, erimus quandoque quod hic est.

Apud Cajetam in sepulcro marmoreo hæc inscripta reperiuntur Scipioni Aphricano.

Devicto Annibale, captâ Carthagine, & aucto
Imperio, hos cineres marmore tectus habes.
Cui non Europa, non obstitit Africa quondam
Respice res hominum, quam brevis urna premit.

Franciscus Petrarcha, personam filii agens eum deplorat hoc Epitaphio.

Vix Mundi Novus Hospes eram vitaque volantis
attigeram tenero limina dura pede;
Franciscus genitor, genitrix Francisca sequutus
hos, de fonte sacro nomen idem tenui:
Infans formosus, solamen dulce Parentum,
hinc

hinc dolor, hoc uno ſors mea læta minus:
Cetera ſum felix, & vera gaudia vitæ
nactus, & æterna tam cito, tam facile.
Sol bis, Luna quater flexum peragraverat Orbem,
obvia Mors, fallor obvia vita fuit:
Me Venetûm terris dedit Vrbs, rapuitque Papia,
nec queror, hinc Cœlo reſtituendus eram.

ALIA RECENTIORA.

SIGISMVNDI III
Poloniæ Regis.

Æternitati
Sigiſmundus III.
Suecis à Natura, Polonis à libera populorum ſuffragatione
Vtriſque à DEO Datus Rex
Ioanne Sueco & Catharina Iagellonia
Hoc eſt
è vetuſtiſſimo hinc Gothorum, inde Polonorum utrinque
Regio ſanguine:
Flos Europeæ Nobilitatis
Natus
A Patre Regum ſapientiſſimo Regnandi

A Matre Fœminarum piissima,
Deum colendi artes edoctus:
Ita vixit ut
Regnare
Ita Regnavit
Vt vivere eum diutissime Reipub. interfuerit.
Regnavit à pueritia,
Vixit ad Senium,
Semper bonus supra suorum vota
Semper felix
Supra sua merita &c.
Bello invictus, Victoria mitis,
Pace justus:
Nihil umquam magis timuit quam bellorum caussas:
Nihil minus quam eventa;
Bellavit sæpe, vicit semper, triumphavit numquam,
Quod diceret
Regum rationes ita demum constare, si illis opus & Labor, Reip. merces & fructus, Soli Deo Gloria & honor sua cuique redderentur, &c.
Vixit

Annis LXVI,
Quod Regum non multi,
Regnavit XLIV,
Quod pauci
Vbique inculpatus & propria ſua
laude innocens, quod vix alius.
Fama cane,
Livor ſile
Poſteritas mirare!
Ego magnas Manes veneratus
ſimiles Orbi terrarum Reges precor,
& abeo N. N. Lacrumans.

Conſtantiæ Reginæ Poloniæ

D. O. M.
Sereniſſima Regina Poloniæ
Conſtantia
Ferdinandi I. Imperatoris Optimi Neptis
Caroli Archiducis Auſtr. & Mariæ Du-
cis Bavariæ Filia
Ferdinandi Cæſaris ſemper Auguſti
ſoror
Seren. & Potent. Pol. & Suec. Regis
Sigiſmundi III
Conjunx
Mortalitatis ſuæ exuvias

ad

ad Dei Iudicis usque adventum hic
deposuit:
Ioan. Casimirum, Ioan. Albertum, Carolum Ferdinandum, Alex. Carolum,
Annam Catharinam,
Lectissimos Principes
fœcunda boni publici Mater reliquit
Cœlo autem fœcunditatis suæ partem
filium & filiam consecravit, &c.
Inopinato mortis casu
Conjux Regem
Mater Principes
Regina Regnum
to tam Christianitatem piissima Princeps
in mœrore reliquit.
Varsaviæ X. Iulii Anno salutis
reparatæ CIↃ IↃ C XXXI.
Ætatis XLIV.
Conjugii XXIV.

ALEXANDRI CAROLI
PRINCIPIS.

D. T. O. M.
Hic
Primævo in flore raptus

Flos

Flos ille Principum
Alexander Carolus Poloniæ & Sueciæ Princeps
Sigiſmundi III & Conſtantiæ Polon. & Suec. Regum filius
Vladiſlai IV. Pol. & Suec. Regis Frater
tot Cæſarum tot Regum germen,
mortales ævi flores, mortales exuvias depoſuit;
Ille Alexander
Sanguine, Indole, expectatione Magnus;
Et ipſa expectatione Major
Alexandro illi Magno, ſed innocenti ſimillimus
Ea jam Indoles, is Animus præcurſor ætatis
In moribus, in factis, in conſiliis, emicuit, eminuit
quo jam Regnis, quo ſpei publicæ
non Domi tantum, ſed foris placuit.
Qui dum Chriſtiani Orbis florentiores partes inter ſtuporem & amorem magnus hoſpes luſtrat,
Repente ad Arma & bellum contra

Chri-

Christiani Orbis Hostem
Pro Relligione, pro Patria properavit, rediit:
Huc studia, huc vota omnia præparabat.
Intercessit Pax, accessit Morbus, successit heu Mors!
Sed nihil laudi nihil gloriæ decessit.
Respexisset Vota Cœlum, Animumque coronavit,
XIII Kalendas Decembris
ANNO
ÆTATIS XX.
CHRISTI CIƆ IƆ CXXXIV.
Regnantis
Vladislai Fratris III.
VValensteinii Manibus
Hanc nec molem, nec Pyramidem, nec Sepulchrum, sed exiguam Ruderum struem
ne despicias
Viator;
Quam ingentis machinæ ruinam
Ipsemet IupiterGermanicus exhorrescit.
Gigantem tegit,
Qualem, terram Parentem

irâ

irâ Deorum irritatam
extremum Encelado fratrem
peperiſſe dicas;
Hunc
ex claris quidem ſed modicè faſtigiatis
penatibus
ea ſors ſuſcepit,
Quæ ligones ſceptris vel gaudet vel
audet æquare
quæ ex Paſtoribus facit Heroës.
Novum Herculem dixiſſes genitum
niſi ille ſerpentes in ipſis cunabulis necaſſet, ut monſtris interficiendis adultus aſſueſceret;
Hic
ab incunabulis malos Genios foviſſet
à quibus aliquando monſtris interficeretur.
Iamque ita excreverat,
ut ipſum Iovem ſuam prolem agnoſcere credidiſſes;
Ille
Supremus bellorum Miniſter
Summus Imperii Adminiſtrator
Olympum ſolus ſuſtinere videbatur.
Cur

Cur autem in tanto culmine non valide ſteterit quæris ?
Ambitionis turbo eum dejecit
Siquidem non ipſe, Sed fortuna fatigata
dum majus quod ſibi parabat pondus,
levis illa, detrectat
Degeneres Ortus prodidit
& ex filio Iovis
Rebellem indicavit,
Vt quem ſimulata fides evexerat
aperta perfidia deprimeret :
Relligionis ſacra polluere,
Imperii Majeſtatem evertere,
tot Regum, tot Cæſarum ipſique pene
Cœlo cognatum ſanguinem innoxium
profundere,
Omnia ſuperbo pede calcare
Regem ſe facere
Sacrilegus moliebatur :
Verum
Moles tanti furore ignis ante
tempus disjecta,
Molitorem ipſum egit in Cineres.
Sic Imperia iiſdem quibus parta ſunt
artibus, amittuntur.

Q Tu

Tu
antequam abeas
Lapillum ſaltem congerere ne graveris
Vt in Gigantis olim excreſcat tumulum,
qui Gigantis nunc operit auſus.

CAPVT VIII.

De Oratione Natalitia.

DVplex Oratio Natalis eſſe ſolet : Vna eſt qua gratulamur Parentibus felicem filii aut filiæ natalem. Altera eſt qua Natalem alicujus in recurſu anni recolimus, eidemque ipſi gratulamur. De utraque breviter.

QVÆSTIO I.

Quomodo conſtruitur Oratio in qua Prolem natam Parentibus gratulamur. Oratio Natalitia ad Parentes Prolis.

Primo, præmitti ſolet aliquis diſcurſus, aut de Parentum felicitate, qui familiæ ſuæ fulcra aut decora in liberis accipiunt : aut de felici ſucceſſu Amicorum : aut de conſuetudine gentium aut alia Hiſtoria ad rem accommodata. Præſertim tamen hi diſcurſus formari ſolent, ex oc-

occaſione aliqua interveniente temporis, loci, perſonæ, vel aliarum circumſtantiarum. *Secundo*, explicentur cauſſæ lætitiæ propter quas parentes & amici gaudere debent, ut, quod hoc modo familiæ fulciantur, Majorum gloria propagetur & optata nobis per poſteros nominis æternitas occupetur, &c. *Tertio*, Omina & auguria fiunt de Infantis felicitate, de valetudine bona, de genere vitæ: & hic laudes tractari Majorum poſſunt, quos ſcilicet infans imitabitur, & à quorum virtutibus nunc lucem & nobilitatem accipit. *Quarto*, fiunt apprecationes, ut hæc omnia impleantur quæ ſpe ſunt concepta. *Quinto*, ſi Patrimus Orationem dicit, gratias agit Parentibus quod ſingulari ratione ad hujus lætitiæ ſenſum ſe admiſerint: ſeque illis & Infanti ad Obſequia offert.

PRAXIS.

Semper ego riſu dignam exiſtimavi lacrumandi eorum conſuetudinem, quibus ſuorum natales indictis plorationibus excipere, in frequenti amicorum collegio nimiopere Gratulatoria Natalit.

pere relligiosum fuit N.N. Stolidi certe Mortales , aut ne mortales quidem , si rationis in hoc opere & naturæ injuriam rite contemplemur : Vel enim se natos deflere debebant , vel plenissimo invidiæ ausu velle soli vivere & secum universam humani generis OEconomiam extinguere. Nam ut ut verum sit, etiam quotidiano experientiæ calculo , hominem fortunæ adversarium & calamitatum nasci; numquid ita fuerunt in rerum natura hospites aut plumbei sensus , ut ad Virtutem homines creari nescíverint : Virtus vero cum fortuna litigare debet , si vera est, ut triumphet & inter adversa debet clarescere. Non frangunt hominem sinistra , sed firmant; sicut Nebulæ Solem non fœdant sed commendant. Ignaviæ igitur militare voluerunt illi & voluptatem in stipendium mereri , non vitam velut arenam ingredi , in qua fortia agere & pati generosorum est hereditas. Sed utut sit, sanioribus saltem voluissem oculis hæ nationes hominis vitam inspexissent, didicissent utique filium personam patris , vocem patris, animum patris, simula-

crum

crum patris nasci, in familiæ ornamentum, decus Amicorum, senectutis fulcrum, ærumnarum lenimen, Reipubl. præsidium, Ecclesiæ tutelam, Cœli incrementum. Quid vero istorum tantam lacrumis materiam suggerit ?. meliori nos disciplina imbuti, hodierna die & animis exultamus & nobis nostrisque Parentibus gratulamur; cum singulari Authoris naturæ beneficio, nos votorum vestrorum terminum, in senectute & ærumnis anchoram, nos amici commune solatium, illustris familia incrementum, Respubl. civem & præsidium, gloria & immortalitas clientem, in hoc recens nato filio attigerimus. Præsagit augur animus omnia summa de parvulo, nec infirma spes dicere jubet, fortunatissimam prolem, à Majorum suorum vestraque imprimis, qua dignitate, qua morum candore, qua virtutum frequentia, qua nominis & honorum sublimitate, neutiquam discessuram. Vrent eum arcanæ quæ in Majorum cineribus latent faces, quæ etiam tunc cum cogitantur, quasi manu admoverentur, inflammant. Vocabit in sui ho-

noris veſtigium Dominus N. vocabit &c. (Hic laudentur Majores) vocabunt alii ; & quem generis nacti ſunt , virtutis etiam avitæ heredem volent nanciſci. Quemadmodum enim non omnis Arbor cydoniis malis rubet , nec quilibet fons *Nilum* fundit : Ita non exiguum eſt fortunæ ad Virtutes præſidium illuſtri veniſſe origine.

Eſt præterea quædam ad honeſtæ vitæ proſecutionem in venis nobilibus lex, quæ magnos Spiritus ſuppeditat, ſemperque velut igniculis urit, & tamquam admotis calcaribus excitat, nec degenerem eſſe ſinit. Sic hunc parvulum olim *Themiſtoclem* non unus *Miltiades* in æmulos auſus animabit. Interim creſce beatè Infans , Deo regente & ducente, tenero ſolidare corpuſculo , & creſce in virum fortem fortium ſanguis, hauri ex inſtitutione te digna nobiles Spiritus , æmulos indue Majoribus mores ; Avorum Parentumque imago virtutes repræſentet, meritis in Deum , in Patriam, in tuos auctus & dives ad ſublimes conſcende dignitates. Denique non niſi feſſus annis & meritis commune mortalita-

litatis tributum persolve. Dixi.

Quod si aliquis brevius dicere volet, omisso discursu longiori, dicat tantum, gaudendum esse, quod Proles spei bonæ & sanguinis nata sit; enumeretque ornamenta quæ à Parentibus & Majoribus recens Natus accipit: Denique apprecetur Infanti fausta omnia & longam salutem.

PRAXIS.

Si quando hodierna certe luce pignore vobis dato, vota vestra probarunt superi, felicissimi Parentes; hæres sanguinis & virtutis vestræ vobis in votis fuit? annuit Cœlum votis: infudit suam vitam vestro filio, Vos ei virtutem avitam infudistis & ad gloriam morumque inseviistis cupiditatem. Non denegastis ei hanc natalem fortunam, quam *Neronis Pater* & *Agrippina* filio suo subtraxit: *Cum enim Amici ei Natalem Augustum filii sui gratularentur cum gemitu respondit: Nihil ex se & Agrippina nisi detestabile nasci potuisse.* A vobis longe majora beneficia vester natus accepit, qui in virtutem vestram genitus, in

hæreditatem sanguinis & dotium à vobis admissus est. Iam in sinu ergo geritis, quod olim in votis ferebatis; expectationem vestram impleverunt Cœli: Superest ut adolescant feliciter spes vestræ, obsidemque favoris in vos sui diutissime nutriant! Dixi.

QVÆSTIO II.

Quomodo construitur Oratio in qua respondetur à Parentibus Gratulationi Natalitiæ.

Re-sponsoriæ ad Præc. *Primo*, solet etiam adhiberi aliquis discursus per modum accessus. *Secundo*, Gratiæ aguntur pro adfectu & apprecationibus, optaturque ut ea eveniant. *Tertio*, Merita & laudes modice extenuantur. *Quarto*, petitur Continuatio benevolentiæ inchoatæ. *Quinto*, Gratiæ aguntur illi qui Patrem pueri egit in Baptismo: optaturque ut puer maturescat ad ejus & reliquorum hospitum obsequia.

PRAXIS.

Resp. ad Natal. Grat. Si quemadmodum in magnis domibus vestibula ulteriorem ornatum promittunt, ita natalis dies cete-

ceterorum dierum velut janua, reliquæ ætatis certiſſimum foret augurium, fortunatiſſimam prolem ex DEI munere recens natam arbitrarer, ultroque parens virtutis ac Cœli filium venerarer. Sed *ab Occaſu diem commendare jubemur*; *ceterum ab ortu inter meridiem & veſperum ſpe metuque fluctuare, ne tempeſtas expectationem eripiat*; *dedecorant enim* (ut Lyricus canit) *bene nata culpa*; & uſitato Græcorum circumfertur proverbio, etiam *Heroum filios plerumque noxas naſci*. Vtinam votis N. N. veſtris ſubſcribant fata & deſideriis, ducatque & animet in Majorum veſtigia nobilis Genius; fiatque non quidquid calcaverit roſa, ſed quid egerit Reipubl. gloria, Parentum lætitia, amicorum ſolatium, familiæ ornamentum. Sed veſtrum cumprimis N. N. in obſequium adoleſcat, nobilemque hujus diei benevolentiam, quem ſecundo natalem lætitiæ feciſtis, multis maturiſque officiis compenſet. Quam quidem felicitatem quia infans non agnoſcit, Ego vicaria gratitudine immortales gratias habeo, meque ſimul meoſque

æterno favori Vestro N. N. consecratos esse, unice exopto! Dixi.

De alia natali, quam in recursu anni recolimus, non est quod dicamus; eo quod hæc Oratio proprie ad Gratulatoriam spectet, in eaque nihil fiat, nisi quod gaudii Caussæ coacerventur, ex laude ejus, cujus natalis dies est. Denique diuturnæ incolumitatis & prosperitatis apprecatio additur. Sed de his paulo post.

SENTENTIAE

Huic Materiæ servientes.

Corona Senum Filii eorum. *Prov. 17. v. 6.*

Matrimonii flores liberi sunt, quos quidem carnalium pratorum Divinus colligit Agricola. *Clem. Alexandrinus.*

Lætitia patris, filius sapiens. *Menander.*

Nihil est tam honorificum pueris, quam bono & honesto parente esse natum. *Eurip.*

Rapitur ad similitudinem suorum excellens quæque natura. *Nazar.*

Fortes creantur fortibus & bonis, est in juvencis, est in equis patruum virtus, nec imbellem feroces progenerant Aquilæ columbam. *Horat.*

Aurei Patres sæpe filios reliquerunt plumbeos. *Aratus.*

Ace-

Casaubonus. *Acetum vini filius.*

Garnerus. *Ex ovo albo sæpe nigri pulli prodeunt.*

Ammianus. *E spinis Rosæ prodeunt.*

Petrarcha. *Filii sunt dulcedo amarissima & fel melle circumlitum.*

Idem. *Habes filios? habes & unde vivus doleas & mortuus agnoscaris: habes in quibus vivas, & in quibus sæpe moriaris.*

Idem. *Magnum & dulce solatium Patri filius sed sollicitum & grave.*

Chrysostom. *Magnum depositum habent parentes filios suos.*

Senec. *Boni vini & boni viri origo non est inquirenda.*

Verinus. *Et verbo & facto parvis sit regula natis*
Optima sitque omni tempore norma Pater.

Cicero. *Qui non recte instituunt atque educant liberos, non solum liberis sed & Reipubl faciunt injuriam.*

Arist. *Nemo glorietur quod magnæ urbis sit, sed quod sit dignus magna & illustri Patria,*

Livius. *Liberis nihil est carius humano generi.*

Senec. epist. 11. *Iam non admiror si omnia nos à prima pueritia mala sequuntur, in-*

ter execrationes parentum crevimus.

Contemptum Tibi omnium opto, quorum tibi parentes copiam optaverunt. *Idem.*

Exempla Et Alia

Supellex.

In Sacris literis vocatur filius *Ben.* id est, ut ait *Bineda* Domus seu palatium Parentum. Ben.

Salomon à matre vocabatur *filius votorum.* Salomon. *Prov.*

In jure *filius* vocatur *persona Patris, vox patris, corpus patris.* Alii vocant *filium animum patris.* Filii diverſ. nuncup.

Nazarius vocat *imaginem* seu *simulacrum patris.* *In Paneg. Const.*

Votum erat *Carthaginensium*, quo precabantur Deos, ut Romani aut improbi aut malesani nascerentur. Carthagin. votum. *Marcell.*

Helias cum esset nasciturus Pater ejus vidit illum ab Angelis niveis salutari, & igne tamquam fasciis involvi & flamma ignis tamquam cibo nutriri: Hierosolymam ergo profectus nunciavit Sacerdotibus visum, & dictum ei fuit ne timeret, Helias. *Doroth. Ep. Tyr. in Synopsi.*

nasci-

nasciturum filium qui in luce habitabit igneque & gladio vindicabit Israël.

Salianus. Cum *Ester* nata esset *Philomela* in cubiculum involavit, in cunisque sedens suavissime aliquamdiu cecinit. Ester.

Appianus lib. 8. Apud *Iones* statuæ erant, quæ prætereuntes salutabant dicendo: *Salve, responde.* Cum nascimur nos majores nostri salutant sed ut respondeamus volunt, virtuti eorum, non ore sed more. Statuæ loquēt.

Causin. Locus Sepulturæ *Orphei* producit Luscinias excellentes cantu super omnes alias. Sic ubi nascaris interest. Orphei Sepultura.

Annal. Angl. In *Emigildis Reginæ Scotiæ* cunis apparuit annulus miræ pulchritudinis & magnitudinis, cum inscriptione: *Mater Regum, filia Regum, Regina Regum.* Annul.

Iustin. *Zoroastes* ridens natus est, in præsagium magnæ Indolis. Zoroastes.

Venerem etiam ridentem natam fabulantur Poëtæ. Venus.

Livius. *Curius Dentatus* natus est cum dentibus & inde nomen traxit. Curius Dentat.

Volateranus lib. 14. *Fabius Ambustus* dictus erat, quod ipsi adhuc Adolescenti fulmen

nares ambussisset. Dictus est etiam *pullus Iovis*, quasi dilectus ab eodem.

Hercul. *Hercules* tener adhuc & lactens angues manu elisit; sic jam infantulus indolem futuri roboris dedit. *Nat. Comes.*

Plato. *Plato* cum positus esset in myrteto examen apum ori ejus insedit. *Ælianus.*

Stesich. In ore *Stesichori* Poëtæ infantis dicitur Luscinia consedisse. *Plin. lib. 10.*

Pindar. Eædem in *Pindari* dormientis ore mellificarunt. præsagium fuit melliflui sermonis.

Semiramis. *Semiramis* infans expositus diu educata est ab avibus: alii dicunt nutritam esse à Columba cujus etiam nomen habet ex Syriaca. *Diod. Sic l. 8.*

Cajus Marius. In *Caji Marii* pueri sinu repertæ sunt *septem Aquilæ*, quod erat signum septies eum Consulem futurum. *Sabellicus l. 9.*

Aurel. *Aurelianum* infantem ortum humili genere Aquila ex cunis rapuit & in propinquam aulam deposuit. *Idem.*

Hieron. *Hieronem Syracusanum* expositum apes in Sylvis aluerunt: fuit is postea *Rex Siciliæ*. *Iustinus lib. 9.*

Servius. *Servius Tullius* visus est dormiens habere caput ardens, flamma circa tempora serpente. *Halicar. Dionys.*

Se-

Fulgos. lib. 1. & *Laërtius.* *Socrates* instituturus *Platonem* puerum, visus est sibi Cygnum videre è gremio suo egredientem, qui cantu orbem terrarum impleret. Socrat. de Platone.

Fulgos. *Philippus Macedo* visus est sibi per somnium imprimere Sigillum in quo erat forma Leonis. Natus est ei deinde *Alexander Leoni par magnanimitate.* Philippus.

Sabell. lib. 9. *Olympias Mater Alexandri* putabat se fulmen gerere in utero. Olymp.

Plutar. Cum *Alexander* nasceretur duæ Aquilæ super palatium sedebant & una ad Orientem altera ad Occidentem avolavit. Aquilæ.

Al. ab Alex. lib. 3. *Octavii Cæsaris Augusti* mater somniavit sua viscera in sublime ferri & in totum Orbem diffundi: Item se Solem peperisse; unde cum natus esset *Octavius* summum illi Imperium prædixit. Mater Octavii.

Cicero somniavit quod *Iupiter* aurea catena *Octavium* Cœlo dimitteret ad portam *Capitolii* & postea flagellum illi daret, & revera triumviratus illius fuit flagellum insolentis nobilitatis. Cicero de Octavio.

Fulgos. lib. 1. *Rustica quædam in Britannia* somniavit ex utero suo egressam *Lunam* quæ totam Illustraret *Britan-* Rustica.

tanniam, genuit deinde puellam, quæ peperit *Alestunum Regem Britannorum.*

Hecuba. *Hecuba* visa est sibi per quietem facem eniti; natus est ergo *Paris,* qui *Troiæ exitialis fax* fuit. *Sabell.*

Astyages, Avus Cyri. *Astyages* somniavit ex se vitem enatam quæ magnam terrarum partem inumbraret: Nata ei postea filia quæ mater fuit *Cyri Potentissimi Persarum Medorumque Regis.* *Idem.*

Agarista Periclis Mat. *Agarista Xantippi Uxor* visa est in somniis Leonem parere & peperit *Periclem.* *Plutar.*

Iustina. *Iustus Patricius Romanus* somniavit ex se egressam purpuram, genuit ergo filiam *Iustinam*, quæ in uxorem à *Valentiniano Imperatore* est accepta. *Fulgos.*

Mos Antiqvorvm Circa

Natalitia.

Infans in Terram depos. Mos fuit antiquis ut infantes statim in Terram deponerent: *Terram* enim *Deam Opem* esse; ejus igitur implorabant auxilium ut pia alimenta subministraret infanti: Sedentes autem parentes vota concipie- *Macrobius.*

piebant & terram de induſtria tangebant.

Solebant etiam puerum natum ſuper Clypeum locare: unde *Claudianus de Honorio;Reptaſti per ſcuta puer.* Super Clypeum.

Lacedæmonii etiam in Clypeos exponebant infantes: forte ut eundem locum naſcens puer haberet, quem moriturus;nam iidem & ſuper clypeos ſepeliebant: Ideo Matres *Lacænæ* filiis ſuis ituris ad bellum Clypeos porrigebant dicendo: *Aut cum hoc, aut in hoc.* Supple; redi. *Herodotus.* Lacænæ Matres.

Infans *ortus die quinto circa ædem ferebatur curriculo*, & tunc ei mittebantur munera, præſertim autem *Polypi* dat rationem *Lyſias*; *quia infans veluti Polypus eſt*, talis enim evadit quales ii ſunt, cum quibus eſt aſſiduo. *Theatr. vit.human.* Infantibus Polypus offertur & cur.

Eſt autem Polypus piſcis, qui ejus rei, cui ſe applicat colorem induit.

Thraces infantem circumſedebant cum propinquis & lacrumabantur, narrabantque ei omnia, quæ erat paſſurus: mortuum vero cum lætitia ſepeliebant, narrantes ſibi, quæ mala evaſiſſet. *Herodotus.* Thraces.

Ro-

Apud Romanos Festa dicta Genethlia. *Romani* singulis annis recolebant diem Natalem, unde festa dicta *Genethlia*;& carmen quod tunc decantabatur dictum est *Genethliacum*. Hunc diem felicissimum habebant, dona sibi invicem mittebant: sanguine eodem die abstinebant, ne eum diem, quem ipsi accepissent, aliis demerent. Munus etiam *anniversario Genio* Solvebant. *Rosinus lib. 2. Antiq.*

Vulcanus. *Vulcano* non arriserunt parentes (solebant enim pueris arridere)ideo nec *Iupiter* illum est Mensa dignatus, nec cubili. *Varro.*

Genita Mana. Ad *Genitam Manam* suscipiebatur votum, ne quis Domi nasceretur probus, & credebatur eum nequissimum fore, cui hæc Nascenti adstitisset. *Rosin. sed enucle: in Quæst. Plut. Rom. Boxhornius.*

Parcæ. *Parcæ* colebantur inter Natales, ne stamen vitæ cito abrumperent & ut candidi & aurei velleris horas, hoc est, felices nerent: Dictæ sunt à parcendo quia nemini parcunt.

Brachmanes. *Brachmanes* edito infante faciebant consilium & ex membris judicabant cujus esset indolis, & si ea placebat, dabatur disciplinis informandis sin minus occidebatur. *Alex. ab Alexandro l. 2.*

Pueri quamprimum cum lacte trans- *Varro.*

transferebantur, consecrabantur Deabus, *Eduæ*, *Potinæ*, & *Cubæ*; Scilicet edendi, bibendi, dormiendi. Edua, Potina Cuba. Deæ.

Caput IX.

De Orationibus Salutatoriis & Valedictoriis.

In Salutatoriis Orationibus significare solemus lætum nobis & gratum accidisse adventum alicujus, precamurque simul eidem omnia fausta & obsequia nostra dedicamus. Salutatoriæ Orationes.

Quæstio I.

Quomodo construitur Oratio Salutatoria.

Primo, Gratulando adventum vel incolumitatem alicui, redditur caussa lætitiæ & salutationis: quæ optime erit si desumetur ex re & occasione præsenti, sive ex circumstantia loci, temporis, personæ tam ejus quæ salutatur quam illius quæ salutat. *Secundo*, laudatur is qui salutatur à familia, virtutibus, meritis, adfectu &c. *Tertio*, omnia fausta eidem imposterum apprecamur, dedicamus officia nostra, animos, studia, obse-

obſequia. *Quarto*, Petimus vel mutuam benevolentiam vel gratiam vel protectionem quiſque pro conditione ſuæ perſonæ.

PRAXIS.

Saluta-toria. Et incolumem Te Illuſtr. Domine & præſentem intueri, ingens mihi gaudiorum materia eſt: Nam & votis meis Cœlum ſubſcripſiſſe video & benevolentiam in me tuam ſupra vota aſcendiſſe adverto. Vehementius mirarer certe, in tanta animi tui profuſione, niſi ſcirem eam Vobis Magni Viri à virtute impoſitam neceſſitatem ut prodeſſe debeatis. Et *ſicut ſidera lucem habent ut illuſtrent, ita Vos amorem & gratiam ut communicetis.* Sed & inopem ſe hic Eloquentia mea in tuo Mecœnatis mei favore explicando fateri debet: & quia animorum negotium eſt, adfectibus cedit, ut illi ſcilicet perennem gratitudinem æternâ obſequiorum periphraſi æternum perorent.

ALIA PRAXIS.

Salutatoria qua Illuſt. Lætitia eſt, & pronior in Te adfectus Perilluſtris Domine qui nos ad

ad Te expedivit & ſtudioſæ juventutis univerſæ animorum de tuo adventu juſſit eſſe interpretes. Circumſpice frontes omnium & colliges neminem eſſe, cujus plenum gaudiis pectus in vultum non exundet, neminem qui non quam optime cupiat, neminem qui ad jucundos *Maji* Dies amænam ſibi de avita tua LVNA affulſiſſe lucem non affirmet. *Diogenis*, quod meminimus olim, querela fuit, cum illum *publicum Orbis hoſpitem* & re & nomine *Magnum* incola dolii ſuſciperet, ex Principis adventu tenebras ſibi ſuboriri & clarioris diei interire amœnitatem: Contrarium experimur hodie: tantam ſcilicet lucem nobis cum lætitia infundi ut dejecto vultu, ipſa prope debeat connivere Eloquentia: Enimvero ſi vel generis tui inſpicimus claritatem, bonam fidem, quis fulgor! quot homines video, tot Heroes numero; quot viros, tot pene Senatores; ut recte Domus veſtra *Equo* conferri poſſit *Trojano*, de qua ſemper ampliſſimi Duces, non in Orbis excidium, ſed in Patriæ Salutem & Ornamentum prodierunt. Fatiger enumerando,

quæpiam perſona pro ſtemmate Lunam habens Collegium luſtratura excipiebatur quondam.

ſi

ſi incipiam & citius deficiam quam finiam: Veſtra hæc laus à multis viget annis, vos domi habere exempla quæ ſequamini non aliena tueri; & nobilem honorum textum ſemel cepiſſe, numquam interrupiſſe. Itaque cum fortunam nonnemo gloriabundus in Domo ſua dixit conſediſſe: in veſtra ego annon verius virtutem dixerim habitare; alibi hoſpitem eſſe, eſſe apud vos incolam: niſi forte & ideo inſigne gentis geritis, quod ſicut hæc deficere quidem debet: Sed commoda viciſſitudine aliam ſui vice ſemper ſubſtituit: ita in veſtræ Proſapiæ curſu cedere quidem debetis aliis, quod naturæ decretum urgeat, alii tamen in locum ſuccedunt, perinde quaſi alter alteri lampadas traditis & deſinendo ſemper incipitis. Sat clarum in te documentum videmus Perilluſtris Domine; qui Relligionis amore & Sapientiæ ſtudio & belli gloria Majores tuos producis & velut vivum ac celebre trophæum Orbi loqueris. Gradere tamquam eorum virtute & honore, in Eccleſiæ, Patriæ, Familiæ ornamentum diutiſſime; hoc vovemus, optamus! Dixi.

QVÆSTIO II.

Quomodo construitur Oratio Responsoria ad Salutatoriam.

Responsurus *Primo*, Gratum sibi esse adfectum Salutantis & se vicissim lætari tum ob valetudinem ejus tum ob animi in se propensionem dicet. *Secundo*, Extenuet modeste laudes suas & salutantem laudet. *Tertio*, Apprecetur ei omnia fausta & sua studia cum obsequiis offerat, oretque ut perseveret in adfectu erga se. Responsoriæ ad Præced.

P R A X I S

Praxis I.

Ad plurimos Salutantes Responsoria.

Placet Nobilissimi Domini igneus in pectoribus adfectus. Optime in meam initiati benevolentiam non verba dedistis, sed tela: Tela quæ Animum inflammant, Cor adurunt, totum invadunt, & nihil nisi vos, nisi vestri Amorem injiciunt. Perennet hic ignis in animorum vestrorum Templis, & vestri pectoris in me benevolentia, melior quam *Clelia Vestalis* hanc flammam æternis excu-

excubiis cuſtodiat. Meliore nos quam *Achillem Mater* incendio perfundimus, ut immortalitate imbuamur: *Ille inviolabili Styge lotus, plantarum tamen improvidus fuit; & quam toto corpore nactus æternitatem habuit, greſſu corrupit; ne totus fortaſſis hominem, adhuc inter homines, excederet, & noſtræ felicitati majus reſervaretur beneficium, qui amoris mutui flammâ irrigamur & involvimur.* Amor autem, non vili fomite ſuccenſus, æſtatem habet ſemper, hyemem neſcit; ſemper incipit meridiem, nuncquam declinat in veſperum; ſemper ortus dedidicit occaſum. *Abeſti* erimus ſic credo & quæ lapidis gloria eſt, cordium noſtrorum fiet, *ſemel accendi, ſemper ardere.*

Praxis 2.

PRAXIS ALTERA.

Concordem ſingulorum adfectum, quem veluti omnium lingua Orator liberaliſſimè explicuit, gratiſſime ſuſcipio, & quia Animus non niſi animo dignè æſtimatur meum rependo. Quot verba audivi, tot Amoris monumenta accepi; quem in ea ingeniorum ac nationum diver-

versitate reperire, erga me immeritum & volentem adhuc mereri, vehementissime gaudeo. Præcox gratitudinis vestræ natura est, gratos fieri ante munera, & ut gratissimi sitis, gratiis beneficia præcurrere: Nisi forte quod in magnis solet esse satis, apud vos magnæ mentis Possessores voluisse facere, fecisse sit. Si tamen in tam casto Amore peccari potest; nimium ego in laudes meas vos exundavisse, accuso: quas in me haud reperiri, ut ego dissimulem, rubor ingenuus, cordis interpres, confitebitur. *Sed qualis esse deberem, non quis sim edocuistis*; Et Amor vester, ut Me venustiorem haberet, fecit. Nihil tamen non placet in amore, sapiunt errores & peccata prope virtutes fiunt. Agite mutuos colligemus amores, non *Gordio Nodo*, quem *Macedo* quispiam diffindat; sed *Adamante æterno*, quem nec *Morti*, nec tempori violandum relinquamus. Dixi.

QVAESTIO III.

Quomodo construitur Oratio Valedictoria. Valedictoriæ.

In tribus præsertim occasionibus

R uti-

utimur valedictoria Oratione. *Primo*, Quando Amici Amicis per se vel per alios valedicunt. *Secundo*, Quando filii Parentibus valefaciunt, discessuri vel in exteras Nationes, vel ad Bellum, vel ad Aulam. *Tertio*, Quando famuli à Dominis abeunt.

In ejusmodi itaque Oratiuncula fabricanda hæc puncta exprimi debent: *Primo*,Dolor de abitu suo explicetur & reddatur caussa, quare invitus disjungatur. *Secundo*, Exponatur necessitas discedendi, & caussæ dentur,quæ eandem urgeant. *Tertio*, Gratiæ habeantur pro beneficiis, & eorum laus instituatur. *Quarto*, Venia abeundi postuletur & sui Memoria,(Filius autem petat paternam benedictionem.) *Quinto*, Offerat se cum obsequiis suis, quod memor velit manere beneficiorum, gratusque vivere pro iisdem. *Denique* precetur ut salvum & incolumem rursus redire liceat.

Praxis Valedictor.

PRAXIS

Valedictoria ad Amicum.

Ignosces Amicorum optime, si crudelior in utriusque nostrûm amici-

ci-

citiam esse debeo. Non meæ potestatis negotium est, sed eorum, quibus in me fortuna & nondum matura ætas arbitrium concessit Imperium; ut relicta paulisper Patria, alienas per terras *Vlyssis* colligam vestigia. Durum fateor est, à Patria abire: durius ab eo avelli amico, cujus conspectu frui & colloquiis, nihil fere in vita dulcius fuit. Sed parendum Majoribus est, qui Fatorum nobis tabulas prælegunt: Eris mihi Amicus etiam in absentia præsens, & cum oculis Te non potero, animo circumferam; in quo altius Te mihi tua beneficiorum argumenta impresserunt, quam ut tempore possis aut reminiscentis animi insidiis obliterari. Alia in Terrâ vivam, alio sub Sole, sed non alius: semper Idem, semper Tuus ero; hoc in votis laturus perpetuo, ut sicut nunc salvos & tristes separari contingit: ita postliminio incolumes & hilares convenisse eveniat.

QVÆSTIO IV.

Quomodo construitur Oratio Responsoria ad Valedictoriam.

Respondeo. *Primo*, Explicet caus- Responso-

riæ ad Præced. ſas doloris concepti propter abitū; ſi tamen id Valedicentis perſona & dignitas patiatur. *Secundo*, Apprecetur felix iter & felicia omnia; & ſi de aliquo monendus erit diſceſſurus, moneat. *Tertio*, Polliceatur ſe ejus memorem fore, petatque vel imperet mutuam ſui memoriam, præſertim autem ut communicatione literarum ſubinde ſibi loquatur.

Praxis Reſponſ.

P R A X I S

Reſponſoria ad Præced.

Amicum in oculis ferre non poſſe, grande pectoris Amici vulnus eſt; & dimidio animæ ſuæ privari, quidni doloris ingens materies; abis à me inter Amicos optime, & quomodo animum triſtitia non vulneres? I tamen felix, ſiquidem hæc Majorum tuorum voluntas, cui refragari velle, læſi Numinis foret piaculum: Eat Tecum fortuna & virtus tua individuo paſſu, eat amor noſter, & jam Orbem in benevolentiæ campum nactus, quo fuerit remotior, hoc fiat auctior.

Oſtendes non dubito, Amice, Cœlum non animum ab iis mutari

qui

qui trans mare currunt; & levem illorum damnabis Amicitiam qui simul ex Oculis ubi evaserunt, etiam ex animis evolant. Hærebis, mihi crede, infixus pectori, impressus animo, & vitam prius, quam tui memoriam amisero. Illud unicum Te meminisse cupio, *Amyclas silentio periisse*: quapropter ne simili ruina noster Amor pessum eat, dulcibus verbis & absente colloquio eum nutrire cave obliviscaris.

SENTENTIAE HIS MATERIIS SERVIENTES.

Symmachus. *Lætitia loquax res est & ostentatrix sui.*

Plutar. *Bona valetudo maxime divinum longeque blandissimum est condimentum.*

Quintil. *Nihil tam difficile est quam differre gaudia: Item, Spem gaudia parant.*

Seneca. *Amicos incolumes cogitare & intueri, melle frui est.*

Cassiodorus. *Sequenti gaudio confert dulcedinem præmissa tristitia.*

Homerus. *Hospites à Iove sunt omnes.*

Idem. *Iupiter est honorator supplican-*

tium & hospitum: est hospitalis qui hospites venerabiles simul comitatur.

Qui favoris gloriam veri petit, animo laudari magis, quam voce volet. *Seneca.*

Diis thura hominibus probis laudes debentur. *Socrat.*

EXEMPLA ET ALIA
Supellex.

Roman. Mos fuit *apud Romanos* ut matutina Salutatio absolveretur verbo *Ave*; vespertina autem verbo *Salve.* *Al. ab Alex.*

Ad affabilem Salutationem multum pertinebat suo quemque nomine salutare: *unde Romani secum habebant nomenclatores qui civium nomina suggerebant.* *Idem l.2.c.19* Nomenclatores.

Græci. Apud *Græcos* vero mos tenuit non proprio sed officii nomine salutare: eos tamen qui præcipua dignitate imminebant, proprio nomine salutabant. *Ibidem.*

Modus Salutandi Deos. *Dii salutari debebant capite tecto, præter Saturnum:* Et Imperatores aliqui ut *Caligula* & *Diocletianus*, qui divinos honores affectabant, aperto capite salutari volebant:

Suetonius. bant: *Salutabantur etiam Dii dextera osculo, & corporis circumactione*: quod & Imperatoribus aliquibus factum fuisse ab Adulatoribus testatur historicus. Salutando tangebant.

Alex. ab Alexan. *Fiebant etiam Salutationes aprehensione manuum: Genua etiam osculabantur & frontem tangebant: eo quod genua sacra sint Clementiæ; Frons autem sinceritati & Majestati.* Manus, Genua, Frontem.

Idem l.2. *Romani milites* ex more patrio *victrices Imperatorum manus osculabantur.* Osculum manus.

Pontanus. Non solum *cives Romani* ingredientes Imperatores post bellum acclamationibus salutabant, *sed & aves edocebant*, ut hæc duo verba. *Salve Imperator*: distincte possent pronuntiare. Aves salutantes.

Suetonius. *Apud Hebræos* & alias gentes viguit mos, ut viris magnis urbem intrantibus cives obviam prodirent cum lampadibus ardentibus. Hebræi.

Judith c.3. Duci *Holoferni* omnes *Lybiæ & Mesopotamiæ* populi cum ramis olivarum & lampadibus obviam processerunt. Holofernes.

Plutar. *Magnum Pompejum* cum trium- Pompejus.

pho *Neapolim* ingredientem, cives, ornati sertis cum lampadibus exceperunt.

Idem. *Idem Pompejus ex morbo recreatus, cum Romam Neapoli venisset tota fere Vrbs cum palmis ei obviam processit, floresque sparsit.* *Iustinus.*

Odores. *Mos fuit ut in adventu Principum Virorum varii semper odores accenderentur.* *Athenæus.*

Antonius. *Antonius Triumvir* cum Arcem *Athenarum* ingrederetur, salutatus est lampadibus ac universis tectis fulgentibus. *Idem.*

Plato. Cum ad *Olympia* semel descendisset, omnes Græci ad eum concurrerunt, relictis ludis: *illumque velut Numen divinum venerati sunt.* *Laërtius l. 3.*

Zeno. Hanc habuit authoritatem *Zeno Philosophus*, ob probitatem morum apud Athenienses ut dum *Athenis* moraretur hospes, *Cives apud eum claves urbium deponerent.* *Idem.*

Plato. *Platoni Syracusas venienti Dionysius Tyrannus navim laureatam obviam misit: è navi autem exscendentem quadrigis excepit, & ipsemet ejus aurigam egit:* Summam Platonis Sapientiam hoc cultu existimans. *Idem.*

Iulius

Iustinus. *Iulius Cæsar* cum ab aliquo salutaretur, scintillas ex oculis projiciebat, gaudens se salutari. Cæsar.

Idem. *Alexander Magnus* à nemine volebat salutari, sed ab omnibus adorari. Alex. M.

V. Max. lib. 2. *Scipio Africanus* id sibi nomen comparaverat, *ut prædones etiam ad eum salutandum venirent*, felicesque se judicabant quod eum videre licuerit: manus ejus victrices deosculabantur & *dona Diis offerri solita in vestibulo ejus deponebant.* Scipio.

Fulgos. l. 2. A *Gadibus* usque *Romam* aliqui venerunt ut *Livium Romanæ Historiæ Scriptorem* viderent & salutarent: Putabant enim ex *Livii* aspectu melius se veterem Romanorum frugalitatem, fidem, sinceritatemque comprehensuros, quam ex statuis & ædificiorum magnitudine. Livius.

Plutar. *Ismenias Legatus Thebanus ad Persas*, ne Regem salutans adoraret, *annulum suum volens dejecit*, & cum suscepturus se inflexit. Applica, dicendo te non coacte nec ficte façere &c. Ismenias.

Fulgos. l. 2. *Franciscus Sfortia Dux Mediolanensis* cum inter hostes aperto caepit esset productus, tanta Majestate eos Sfortia.

perculit, ut confestim ex ejus conspectu humi procumberent, eumque genu flexi adorarent.

Ammonis Statua melodiam reddens ad Ortum Solis.

Ammon statuam in Ægypto fabricavit super montis culmine, quæ intus instrumenta musica habuit eo artificio composita, ut quotidie Sol Oriens, cum per ejus statuæ Os radios immitteret instrumentaque attingeret, statim elegans melodia audiretur exire de statua, qua & Sol Oriens salutabatur semper & prope habitantes de præsentia Solis exhilarabantur. Strabo.

CAPUT X

De Orationibus Gratulatoriis.

GRatulari est gaudium testificari, quod concipitur ex felicitate Amici aut cujuscunque personæ. Gratulamur vero *felices eventus*, *depulsa pericula*, *honores obtentos ac dignitates*, *comparatam victoriam*, &c.

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur Oratio *Gratulatoria.*

Primo, Mentio fit felicitatis, quæ illi

illi contigit & quis hominum inde sensus, quæ lætitia sit, explicatur. *Secundo*, Laudatur is, cui gratulatio fit à Majoribus & meritis ac factis & dictis, & à modo quo ad eum rerum successum pervenit. Quod si victoriam v. g. gratularis, exaggeras ejus magnitudinem, celebritatem, justitiam, fortitudinem, item clementiam, utilitatem, perennitatem facti, expectationem aliorum & præsertim adjuncta illa *Quis, quid* &c. per comparationes & consequentia. Quod si vero honorem gratularis, exaggeras ejusdem honoris amplitudinem etiam ab adjunctis & consequentibus. *Tertio*, Excitamus eum cui gratulamur ad gaudium super hoc suo eventu. *Quarto*, Optamus ut imposterum feliciter illi eveniant omnia ad publicum bonum & Patriæ gloriam. Gratulatoriæ.

PRAXIS

Gratulatoria Festorum Pentecostes ad multos.

Beatissimus ignis, quo melior Christiani Orbis portio, hoc triduo succensa incaluit, eccujus glaciale etiam pectus feliciter non resolvit? Gratulatoria Festorum.

& siquidem Amoris est colliquescere, eccujus in vota animum scintillare non fecit? Cor enatare in desideria? Nimirum pudor est in Eloquentia sterilem esse, post tam uberem Cœlestium linguarum pluviam: quando ab eloquente Cœlo *Verbum* prius *quod Caro factum est*, & modo pro nobili *Verbo* ut simus diserti linguas accipimus. Et potuerit olim felix *Cadmus ex projecta temere dentium semente, armatam videre Gigantum messem, in sui ipsius perniciem mutuo certamine ruentium?* non poterit nobilissimus Divini Cordis *Tullius* de proseminatis ex consilio linguis enatos Oratores intueri? qui pulcerrimo conflictu mitissime crudeles in mutuæ salutis commoda depugnent? Certe si vera promenti apud ingenuos fides est, meliore supra *Catullum voto*, potiore supra *Nasonem Metamorphosi*, totus lingüa fieri exopto, ut integram vobis valetudinem totus gratuler; vel ut nobilius voveam, totus verbum esse amaverim, ut animi in vos mei propensionem, perpetua factorum elocutione enuntiem: aut denique quod ego & Vos

ma-

mavultis, totus Cor fieri, totus Cor vivere desidero, ut nihil nisi non amare nesciam. Eritis & vos sic credo *Linguæ*, eritis *Verba* pectoris mei, eritis *Corda*, & in reciproco amoris duello invicti, vinci vos æternum non patiemini.

Praxis Altera
Gratulatoria Dignitatis.

Inter oborta dignitatis tuæ gaudia Tibine honorem an Te honori gratulemur, adhuc apud nos in ambiguis est N. Scimus honorem diuturna ambitione talem desideravisse, qualem Te Indoles tua & virtus pridem fecit: Virum sua fortuna dignum & huic muneri natum. Sed & hoc ignorare non possumus, te ad illud dignitatis subsellium ascendere, quod avitæ Majorum tuorum virtuti veluti hæreditarium præmium est; in quo sustinendo à multis prope ætatibus ex vestra stirpe alterna fatigatione *Atlanti Hercules* succedit. Redit, crede, nobis hodierna die in animum N. Divus avus tuus, cujus in eodem munere prudentia, hæc recte factorum apud nos vestigia impressit, quæ nulla Gratulatio Dignitatis.

temporum oblivione possunt eradi. Redit & divus Parens ejusque simul & eloquens lingua & strenua manus & beneficiorum in nos omnes ac inprimis in Patriam amplitudo. Redit N. & Frater tuus qui paulo ante hoc solium bene gestis implevit, quod nunc inscendisti: & si ideo cessit ut tu succederes, fas est ut dolorem lætitia commutemus; sed quid multa: melius Tu moribus omnes referes, quam nos Oratione, siquidem nobile Majorum compendium & viva tuorum Historia nobis relictus es, ut quod sparsim fecerunt omnes, tu unus feceris. Facies, non dubitamus, & ituro in posteritatem exemplo ostendes, ***non ab honore Magnates, sed à Magnatibus honorem exornari:*** Hoc in læto animorum plausu hodie vovere non possumus, sed à tua virtute jussi, sperare & audemus & debemus.

PRAXIS TERTIA
Gratulatoria Professoris ad Discipulos.

Gratulatio Profes- Nunc demum & ipse clarissime intelligo, quam *difficile sit Amori*

& lætitiæ verba reperire N. Invictus enim uterque *Hercules*, ubi Cor & Animum possederunt, columnas eloquentiæ figunt, & solemne roboris sui Epitaphium *Non plus ultra* audacter objiciunt. Omnem excedunt loquendi potestatem magnitudine, & arbitrantur exiguum omne, quidquid sermone potest terminari. Benignius tamen nobiscum egit parens natura, quando vultum pectoris Oratorem esse voluit & in verborum deliquio ipsum eloquens fieri silentium. Vnde videre vestrum hic audire sit, & mei magnitudinem gaudii de vestra valetudine, si cognoscere desideratis, per geminas animi fenestras, oculos & frontem feliciores *Momi* Cor inspicite. Quid enim vero amicus in salvo amici adventu omnem prompserit lætitiam? Vos dulcissimum amicitiæ nomen Amore in me vestro supergressi, prope ad ætatis meæ injuriam, velut filii parentem diligitis. Vt vel inde colligere liceat, velociorem amoris cursum esse quam ætatis; & alios vitæ, alios virtutis annos computari. Vtinam vero quod vestrum plerisque in votis est,

for. ad Discip.

hoc

hoc in felici eventu videamus! Vtinam (parcite ambitiosius dicenti) æmula *Iovis* felicitate, *de meo cerebro velut totidem armatæ Pallades in Orbis decus prodeatis & Ornamentum.* Sed labore hic opus & obstetrice industria, ut mihi laudis vectigal non pereat, vobis desiderium.

Aderunt boni Superi sine dubio, aderit is qui triumphat omnia IESVS, ut abjecto tristitiæ & inertiæ sepulcro in omnis diligentiæ vitam conatus erexerimus: & pia modo non defuerit voluntas, ab hac sudoris nocte, à prudentiæ aurora, in perennem lætitiæ & solatii proficiemus meridiem.

QVÆSTIO II.

Quomodo construitur Oratio Responsoria ad Gratulatoriam.

Re-sponsor. ad Præced.

Primo, Explicet lætitiam Responsurus, quam ex Gratulantis adfectu percepit, collaudetque ejus in se studium. *Secundo*, Extenuet modeste suas laudes: & si dignitatem consequutus sit, dicat se alteri potius aptiori & digniori eam optasse, cui ipse tum ob amplitudinem tum ob

one-

oneris magnitudinem non ſufficiat. *Tertio*, Gratias agat pro adfectu & ſua ſtudia gratulantibus offerat.

PRAXIS
Reſponſoria Feſtorum aut Valetudinis.

Praxis Reſponſoria.

Et non ingens mihi lætitiæ cumulus ad Orbis commune gaudium acceſſerit? quando temporis & Scenæ ſtudioſos in pulcerrimum amoris certamen deſcendiſſe video N. Ecce amoris feriæ ſunt & mutuæ gratulationis ſolemnia: & in occaſionem & humanitatis legem peccatum putaviſſetis, niſi tot torrentibus, favoris in me veſtri & adfectus ſtudia, non ornate minus, quam alter altero copioſius effundere contenderetis. O placidam litem quia concordiæ! ô dulce bellum, quia pacis! Et quidni ſinguli Victores amicum amimum meum, tot jam beneficiis victum, tot jam nominibus veſtrum, rurſus & iterum univerſi in prædam & triumphum accipitis. Accipite, poſſidete, triumphate, ſed veſtri prius viatorem, poſſeſſorem, triumphatorem. Certe fortunam meam venerari debeo, certe virtutem ve-

ſtram

ſtram agnoſcere, qua jam effectum video, ut magis in ſingulorum animis & cordibus, quam in hoc doctrinæ pulpito me conſediſſe intelligam: magis adfectibus provehi veſtris, quam meis paſſibus. Sicut animorum principi ſceptra porrexiſtis & in tanta cordium claſſe ad clavum ſedeo. Agnoſco, generoſa pubes, agnoſco nobiles animos, & beneficiorum licet adhuc tenuium, non ſteriles ſinus, de quibus nobilem fructum & regiam meſſem, amorem & gratitudinem ecce mature colligo.

Pendebis revera ante pectoris horreum pretioſus laboris mei manipulus: pendebis æternum memoriæ monile: & ſiquidem te mihi gemmam imprimis, æterno tui teſtimonio cor meum conſignabis. Dixi.

Praxis altera Reſponſ.

Praxis Altera

Reſponſoria ad Gratulatoriam Dignitatis.

Ab amici honore in æmulationem non accendi hæc demum veriſſima amicitiæ teſſera eſt; & ambitione magnarum mentium furia ſe-

ſecuros vivere, non homines oſtendit, ſed Heroës N. Optaſſem ego hoc honore mactatus, ita me veritas, ut Sereniſſimi noſtri &c. & omnium veſtrum favor, in alterius potius humeros hanc dignitatem devolviſſet; qui & conſilio & manu melius omnium expectationi reſpondiſſet & votis. Sed quia Fatorum voluntas me hac felicitate damnavit, mei erit laboris negotium accurare ut Sereniſſimum & vos beneficii non pœniteat. Illud tamen animum erigit & non exiguam lætitiæ materiem ſufficit, quod de vobis bene merendi campum nactus obſequia & ſtudia in veſtri commodum convertere poſſim, & in honore publico, publicus omnium vivere ſervus. Quod ubi pro virili enitar; gratia & amor veſter, ſic credo, mihi nuncquam defuerit. Dixi.

SENTENTIÆ

Pro Gratulatione dignitatis.

P. Syrus. *Honor fugientes ſequitur, ſequentes fugit.*

Senec. *Virtutis umbra honor etiam invitos comitatur.*

Glo-

Gloria Mater annorum. Bion.

Ipse honos laborem leviorem facit. Afri-can.

Magistratus virum ostendit Bias.

Virtutis uberrimum est alimentum honos. Valer. Max.

Virtuti laus debetur. Arist.

Gloria Virtutis pedissequa est. Tacitus.

Ab hominibus iis honor debetur, quos honore Deus dignatus est. Cedre-nus.

Solis bonis honor debetur. Aristot.

Honor malis exhibitus in eorum commutatur ruinam. Gregor.

Honorem non debet sequi Virtus sed ipse Virtutem. August.

Dejicitur cum elevatur, qui honoribus proficit & moribus cadit. Gregor.

Qua in civitate non magnus honos virtuti tribuitur, in ea optimus civitatis status, stabilis & firmus esse non potest. Arist.

Nulla voluptas humana ad divinam accedit propius, quam ea delectatio qua ex honoribus percipitur. Xeno-phon.

Melius est civitatem regi à viro optimo, quam à lege optima. Arist.

Magistratus est lex loquens. Cicero.

Magistratus est medicus civitatis. Thucy-did.

Præfectum rebus publicis stantem mori oportet. Dion.

Velut

Stobæus. *Velut thus non hominibus sed Diis competit, ita laus non indignis sed bonis tribuenda.*

August. *Magnæ virtutis est cum felicitate luctari.*

Cicero. *Vita brevis est, gloriæ cursus sempiternus est.*

Silius. *Fax mentis honesta gloria.*

Plutar. *Eximiam virtutem sponte sequitur suum decus.*

Cassiodor. *Gloriosis magis placent præconia, quam tributa.*

Saresb. *Quid est dignitas in indigno? ornamentum in luto.*

Hugo. *Quidam honores fugiunt, ut honoribus obvient, sæpe enim gloria ut acquiratur contemnitur, & mundus ut obtineatur relinquitur.*

Livius. *Magni animi fiunt magnis honoribus.*

Senec. *Pecunia ex quo in honore esse cœpit, verus rerum honor cecidit.*

Guicciard. *Nullus in fortium Regum pectoribus aculeus, laudis & gloriæ cupiditate acrior est.*

Idem. *Homicidii genus est famam hominis impetere.*

Lipsius. *Fama unicus sapientum thesaurus est purissima vitæ gemma.*

Idem. *Nec flamma sine fumo, nec sine*

ca-

calumnia fama solet surgere.

Sola dulcedo gloriæ non senescit. Thucy-did.

Sat ero dives si bonam famam mihi servasso. Plaut.

Fructus honos oneris, fructus honoris onus.

Aliæ pro Gratulatione Victoriæ.

Omnis victoriæ fructus in eo consistit, si ea bene & recte utaris. Reisnerus.

Recte Victoria uti clarius est, quam vivere. Plutar.

Victoria semper est insolens. Cicer.

Non ita armis quam pietate paratur victoria. Agath.

Victoriam semel partam prudens conservabit Princeps, si securitatem frequentissimum calamitatis initium vitaverit. Reisnerus.

Vera est victoria quæ salva fide & integra dignitate paratur. Florus.

Si vis vincere, clementer age. Fl. Vopiscus.

Vincere seipsum omnium Victoriarum prima est & optima. Plato.

Liberales & humanos esse erga inferiores præclarum est Ducibus viaticum ad victorias ad triumphos. Gorgias.

Tacit. *Ratio & consilium sunt propria Ducis artes.*

Idem. *Quemadmodum egregium est hostem dejicere, ita non minus laudabile infelicium misereri.*

Paulus Iovius. *Solet Deus his qui justa & necessaria arma induunt & belli caussa præstant certam vincendi occasionem proponere.*

EXEMPLA

Et alia Supellex pro gratulatione Dignitatis.

Al. ab Alex. *Apud Romanos Templum Honoris penes templum Virtutis erat*, nec potuit templum Honoris intrari, quin prius virtutis ingrederetur. Templum Honoris.

Ægesippus. In civitate *Peloponei* fuit *Templum Honoris* in quo *Statua ejusdem præferebat manu sinistra orbem ex saphyro plenum coronis regiis, sceptris, clavis, & aliis dignitatum insignibus : dextera vero statuam Virtutis Chrystallinam gestabat, aureo torque colligatam; à quo hæ literæ auro fusa dependebant:* TIBI VNI ET SOLI: (*supple, militat honor.*) Statua Honoris.

Brison. *Timon Philosophus* interrogatus quid interesset inter Principem Princeps & subditi.

& Populum, respondit: *Quod inter unum & omnia*; Omnes enim subditi Principem unum spectant, unus autem Princeps omnibus mores & leges præscribit.

Arca-dii. *Arcadii in Regum thronis posuêre fortunam auream, quæ dextrâ diadema regium cum Sole, sinistra sphæram Orbis cum lilio tenebat.* Significare volebant eum qui in dignitate esset, debere ut Solem lucere, ut aurum Rempubl. ditare, ut lilium bonis moribus bonos odores spargere. *Cardanus.*

Pyrrhus Aquila. Cum *Pyrrhum* ob præclara gesta milites Aquilam vocarent: *per vos*, inquit, *Aquila sum qui vestris armis velut pennis sublevor.* *Plutar.*

Arist. de dignit. *Aristoteles* præcipuam dicebat esse dignitatem non fungi honoribus, sed ab aliis honore dignum judicari. *Stobæus.*

Alph. *Alphonsus Arragonum Rex* dicebat, *hos qui aliis præsunt, tanto privatis hominibus meliores esse debere, quanto honoribus alios præcellerent.* *Panormitanus.*

Idem Rex dicere solebat: *Bonus est Princeps qui subditos suos habet in capite: melior, qui in corde; pessimus qui in ventre.* *Idem.* Epis-

Epitom. Episcopis suis quædam nationes in gressum gratulantes, ex aureis literis componebant & offerebant illas duas voces: *Bonus Pastor.* Aliis flores aureos: *Ambrosio suo Mediolanenses* Apiculam & stellam auream. Episcopis oblatum quid?

Genebr. Cum Regi cuidam recens coronato *Angliæ cives* gratularentur: offerebant ei: *Primo*, *Aureum lilium & gladium* cum lemmate: *Et pace & cæde Tui. Secundo*, offerebant *lances aureas*, cum lemmate. *Tu unus, plus omnibus vales. Tertio*, *Claves aureas* cum lemmate *Tecum & intrare & exire & manere parati. Quarto*, Offerebant *ei filios suos & pueros* acclamando: *Et patrum & filiorum & Nepotum Rex esto. Quinto*, faciebant *Sertum ex tot flosculis quot urbes erant in Anglia & coronantes Regem clamabant. Regno coronaris, vive!* Cives gratulantes Regi.

Annales Franc. *Carolus V.* cum ad aliquam veniret civitatem de triplici P quærebat quale esset, hoc est, qualis esset *Parochus*, *Præceptor*, *Prætor.* Putabat enim omnia sanata & salva esse, si hi qui eminerent sancti & Carolus V.

S boni

boni essent. Nam *mobile semper mutatur cum Principe vulgus.*

Ægyptii apud eosdem

Ægyptii inter gratulandum porrigebant Principi *sceptrum*, quod in imo habuit caput *Hipopotami*, quod Animal ferum est & immite; in summo autem *Ciconiæ* caput avis benignissimæ; ut innuerent Principem debere esse ferum malis, benignum bonis. *Pierius.*

Mos eligendi Principem.

Apud *Ægyptios* eosdem hic mos fuit antiquitus Principem eligendi, eique honorem gratulandi. In aperto campo, ubi coronandus erat Princeps, quærebatur ex eo, *Essetne pius?* *Sabellicus.*

Pius.

Et ille tunc manus in Cœlum tendebat. *Secundo*, Quærebatur, *Esne justus?* & tunc ille frameam eductam cervici propriæ applicabat. *Tertio*, quærebatur: *Estne liberalis?* Et tunc ille aurum argentumque in vulgus spargebat. *Quarto, Estne laboriosus?* Et tunc stivam à rustico oblatam ad aulam instar arantis deferebat. Ad aulam vero appropinquanti occurebant *Iuvenes cum ornamentis & insignibus regiis.* Post ingressum autem illius in aulam prodibant *centum juvenes cum cultris*

Iustus. Liberalis. Laboriosus. Centum juvenes.

tris argenteis, & prospectante Rege è palatio in cultros irruebant dicendo: MORIMVR VT VIVAS.

Agatocles. De *Agathocle*, qui ex figulo Rex erat factus refertur, quod singulis annis suis Senatoribus gratulantibus sibi, ollulas à se factas distribuerit, in quibus hæc inscriptio fuit. *Vilis labor honor Regum.*

Ericius. Indi. Apud *Indos* veteres pridie coronationis, juventus in campum effusa expeditis jaculis nummum in sublime projectum ita configebat ut tota die non decideret: Postridie vero totum nummisma confossum, gratulabunda offerebat Regi, dicendo; *Forma Rempubl. sicut pecuniam.* Porro Regum Indiæ munus erat, monetam cudere, in qua hæc inscriptio fuit: *Regis opus, Regis munus.*

Sydonius. Mos Græcorum. Apud *Græcos* olim mos fuit, ut Princeps electus, adhuc ante coronationem per Provincias & Vrbes imaginem suam mitteret; quam cum summa reverentia suscipientes ubique exponebant, & dulci cantu atque acclamationibus adgratulabantur dicendo: *Vivat Rex!*

Politianus in Macedones. *Macedones ultimo Regi suo Perseo*

ſeo gratulantes auream fortunæ ſtatuam obtulerunt, dicendo: Dent ſuperi vitam nos fortunam. Miſcellan.

Bactriani. *Bactriani* anniverſarium Regi ſuo gratulantes natalem, *Cupreſſum mortalitatis ſignum ſuccendebant: Cedros vero & Myrtos immortalitatis Symbola radiis ſolaribus exponebant, clamando: Pluant vitales Regibus ignes.* Epit.

Alphonſus. *Alphonſo Regi Caſtellæ* cum gratulabundus Populus acclamaret juxta morem, *Vivat Rex.* Ipſe ad vices ſingulas reſpondebat *Vivat Lex, vivat Grex!* Vivit Lex per attentam ſedulitatem, vivit Grex per providentiam Regis. Baden. in Symb.

Regis Boh. Symbolum. *Vladiſlaus Vngariæ & Bohemiæ Rex* in Symbolo habuit *Obeliſcum*, in cujus faſtigio corona aurea erat poſita ad quam homo alatus enitebatur: Lemma. *Vel ſic enitar.* Tipotius.

Eduardi Symbolum. *Eduardus Marchio* habuit in Symbolo laurum juxta amnem profluentem: deſuper vero in nubibus ſolem: à cujus radiis laurus urebatur; cum lemmate: *Non aliter.* Significatur neminem poſſe Laurum mereri, niſi virtutis Solis illuſtris ſit, & æſtum fatigationis ſuſtineat.

Ægy-

Rodigin. lib. 5. *Ægyptii* hominem in Magistratu collocatum sic exprimebant. *Senem in cujus dextra Sol, in sinistra Horologium.* Hinc *Cælius Rodig*: inquit, *Esto horologium, ad quod se tota vita dirigat, esto Sol exemplo & moribus prælucens.* Ægyptii Senatoris figuram.

Rosinus. *Romani ante Magistratum faces ardentes præferebant*, ut innuerent, Magistratum virtute debere prælucere. Romani.

Tipoc. *Iohannes Rex primus Angliæ* ut virtutem exprimeret qua omnibus præluxit *Montem Ætnam pinxit eructantem flammas* cum lemmate: PRAELVCEMVS. Iohannes Rex Angl.

Binet. *Alphonsus Rex Arragonum* in Symbolo habuit lumen ardens cum lemmate: *Aliis servio, mihi consumor.* Alphonsus.

Annales Franc. *Ludovicus XI. Rex Galliæ* habuit in Symbolo *Pelicanum* revocantem ad vitam sanguine proprio pullos emortuos; Lemma: *Sanguis meus estis, vivite.* Rex Ludovicus XI.

Platina. *Ambrosius Pigapheta* in coronatione *Vrbani V.* canem instruxit, qui occurreret Pontifici, & se pedibus ejus supponens ululatum ederet per syllabam *V* vel *ur*; Tunc dixit *Pi-* Vrbanus V. Pont.

gapheta. Vive Pontifex, te Pontifice canes in oves convertentur; tuumque nomen si non exprimendo, certe inchoando celebrare conabuntur.

Hono-rius. *Ad Honorii Cæsaris Inaugurationem in Cœlis melodia audita est visaque stella motu quodam veluti saltu commoveri.* *Claudianus.*

Exempla & alia supellex pro Gratulatione Victoriæ.

Epami-nondas. *Epaminondas* conspecto ingenti exercitu, qui Duce carebat bono, *O quam magna*, inquit, *bellua, sed sine capite.* *Stobæus.*

Pausa-nias. *Pausanias* quærenti cuidam, quomodo de Thracibus victoria comparari posset: *Si*, inquit, *qui vir optimus est in belli Ducem eligatur.* *Plutar.*

Agesi-laus. *Agesilaus* quæsitus quid Ducem belli præcipue exornaret, respondit; *Adversus hostes audacia & in oblata opportunitate ratio & consilium.* *Stob.*

Nu-manti-ni. *Numantini à Scipione* in fugam versi cùm castigarentur à suis quod toties victos fugissent; respondit quidam: *pecus equidem, nunc etiam idem est, sed mutatus est Pastor.* Innuens æque fortem nunc esse exercitum, sed Ducem debilem. *Brissonius.*

Al-

Panormit. l. 2. *Alphonsus Arragoniæ Rex non tam quod hostes vinceret, gloriari solebat, quam quod didicisset victis consulere. Illud enim fortunæ munus esse, hoc vero semper suum.* Alphonsus.

Plutar. *Iulius Cæsar à Pompejo* acie quadam victus, cum victor hostes non prosequeretur: *Hodie*, inquit, *penes hostes erat Victoria, sed non habent Ducem, qui Victoria sciat uti.* Iulius Cæsar.

Æneas Sylvius. *Fridericus Imperator* debellatis in Hungaria hostibus, dixit ad suos *Magnum opus actum est milites, nunc autem majus restat, ut scilicet vincamus nosmetipsos atque avaritiæ & ulciscendi cupiditati frænos imponamus.* Fridericus.

Curt. *Alexander suadenti Parmenioni ut noctu Darium invaderet*, respondit: *Malo me fortunæ pœniteat, quam Victoria pudeat. Et nolo victoriam furari.*

Phil. Camer. *I. Cæsar devictis hostibus hoc sibi scripsit encomium.* VENI, VIDI, VICI. Et *Carolus Imperator* dixit: VENI, VIDI, VICIT AVTEM CHRISTVS. Cæsar. Carolus.

Fulgos. lib. 1. *Timolion Corinthius cum in Templo Delphico Apollinem de victoria* Timol.

consuleret, Corona quæ inter donaria pendebat, in caput illius tam apte incidit, acsi manu imponeretur, quod omen Victoriæ fuit.

Cæsar. *1. Cæsar cum in Africam exscendens corruisset, omen in melius vertens exclamavit: Teneo Te Africa.* Sabell. lib. 9.

Alex. Magn. *Alexander Magnus cum obsideret Tyrum, videbatur sibi videre Herculem à Tyriis maxime cultum, qui sibi è muro manum porrigebat. Vnde omen victoriæ capit & vicit.* Idem.

Sylla. Primo bello adversus *Marium* *Sylla* vidit *à Pallade* sibi fulgur dari, monerique ut eo telo hostes peteret: *Marium* igitur igne & ferro patria expulit. Idem deinde contra Marii filium pugnaturus, vidit *Marium patrem monere filium* ne postridie cum *Sylla* confligeret, eo quod illa dies sibi infausta fuisset. Fulgos.

Iudas Macabæus. *Iudas Macabæus* antequam confligeret cum *Nicanore Regis Syriæ Duce* vidit in somniis *Oniam* pro se orare & quod *Ieremias Propheta* gladium sibi aureum contra hostes porrigeret. Fulgos.

Celtiberi. Apud *Celtiberos aquæ Scyphus* ante Ducem belli portabatur, & vo- Theophrastus.

vocabatur *poculum fortunæ.* Si ergo aliquid aquæ casu effunderetur, pro malo omine id fuit interpretatum; quod si ex inadvertentia scyphus è manu decidisset, desperabant omnino & se hostibus ultro subjiciebant.

Paterculus. *Mythridates Rex Ponti* devictus à *Pompejo* sic se solabatur: *Omnis mihi etiam adversa fortuna cujus author Pompejus est, tolerabilis est: nec enim turpe est ab eo vinci, quem vincere esset nefas: neque inhonestum ei se submittere quem fortuna supra omnes extulit.* Mythridat.

Camerar.l.5. *Carolus V. Rex Hispaniæ* occupavit castra Ducis Brunsvicensis, & miles ejus statim etiam castra diripuit: Cecidit Dux ad pedes Regis supplex, ut satis haberet, accepisse castra & vicisse; vitam relinqueret militibus & aliam supellectilem, respondit, *Carolus, cujus castra ejus rastra.* Hoc est, qui castra accepit, omnia potest radere & accipere: Carolus V. Rex

Aventinus lib. 5. Ann. *Alphonsus Rex Castellæ* dicebat. *Probos milites gemina manus armat, fortis & justa: fœdifragos terna exarmat, perfida, pia, strenua.* Alphonsus.

Cabrias. *Cabrias Dux Athenienſium* dicere ſolebat: *Se malle exercitum Cervorum Duce Leone, quam exercitum Leonum Duce Cervo.* *Marli.*

Ludovicus Rex. *Ludovicus Burgund. Rex* contra Cæſarem bellum movit: ſed captus ab eodem juravit ſe amplius illi bellum non illaturum. At liberatus denuo cum majori exercitu venit, ſed iterum victus omnia perdidit. inſuper oculi illi eruti ſunt, & in fronte ab aure ad aurem hæ literæ ferro impreſſæ: *Hunc ſervavit Clementia, perdidit perfidia.* *Fulgoſ.*

Cimbri. *Apud Cimbros* contra perfidos quatuor cohortes educebantur; *prima erat Puerorum, ſecunda Iuvenum, tertia Virorum, quarta Senum.* Sed primæ tres tantum ſpectabant prælium. Quarta autem cohors pugnabat. *Putabant enim debiles vires ſufficere ad hoc ut perfidi vincerentur.* Nam perfidia deſeritur à Deo & ideo enervis eſt. *Politia. lib. 5.*

Philippi Magnetica dextera. *Normantici Galliæ urbem* obſederant & jam occupaverant armamentarium. Inaudivit hoc *Rex Philippus* & ad turbatos cives ſcripſit: *ne timueritis mox aderit vobis dextera magnetica*; Venit & caſtra me- *Patricius in Ethic.*

metatus, supra castra magnetem in monte posuit: & ecce gladius cujusdam Normantici per aëra ad Magnetem volat: quod videntes adversarii conturbati, se suaque omnia *Philippo* subdiderunt. Retulit tunc Philippus tale Elogium: *Philippus Rex utitur in bello dextera magnetica, in pace aurea*: (erat quippe liberalis.)

Pausanias in Beoticis.

Cheronenses habuerunt aureum sceptrum instar hastæ *à Iove* donatum *Pelopi*, quod hanc prærogativam habuit, ut quoties exercitus tumultuaretur, Rex solo sceptri attactu tumultum sedaret, si victa pars fureret & discordaret elevatione sceptri concordiam faciebat; cum defecit pecunia, dona sibi oblata cujuscunque materiæ, tactu sceptri in aurum mutabat. Sceptrum.

CAPUT XI.

De Oratione Gratiarum Actoria.

Gratias agimus pro beneficiis vel publicis ut Regi & Reipubl. vel privatis, ut Patronis, Amicis, Benefa-

ctoribus, &c. Vtrobique idem artificium ſervandum.

QVAESTIO I.

Quomodo conſtruitur Oratio Gratiarum Actoria.

Primo, Mentio fit accepti beneficii. *Secundo*, Exaggeretur hoc beneficium à circumſtantiis perſonæ dantis & accipientis, loci, temporis, modi & aliis: ita ut extenuetur dignitas accipientis; amplificetur autem gratia dantis; dicendo ſufficientes gratias agi non poſſe, optando vocem & eloquentiam multiplicem. *Tertio*, Fiat gratiarum actio humilis & ſincera, item promiſſio gratitudinis & curæ, ut illud munus ad honorem dantis vel publicum bonum cedat. *Quarto*, Subjungatur petitio, ut in gratia ſervetur.

PRAXIS.

Gratiarum Actoria pro Dignitate collata.

Gratiarum Actoria.

Si mihi centum Linguas, ex veteri Poëtarum voto, hodie naturæ donaviſſet: aut ſi jucundiori Metamor-

morphosi totus mens, totus lingua fierem, nondum ego beneficii magnitudinem, quo me amplissime cumulavisti, *Regum Serenissime*, vel eloqui possem, vel complecti: Nam & me unum è tam nobili illustrium virorum collegio, electum esse, in quem regium animum tuum beneficentia gravem deponeres; & supra vota mea imo & ultra merita hoc insigniri honore, quantum amoris & regiæ gratiæ argumentum? A teneris quidem ad hoc paternis præceptis imbutus vixi, ut tibi servire & ad tuos nutus obsequiis promptissime currere, supremam judicaverim fortunam: nec vivere jucundum foret, nisi Tibi viverem: sed quanti apud eum studia tua ponderis esse convenit, cui vitam debeas, & omnia quæ cum vita mortales acceperunt; Quamquam & hæc si tuleris, & forte tua minus & majestate tua inferius obsequium obtulisti. Habetis hoc, habetis, *Serenissimi Terræ Soles*, jam experientia disco, cum illo Planetarum Rege commune, ut quidquid à nobis, velut inferioribus Regni elementis, studiorum accipitis, uberiori fœnore

refundatis; nos umbras aſpicitis, ut illuſtretis: noſtra obſequia exigitis, ut benefaciendi campum nacti eam quam Majeſtas impoſuit neceſſitatem decurratis ſingulis prodeſſe. Quid vero hac animi regii in me propenſione poſſum, niſi humilibus verbis humiles gratias reddere: niſi forte mea meorumque ſtudia, ſicut in dignitatis meritum, ita in meriti ſtipendium ſuſcipis. Certe ſi dati beneficii qualiſcunque ſolutio eſt, accepti perennis confeſſio: non ingratos nos morituros ſanctiſſime pollicemur. Permittet enim benignitatis tuæ facilitas, nos vel nubium mutuam gratitudinem æmulari, quæ eodem, quod à Sole acceperunt lumine, plures in ſe Solis imagines depingunt, ut à quo ſplendeant Orbi demonſtrent: & nos amorem regium, quo nunc inſigniti vivimus, late per Orbem & Orbis famam portabimus: dicemuſque natis, narrabimus poſteris, ut conſequentium ſeculorum memoria ſciat, cujus ſtellæ ſimus, cui Soli lucem debeamus. Dixi.

SENTENTIÆ.

Hic cumprimis Seneca de beneficiis,

ficiis legendus; nam in hac materia unus Seneca pro multis valet.

Trisneg. *Sine gratitudine nec thus nec myrrha Deo placet.*

Prov. Com. Latin. *Beneficia sunt voluntatis compedes & aureæ catenæ quibus animus ligatur & trahitur.*

Cicero. *Qui in gravi periculo succurrit, vel magno aliquo beneficio alium afficit, Dei vice fungitur: & ei cui prodest, Deus est.*

Senec. *Iusta caussa est lætitiæ lætum amicum videre, justior fecisse.*

Referre non potest gratiam nisi qui meminit, & qui meminit jam refert.

Statim gratus est, qui se onerat, id est, qui promittit gratitudinem.

Eodem momento quo obligatus es, si vis cum quolibet paria fecisti; quoniam libenter qui beneficium accepit, reddidit.

Non necessitatibus tantum nostris provisum est, sed usque in delitias amamur (nempe à Deo.)

Mundus est domicilium hominis, cœlum autem tectum, aliter die aliter nocte splendens.

Beneficium aspere datum lapidosus panis est.

In-

Ingentia beneficia sæpe tarditas corrumpit.

Bis dat qui cito dat.

Illud beneficium jucundum, victurumque in animo scias, quod obviam venit.

Tempore quædam magna fiunt non summa.

Ingens beneficium est unus in fame panis.

Gratia sine pœnitentia esse debet. *Theophrast.*

Mus in pera, serpens in gremio, ignis in sinu, male rependunt gratiam hospitibus. *Innocent. Pontif.*

Gratia tarda, ingrata est gratia. *Vulg. Sent.*

Si quid benefacias levior pluma est gratia. *Plaut.*

Post munera cito consenescit gratia. *Festus.*

Immortales sunt gratiarum horti. *Arist.*

Beneficium da cœcus, accipe videns. *Prover. Lat.*

Exempla Et Alia *Supellex.*

Gratiæ Tres — Poëtæ & antiqui *tres Gratias* finxerunt, cum ob multas caussas, tum ob hanc, ut meminerimus gratiam memoria tenere, ore laudare, obsequiis demereri. Pinguntur etiam

iam *junctis manibus*, quia beneficia mutuo redeunt: *Ridentes* quia benefacientium vultus hilares esse debent; *Virgines*; quia sincera & sancta: *Tres* quia tria genera beneficiorum sunt; *promerentium*, *dantium*, *accipientium & reddentium simul*. Manibus junctis Ridentes. Virgines.

Pierius. In manu *Delphici Apollinis tres Gratiæ* insidebant, quarum *una Lyram*, *altera tibias*, *tertia fistulas* habebat: Innuebant scilicet *Gratias*, si veræ sunt, vocales esse & beneficium acceptum ubique canere. Aut beneficium si alio non possit, debere saltem compensari celebratione. Gratiæ Vocales.

Idem. *Gratiæ* Symbolum olim *Rosa* fuit. Forte quia ut hæc scarabæum necat, ita hæc ingratitudinem. Rosa Symbolum Grat.

Ælianus. *Pythagoras* quæsitus quomodo homines possent Diis similes vivere; respondit, *si veritatem amplectantur & omnibus benefaciant* Pythagoras.

Sen. de Benef. lib. 5. *Alexander Magnus* cuidam dono dedit Vrbem, qui invidiam fugiens, dicebat, id non convenire fortunæ suæ, cui *Alexander*: *non quæro quid Te accipere deceat, sed quid Me dare.* Alexandri munificent.

Anaxi-

Anaxilaus. *Anaxilaus* quæsitus *quid in regno esset beatissimum* respondit: *Non vinci beneficiis.* *Phavor.*

Simonides. *Simonides* roganti cuidam, ut sibi encomium scriberet se gratias pro eo relaturum: respondit; *duas arcas domi habeo, unam gratiarum, alteram argenti; & cum me premit necessitas, gratiarum quidem arcam aperio, sed inanem reperio: alteram solum mihi commodam experior.* *Stobæus.*

Varro dicebat *qui aquam hauris, fontem corona.* Allusit ad consuetudinem Romanorum, qui *in* Fontinalia. *Festo Fontinalium* solebant fontes coronis redimere. *Varro.*

Atheniensium gratitudo. Non erga homines tantum sed erga belluas grati fuerunt *Athenienses.* Nam decreto sanxerunt, ut Muli, qui egregie diu laborarunt, vinculis soluti libere pascerentur ad mortem. *Rodig.*

Russorum proverbium est vulgare: Etiam saccarum non bono animo datum in absinthium vertitur. *Prov.*

Pomponius. *Pomponius Dux Romanus*, dum Victor rediret, *Pyramidem* illi triplicem exstruere volebant filii, cumque ille rogasset ne facerent; illi, *Epitom.*

cum

cum tres posuissent Pugnatori, Victori, Triumphatori, etiam *quartam Contemptori Pomponio* exstruxerunt.

Hosinus. Agise-laus. *Agesilaus Rex* cum *Apellem* ægrotantem visitasset, pulvinos surrigere fingens, decumbentis cervici caute aurum suppoſuit, non multo post Regis discessum, adveniens puer, amoto pulvinari, dum lectulum sternere vellet, aurum reperiens exclamavit: *Vide Domine* quid in lectulo tuo repererim; At *Apelles* silentium ei imponens dixit; *hoc est furtum Regis*: mox intulit Puer; *Quid? benignitate motus voluit tua inopia subvenire, & furtum dicis?* tunc *Apelles*; *Optime dixi, quia Rex hoc munere Cor meum furatus est & perpetuo me sibi addixit.* Sciebat enim *Agesilaus multo præclarius esse alios ditare, quam ditari, & nil gloriosius quam beneficium apud bonos viros depositum.*

CA-

CAPUT XII.

De Orationibus Petitoriis Commendatoriis & Exhortatoriis.

QUÆSTIO I.

Quomodo construitur Oratio Petitoria.

Primo, Solet fieri communiter accessus vel à commendatione liberalitatis ejus à quo petis: vel ab extenuatione petentis: vel ab exaggeratione meritorum præsertim cum pro aliis intercedimus; vel à refutatione eorum quæ in petitione suspecta esse possunt: vel à deprecatione audaciæ seu professione verecundiæ, quod sine meritis ad petendum accedat, &c. *Secundo*, Exprimitur postulatum. *Tertio*, Subjiciuntur rationes, quæ, quod petitur, persuadent; Hæ autem rationes accipiuntur communiter, vel ex persona dantis vel petentis, enumerando scilicet merita ejus & majorum: vel etiam sumuntur à necessario, à facili, à glorioso & reliquis rei petitæ adjunctis. *Quarto*, Promitti-

mittitur perpetua beneficii memoria, exprimitur ſpes de obtinendo petito concepta, & obſequia offeruntur.

PRAXIS

Petitoria Dignitatis à Rege.

Petitoria dignitatis.

Et Ego ad pedes munificentiæ tuæ cum precibus ſupplex advolvor ut beatior ſurgam; & in hac felici ruina ac Majeſtatis tuæ umbra, fortunæ meæ lucem & faſtigium inveniam. Scio petentium deſideria, regiis animis theatrum gloriæ ſternere: & injuriam eos infligere Principibus, qui neceſſitate preſſi, ad has publicæ ſalutis Aras, velut verius dicam ad hos tutelares Deos accedere erubeſcunt: Siquidem regiæ manus, divini fontes ſunt, quibus latiſſime beneficia in nos & Rempubl. dimanant. Certe ut *Pharus* in æquore laborantibus inter pericula nautis viam oſtendit, qua ſecuritatem inveniant, ita liberalitas Principis, ſinum Principis; in quem vota noſtra velut portum confluant, ut ditiora redeant. Audivimus lamenta Regum, *dies ſibi periiſſe conquerentium, quos cum*

cum nulla beneficii linea ſignaviſſent, neque ſe vixiſſe arbitrabantur: Quia ut Soli lucere ita Regibus benefacere natura eſt. Et tua in Nos *Seren. R.* ſubditos humanitas & Majeſtatis tuæ inſignis facilitas, ideo in virtutum Regiarum exercitu altius eminent; ne à conſpectu tuo à magnis aliorum corporibus, minorum neceſſitates præpediantur. Quid mirum igitur ſi hac Majeſtatis tuæ beneficentia provocatus, cum *N. Dominum* fatis conceſſiſſe accepi, ejus honoris heres fieri ex nutu & benevolentia *Seren. Majeſt.* ſupplicem? In manu tua *Seren. Rex* fortunam meam volvis, velis tantum & levaſti: reſpice & ſerenior abeo. Forte mea & Majorum merita aliquis hic exegerit? *ſed petere beneficium veni non licitari: impetrare non exigere*: Omniaque quæ aut mei aut ego pro *Republ. pro Sereniſſ. Majeſtate tua* fecimus, oblivisci malimus quam producere: parati & vitam ponere ſi Patriæ neceſſitas, ſi voluntas S.M. & Amor juſſerit. Gratiam & favorem Regium peto non debitum: cujus vel uno radio, ſi me nunc beaveris

veris perennes servitutis compedes animo meo injecisti. Dixi.

SENTENTIÆ.

Menan. *Pulcher thesaurus collatum beneficium.*

Sidonius. *Benefacere homini est magnum beneficium apud Deum deponere.*

Cicer. *Liberale officium serere beneficium ut possis metere fructum.*

Demost. *Principum dona sunt auctoramenta servitutis.*

Plutar. *Ficus non florent & fructus habent dulcissimos; & quidam benefaciunt non promittunt.*

Martia. *Extra fortunam est quidquid donatur amicis,*
quas dederis solas, Semper habebis opes.

Iovianus. *Princeps liberalis amicos ex hostibus, ex alienis suos, ex infidis fidos faciet.*

Idem. *Melius beneficiis custoditur Respublica quam armis.*

P. Mimus. *Beneficium dignis ubi das omnes obligas.*

Demost. *Plures honorare est multos ad bene merendum provocare.*

Cicero. *Beneficium & gratia sunt vincula concordiæ.*

The-

Thesaurus pulcher pulchre collata gloria. *Eurip.*

Tunc solum pretiosa est pecunia, quando usu largiendi desinit possideri. *Boëtius.*

Beatissima dos in Principe Liberalitas & Clementia. *Pomp. Lat.*

Corpus alimento nutritur, animus nobilis, laude, honore, præmio, *Xenoph.*

Multo præclarius est beneficiorum quam trophæorum relinquere memoriam. *Idem.*

Præmia bonorum malorumque bonos malosque faciunt. *Plinius.*

Liberalitatis aureum semen producit auram favoris ex qua prodit messis honoris. *Sophocl.*

Nutriunt præmiorum exempla virtutes. *Plinius.*

Pauperibus una educandi ratio, bonus Princeps. *Idem.*

Avaritiæ fuga & liberalitatis gratia Regum gloria est & Regnorum firmamentum, *Arist. ad Alexan.*

EXEMPLA

Et aliæ Eruditiones.

Crœsus. *Crœsus* cum divitias jactaret coram Legatis exterorum; *Legatus Ægyptiorum quæsivit, quis thesau-* *Plutar.*

ſaurus omnium utiliſſimus eſſet? Cui Rex: *Liberalitatis*, reſpondit, *theſaurus præcedit auri gemmarumque theſaurum.*

Typotius. *Iacobus* II *Arragoniæ Rex* Cervam alatam pinxit cum cornibus aureis: Inſcriptio. *Et auro & celeritate*. Innuebat Principes debere eſſe liberales in dando & celeres in agendo. Iacobus II. Arrag. Rex.

Zonaras. *Aurelianus Imperator* cum à ſuis quæreret, *quo pacto Imperium bene regi poſſet*, reſpondit quidam, *auro & ferro*, id eſt, liberalitate ſeu manu liberali & forti. Aurelianus.

Cokerus *Ptolomæus Rex* incredibiliter delectabatur, ſi à ſe ditatos videret, & dicere ſolebat: *Magis eſſe regium ditare quam diteſcere.* Ptolomæus.

Idem. *Alexander M.* diſputans inter Philoſophos, de felicitate rogatus ſententiam dixit: *Nihil beatius eſſe quam donis multos & oneribus ſibi obſtringere.* Gloriabatur itidem ſibi à natura datum eſſe quod nulli cederet in beneficiis. Alexander M.

Plutar. *Indorum Rex* quiſpiam occurrens *Alexandro M.* dixit: *Provoco Te non ad pugnam nec ad bellum, ſed ad aliud certaminis genus; Si* Rex Indiæ.

inferior es à nobis beneficia accipe; si superior nobis benefacito: Ita ab Alexandro M. regnum obtinuit.

Augustus. *Augustus Imperator* adeptus Imperium *nihil se magis gratulari dixit, quam quod illum gradum conscendisset, ex quo omnibus benefaciendi facultas daretur.* *Dion.*

Dionysius. *Dionysius Siculorum Rex* ad filium ingressus cum magnam vim cælati argenti in mensa vidisset: *Fili*, ait, *non est in Te regius animus, qui his omnibus neminem tibi amicum fecisti.* *Plutar.*

Cimon. *Cimon Atheniensium Princeps adeo ad dandum promptus fuit, ut & prædia, quæ pluribus in locis habebat, sine custode habuerit, ne quis ita impediretur qui vellet suis bonis frui. Illum etiam euntem semper famuli cum nummis sequebantur, ut si quis ejus ope indigeret, statim haberet quod daret.* *Plutar.*

Sol. *Epictetus* monet sicut Sol preces & blandimenta non expectat ut oriatur sed sponte surgit, & ab omnibus salutatur; sic tu nec plausus expecta nec laudes ut benefacias, sed sponte benefac & pariter ut Sol omnibus eris gratus. *Stobæus*

Theo-

Pacat. in Paneg. *Theodosii Imperatoris* tam certa fuerunt beneficia, ut tum accepta viderentur cum ſponderet. Theodosius.

Reiſner. *Maximilianus* I. moris habebat dicere; *Charitas non expectat preces egentis, ſed ubi neceſſitatem videt, ante preces prævolat.* Maximilianus I.

Cokerus. *Thomas Briccotus Doctor Pariſienſis, ut Franciſcum* I. *Galliæ Regem liberalem nimis admoneret, in ſolemni ejus inauguratione laudans cæteras virtutes, manus eum ſimiles habere dixit, D. Franciſci manibus, hoc eſt, ſtigmata habere eum in manibus ſeu terebratas manus per quas omnia effluant; Et ideo timendum, ne Regnum ad paupertatem Franciſcanam deduceret.* Franciſcus Primus.

Apud Lampridium. De *Alexandro Severo Cæſare* hoc ſcriptum exſtat Elogium: *Dies nuncquam tranſiit quin aliquid manſuetum, civile, pium faceret, ſed ita ut ærarium non everteret.* Alexander Severus.

Bodinus & Cokerus. *Robertus Capetis filius mille pauperes humaniſſime ſemper fovit eiſque jumenta præbuit ut ſe quocunque iret ſequerentur, ac pro ſe vota facerent.* Eo nemo aut felicius aut tranquillius imperavit. Robertus.

Idem. *D. Ludovicus* 100 & 20 paupe- Ludovicus.

res habuit qui eum ubique sequebantur, & eodem quo ipse victu sustentabantur: diebus vero Quadragesimæ numerum duplicabat.

Ludovicus V. *Ludovicus* V. *Rex Scotorum* ob liberalitatem præcipue in egenos cognomentum accepit, ut *Pater pauperum* vocaretur & hunc titulum præ aliis carissimum habuit. *Idem.*

Archelaus. *Archelaus Macedonum Rex* cum ab eo poculum aureum quidam peteret; ipse jussit ut minister illud *Euripi* daret, petentemque intuitus, *tu quidem*, inquit, *dignus eras qui peteres & non acciperes: his vero dignus est qui accipiat & non petat.* *Plutar.*

Alexander. *Alexander M.* quæsitus ubinam suos thesauros haberet; *Amicos ostendens*, *hi*, inquit, *liberalitatis meæ scrinia sunt.* *Max.*

Severus. *Alexander Severus* Imperator singulorum nomina quibus aliquid præstitisset descripta habuit: qui nihil aut parum petiissent eos appellabat inquiens; *quid est cur nihil petis? num me Tibi vis fieri debitorem? pete ne privatus de me queraris.*

Agapetus. *Agapetus Iustiniano Imperatori* sic *Coker.*

sic scripsit; *Vestimentum non veterascens est beneficentia amictus & incorrupta stola erga pauperes. Eum igitur qui pie regnare vult talium indumentorum pulchritudine animum oportet exornare; Amoris enim in egenos qui indutus est purpuram, cœlestis quoque candidatus est Regni.*

Drexel. *Carolus* V. Imperator ut Peruanam Provinciam sibi reconciliaret, misit eo Nobilem eique plures chartas puras & à Scriptura vacuas dedit, solo nomine suo imperatorio notatas eo consilio, ut quisquis privilegium aut munus aliquod peteret jam impetrasset illud, si in hac charta virgine, hoc scripsisset. Carolus V.

Plutar. *Menecrates ea conditione sanabat gratis plurimos, ut veste ab eo accepta ejus se clientes & ab eo sanitatem acceptam faterentur ubique.* Menecrates.

QVÆSTIO II.

Quomodo construitur Oratio Commendatoria?

In hac Oratione petimus aliquid, alicui commemorando ea, propter quæ videtur dignus ut accipiat. Hæc puncta servantur: *Primo*, Vel libera- Commendator.

litatem ejus aut amorem extollimus apud quem commendamus: vel necessitudinem nostram cum eo exponimus: vel etiam ejus amicitiam quem commendamus cum illo vel nobiscum explicamus. *Secundo*, Laudatur is qui commendatur, à meritis, à studiis obsequendi, à dotibus naturæ, à virtutibus,&c. *Tertio*, Ponuntur rationes suadentes ut commendatum habere velit. Sumuntur vero hæ rationes vel à necessario, vel ab utili, vel ab honesto vel aliis adjunctis. *Quarto*, Petitio adhibetur & promissio tam suorum obsequiorum quam commendati.

Hæc Oratio fere in omnibus cum petitoria convenit, nisi quod hic alteri petamus,ibi nobis: ideo & praxis specialem difficultatem non habens, frustra nobis remoram hic objecerit.

QVÆSTIO III.

Exhortator.

Quomodo construitur Oratio Exhortatoria.

Ignea hæc Oratio tota esse debet & ardete, quia in illa auditores stimulamus ut omni periculo contempto, omni abjecta ignavia animum assu-

assumere velint, & hoc quod opportunum est non negligere. *Maxime utilis est exercituum Ducibus, qui ante prælium suorum militum animos debent incendere.* Hæc puncta habet. *Primo*, laudantur eorum virtutes quos exhortari debemus, spes egregias de illis præferendo, quod scilicet stimulis ad honesta non indigeant: vel necessitas præsentis periculi graphice describitur: vel ex abrupto hostium ferocia aut ignavia exaggeratur. *Secundo*, Rei, ad quam exhortamur facilitas, utilitas, honestas, gloria ostenditur: & quod damnum, quæ infamia sit secutura nisi faciamus. *Tertio*, Adhortatio ardens fiat ad id quod volumus, commemorando Majores nostros & eorum exempla in simili negotio, Dei honorem, expectationem omnium, omnia etiam bona de eventu futuro.

PRAXES hujusmodi Orationum nobilissimas habes apud *Livium*, *Salustium*, *Curtium* & alios; Excellunt præ aliis quas *Catilina* ad suos commilitones habuit; & *Darius* ad suos pugnaturus in *Alexandrum M.*

Caput XIII.

De Electione Officialium ac Magistratuum.

Est apud plerosque consuetudo *Officiales certos* ut *Consules, Iudices, Secretarios* &c. eligendi liberis & votis & suffragiis; quod etiam sine Orationibus perfici non solet. Sit ergo,

Quaestio I.

De Electione.

Quomodo ejusmodi Oratio construi soleat.

Primo, Communiter ipsius officii dignitas, potestas & ea quæ officium comitantur, exponuntur & exornantur. *Secundo*, Laudatur is cui tua sententia suffragaris, tum à meritis, tum à moribus, tum à virtutibus, tum ab illis maxime quæ ad hoc officium rite obeundum conferunt. *Tertio*, Concluditur vel per iteratam commendationem aut petitionem ut huic Officio suam operam subtrahere nolit: vel per interpretationem ejusdem sententiæ in aliis de illo, vel per augurationem publici boni, quod ex illius electione pro-

proveniet: vel per expositionem expectationis omnium de illius virtute.

PRAXIS.

Si de singulis hominum factis absque errore judicare difficile est, multo sane difficilius est de eo decernere aliquid cui judicia & Tabulæ fatorum humanorum committendæ sunt. Quæ enim ibi singula in periculum veniunt, in hoc consilio omnia velut agmine facto in unum periculum conjurant. Dicenda est aliquando sententia de unius hominis aut facultatibus aut vita: at hic simul de omnium opibus & incolumitate dicendum est, & in unius officii æqua & iniqua collatione omnium bonorum iræ improborumque rationes aut summo malo aut pari bono dijudicandi veniunt; *Iudicem nimirum eligimus*, id est, *Iustitiæ Antistitem*, qui æquum & iniquum discriminet; qui innocentiam à violentia tueatur; qui injurias arceat; qui vivum velut Oraculum omnibus nobis fatum prælegat; qui de fortunis & vita decernat. Omnes igitur quorum caussæ ad hujus tribunal evolventur, de Praxis pro Electione Iudicis.

quorum dignitate, honore, nomine deinceps certabitur, ſupplices in hoc conſeſſu ſe mentibus noſtris præſentant atque à nobis exorant, ne eorum veſtraſque fortunas alicui ex iis committatis, cui *judicialis ſedes, Meſſis aurea campus cum Graculo quodam audiat & qui defalcatis calamitoſorum fortunis, avaritia ſua & cupiditatis horrea explere laboret.* Eligendus ille eſt cui aperta cauſſa eſt & æquitas, cui clauſa pro tribunali arca ſit. Nam ut *Poëta* ait:

Non bene ſelecti Iudicis arca patet.

Eligendus ille qui *Iudiciale officium agnoſcat eſſe miſerorum Aſylon*: maximeque illud evitet quod vulgari verbo circumfertur; *Iudicium nihil eſt niſi publica merces.* Porro hunc eſſe *Dominum* N. non ego aſſero, ſed Virtus, ſed Doctrina & animi Candor indicant; Vos *Domini N. N.* verborum non expectata aſſertione, ex factorum meritis, de dignitate merito huic conferenda cogitate. Meminit hic *moniti Philoſophici, in Magiſtratu non ditiorem hominem ſed clariorem fieri*

fieri debere. Meminit & illius proborum cautelæ, *ita Leges tractandas esse ne judices cum alios absolvunt se condemnent.* Spero itaque fore, ut si meæ suffragati opinioni successeritis, Patria universa atque omnes boni cupitis bonis perfruamur.

SENTENTIAE
De Iudicio.

Cassiodor. *Tam diu Iudex dicitur, quamdiu justus putatur.*

Augustin. *Ignorantia & malitia judicis plerumque est calamitas innocentis.*

Ovid. *Non bene selecti Iudicis arca patet.*

Seneca. *Si judicas cognosce, si regnas jube.*

Augustin. *Sublata justitia quid sunt imperia nisi magna latrocinia.*

Petronius. *Ergo judicium nihil est nisi publica merces.*

Cicero. *Semper iniquus est Iudex qui aut invidet aut favet.*

P.Syrus *In judicando criminosa est celeritas.*

Cicero. *Summum jus, summa injuria.*

P.Syrus *Grave judicium est quod prajudicium non habet, id est quod novo*

exemplo fit aut ad novam normam. P. Mimus.

Grave præjudicium est quod judicium non habet, id est quod nullus. Iudex sequitur vel propter crudelitatem vel propter timorem.

Malo Iudice nullum est venenosius animal. Petrar.

Iudicis vox, legum vox est, & ipsius justitia. Idem.

Cunctator esse debet, qui judicat de salute. Cassiod.

Gladius conditur ubi aurum suscipitur : Idem.

Malum Iudicium omnis mali caussa est. Stobæus

Pœnam si tuto potes donabis, sin minus temperabis. Senec.

De Magistratu.

Magistratus est medicus civitatis. Thucydid.

Melius est civitatem regi à Viro optimo quam à lege optima. Aristot.

Vbi præses fuerit philosophus, ibi civitas erit felix. Idem.

Insanienti gladium & improbo magistratum committere perinde periculosum est. Pythagoras apud Stob.

Ars gubernandi civitates princi- Arist.

cipa-

cipatum tenet in omnibus artibus.

Cic. *Magistratus est lex loquens.*

Idem. *Qui Reipubl. præsunt nulla re facilius benevolentiam multitudinis sibi conciliant, quam abstinentia & continentia.*

Idem. *Magistratus intelligat se civitatis personam gerere, ejusque dignitatem & decus sustinere.*

Idem. *Qui præsunt similes legibus sint, quæ ad puniendum non iracundia sed æquitate dicuntur.*

Dion in Adria. *Præfectum Reipubl. stantem mori oportet.*

Eruditiones de his Materiis.

Archytas dicebat: *Iudicem & aram idem esse, utrumque miserorum Asylum.* Iudex & Ara.

Plutar. *Alexander M. cum audiret Accusatorem alteram aurem manu occludebat, quæsitus cur id faceret; Alteram inquit aurem defensori integram relinquo.* Alex. M.

Ælianus. *Apud Ægyptios iidem erant judices qui Sacerdotes erant.* Ægyptii.

Al. ab Alex. *Apud Lacedæmonios judicabant Iudices occlusi, ut neminem viderent.* Lacedæm.

Idem. *Bythinii judicaturi in conspectu Solis tribunal ponebant.* Bythinii.

Allobroges. *Allobroges antequam ad Iudicium irent vini craterem bibebant, vocantes craterem judicii & veritatis.* Forte ut è fundo veritatem haurirent: vel ut eloquentiores & audaciores essent: vel quod sicut vinum est dulce & severum; ita judex esse debeat severus per justitiam, dulcis per clementiam: & sicut vinum æquè Regem inebriat atque gregem, sic judicium debeat esse sine respectu. *Sabellicus.*

Trajanus. *Trajanus Imperator* judicibus hoc Symbolum dabat: *Fulmen super pulvillum cum lemmate: Lenis severitas.* *Epitom. var. hist.*

Veritatis imago. *Apud Ægyptios Iudices gestabant in collo imaginem Veritatis ex Saphiro; quæ habebat oculos clausos & plurimos ante se libros.* *Diod.*

Præclare de veritatis imagine dicit *Ælianus*: *Ego Iudicem non ex lapide exsculptam veritatem circumferre, sed in ipso corde defixam habere volo.*

Amicus & Iudex. Celeberrimus ille in Germania furum domitor, sub quo catenæ aureæ in publicis viis intactæ jacebant; supplicio afficiendis in convivio annulos donabat, dicere solitus: *Coker.*

litus: *Amicus tuus & Iudex sum.*

Pontan. Ad *Ludovicum* XII *Galliæ Regem* accessit qui patrati homicidii veniam peteret, Rex facti enormitatem perpendens, & quod jam tertio id sceleris admisisset: *Tene*, inquit, *veniam flagitare, homicidii jam tertii? & ecce joculator qui forte aderat; quid Domine tertii? imo primi dumtaxat, nam secundum & tertium tua sunt, quia si tu primum non condonasses, hæc reliqua non perpetrasset.* Ludovicus XII.

Cranzius l. 3 Vand. Histor. *Canutus Vandalorum Princeps* justissimus fuit & nulli vel amico vel sanguine juncto parcebat. Dum ergo de reis semel sumeretur supplicium, quidam damnatorum proclamavit *se Principis Cognatum esse, parceret sibi*; tum Rex: *Cognato*, inquit, *nostro ut honoratior ei sit locus sublimiorem parate crucem.* Canutus.

Cokerus *Ferdinandus Cæsar* clemens & justissimus illud crebro in ore habebat, *fiat Iustitia aut pereat Mundus.* Ferdinand.

Epit. *Lacedæmonii centum & quadraginta sellas in senatu habebant totidemque judices*, hæ sellæ vero ex ebore erant factæ & Leonibus Lacedæmoniorum sellæ Senatoriæ.

incum-

incumbebant: Leones autem uno pede sellam fulciebant, & altero simiam projiciebant: Lemma subscriptum fuit. *Cede, Leo hic sedebit.*

De Magistratu.

Cleo. *Cleo* Reipublicæ destinatus convocatis amicis dixit, *Solvere se velle amicitiæ vincula; ne forte cæco erga eos adfectu ductus à Iustitiæ semita deflectat.* *Plutar.*

Rex fatuus Simius in tecto. *Bernhardus ad Eugenium* recens electum Pontificem scribens sic ait: *Simius in tecto & Rex fatuus in Solio æque monstrosa res est: gradus summus & animus infimus: sedes prima & vita ima; lingua magniloquax & manus otiosa; sermo multus & fructus nullus; vultus gravis & actio levis, ingens authoritas, & nutans stabilitas.*

Ambrosii dictum. *Ambrosius* de iis qui titulum cum dignitate accipiunt sic dicit: *Actio congruat nomini, ne sit nomen inane & crimen immane: honor sublimis & vita declivis.*

Zeno. *Zeno* dicere est solitus *Solia & Vrbes decorandas esse non pretiosis ornamentis sed viris.* *Stobæus*

Chry-

Idem. *Cryſippus* rogatus cur nollet Rempubl. regere, dixit: *Si male rexero diſplicebo Diis*, ſi *bene hominibus:* juxta *Poëtæ* ſententiam. Cryſippus.

Seu ſequeris verum, ſeu damnas, peſſime vivis;
Odia Divorum contrahis aut hominum.

Cum *Epaminondæ* per invidiam & contumeliam viliſſimus quidam Magiſtratus datus eſſet, ſuſcepit ipſum, dicendo *non ſolum Magiſtratus oſtendit ornatque virum ſed & Vir Magiſtratum. Itaque ſe geſſit & Magiſtratum illum honorabilem fecit, ut à multis deinde ambiretur.* Epaminondas. *Eraſm.*

Plutar. *Ageſilaus* quæſitus, cur Spartanorum Reſpubl. præ aliis floreret? *quia*, reſpondit *Spartani & imperare ſciunt & parere.* Ageſilaus.

Stobæus *Agathon* dicebat *Magiſtratum trium debere meminiſſe, primum, quod hominibus imperet: deinde quod ſecundum leges; tertio, quod non ſemper imperabit.* Agathon.

Panormitanus. *Alphonſus Magiſtratum Cotem appellare ſolebat,* qua hominum ingenia probantur. Alphonſus.

Trebell. Pollio. *Saturninus* cum milites illi pe- Saturninus.

plum

plum imperiale impoſuiſſent, advocata concione, de ſe ipſo dixit: *commilitones bonum Ducem perdidiſtis & malum Principem feciſtis.* Erat hic militum Dux optimus, ſed Imperator factus cum ſeverus nimium eſſet, ab iiſdem militibus interemptus eſt.

Themiſtocl. *Themiſtocles* audiens quoſdam ambire Magiſtratum: *ſi mihi*, inquit, *duas oſtenderetis vias, quarum una ad ſepulcrum, altera ad tribunal duceret; multo libentius ingrederer eam, quæ recta ad ſepulcrum ducit.* *Ælian.*

Demoſthenes. *Demoſthenes* dicebat, *ſi ex duobus alterum ſit eligendum, citius ſe in exilium iturum quam ad ſuggeſtum aut tribunal: Scire enim ſe quantum invidiæ, calumniarum, ac periculorum ei expectandum ſit, qui ad gubernacula accedit.* *Eraſm. in Apoph.*

Seleucus. *Seleucus* frequenter dicebat *paucis notas eſſe Magiſtratuum magnas curas, alioquin neminem repertum iri qui Regum diadema humi projectum tolleret.* *Idem.*

Antigonus. *Antigonus* cum regium diadema & purpuram accepiſſet, dixiſſe fertur; *O nobilem magis quam felicem pannum,* *Stobæus.*

pannum, quem si cognoscas, quam multis curis, periculis & miseriis refertus sit, ne humi quidem jacentem elevares.

Idem. *Bion* dixit, *oportere bonum virum à Magistratu discedere non ditiorem sed clariorem.* Bion.

Idem. *Pythagoras* dicebat, *primo luxuriam civitates ingredi, deinde saturitatem, postea contumeliam, postremo exitium.* Pythagoras.

Dion. *Trajanus Imperator* dum Præfectum Prætorii ense accingeret, dixit: *cape hunc ensem, & si juste imperavero pro me, si injuste, contra me utere.* Trajanus ad Præfectum.

Tranquillus. *Caligulæ* vox fuit, cum in Imperatorem esset electus, *nunc omnia sibi & in omnes licere.* *Reges* vero *Lacedæmonii* minorem sibi delinquendi potestatem censebant esse relictam, quam privatis hominibus. Caligula.

Reisnerus. *Clotarius Rex Galliæ* hoc monile habuit: *Cor punicei coloris in campo candido: ex corde duæ spicæ promicabant; una à dextris aurea & loco aristarum radios solares habens*, cum lemmate: *Et luce & ardore. Altera vero spica à sinistris adamantina, habens aristas* Clotarii monile.

æneas

aneas cum lemmate: *Nec luce, nec ardore. Prima Spica* pietatem notat fervore & luce boni exempli, ſplendidam. *Secunda* Magnanimitatem ſignificat, quam nec ardor adverſitatis nec lux proſperitatis poteſt evertere; tale Cor habere debet quiſquis in dignitatem adoptatus eſt.

Ludovicus Sfortia. *Ludovicus Sforcia ad Genuenſes* miſit *F. Marcheſium* ut ab iis grande tributum exigeret. *Genuenſes Legatum humaniter acceptum in hortum deducunt, herbamque illi* Guicciardinus

Baſilica. BASILICAM *nomine offerunt* dicentes: *accipe & debilem hanc* (afflictæ Reipublicæ Symbolum) *herbam odorare*: accepit ille & odoratus dulcem odorem percepit: Iuſſerunt deinde ut herbam premeret ac contereret, denuoque odoraretur; fecit & fœtorem ſenſit: Tunc *Genuenſes*: *Sic* inquiunt, *Si clementer Princeps egerit, gratiam habebit apud omnes, ſi preſſerit nos & triverit, amaritudinem & moleſtiam ſentiet.*

Pericles. *Pericles* in Ducem Athenienſium electus frequenter ſibi occlamabat potiſſimum mane dr . indueretur: Plutar.

Atten-

Attende ô Pericles attende, cives ſunt, liberi ſunt, Græci ſunt, Athenienſes ſunt quos regis.

Richterus. Apud *Indos* ſupremus Monarcha, quem ſua lingua *Vohon* hoc eſt, jubar honoris appellant: Is limites palatii nuncquam egreditur, nec in oculos hominum venit; per palatium vel vehitur ſuper cunas, vel à terra ſublatus in altiſſimis ſandaliis ambulat, ut nuncquam terram attingat: cum in throno ſedet, ex una parte pendet pugio ſeu gladius ex altera arcus & ſagittæ. Monarcha Indorum.

Epitom. var. hiſt. Quidam *Senator ſtellam habuit cum ſex radiis* ejuſmodi: *primus radius* fuit *inſtar Spicæ* cum inſcriptione; *Vtilitate. Secundus, Inſtar clavis* cum lemmate; *Æquitate. tertius inſtar digiti cum* lemmate; *Actione. quartus inſtar capitis coronati* cum lemmate; *Dignatione. quintus inſtar candelæ accenſæ* cum lemmate; *Pietate. Sextus inſtar floris pulcherrimi* cum Lemmate; *Odore bonæ famæ.* Plane Symbolum hominis ad Magiſtratum promoti. Symbolum Senatoris.

Ludov. Legionen. *Cimbri* duplex Elogium dederunt *Regiæ Amphiliæ*: In moneta ſculpta fuit ab una parte *Amphilia* Cimbri.

cum

cum Cithara: lemma, *Cimbriæ hilaritas*: ab altera parte *eadem Amphilia cum lampade ardenti*: Lemma. *Cimbriæ Serenitas.* Innuebant exhilarari Regnum amore Reginæ erga ſuos, & præſtantia familiæ illuſtrari.

Severus. *Alexander Severus* Imperator eos quibus collaturus erat Magiſtratum ex albo recenſebat, ut ſi quis vitia alicui objiceret & probaret, reus magiſtratu privaretur: quod ſi objecta non probaſſet accuſator rei pœnam ſubibat. *Fulgoſ.*

Alphonſi Symbolum. *Alphonſus Arragoniæ Rex* in palatio hoc Symbolum habuit, *Fuci circa Alveare* cum lemmate: *Malum Regnum ubi apes laborant, fuci devorant.* *Panor.*

Carolus M. *Carolo Magno placebant illi Principes, qui eſſent Auguſti Imperio, Pericles judicio, Alexandri Bello.* *Epitom.*

Idem. Idem dicere ſolebat; *Optimus ille Princeps cui nomen Adamus, cognomen Abrahamus* id eſt, qui laborioſus ut *Adam*, pius ut *Abraham.* *Ibidem.*

Numidæ Princi- *Numidæ* Principem ſuum vocabant *Cauriach* hoc eſt, rivulus: Hoc *Ibidem.*

autem

autem inde fuit: *Habebant Numidæ fontem Iovis nomine insignitum, cui sacrificabant tempore interregni, ut ipsis Principem ostenderet.* Certis ergo temporibus summus Sacerdos fontem inspiciebat & cujus personæ vultum sibi ibidem ostendi *à Iove* advertit, eum mox populo Principem promulgavit: Hujus ceremoniæ memores, *Principes quotidie aqua istius fontis lavabantur*, quam porrigendo cubicularius dicebat: *Domine Cauriach*: hoc est, memento Te rivum esse. Principes Cauriach vocant & unde?

Plinius. Tempore *Tiberii Cæsaris* cum Imperium suscepisset, *viæ dicuntur immutasse situm* læva in dexteram, dextera in lævam commutata. Tiberii Regno.

Tipoc. *Rudolphus Secundus* ex consensu Sex Electorum factus Imperator, curavit sibi in Symbolo pingi super eburneam mensam *sex calculos seu Sortes; septimum vero desuper quasi de Cœlis venientem* cum lemmate: *Consentientibus.* Innuebat omni electioni legitimæ, etiam Deum adjicere suum calculum. Rudolphus II.

Epitom. *Tartari Principem electuri* in locum campestrem conveniunt, & eum qui Successione vel votis eligitur, Mos Tartarorum in eligendo Principe.

tur, in thronum collocant omnesque acclamant: *Rogamus, volumus, præcipimus ut domineris nobis!* Respondit ille: *Si hoc à me vultis, necesse est ut parati sitis quidquid præcepero facere.* Respondent illi, *Sumus*: Tunc Princeps; *ergo oris mei sermo de cetero gladius meus erit.* Fit interea applausus à Populo: Postea ipsum è throno acceptum supra stragulum in terra stratum deponunt, & sedentem sic alloquuntur. *Vide sursum & agnosce Deum; respice deorsum & vide stragulum in quo sedes: si bene administraveris, ad votum habebis omnia; si male, à Deo humiliaberis, ut nec hoc tibi stragulum relinquatur.* In sigillo dicti Principis solebat esse hæc superscriptio: DEUS *in Cælo & Cham in terra: Dei fortitudo & omnium hominum Imperator.*

Bajazetes. *Bajazetes Turcarum Imperator* exprobrabat *Tamerlani* natale pastoritium; sed hoc responsi tulit; *nescis & ex lana ovium purpuras Regum fieri*: Hic *Tamerlanes* loco monilis fulmen de torque gestabat, cui inscriptum fuit: *In terra vapor, in nube terror.* *Paulus Iovius.*

Simile

Platina. Simile refert *Platina* de *Ioanne* *Pontifice*, qui in gemma annuli scriptum habuit. *Tunc gutta, nunc gemma.* Ioannes Pontifex.

Pausanias Lacedamoniorum Rex cum Simonidem Philosophum rogasset, ut sibi dignum aliquod documentum traderet ad potestatem Imperii recte administrandam; *respondit vir sapiens*; Pausanias.

Hominem Te esse memento.

Herodotus l. 2. *Amasis Ægyptiorum Rex* obscuro loco natus cum ad Regalem dignitatem pervenisset, Nobiles & Primarii obsequium præstare detrectabant; *tunc Rex accito ad se aurifice, mandavit ut è pelvi quadam pedibus suis lavandis antea destinata, insignem Iovis statuam fabricaret; quam dum quodam die ipse totusque populus in templo versarentur, jussit in medium afferri: mox eam flexis genibus omnes adorarunt: quibus Amasis, quid adoratis? adoratis vas quod hesterno die pedibus abluendis meis deserviebat:* Cui omnes uno ore responderunt; *non aspicimus quod fuit, sed quod nunc est*: Tunc Rex, hæc eadem verba in os retorquens, continuo Amasis.

dixit: *Ergo non aspiciendum quod fui, sed quod sum: humili quidem loco sum natus, tamen Deo ita disponente ad regalem thronũ ascendi.*

Rudolphus. *Rudolphus Imperator* audiens purpuratos ab ejus congressu tenuiores arcere, dixit: *Sinite homines ad me venire, neque ideo Imperator sum ut arcula includar.* *Marl.*

Trajanus. *Trajanus Imperator* profecturus ad bellum cum equum jam conscendisset, vidua quædam occurrit alta voce inclamans: *Filius meus ô Rex te regnante interfectus est*: mox apprehenso pede illius, dixit: *Obsecro Domine, ut, cum eum mihi reddere non vales, sanguinem saltem ejus vindicare digneris. Ego*, ait ille, *satisfaciam tibi cum rediero; quod si non redieris*, ait illa, *quis mihi præstabit? Successor meus*, ait Imperator: *at illa; quomodo hoc sciam? quod etsi facturus est, quid tibi proderit si alius benefecerit? Successor tuus injuriam patientibus vel passuris pro se tenebitur; Te non liberabit justitia aliena: nonne melius tibi est, ut tu justitiam mihi facias & pro hoc mercedem recipias, quam alteri hanc transmittas.* *Vinc. Beluac. Spec. Histor. lib. 10. cap. 45.*

Mo-

Movit Imperatorem pietas & equo descendens caussam viduæ diligenter examinavit, & condigna satisfactione viduam consolatus est.

Eutrop. lib. 8. De *Eodem* fertur quod culpantibus amicis, quia nimis circa omnes communis esset & facilis, benigne respondit, *Talem se velle Imperatorem esse privatis, qualem Imperatorem privatus optaret.* Hinc merito acclamatum est *Bonitas Trajani.* Idem.

Ammian. Marcellinus lib. 18. *Cephidus* accusator quidam acerrimus apud *Iulianum* accusabat *Numerium* furti: Cum autem objecta diluerentur, tunc accusator ita percitus exclamavit; *Ecquis nocens poterit esse unquam si negare sufficiet?* Tunc *Iulianus*; *& quis innocens esse poterit si accusare sufficiet.* Iulianus ad Accusatorem.

Marl. *Pelopidas Imperator* in expeditionem proficiscenti cum uxor ingemiscens sæpius exclamaret ut propriam vitam tueretur sibique consuleret; *Aliorum est*, respondit, *vitam propriam tueri, at Imperatoris ex suis incommodis omnia Reipublica parare commoda.* Pelopidas.

Ammia. Mar- *Alexander* in gyro rationis se con- Alex. Magn.

continebat, is enim urgenti Matri, ut occideret quendam insontem, & dictitanti se per novem menses portasse prægnantem; ita respondit prudenter & pie; *Aliam parens optima posce mercedem, hominis enim salus nullo beneficio compensatur.* *Gell. lib. 14.*

Themistocles. *Themistocles Simonidi* petenti ut injustam caussam diceret, respondit; *Neque tu bonus Poëta fueris, si præter Musicæ modulos caneres, neque ego bonus Princeps, si contra leges pronuntiem.* *Fulgos. lib. 6. cap. 4.*

Antiochus. *Antiochus Rex Asiæ* Regni sui civitatibus scripsit, *si quid in literis, quæ ejus nomine scriberentur, esset, quod legibus adversum videretur, crederent se inscio ejusmodi Epistolas esse scriptas ideoque iis non obtemperarent.*

Reges Ægyptii. *De Regibus Ægyptiorum legitur, quod Magistratibus præceperint, illos juramento devincientes, ne quid gererent contra leges; etiamsi ab ipsismet Regibus mandaretur.* *Plut. in Apoph. Rom.*

CAPUT. XIV.

De modo ferendi Votum seu Consultationem.

VOti Propositio est Oratio in qua nostram sententiam in publico consessu cum gravitate explicamus ad Reipubl. aut districtius ad alterius cujuscunque loci vel personæ utilitatem. *Triplex votum esse potest: Assertativum*, quod propriam sententiam à nobis inventam exponit. *Confutativum*, quod alienam sententiam allatis rationibus refellit. *Mixtum*, quod partim alienam sententiam refellit, partim propriam dicit & stabilit: de singulis singulatim.

QUAESTIO I.

Quomodo Construitur Oratio Voti Propositiva. Oratio Voti Propositiva.

RESPONDEO I.

Votum Assertativum ita proponi solet : Assertativa.

Primo, Fit brevis ingressus ex occasione vel rei præsentis, vel periculi imminentis, vel personarum deliberantium, vel ipsius dicentis.

Secundo, Proponitur ſententia, quæ ſi partes habuerit, dividenda erit; & quid primo, quid deinde dici debeat, explicandum. *Tertio*, Rationes pro ſententia afferuntur, non tantum ex locis Dialecticis ſed etiam *ex Ethicis*, oſtendendo id quod ſuadetur eſſe *bonum*, *honeſtum*, *glorioſum*, *jucundum*, *utile*, *neceſſarium*, *facile*, *opportunum*, &c. Item *à Simili*, ab *Exemplis*, à *Teſtimonio*. *Quarto*, Concluditur per repetitionem brevem cum amplificatione. Solet etiam ſubjungi; id ſibi quidem videri, ſed tamen libenter rationes meliores & commoda publica ſecuturum: nec habiturum ſententiam ſuam optimam ſed optimam alterius.

RESPONDEO II.

Oratio Confutativa.

Votum Confutativum ita peragitur.

Primo, Mentio fit Authoris prioris voti, ſive cum laude, ſive ſine laude; & dicitur eum nonnihil ab eo quod ſalubrius eſt Reipubl. diſceſſiſſe. *Secundo*, Refutantur rationes dictæ pro priore voto, modeſte tamen & ſine offenſa: vel omnes in cumulo ſimul, vel ſingulæ ſeorſim.

ſim. *Tertio*, Concluditur per Repetitionem & Amplificationem brevem.

RESPONDEO III.

Votum Mixtum ſic pertractatur. Mixta.

Nempe occupatur illud circa puncta utriuſque voti Aſſertativi & Confutativi: ſive velis prius tuam ſententiam aſſerere & ſtabilire, & poſtea refutare alienam; ſive è converſo utrum libet, licet.

Adverte autem *Primo*: quod is qui primus dicet Sententiam, exponere ſoleat cauſſam conſultationis inſtitutæ, eamque exaggerare, invitareque & adhortari alios ad Societatem & conjunctionem votorum.

Adverte *Secundo*: quod is qui alterius ſequitur ſententiam, tractare poſſit *prius* aliquem locum per modum acceſſus: v. g. *Prudentis eſſe* (dicendo) *bona conſilia ſequi*: vel illud dictum *Herodoti* præferendum; *Apud me tantundem valet bene ſentire per ſe, & alteri bonam ſententiam dicenti accedere. Secundo*, Sententiam alterius collaudabit, eique aſſentietur additis ſi quæ

occurrunt, novis rationibus, aut egregia amplificatione. Poteſt etiam is, qui alterius ſententiam ſequitur, ita eam tractare, tanquam à nullo fuiſſet dicta, niſi forte in medio vel in concluſione, vel quando mentio fit datæ rationis, injiciendum ſit, id ab alio eſſe dictum. Qui vero contrarium ſentit, teſtabitur non ſe ideo facere, quod vero adverſetur, ſed quod aliud ſibi videatur: ideoque proteſtationem benevolentiæ aliaque amica verba & officioſa interſeret ſive initio, ſive in concluſione.

Adverte *Tertio*: Quod in *decretis ferendis*, ubi non prævalet pluralitas votorum, ſic procedendum ſit. *Primo*, Repetuntur & explicantur ſententiæ conſultorum, collaudaturque eorum ſtudium & conſilium. *Secundo*, Rationes eorum vel approbantur vel reprobantur, datis cauſſis cur utrumque fiat. *Tertio*, Fertur *Sententia decretoria* oſtenditurque ejus æquitas modeſte & prudenter.

Praxes fruſtra ſubjecerim cum & ſupra ſub generalibus præceptis in Diſpoſitione poſuerim & paſſim *Part.* 1. *c.* 2. *q.* 3. *modo* 1. & 2.
apud

apud Historicos probatos habeantur.

SENTENTIÆ.
Pro hac Materia.

Plato. *Res est profecto sacra Consultatio.*

Terent. *Omnia prius consilio experiri sapientem decet.*

Verin. *Consilio utilius quam viribus arma gerentur.*

Horat. *Vis consilii expers mole ruit sua.*

Cicero. *Parvi sunt arma foris, nisi consilium sit domi.*

Seneca. *Diu delibera, cito fac: nihil curare hoc est insanum esse; nihil posse hoc est mortuum vivere.*

Farnes. *Consilium qui de Republica tollit ex animo rationem tollit.*

Vulg. dict. *In consilio sis testudo, in factis Aquila.*

Ammian. *Veritatis Oratio soluta esse debet & libera.*

Democrit. *Veritas suavissima narratio est.*

Idem. *Pietas palam declaranda, veritas audacter dicenda.*

Seneca. *Non est turpe cum re mutare consilium.*

Dio. *Non est consiliis juxta metum locus.*

Livius. *Amor privati commodi, venenum est boni consilii.*

Eruditiones & alia Supellex.

Fridericus. *Fridericus Imperator tunc demum salvam fore Rempubl.* dicebat, *si Senatores de rebus consultaturi, in vestibulo Curiæ simulationem ac dissimulationem deponerent.* Æne. Sylvius.

Alphonsus. *Alphonsus Arragoniæ Rex* dixit: *Romæ esse debuisse domum Concordiæ ante Capitolium & domum consilii: in qua priusquam ingrederentur Capitolium Senatores, amorem privati commodi, odia, simultates & alios adfectus malos exuerent.* Panor.

Cœsonius Pætus. *Cæsonius Pætus* tuendæ *Armeniæ* caussa *à Nerone* contra *Parthos* missus fortium & militarium virorum consilia optima contemnebat, & opposita licet deteriora faciebat, ideo tantum, *ne indigere aliena sententia videretur.* Tacit.

Lacon. *Lacon quidam* omnis consilii quantumvis egregii, quod ipse non attulisset inimicus fuit. Coler.

Aristides & Themistocles. *Aristides una cum Themistocle admodum sibi inimico*, in Reipubl. negotio ad legationem missus; *visne ô Themistocles*, dixit, *ut in his montibus paulisper inimicitiam depo-* Plutar.

namus, recepturi eam, cum redierimus. Innuebat deponenda esse odia iis qui Reipubl. negotia curant.

Occasio. *Terentius* dicit *Consiliariorum primum dogma est, occasionem observare properantem*: Est enim occasio anima actionum & rerum bene gerendarum Mater.

Coker. In subitis consil. rapien. *In subitis arduisque periculis, rapienda sunt consilia, non quærenda.*

Monitum. *Idem dicit, meminerit consiliarius dum navis est salva, consulere; & providere ne evertatur, postquam enim fluctus exsuperat inane est studium.*

Herod. Consilium. *Maturum est consilium cui adsederint timor & cunctatio.*

Lampridius. Severus. *Alexander Severus rem primo die consiliariis suis tantum proponere solebat*, & *spatium dare ut disquirerent, cogitarentque dicturi postea sententias, ne incogitantes consilia funderent.*

Puteoli Palatium exstruunt. *Puteolis Respubl. in Campania,* post multa feliciter gesta bella & triumphos *exstruxit Servio Duci suo palatium ingenti sumptu: in quo diversa conclavia ea arte fornicata, ut ex uno in aliud transitus es-*

ſet, & quod in uno dicebatur, hoc in ſingulis & omnibus echo diſtinctiſſime reddebat & audiebatur. Cum ergo Dux cum ſuis centurionibus conſilium habebat in certo conclavi, milites alii per alia ſparſim conclavia ſedebant: & cum finire deliberationem vellet, clariori voce hæc ſolum verba pronunciabat; *ita decernimus*; & confeſtim echo undique reſonabat, *imus*: ſtatimque miles ad obſequia Ducis exiliit.

Baleares Inſulæ. In *Balearibus inſulis* hæc conſuetudo fuit, ut quoties de arcano aliquo vellent deliberare ſenatores, in campos exirent, ibique foveam effoderent, verſus quam inclinabant ora & vota invicem & conſilia loquebantur; & ubi finiebatur deliberatio, foveam illam terra implebant, atque reliquo campo complanabant. *Sepelienda eſſe conſilia ſub ſilentio innuebant:*

Mydas. Timebant nimirum ne venti voces raperent, deferrentque conſilia late per campos, quod circa *Mydam Regem Phrygiæ* contigiſſe fabulæ memorant: Habuit hic Rex aſininas aures, & dum ſemel *à Chirurgo* tonderetur, habere animadverſus eſt; roga-

rogavit igitur, & apud hominem pecunia silentium emit Rex, sed hic dum diu secretum tenuisset, semel in campis vagus, impatienter arcani, inclinato ad arundinem ore, *arundo*, inquit, *audi, Mydas habet aures asininas*: res mira, statim hæc verba ab arundine ad arundinem meare, & cum vel minimus spiraret ventus, clarissime omnes campi resonare; *Mydas habet asininas aures.*

Et *Gobrias* in Apologo suo ait: *in quadam parte Indiæ tanta esse frigora, ut verba loquentium priusquam ad aures audientium perveniant congelentur, in terramque ruant*, aut in aëre suspensa hæreant; verno autem tempore cum resolutio incipit flantibus *Zephyris* resolvuntur etiam verba & tunc prius tonare per aëra & audiri incipiunt. Frigera.

Rosinus. Apud Antiquos *Consus*, *Deus Consiliorum venerabatur*, ejus ara subterranea fuit; ad insinuandam Consiliorum occultationem. Consus.

Ioannes primus Castellæ Rex ferali & lugubri veste toties induebatur quoties tributorum conferendorum consilio Regnum onerare debuit. Ioannes Castellæ Rex.

CAPUT XV.

De Legationibus.

ET Domi & extra Legationes obimus. Extra ad fœdera ſtruenda, indicenda bella, contrahendam amicitiam cum Principibus, petenda auxilia, &c. Domi vero mittimur ad *Comitia generalia* à Nobilibus: & à Rege ad *Comitia Nobilium* quando magna inſtant *Comitia.*

QUÆSTIO I.

Legatio. *Quomodo Oratio ejuſmodi conſtrui ſoleat.*

Primo, Acceſſus ſolet fieri ab aliquo diſcurſu, ſive à laude ejus ad quem dirigitur Legatio; ſive ejus à quo fit; ſive à ſtudio utriuſque Regni erga ſe mutuo: ſive ab alia quacunque circumſtantia aut re, à qua commode ad rem inſtitutam deſcendi poſſit. *Secundo*, Puncta Legationis exprimuntur. *Tertio*, Singulæ Legationis partes ſuis argumentis ſuadentur & confirmantur. *Quarto*, Concluditur vel adhortando ad hoc quod intenditur; vel petendo

tendo ut admittatur; vel commendando, vel exigendo, vel quid simile fieri debet, secundum exigentiam materiæ ac prout res postulat.

Quando laus Principis à quo legamur ponenda sit, facile prudens Orator adverterit: nempe tunc, cum rei in qua Legatos agimus authoritas, veritas aut necessitas tali modo solidatur.

Nota vero, quod in *florentissimo Poloniæ Regno* hic mos invaluerit, ut Legati à Rege ad Comitiola Nobilium, *primo*, Nomine Regis præsentes salutent, gratiamque & favorem regium offerant: *deinde*, literas fidei, *Credentes* illi vocant, ostendant: *postremo* autem, puncta Legationis præmisso accessu & discursu, sive de bono regimine Reipubl. sive de studio Regis in Rempubl. oratorie explicent.

Exempla Legationum pulcherrima exstant apud *Wassenbergium* in libro de rebus gestis *Vladislai IV Regis Poloniæ*. Sed & apud historicos passim praxes legeris: Excellit illa *Legatorum Scytharum ad Alexandrum M.* quam videre licet *apud Curtium lib. 7.*

Quan-

Quandoquidem tam varia & multiplex materia Legationis esse soleat, non est possibile singulas occasiones suis eruditionibus instruere; Studium igitur cujuscunque, hic supplementum faciet.

APPENDIX.

Genus Iudiciale.

In *Genere Iudiciali* in quo accusamus vel defendimus ut vel malitia puniatur, vel innocentia absolvatur, nihil dicere attinet: sive quod ex generalibus præceptis satis constare possit; sive quod in eo excellere ambiens, satis lucida apud Authores passim præcepta & maxime apud *Aristotelem* habeat. PRAXES vero in tot *Ciceronis* Orationibus. Hoc tamen pro comperto sit, à modernis Oratoribus forensibus, quos *Pragmaticos aut Causidicos* nuncupamus, non aliunde sumi probationes, quam ex *Iure scripto communi & speciali*: & quo quis ingeniosior & in legendo Iure diligentior, eo facilius potest & leges & consuetudines accommodare Caussæ, quam defendit aut arguit. Supervacaneum igitur hic hærere, qua-

quapropter litori potius vicinus antennas ſolvo & Anchoram figo.

Ignoſci tamen mihi poſtulo, quod longior fuerim, quam eſſe propoſui & prope in tituli nomen deliqui. Vtilitas me ſtudioſæ Iuventutis protraxit, cui unicè complacere ſtudui: Niſi forte & *Poëta* verſu mihi adblandiar, cujus judicio ſunt

Quæ bona multa parum, quæ mala pauca nimis.

Sed ſcio & Sapientum comitiis definitum circumferri, quod *in longitudine brevitas, in brevitate longitudo poſſit inveniri*: Nam & ille quondam in pauciſſimis verſibus habitus eſt longiſſimus ab Eruditorum cenſura, quoniam *ineptus Poëtaſter*: & *Homerus in Iliade & Odyſſeis* illo brevior, quia utilis & non è trivio Poëta. Sed manum de tabula, ne hoc ipſo nomine malus eſſe incipiam, dum me peccaſſe excuſo.

SOLI DEO GLORIA!

VER-

VERBORVM ET RERVM ELENCHVS COPIOSISSIMVS.

A.

Alau-

Mate-

Con-

D.

E. Ebrie-

E.

G. Ga-

I.

L.

M.

N.

O.

Repe-

Schy-

Sol

Taren-

VVal-

VV.

X.

Z.

FINIS.

ERRATA

sic corrige.

P*Ag*.42.*lin*. 12. lege ergo. *p*. 54. *l*. 11. lege tributa. *pag*. 57. *l*. 8. dele comma. *p*. 88. *l*. 14. post intumescit pone duo puncta. *p*. 100. *l*. 21. lege si. *p*. 110. *l*. 20. lege pugillaribus. *p*. 113. *l*. 14. lege aliquando. *p*. 190. *l*. 1. lege impetratur *p*. 293. *l*. 2. lege poculo. *p*. 393. *l*. penult. lege capite. *p*. 425. *l*. 20. pro hæc lege illa. *p*. 444. *l*. 5. post nullus dele punctum. *p*. 453. *l*. penultima lege Reginæ. *p*. 213. *l*. 14. lege hostili. *p*. 263. *l*. 23. lege ornet. *p*. 285. *l*. 26. lege duas.

